ఉపోద్ఘాతము

చదువరులారా!

ఈపుస్తకమును బ్రకటించుటకు ముఖ్యకారణము, అవధానమన నెట్టిదో
అందలి కవిత్వ మెంతరసము తక్కువకలిగియుండునో, అందుఁ గోరెడి కోర్కె
లెంతవిషమములుగానుండునో, యను విషయ మెల్లరికిఁ దేటతెల్లంబగుటకే కాని
దీనివలన మీమనస్సులను రంజింపఁజేయుటకుఁగాదు. ఇందులో మాయొనర్చిన
యవధానపద్యములన్నియును బ్రకటింపక గ్రంథవిస్తరభీతిచే దశాంశమునకన్నను
దక్కువగా మాత్రమే ముద్రింపించితిమి. కొన్ని యవధానములలోని పద్య
ములు రికార్డు దొరకనందున బొత్తిగా వదలివేయఁబడినవి. ఆయా యవధాన
ములలో రచించిన పద్యములు గొన్ని యవసరమును బట్టి యిటీవల మేము రచిం
చిన యితరగ్రంథములందుఁ జేర్చియుంటిమి. అవి పునరుక్తిగా భావించి యిందుఁ
దిరిగియు నుదాహరింపఁ బడవయ్యె. కొన్నిపద్యములుమాత్ర మందును నిందును
గూడఁ గన్పట్టును. ఏమైనను నట్టిచోట్ల నవధానపద్యములు గ్రంథములలోఁ
గలిపినట్టుగనే కాని గ్రంథపద్యము లవధానములలోఁ గలిపినట్లు భ్రాంతి చెంద
కుండుటకై చదువరులకు నంజలి ఘటించుచున్నారము. ఈవిషయమున మామాట
ప్రమాణముగాఁ జేసికొనరేని యాయావధానరచనాకాలమునకును గ్రంథరచనా
కాలమునకును గల పూర్వోత్తరసందర్భముం దిలకింతురుగాక! ఈయవధానము
లెట్లెట్లు జరిగినవో దేనియందలి కష్టమెంతయో తెలియఁజేయుటయే కాక మా
యెడల నాయాయీకవులకును రాజులకును నితర భాషాపాండిత్యముగల యుద్యో
గులకును బత్రికాధిపతులకును గల యనురాగమును వెల్లడింపఁదగు ప్రశంసా
పత్రము లేయవధానమునకు సంబంధించినవి యాయవధానము క్రిందనే చిన్న
యక్షరములతోఁ - గొన్నిభాగములు గ్రంథవిస్తరభీతిచే మా యవధానపద్యముల
వలెనే వదలినను - గొంచెముగా నిందు ముద్రింపించితిమి. అందులో గుండు
అచ్చమాంబగారిచే రచింపఁబడిన కందపద్యములుకలవు. అప్రస్తుతమే యైనను,
ఈమెకొక వ్రేలువిడిచిన మేనమామయగు బ్ర॥ శ్రీ॥ వావిలాల వాసుదేవ
శాస్త్రులవారిచే నొసఁగఁబడి యీమెచేఁ బూర్తిచేయఁబడుటయేకాక పదపడి

పడి ఈవిదుషిచే నొసఁగంబడి మాయిరువురిచేఁగూడఁ బూర్తిచేయఁబడిన సమస్య నిందుదాహరించుచున్నారము.

(సమస్య) అచ్చాయన్న కవిత్వధోరణి మహోల్లాసంబు గల్పింపదే.

శా. సచ్చారిత్రులు పండితప్రవరులున్ సన్మాన్యులౌ వారలున్
మెచ్చంజాలనిదైనఁగాని మదిలో మేలెంత్రు నైజమ్ముగా
నిచ్చో నందియమేల ! శాస్త్రికవి కెంతెంతో వినోదమ్ముగా నచ్చా.

శా. అచ్చా ! తిక్కన సోమయాజికృతదివ్యశ్రీకకావ్యాళికిన్
మచ్చా ! తిమ్మన ముద్దుపల్కులకు నమ్మన్ జెప్ప దృష్టాంతమా
యుచ్చస్త్రైణకవిత్వసంతతికి నానొప్పారుచున్నట్టి యీ యచ్చా.

శా. సచ్చారిత్ర పరాంబికాచరణకంజాతార్చనాసక్తిరా
జచ్చేతోంబుజ విద్యదీద్యకవితాంచద్వంశసంజాత వి
ద్వచ్చంద్రాయితవాసుదేవకవిరాడ్దాయాద యైనట్టి యీ యచ్చా.

కొందఱు కవులు మమ్ముఁగూర్చి తమ యభిప్రాయమును బద్యరూపకముగా వ్రాసి సభాముఖమ్మున వినిపించియు, వానిని మాకిడ కంపకుంటచే నయ్యవిమాత్ర మిందు బొత్తిగాఁ జేరలేదు. ......

ప్రశంసాపత్రములలో వ్యాకరణాదిస్ఖాలిత్యములు మా యాశుకవిత్వముతో పాటు కలిగియేయున్నవి కాని చేతివ్రాఁతపాటులుతప్పఁ బరవచనములను దిద్దుటకు మా కధికారము లేనందున దిద్దఁబడవయ్యె. ఏవో కొన్ని తప్పు లుదుద్ధములు లంతగా లేవని విజ్ఞులకుఁ దెలియును గాని ప్రారంభదశయందుండువారికి మాత్ర మన్నియును దురుద్ధరములే యగు నను నూహ కలుగక మానదు. వారు పెద్దలగు వారినడిగి తెలిసికొందురు గాని వృథాగాఁ దమపైఁగల ప్రీతితోడనే తృప్తి నంది యాయాయీ కవులనేమి మమ్మునేమి నిందింపకుందురు గాక ! యని యంజలి ఘటించుచున్నారము. ఇఁకఁ బ్రకృత మనుసరింపుదము. మేమిందు ముద్రింపించిన యవధానపద్యములు తఱచుగా భిన్నవిషయములుగా నుండునట్లు మాత్రమె విచారించి కైకొంటిమి గాని సరసములగు పద్యములను మాత్రము కైకొని నీరసములను వదలినవారము కాము. కావుననే నీరసపద్యములు గూడ నిందు విశేషించి కన్పట్టును. మాయవధానములలోఁ గొన్నిటఁ జేరి సగముగను గొన్నిట చాలవంతుగను వానమామలావధానములో మాత్రము పాదన్యా

గను సంస్కృతకవిత్వముగూడఁ గల్గియున్నను నయ్యది సర్వసులభము కాదని
ఏ బహిష్కృతకాలముంబట్టి యీయాంధ్రదేశమున దానియం దంతగా నాస
కనుపట్టదనియును యోజించి తెలుఁగు పద్యములనే విశేషించి కైకొంటిమి
గీర్వాణమును బూర్తిగాఁ గాకపోయినను జాలభాగము పరిత్యజించి యున
పండితులు మాయాశుధార సంస్కృతమ్మున నెట్లుండునో యను తలంపుకల
ుండకపోదురా యను తలంపుతో శ్రీవానమామల శతావధాన శ్లోకములు
రిను చాలభాగము నిందుఁ జేర్చితిమి. ఇందుఁ గొన్ని యష్టావధానములు
స్యామయములుగా రచింపఁ బడినవియుఁగలవు. ఏమైనను నిందు మాబుద్ధి
ుసే చూతురుగాని కవితారసముం జూడకుందురుగాక. ఇందు మాకవిత్వ
ఁగల కష్టసాధ్యప్రయోగము లాశుధారాకవిత్వము నవలంబించువారి కక్కు
నెల్లడించుఁగాత! "క్షుంధాతు రాణాం నరుచిర్న పక్వ" మనునట్లు నాశు
గాకవయితలకు సుప్రయోగవిచారణమే కాక రసారసవిచారణమును నంత
ుండదని కవితామర్మజ్ఞులకు స్పష్టమే. కావుననే "తే॥ గీ॥ ఆశుధారా
త్వమ్ములందు శయ్య। లుపమ లుత్ప్రేక్షలును లేకయుండుఁ గాన। నెంత
ంచినను బద్యమంతసార। సంతమగుఁ గాన నిలుకడవలయుఁ గృతికి"

అని యప్పకవి చెప్పియున్నాఁడు. మేముగూడ నానారాజసందర్శన
లో గద్వాలసంస్థానములో "ఆశుధారకవిత్వమ్ము నందుకొంటి। మేని యభి
కయు వంపె మిచ్చితీఱు" అని వ్రాసియున్నారము. మేము మహాసభలలో
ంచిన పద్యములను యథాస్థితముగనే యుంచుట మాయాచారముగ నేయున్నను
చ్చటచ్చటఁ గొన్ని పద్యములు స్వల్పపాఠభేదములు గలిగియుండు నేమోయని
ుముగా నున్నది. ఏమన మాకు మొదలనుండియు నిన్ని యవధానములు
రుదుమనియుఁ బిదప నిట్లన్నియుఁ గొంచెము గొప్ప సంగ్రహించి పెద్దపొత్త
ఁగూర్చి యచ్చొత్తింతుమనియు నభిప్రాయము లేకుంటచే నంత శ్రద్ధచేసి
యా యవధాన పద్యము లన్నియు సంగ్రహించి భద్రపఱచుట తటస్థింప
ు. ఈయూహ యిటీవల నాలుగు వత్సరములకిందటఁ గల్గినది. అప్పటి
డి చాలభాగము భద్రముగాఁ గాపాడుచు వచ్చితిమి. అంతకుమున్ను జరిగి
యుఁ జాలభాగము మాయొద్దనున్నను లేనివానింగూర్చి మాకు సహజమైన
రణనుపయోగించి మేనమామపోలికగా సమకూర్చితి మనుటకు సందియములేదు
ని యేమయినను నట్టియెడ నించుక భేదమున్నను నుండవచ్చును, కేవలధారణ

IV

చేఁ జిరకాలముక్రిందట రచించినపద్యములు -తూచా- తప్పకుండ సంగ్రహిం
చుట యసంభవమగుటచే నించుక మార్పుగలిగి యుండవచ్చును. ఇదిగాక
యప్పటికప్పుడే మాబుద్ధికి "ప్రాయపుఁ బ్రొద్దంతకొంత పడమటఁదిరిగెఁ"
అను నవస్థగూడఁ దటస్థించినది. అయినను "బెల్లముపండిన రాయి" గనుక
విశేషభేదమెందును గనుపట్టకుండుట ధ్రువము. ఈయవధానశక్తిం గుఱించి
యనేకు లనేకవిధములుగా భావించుచున్నారు. అందులోఁ గొందఱి యభిప్రాయ
ములను దెలుపుటకే యిందుఁ గట్టకడపటి యుత్తరములు పనికివచ్చును. [illegible]
యతిప్రాసాదులలోఁ గూడఁ దలచుగాఁ గొన్ని చెడియున్నను నీతినియమము న
నుపచరించుననియే కైకొనవలసివచ్చినది. ఇది యిట్లుండ మేము తెలుగు [illegible]
మొనర్చు కాలమున నొకప్పుడు మండపేట వెళ్ళినప్పుడు [illegible] మహా
పండితులగుటయేకాక యాపాదకాంతదీక్షాపరులగు సుహోమంత్రవేత్తలగు [illegible]
యొద్దఁ దాము స్వయముగా నుపదేశము నొందఁగొనుటయేకాక తమ శిష్యులలో
నొక బుద్ధిశాలినిగూడఁ బ్రవేశపెంచిరి. వారిరువురితో మాకీశక్తి [illegible]
చెప్పినను 'నవనోప్యాని కారయేత్' గనుకఁ [illegible] చెప్పుచున్నా[illegible]
మొదలిడిరిగాని నుంతేని విశ్వసింపరైరి. [illegible]
నుట దుర్ఘటమైనది. ఇంత విచిత్రముగాఁ గాకున్నను అనేకస్థలముల [illegible]
జరుగుచువచ్చినది. మేమును గొంతవఱకు నుపాసనాబలము[illegible]
వారిని సంతోషపెట్టుచుండుటయుఁ గలదు. ఏమన? యథార్థము చెప్పినచో
బొత్తిగా విశ్వసింపరుగదా! మండపేటలోని సంగతిని 51 [illegible] సీస
పద్యము నుడువునుగాన నలసినవారది చూడఁగలరు. [illegible]
యే యుపాసనము ఫలవనైన లభించియుండునేమో మాకుఁ [illegible]గాని [illegible]
మాత్రమట్లు రాలేదని యథార్థముగా వక్కాణించుచున్నారము. [illegible]
బుద్ధిబలమును సహజమైన యాశుధారయును దానితో [illegible]
పైని శాస్త్రజన్యజ్ఞానాదికమును ముఖ్యకారణములు. అన్నిఁటికన్న [illegible]
ధైర్యస్థైర్యములును బుద్ధిబలమును మఱియును బ్రధానములు. ఇది [illegible].
దైవకృపయనునది అన్నిఁటికిని గావలయును. అన్నిఁటితోపాటు దీనికిని నుండవ
లెండు. కేవల దైవకృపమాత్రము పనిచేయదు. ఇఁక ధారణాశక్తిం గూర్చి
యభ్యాసము కారణమని యనేకులభిప్రాయపడుచున్నారు. వారింగూర్చి కొంత
వ్రాయఁదలచియు వారును మంత్రశాస్త్రవేత్తలవలెనే విశ్వసింపరని మిన్నకుం

చుము. దాక్షిణాత్యుల యవధానమునకును మన తెలుగు దేశపువారి యవధానమునకును జాలవఱకు భేదముగలదు. అదికూడ నవసరమనియెంచి యించుక వ్రాసియుపసంహారము. మనయవధానము నూఱుగురికిఁ గవిత్వము చెప్పుట. వారు నూఱుపనులేవో చేయుట. అందులోఁ గవిత్వము కడు స్వల్పమే యుండును. బాగుగఁ బరిశీలించిన మన యష్టావధానము వారి శతావధాన పదమున కర్హమైనదని మాయభిప్రాయము. ఈ సంగతి నానారాజసందర్శనములో గద్వాలలో శాతాచార్యులవారి యవధానమునుగూర్చి మేము చెప్పిన యుపన్యాసపద్యములు వెల్లడించును. ఇంతకును మనకు శతావధానమనఁగా శతలేఖిన్యవధానమని తేలినది. ఈ యవధానమే భట్టుమూర్తి ప్రభృతులొనర్చినది. కావుననే ఆయా కవులకు "శతలేఖినీపద్యసంధాన ధౌరేయుఁ" డనియు "శతలేఖిన్యవధానపద్యరచనాసంధానురతాగ్రిణుఁ" డనియు, బిరుదులు విద్వత్సమ్మతములైయున్నవి. పైచెప్పననే శ్రీమదభినవపండితరాయ విద్వాన్మదభూషి వేంకటాచార్యులవారు రచించియున్నారు. ఏతదనుసారముననే మేము ప్రప్రథమమున శ్లో॥ తత్తన్మానవమానసాన్వితశతం వృత్తం తథానస్తుచ । స్వీకృత్య ప్రథమం శతాయసగయం తత్పాద మేకం జేతి । భూయః కైర్నను బోధతః క్రమవశాత్పాదత్రయం కీర్తయే । చేతన్నామ శతావధాన మన్వచేత్పద్యాని సంకీర్తయేత్॥ అని శతలేఖిన్యవధానమునకును, శ్లో॥ కావ్యోక్తిః కవితోక్తిగంచితకథా విద్భిస్సహాభాషణం । పౌరాణోక్తిరపూందలౌకిక గిరోవ్యస్తాక్షరోక్తిస్సమం । ధీమద్భిశ్చతురంగఖేలనమథో సంఖ్యాయుతస్తాప్యశరా । యస్మింస్తాన్యభ్యగపత్త్ పేపకృతినామష్టావధానాభిధం॥ అని యష్టావధానమునకును లక్షణము లేర్పరించుకొన్నాము. ఈశ్లోకార్థము అనుబంధమున ఉపాధ్యాయులవారుపయోగించియుండుఁ బూర్తిగా వివరింపఁబడియే యున్నది గాన నిటవ్రాయఁబడదయ్యె. అష్టావధానమునకు మాత్రము తెలుఁగులోఁగూడ లక్షణము మాచేతనే రచింపఁబడియున్నది. ఇది యిందుదాహరించెదము. శా॥ పౌరాణోక్తికపద్య పుష్పగణనావ్యస్తాక్షరాల్ వాక్యగం । ఖీగోక్త్యంచితకావ్యపాఠనకళాదివ్యాహ్వానంబుల్ ముదం । పారంగాఁ జతురంగఖేలనము నీ యష్టప్రకారంబు లా । ప్పొరుల్ శంకర! ఏకకాలముననే యష్టావధానమ్మనన్॥ మేమేర్పాటుచేసికొన్న దింతమాత్రమే యైనను నిందలకు వెన్నియోయట్లు కష్టమునంగీకరించి చేసిన యవధానములు మాత్ర మనేకములుగలవు. ఈవిషయమున నెల్లూరు వెంకటగిరులు ముఖ్యముగా

నచ్చటివారివ్రాఁతల మూలమున మీకు సాక్ష్యము నీయఁగలరు. శతావధాన విషయిక వైలక్షణ్యమునకు విజయనగరము పూర్వరీతిగనే సాక్షి కాఁగలదు. ప్రకృతమీపుస్తకములో నాఁడు 30 సంవత్సరములు వచ్చుటకుఁ బూర్వము రచించిన యవధానపద్యము లున్నభాగమును బూర్వార్థమనియుఁ, బిమ్మట రచించిన యవధానపద్యములభాగమును నుత్తరార్థమనియు వ్రాసితిమి. ఉత్తరార్థపూర్తి భగవదేకవేద్యముగాన 'సశేషము' అని వ్రాయవలసివచ్చినది. [illegible]ప్పినందుఁ దిరిగియు నెచ్చటనేని యవధానములు రచించుట దటస్థించినచో నాపద్యములే కాక చిత్తుకాగితములుండియును బ్రకృతము సమయమునకుఁ దటస్థింపని నర్సారావుపేట మొదలగు నవధానములయందలి పద్యములుగూడఁ జేర్పఁగలము. ఇప్పటికి మావయస్సు రమారమి 37 సంవత్సరములు. ఇందు తిరుపతికన్న వేంకటేశ్వరుఁడు నాల్గుమాసములు పెద్ద. మేమిరువురము శ్రీ చర్ల బ్రహ్మయ్యశాస్త్రులవారి ప్రియశిష్యులము. ఆయా యీసంగతులు ప్రకృతగ్రంథమున నచ్చటచ్చట వెల్లడియగును. అందులో [illegible] పద్యములలోఁ జిన్నయక్షరములలో ముద్రించిన యుపోద్ఘాతోపయోగి విస్పష్టముగా నొడువుచున్నయదిగాన వలసినవారట చూచుకొందురుగాక! [illegible] యవధానము లేవో పదిపదకొండుదప్పఁ దక్కినవన్నియు [illegible]ములే. నానారాజసందర్శనమున "ఒకచరణంబతండు మఱియొక్కటినేను" అను పద్యముం జూడుఁడు. అమాత్రమేని యేకైక కృతములుండుటకు నిక్కపు మేము వేఱువేఱుగా నివసించుచుంటయు సమయమున కిరువురము జేరియుండుటయుఁ గారణములు. "ఒక్కరు రచియించిరేనియును గాదగుఁ దిర్పతి వేంకటేశ్వరుల్" అనియు "జాతకచర్య" యను గ్రంథమున వ్రాసికొనియున్నారముగాన నెవరేది వ్రాసినను దత్కర్తృత్వ ముభయులకును నుండితీరును. భేదముకూడ నంతగా నుండదని యే లోకుల యభిప్రాయము. నిజముగా నట్లే యైయుండునని మేమును ననుకొందుము. రాజులపై మేము రచించిన పద్యముల నన్నింటిని వేఱుచేసి "నానారాజసందర్శనము" ను పేర నింకొక గ్రంథమును గూర్చితిమి. ఈ యుభయగ్రంథములందును సాధ్యమైనంతవఱకు నాశుధారాకవిత్వమే యుండును. రాజసందర్శనములో మాత్రము చెఱిసగమువఱకు నాశుధారాకవిత్వమే యైనను తక్కిన సగమును నట్టిది కాకపోవచ్చును. అనఁగాఁ గాకితము పుచ్చుకొని వ్రాసినదియని మీ రూహించుకొందురుగాక! ఆశుకవులే గ్రంథము రచించినను నెట్టికల్పన

ఘటించినను జిరకాల మాలోచింపరని మా యనుభవము. కల్పన తోఁచుటయే తడవుగాని పద్యరచనకు నేవిధమైన యాలస్యమును నాశుకవుల కవసరముండదని దృఢముగా మేము చెప్పఁగలము. ఇది కొందఱి కతిశయోక్తిగాఁ దోఁచినను వారి యాక్షేపణకు మేము పాత్రులగుచున్నారమని విన్నవించుకొనుచు, నిప్పటికే విస్తరించి వ్రాసితిమను విసువుతో నింతట విరమించెదము.

ఇట్లు,

తిరుపతి వేంకటేశ్వరులు.

ద్వితీయముద్రణ పీఠిక

గ్రంథములు యాచించుచు నితరులు వ్రాసిన పద్యములును, వానికి సంబంధించిన పీఠికయు నీముద్రణమున విడువబడినవి. 1910 సంవత్సరపు జంపరు శతావధానము మొదలుకొని చేసిన యవధానములలోని పద్యము లీకూర్పున క్రొత్తగా చేర్చితిమి. వెనుకటికూర్పున నాయాయవధానములక్రింద చేర్చిన ప్రశంసాపత్రాదికము లీకూర్పున గ్రంథాంతమం దనుబంధముగా చేర్చితిమి,

కలగూరగంప 33 వ పుటలో వినుకొండయను శీర్షికతో నున్న మూఁడు పద్యములును నీగ్రంథమునఁ జేర్పఁబడినవి.

మా యపరిశీలకత్వమున వాటిల్లిన ప్రమాదాదుల మన్నింప పాఠకలోకమును వేడుచున్నాము.

కాటూరి వేంకటేశ్వరరావు,

ప్రచురణకార్యదర్శి.

విషయసూచిక.

—o—

ఓం

శ్రీమత్పరదేవతాయైనమః

శతావధాన సారము

(పూర్వార్ధము.)

1. ఖర సంవత్సర ఆశ్వయుజ బ॥ ౧ా శనివారము కాకినాడలో శతావధానమందు రచించిన 103 టికిఁ గొన్నిపద్యములు.

—: సంశయించు సభానాయకునింగూర్చి చెప్పినది :—

చ. నిలిచిరియె వేయి పద్యముల నేర్పలరంగను సంస్కృతాంధ్ర భా
షలఁ దగఁ జెప్ప నేర్తుమని చాలఁ బ్రతిజ్ఞ వహించినట్టి మే
మెలమిని నూఱు పద్యముల నిప్పుడు చెప్పుట కెంత గొప్పయా!
నిల పరబాదమన్వయనదీశ సుధాకర ! వేంకటాభిధా!

—: శ్రీరామమూర్తి :—

సీ. శ్రీమద్ధరణిజాతసీమంతినీమణీహాసద్విగుణితప్రభాబ్జకుండు
నమితనిర్జరసంఘకమనీయమకుటసంఘటితరత్నప్రభాకలితపదుఁడు
మహితమసృణఘనఘూలాకలితగంధవాసితదిక్చక్రివాళకుండు
ఖండితామరశత్రుమండలమణిగదాదండమండితభుజాదండకుండు

తే. గీ. భానువంశాబ్ధిసోముండు పరగుణుండు
నైన శ్రీరామచంద్రుం డనంతకృపను
సకల సంపత్సమృద్ధులఁ జక్క నిచ్చి
ధరణి రక్షించు నాచంద్రతారకముగ.

—: విక్టోరియా రాణీగారు (మత్తకోకిల): —

నీరధారలు లేని భూముల నీరధారల ముంపుచున్
సారవత్తరమైన ధాన్యము చక్కఁ బండఁగఁజేయుచున్
భూరిసౌఖ్యము మానవాళికిఁ బొల్పమీఱఁగఁ జేయు వి
క్టోరియాభిధరాణి నెన్నఁ బటుల్ జగమ్మున లేరుగా.

—: స్త్రీవర్ణనము :—

సీ. నీరజాతముఁబోలు నెమ్మొగమ్మున మేలుకస్తురి నామమ్ము కళలు గులుక
రంగారఁ గట్టిన బంగారుసరిగంచు చీర పాదములపైఁ జిందులాడ
వలలోఁ బడిన జక్కవలఁబోలి కుచపాళి కంచెల ఖండించుకరణి నిగుడ
నిరువంకఁ గువలయసరములు దాపిన ట్లతినీలనేత్రాంతగతులు సొలఁగ

తే. గీ. చెలి యొకతె వచ్చుచున్నది చెలువుఁ గూడి
యలరువిల్తుని మేల్బావుట మ్మనంగ
దానిఁ గూడంగఁగల్గిన మానవులకుఁ
వేఱె నాకాబలారతుల్ గోర నేల?

—: ఇంగ్లీషువిద్య :—

మ. తిరిపం బెత్తెడివారి నెయ్యది మహాదేవేంద్రులం జేయునో
పరనీచాన్వయజాతు నెయ్యది మహావంశోత్తముం జేయునో
ధరణిన్ వైదికునైన నెయ్యది తగన్ దాహూణుఁగాఁ జేయునో
పరశోభాకర మట్టి హూణకల నే వర్ణింపఁగా నేర్తునే!

—: అతిబాల్యస్త్రీ వివాహము :—

చ. జనములు చిన్నికన్నెలకు సత్వర మొప్పఁగఁ బెండ్లి చేసినన్,
ఘనమగు తెల్వి లేకునికిఁ గన్నియ లప్పుడు పెండ్లి యాడి, యౌ
వనమున నాత్మకుం దగనివాఁడయినన్ దిగనాడి యాతనిన్,
ఘనత దొలంగ జారరతికాంక్షలొనర్చిన దోసమౌఁ జుమీ!

—: దేశాటనమువలనిలాభము :—

ఆ. వె. దేశచాలనంబు తెల్వి పుట్టఁగఁజేయుఁ
గరుణ మనమునందుఁ గలుగఁ జేయు
నతిథిపూజలందు నాసక్తి పుట్టించు
ధైర్య మిచ్చు రిక్తదశ నడంచు.

—: రామరావణ యుద్ధము :—

శా. రాముం డప్పుడు బాణసప్తకముచే రక్షోవరుం గొట్టినన్
భీముండై దశకంధరుండు విపులాభీలాతిహేతిచ్ఛటా
ధామస్ఫూర్జితవీతిహోత్రుఁ డగుచున్ ధైర్యంబు పెంపారఁగా
భూమాస్త్రమ్ముల రాము సేయ నపు డాపోరయ్యె ఘోరమ్ముగన్.

—: ప్రాతఃకాలము :—

మ. కమలమ్ముల్ వికసింపఁ, గోకవితతుల్ కాంతిన్ జెలంగన్, దగన్
విమలాకాశమహాంతరాళమున దీప్తిజ్వాల లింపారఁగాఁ
గమలాప్తుం డుదయింపఁ, దూర్పుమలపైఁ గాంతిచ్ఛటల్ తారకా
సముదాయమ్ముల జాఱెఁ, దెల్వి గనియెన్ సర్వప్రపంచమ్ములున్.

—: భోగముదాని సిగపూవు :—

ఉ. సూనము చూడు మిత్రవర ! సూనశరార్త భుజంగసంఘస
న్మానితవారయోషిదసమాననవాంబుదకేశపాశ
స్థానము గాంచి మించెడు ఘుమంఘుమవాసితధర్మనిర్మితా
నూనవిభూషణం బయి మహోన్నతభాగ్యదశాపరీతమై.

—: కాకినాడలోని యువకసదుపాయము :—

తే. గీ. బమ్మసంఘాట్టి[illegible]ముండు పరగుణాఢ్యుండు
గర్వదూరుండు రామేశఘనుఁడు పేర్మి
గచ్చుతుంగ్గమా గట్టించి కడపె జలము
కాకినాడపురమ్మునఁ గలుగ్గ డిటు.

—: సభానాయకుఁడు :—

తే. గీ. గుణగణాఢ్యుండు రసికుండుఁ గుశలమతియు
పండితోత్తమహృత్పద్మభానుమూర్తి
దానకర్ణుండు దుర్జనదానవారుఁడు
సభకు నాయకుఁడై యుంట సమ్మతంబు.

—: శ్రీరామమూర్తి :—

సీ. శ్రీమత్తృణపరిభాస్తోమసంగతమేఘు మన జానకినిఁ గూడి తనరువాఁడు
అబ్జమ్ముపై నొప్పు నళిచందమున మొగమ్మున మృగీమదనామ మొనరువాఁడు

ఆంజనాచలముపై నలరారు వ్యాఘ్రనియున్ పీతపటము మైఁ దనరువాఁడు
నీలశిలల్ ధ్రాగాలు నిర్ఝరాపగ యన నురమున హారముల్ వఱలువాఁడు

తే. గీ. సైన శ్రీరామచంద్రుఁ డనంతకృపను
గాకినాడసభాపీఠముఁ గలసి యున్న
సర్వమానవులను బ్రోచు సకలసంప
దల నొసంగుచు నాచంద్రతారకముగ.

—: ఆదిశక్తి :—

చ. నిరతము మానసమ్మునను నేర్పునఁ గొల్చెద శక్తి భక్తితో
సరసిజసంభవాదిదివిజప్రకరార్చితపాదపంకజన్
సరసిజమిత్రచంద్రమఃషర్బుధరూపవిలోచనోజ్జ్వలన్
దిరుపతివేంకటేశ్వర సుధీమణిగీతసహస్రనామకన్.

—: ఉద్యానవనము :—

ఉ. మేలగు పుష్పకాననము మిత్రుఁడ! చూడుము వేడ్క మీఱఁగా
బాలరసాలశాలిపికపాళిమనుప్రతిపాళిగానలీ
లాలలితంబు సంతతరఘాంగమరాళియుగాళినిర్ఘితో
న్మీలదనంతపద్మరమణీయసరోవరరాజమానమై.

—: బృందావనము :—

తే. గీ. డంబు మీఱెడి బృందావనంబు చూడు
మంబుజాక్షుండు కాంతాజనంబుతోడ
నిచట వసియించుటను జేసి యిది సమస్త
లోకములలోన మిగుల సుశ్లోకమయ్యె.

—: లక్ష్మి :—

మ. కలధౌతాంబరుదేవి నామనమునన్ గాంక్షింతు నెక్కాలమున్
గలధౌతోజ్జ్వలదంగవిభ్రమకళాకళ్యాణజాలాస్పదన్
గలధౌతోదరముఖ్యనిర్జరమనఃకంజాతసూర్యాయితన్
గలధౌతాదిధనాభిశోభితమహాగారావళీవాసినిన్.

—: కఱవు :—

శా. ధారాపాతము లేక సస్యవితతుల్ తప్తమ్ములయ్యెం గదన్;
కేరన్ సర్వజనంబు నీపురమునే జీవింప, వారందఱిన్

శ్రీరామేశఘనుండు ప్రోచి మను దా శ్రీవృష్టి నాట్యమమున్
బాలున్ దోలెను; దానిఁ గోర మరలన్ బాగెట్లగున్ దెల్పుమా !

—: కావ్యము :—

స్రగ్విణి. సారరాజన్యులన్ జక్క మెప్పించుచున్
చారువాక్చిత్రవిస్తారపద్యమ్ములన్
సూరిచేతోలసత్సూనసౌరభ్యమై
మీఱుకావ్యమ్ము నెమ్మిన్ బ్రశంసించెదన్.

—: వేశ్య (భుజంగప్రయాతము.) :—

చలాపాంగదృష్టిప్రసారమ్ము చేతన్,
విలాసమ్ములం జూపి విత్తమ్ము లాగున్.
గలావిద్విరాగిప్రకాండమ్ము లైనన్
గలంచున్ భువిన్ విత్తకాంతాజనంబా.

—: చంద్రోదయము :—

ఉ. శ్రీరమ గేహముల్ గునుకఁ జేయుచుఁ గోకములం గలంచుచున్
జారుచకోరసంతతులఁ జక్కఁగ వెన్నెల నాదరించుచున్
మారునకున్ సహాయుఁడయి మానినులం గలఁగంగఁ జేయుచున్
మీఱెడుఁ జంద్రుఁ డుజ్జ్వలతమిస్రమహీధరపక్షవజ్రమై.

—: మన్మథోపాలంభన :—

ఉ. నీరజవాసయై తనరు నీరధిపుత్రికిఁ బుత్రకుండవై
నీరజశత్రుఁ గూడి నవనీరజగంధుల నేయ న్యాయమా ?
నీరజసూనముఖ్యశర ! నీరజవిష్టరసోదరా ! నినున్
నీరజముఖ్యసూనముల నేర్పునఁ బూజ లొనర్తుఁ బ్రోవరా!

—: కేవలవేదపాఠకుఁడు :—

సుగంధి. వేద మెల్ల నభ్యసించి వేత్తృతావిహీనుఁడై
మీఁదఁ గర్మజాల మెల్ల మేలుగా నొనర్చినన్
లేదు లేదు లేదు పుణ్యలేశమైన నంచు నా
వేదమే వచించుఁ గాన వేది వేత్త గావలెన్.

—: ఆసుపత్రి :—

శా. నీరోగార్తజనాళికిన్ శరణమై నీరోగులం జేయుచున్
శారీరాదిసమస్తపుస్తకలసత్సారమ్ము నింగ్లీషుభా
షారీతిన్ గృతిచేయు డాక్టరులచేఁ జారుప్రభాభాసురం
బై రాజిల్లెడి యాసుపత్రిఁ గన నాహా! సౌఖ్యమొప్పారెడున్.

—: నాటకులు :—

చ. సలలితనాట్యచిత్రముల సభ్యులచిత్తము లుల్లసిల్లఁగా
బలువడిఁ జేయుచున్ మిగులఁ బావనమై తనరారు విష్ణుచా
ర్యల శివచర్యలన్ గమలజాసనుచర్యల నెప్డుఁ జూపుచున్
వెలయుదు రిట్లు నాటకులు విశ్వజనీనకళాగుణీనులై.

—: శార్దూలము :—

శా. ఘోరాకారము సర్వహింసకము నంగుష్ఠాంతరాపాసముల్
రారాజద్ధరణీధరాకరకసత్త్రిమ్ముష్టి మహాభీలగం
భీరారావపలాయమానమనసోభీతిస్ఫురద్దాభీలసం
స్సారానేకమృగాళిదిట్టచయమున్ శార్దూలమున్ జూడుమా!

—: ఉపగతి, రూపకాలంకారోక్తి :—

క. ఘనవితతి చంద్రుఁ గప్పెను,
గనకలతల్ బూలు పూసెఁ, గనకకనత్పుం
డనవనుమం బడరె, నళియుఁ
గనకము దఱి జేరెఁ, గాంత కాంతుని గనయుటన్.

—: సీతాకళ్యాణమ్, (ఉపజాతిః) :—

ఏనాం మనూనాకృతిభాసమానాం
మత్పుత్రికాం తే ప్రదదే హి జాయాం
తథాచ కించిత్తు లపామి సం[illegible]
శాస్త్రం త్వదీయైషా విధినేవ మాన్యా.

—: త్రిమూర్తయః, (పృథ్వీ) :—

పురాంతకమురాంతకద్రుహిణరూప మీడే మహః
కృపామృతఝరీలసన్నయననీరజాతం తతం

సమస్తమునిరాణ్మనఃకమలభాస్కరం సత్కరం
సురేంద్రముఖదేవతామకుటరత్నశుంభత్పదం.

—: ఆంజనేయః, (రథోద్ధతగతిః) :—

మరుత్సుత మముం సదా హృది భజే
హరిప్రభువరం విశాలకరుణం
కుజారమణపజ్జలేజమధుపం
సదానరజనీచరాళిహరణం.

—: మరణసమయః, (క్షమా) :—

యమభటనికరే సన్నిధిం సంగతే
మతి రతిచపలా జాయతే దుఃఖితా
భయమపి పృథులం బాధతే మానసం
నచ గమనమతి ర్దారపుత్రాశయా.

—: (సమస్య) బకముల్ వడి మ్రింగుచున్న బల్లిం గనుమా :—

క. ప్రకటతరకప్పగంతుల
సుకులోదధిపూర్ణచంద్ర! సూరిజనేంద్రా!
సుకరముగ మక్షికాళా
బకముల్ సడి మ్రింగుచున్న బల్లిం గనుమా!

—: (సమస్య) అంధుం డర్ధనిశీథమందుఁ గనె నయ్యార్కేందుబింబమ్ములన్ :—

శా. పుంభర్మేత సరస్వతీకవులతో భూపాలకుం "డాదితే
యాంధస్త్రీస్తనగభస్తిబింబముల దీవ్యద్వృత్తి వర్ణించి స
ద్గ్రంథమ్ముల్ రచియింపుఁడీ" యనినఁ దద్గ్రంథానుసంధానని
ద్రాంధుం డర్ధనిశీథమందుఁ గనె నయ్యార్కేందుబింబమ్ములన్.

—: అసూయచే సభకు రాని కుకవులు :—

చ. తెలుఁగుల నించుకంతఁ గని తేలికకబ్బము లల్లునట్టి వా
రలు వరసంస్కృతాంధ్రకవిరాజవిరాజితమై కరంబు పెం
పలరు సభాంగణంబున కహా! పిలువన్ దగ రాఁదలంతురే!
యిల వరబాదమన్వయనదీశసుధాకర! వేంకటాభిధా!

క. నీరసపు బకము దగఁడా
సారస మగునా? కరీంద్రసమతం గనునా
సైరిభము? కుకవిజనుఁ డిల
సారతరకవీంద్రుఁ డగునె? చర్చింపంగన్.

క. నాకబలిపక్షిరమ్ముల
నాఁకట జీవించు కుకవు లరుగుదురే? లస
న్నాకనిలయకవిసమకవి
నాకాధిపు లున్నసభ కనాతుర లగుచున్.

తే. గీ. "ఫలవిఘాతము గల్గెడి బ్రాహ్మణున" క
టంచుఁ బల్కుదు రఁట గృహమందు నోటి;
తమకుఁ గల్గెడి భంగమ్ము తా మెఱుంగ
రహహా! యేమందుఁ గుకవుల యాగడంబు.

సీ. పంకగంధావాప్తిఁ బరఁగెడి సూకరం బరుగునే? పన్నీటిసరసులకును
నింటఁ బ్రగల్భమ్ము తెలమిఁ బల్కెడి బంటు చేరునే? గంధనాగసీమలకును
గోటరమ్ముల మగ్గు గుడ్లగూబలపిండు లాసచేయునె? ప్రాంతరాళపముల
కనపరతాంగనాజనలోలుఁ డరుగునే? కాశ్యయోధ్యాప్రయాగగయాలకును

తే. గీ. ద్విజగణోత్తమకవిరాజదీప్తమైన
సభకుఁ గుండలి చేరునే? చనిన శిరము
నెత్తునే? పంచుకొని మూల నిరుకుఁ గాని,
రమ్యతరకీర్తి! వేంకటరత్నమూర్తి!

2. నందన సం॥ శ్రావణములో సమలాపురము శతావధానములో రచించిన నూటికిఁ గొన్ని పద్యములు.

—: కాళియమర్దనుఁడు :—

క. కాళియమర్దనుఁ గొల్చెద
నాళీకవిలాసనయను నతసురవరు గో
పాళీగోపాళీయుతు
మౌళిగతమయూరపించు మాధవు ననఘున్.

—: కృష్ణకృతార్జునోపదేశము, (పంచచామరము) :—

సమస్తముఙ్ మృషా సుమీ నిజమ్ము పాండునందనా !
భ్రమ న్నశింపఁజేసి చూడు బంధు వెవ్వఁడో ? మదిఙ్,
నిమిత్తమాత్రి ముండి నీవు నీదు శస్త్రపంక్తులఙ్
గ్రమమ్ముగా నరిన్ హరించి రాజ్యముఙ్ గ్రహింపుమా !

—: భీష్ముఁడు :—

సీ. ఎవ్వాఁడు ఖండించె నేపుమీఱి అడి పాండునందనుసేన నానంద మొప్ప
నెవ్వాఁడు విష్ణుచే నెలమిఁ జక్రిమ్ము దాఁ బట్టించి ప్రతినను భంగపఱచె
నెవ్వాఁడు శరముల నెసఁగఁ దల్పముచేసి బాగుమీఱఁగ నందుఁ బవ్వళించె
నెవ్వాఁడు మాఘశుద్ధైకాదశీతిథి హరివాసమునకుఁదా నరిగెఁ బ్రీతి

తే. గీ. నట్టిభీష్ముని సర్వవేదాంతతత్త్వ
నీరరాశిఘటోద్భవు నిర్జరేశ
ముఖ్యసంస్తూయమానసంపూర్ణబలుని
వర్ణన మొనర్చు కొలఁది యెవ్వారి కౌదవు!

—: శతావధాన విఘటకాః, (ప్రహర్షిణీ) :—

యే కేచి చ్ఛతకనదో యథా పతేయుః
కుర్వంతు ప్రతిచరణం తథా ప్రియత్నం
లోకే దుర్జనయశసే స ఏవ తేషాం
నో బాధా భవతరుణీపశా త్కవీనామ్.

—: సీతారామః, (మణిబంధవృత్తమ్) :—

భావయ సీతారామ మముం, కామద మారా దాజిసుతం
నిర్జరమాన్యం స్తుత్యగుణం, నిర్జితశతృం దుర్జనదం.

(సమస్య) అభిలషతి హి వేశ్యాలింగనం సిద్ధయోగీ.

శ్లో. విపినమధినసంతం మానిరాడ్భృశ్యశృంగం
స్వనగర ముపనేతుం తద్గతా వారయోషాః
పర మతియతిబుద్ధ్యా సస్త్రియా అజ్ఞతాయా
అభిలషతి హి వేశ్యాలింగనం సిద్ధయోగీ.

—: (సమస్య) వర్షోదయం వాంఛతి రాజహంసీ :—

శ్లో. కీర్త్యా స్థిరాయాం భవత స్త్రిరాయాం
మందాత్మభారేణ విలోకితుం తాం
అసూయయం త్వాపది మర్తుకామా
వర్షోదయం వాంఛతి రాజహంసీ.

—: (సమస్య) వ్యాఘ్రో మృగం వీక్ష్యహి కాందిశీకః :—

శ్లో. శ్రుతేఽపి మన్మామని కాందిశీకో
రామో భవే దిత్యభయం వదంతం
సీతే త్యవోచ ద్దశకంధరం చే
ద్వ్యాఘ్రో మృగం వీక్ష్య హి కాందిశీకః.

—: (సమస్య) కువిందరాజం మనసా స్మరామి :—

శ్లో. దుశ్శాసనే నాపహృతాంశుకాయాం
హా తాత్సభాయాం ద్రుపదాత్మజాయాం
తదీయమానావనవస్త్రదాన
కువిందరాజం మనసా స్మరామి.

—: (సమస్య) చంద్రోదయం వాంఛతి చక్రవాకీ :—

శ్లో. బందీకృతే ఽర్కే దశకంధరేణ
సదా స్థితే చంద్రమసి స్థిరాయాం
వధం విధాతుం కిల తస్య రామ
చంద్రోదయం వాంఛతి చక్రవాకీ.

—: (సమస్య) మృగీ మునిం పుత్ర మసూత సద్యః :—

శ్లో. తపోవనే సత్త్వవివాదశూన్యే
మునేః కళత్రంచ మృగీ చ కాచిత్
గర్భం దధౌ తత్రమునేశ్చపత్నీ
మృగీ మునిం పుత్ర మసూత సద్యః.

—: (సమస్య) భార్యాం నమతి సోదరః —

శ్లో. సుశీలేన సమాయుక్తా, ముత్తమశ్లాఘ్యవర్తనాం
పతివ్రతాగ్రణీం భ్రాతు, ర్భార్యాం నమతి సోదరః

—: (సమస్య) అవందత సుతం తదా :—

శ్లో. ఇవటూరికులాబ్ధీందో, శాస్త్రీన్ మల్లయనామక
వసుదేవో విష్ణురూప, మవందత సుతం తదా.

—: (సమస్య) మానవతీలలామ కభిమానమె చాలును జీర యేటికిన్ :—

ఉ. ఓనవనీతచోర ! కృప యుంచి పటమ్ముల నిచ్చి వేగ మా
మానము గావుమన్న వ్రజమానిని పల్కుల కెంతొ వింతన
వ్వాననసీమఁ దోఁపఁ గమలాక్షుఁడు దా నిటు పల్కె, మానినీ !
మానవతీలలామ కభిమానమె చాలును జీరయేటికిన్.

3. విజయ సం॥ ఆషాఢములో ఏలూరిలోని రెండవధానముల లోని యేఁబదికిఁ గొన్ని పద్యములు.

—: ముసలిమగఁడు, పడుచుభార్య :—

సీ. "ద్రవ్యసంజాతంబు దగ లేదటంటివా మూల్గుచున్నది మూలమూల లంటి
శయనగృహాదులు సఖి! లేవటంటివా, యవి యపారముగ నున్నవియెనుమ్మ
వెనుక దక్షత యెవ్వరును లేరటంటివా, తలవెండ్రుకలకన్నఁ గలరు హెచ్చు
ఉన్నయూరునఁ జెట్టు లున్న వారంటివా, సజ్జనవ్రాత మేచక్కఁజూడ

తే. గీ. నయిన నామది కేమొ స్వాస్థ్యమ్ము లేదు
అతివరో ! చెప్ప నాకు సిగ్గయ్యెడుఁజుమి"
యంచు నీలాటిరేవున మించివించి
పల్కుచుండును వృద్ధుని బాలభార్య.

—: పకోడీ :—

చ. కరకరలాడు కొంచెమగుకారము గల్గుఁ బలాండువాసనా
హారమగుఁ గొత్తిమీరియును నల్లముఁ గన్పడు నచ్చటచ్చటన్
ధరను బకోడిఁబోలెడు పదార్థము లేదని తద్రసజ్ఞులా
దరమునఁ బల్కుచుందు రది తాదృశమే యగునంచుఁ దోఁచెడిన్.

—: జారులు :—

సీ. లేనిసింగారంబు మేనఁ బూనెడుబుద్ధిఁ గ్రొత్తబట్టలు కొన్ని కొంచుఁగొంచు
తమశిరోజమ్ముల ననుదినంబునను సంపెఁగనూనెచే దువ్వి పెంచుకొంచు

తండ్రి సంపాదించు ధనము దొంగిలి దాని భోగాలకును ధారఁబోసికొంచు
చెలికాండ్రమాటలు చెవిఁబెట్టి తల్లిదండ్రులమాట విసముచాడ్పునను గంచు

తే. గీ. ధనము దొరకకపోయిన ధనిగృహమ్ము
లందుఁ జోరత్వమున ధన మందుకొనుచు
నిందు నందునఁ జెడిపోయి నిందలకును
బుట్టలై యొప్పుదురు జారపురుషు లకట!

—: కలియుగరీతి :—

సీ. వేదవేదాంగాది విద్యల విడనాడి బ్రాహ్మణు లింగ్లీషుభాషు లైరి
క్షత్రియధర్మంబునఁ జరియించు రాజకులంబెల్లఁ జీత మాలమ్ముఁ బూనె
వాణిజ్యవృత్తిచే వఱలు కోమటు లెల్ల యజ్ఞయాగాదికృత్యపరు లైరి
ద్విజసేవకత్వవృత్తిని జీవనము సేయు పాపజాల్ ద్విజసేవ్యపదము గనిరి

తే. గీ. హూణులెల్లను రాజ్యపరిపీణు లైరి
గౌరవము లేనివా రధికారు లైరి
పేరులేనట్టివారు కుబేరు లైరి
కలియుగపుఁ జర్య లేమనఁగలము మనము.

—: వేశ్యారీతి :—

సీ. రంగుమీఱెడు గాగగాలచేఁ బూలచే లేని సింగాగమ్ము మేన నూని
మీసాలపై తేనెతో సమానంబైన మాటలచే జారుననము ద్రొబ్బ
సంసారమున జ్ఞాని సంచరించెడురీతి జారులతోడఁ దా సంచరించు
జనులందఱును గూడ జారపూరుషులైన లోకోపకృతి యంచు లోసనెంచు

తే. గీ. జారు ధనమెల్ల ద్రొబ్బి పకీరుఁ జేసి
మరల వాఁ డరుదేర నమ్మ నుసుకొల్పి
తాను గనుపట్టకయె వానిఁ బోనడంచుఁ,
జెప్ప దలనొప్పి వేశ్యల చెడుగుణములు.

—: గంజాయి :—

క. మందత కలుగం జేయు న
మందానందం బొనర్చు మానసమునకుఁ
గొందఱి తత్త్వమ్ములకును
గందరగోళం బొనర్చు గంజాయి తగన్.

—: నూత్నవధూః, (పుష్పితాగ్రా) :—

ముహురపిచముహు స్స్వకాళిజాలై । రతిమృదువాక్యరసేన బోధితాపి
స్వయమపిచ తథావిధానురాగా । శయనగృహం నచయాతి నై నవోఢా.

—: అధరసుధా, (వియోగినీ) :—

న సితా నచ గోస్తనీఫలం । ప్రతిమామేతి రసస్య యస్యవా
పరివిందతి తం రదచ్ఛదం । పురుషో య స్సతు గర్హ్వతే సుధాం.

— భాగవతుల హరిశాస్త్రిణః, శ్లేషః —

శ్లో. శ్రీమద్భాగవతాన్వయాంబుధివిధూ రాజత్కలాపాలకః
పాణిన్యుక్తసుదర్శనశ్చ విబుధారాధ్యాంఘ్రియుగ్మాంబుజః
సత్యాసక్తహృదంతరో నిరుపమ శ్చానంతగోవర్ధనః
పాయాదేష హరి ర్యథా స చ హరి స్సర్వాఘవిధ్వంసకః.

—: విభూతిఫలం, (పుష్పితాగ్రా) :—

హృదయ మివ సతా మతీవ శుద్ధం
విలసతి కందుకవచ్చ వృత్త మేతత్
భసితఫల మహో యదీయలేశం
ధృతవతి పుంసి సమస్త దోషనాశః.

4. విజయ సం॥ శ్రావణ భాద్రపదమాసములలో బందరులోని యనేక శతావధానాష్టావధానములలోని యనేక పద్యములలోఁ గొన్ని పద్యములు.

—: రాబర్ట్సన్పేటబజారు (మాలిని) :—

లలితరుచి వెలుంగున్ రాబర్ట్సన్పేట మధ్యన్
జలము గలిగి వాపీసామ్యరారాజితంబై
జెలఁగు సరము, క్రయ్యాశ్రీకవస్తుప్రపంచం
బలవడి కనుదోయింబండువుల్ పండఁజేయున్

—: పచ్చిమిరపకాయ :—

సీ. ఎద్దానిసంబంధ మెలమిఁగల్గినమాత్రఁ గూరలెల్లను మంచి గుణము గనునో
కొత్తిమిరిని నూఱుకొని తిన్న నెయ్యది కంచెడన్నము తినఁగలుగఁజేయు

నెద్దాని శిశుజాల మెఱుఁగక చేఁబట్టి కనులునల్పఁగ మంట గలుగఁజేయు
నెద్ది తాఁ గ్రమముగా నెదిగి పండినమీఁద బోటికెమ్మావితో సాటియగునొ

తే. గీ. నూఁటిదేనిని పుల్లనై మీఱు మెంతి
పెరుగులోఁ గూర్ప స్వర్గము నెఱుఁగఁజేయు
నరులకెల్లను, నాపచ్చిమిరపకాయ
మహితభక్తిని నేను నమస్కరింతు.

—: కిరసనాయిల్ (స్రగ్ధరా) :—

నోక్రీణంతుస్మ కేవా తదిహ కిరసనాల్నామకం తైల మేతి
ద్యద్గంధః పైత్యరోగం జనయతి సకృదాస్వాదనా త్పూతిగంధీ
యద్ధూమో నేత్రరోగం జనయతి నితరాం బాలమానుష్యలోకే
ప్యగ్నౌ క్షిప్తం యదిస్యా ద్యదపి జగదిదం భస్మసా చ్ఛక్కురీతి.

—: బ్రాహ్మణులకును వైశ్యులకు గలిగిన కలహము :—

సీ. గ్రామపౌరోహిత్యకర్మచే జీవించు వారలెల్లను భాగ్యమీగుడైర
వ్యవహారధర్మముల్ వదలి కోమటులెల్లఁ బైతృకాన్నంబుల బలుపుఁ గనిరి
తగ స్వప్నమందైనఁ దలఁపరానటువంటి బ్రాహ్మణద్వేషంబు ప్రబలుచుండె
బ్రాహ్మణయాచకవ్రాతంబులెల్లను బ్రాహ్మణయాచకపరిభవ గనిరి

తే. గీ. కాన భూసురవైశ్యు లనూనభక్తి
రాగములనొప్పి వెలయఁగా రాదె, యెందు
కనుపయుక్తవివాదంబు? లక్కటమున
సేగియేకాని లబ్ధి కించిత్తు లేదు.

—: సంధ్యారాగము :—

సీ. వారుణీకామినీఫాలభాగంబునఁ బొల్పొందు కుంకుమపూఁత యనఁగ
చక్రవాకీమనస్సరసిజంబునఁ జొరఁబారు సంతాపాగ్నిభాగ మనఁగ
నస్తాద్రిపై కేగు నరుణు నడ్డముపట్టనేగు పద్మిని యనురాగ మనఁగ
కాలమాయావిచేఁ గాల్చిపెట్టిన గురుస్ఫురదయోమయము గాఁ గళుకు లనఁగ

తే. గీ. సంజ కెంజాయ చెన్నారె సర్వభూసు
రాధికులు సంధ్య వార్చఁగా వాహగాస
మీపముల కేగి రుత్సాహ మింపుగుల్క
మెల్ల మెల్లనఁ జీఁకటు ల్మెండుకొనఁగ.

—: స్త్రీవిద్యపూర్వాచారమైనట్లు (ప్రహర్షిణీ) :—

మొల్లాఖ్యా రఘుచరితం పురా కరోద్వై
వెంగాంబా హరిచరితం తథా చకార
తస్మాద్వై సకలకలావిలాసజాలం
సర్వాభిః కిల నితరా మపేక్షణీయం.

—: ప్లీడర్లు :—

సీ. గెలియనట్టిదియైన గెల్చు నటంచును లాఁ జూచి కల్పనలను ఘటించి
తప్పుఁ జెప్ప మటన్నఁ దప్పుఁ జెప్పనివారి నోటి కబద్ధాలు నూఁటిపోసి
జెడ్జిగారికి నేను జెప్పుమాటలు పథ్యములుసుమీ యని వాని మోసపుచ్చి
రేపు ఫీ జిచ్చెద మాపిచ్చెద నటన్నఁ గాదు తెమ్మని ముందుగానె కొనియు

తే. గీ. వ్యాజ్య మొకవేళఁ బోయిన వాని సాక్షి
మీఁద నెప మిడి, గెల్చిన మీఁదఁ జెట్టు
కొని నటింతురు ప్లీడరుల్ గొంద ఱిలను
న్యాయవాదులు మించు నన్యాయలీల.

—: ఆటవెలఁది :—

ఆ. వె. డబ్బు దొబ్బు మంచి టక్కుమాటలు సెప్పి
పాడుసేయు నెంతవాని నైన
డబ్బె మగఁడు గాని తాను గాఁడు మగండు
గాన నాటవెలఁదిఁ గానరాదు.

—: చీపురుపుడక :—

క. తిరునామం బిడువేళను
వరవైష్ణవమణులకెల్లఁ బరసాధనమా
నరయంగ నహహా! యీచీ
పురుపుల్ల బుధాళి కర్ణపుటరంధ్రగమా.

—: ప్రకృతకవుల గురువు :—

సీ. ఏమహాపండితుం డీమహీ ధవళేశ్వరంబున నూర సత్రంబు వెట్టె
నేమహాపండితుం డెంతయు వైయాకరణశిరోమణి యన గణన కెక్కె

నేమహాపండితం డీమమ్మ న ఇ ఉ ఋ మొదలు భాష్యముదాఁకఁ జదువఁజేసె
నేమహాపండితుం డెందఱినో పుట్టుబ్రహ్మచారుల గృహపతులఁ జేసె
తే. గీ. నట్టి చర్లాభిధానాన్వయాబ్ధిచంద్రు
సకలగుణధుర్యు బ్రహ్మయ్యశాస్త్రివర్యుఁ
ద్రివిధమతవేది సకలసద్రీతివాది
నమితశాంతుని మద్గురు నభినుతింతు.

—: లుబ్ధులు :—

సీ. పొరుగింటఁ జూపు నీప్రజ్ఞచేయి యటంచుఁ దన బావమఱఁదులు తన్ను నవ్వ
డబ్బిమ్మటన్న "లే దబ్బ పెత్తనమన" ముండంజె యని మఱికొంద ఱనఁగ
ధనమునకును బ్రాణమునకు లంకె యెటులీతఁడుచచ్చునంచుఁగొందఱువచింప
చచ్చిన నేమైన వచ్చునా? యొక బ్రాఁతగుడ్డైన రా దని కొంద ఱనఁగ
తే. గీ. ఇన్నిమాటల నొక మాటకేని మాఱు
మాట పలుకరు లజ్జను మానసమున
నైన నొందరు లుబ్ధాత్ములైన జనులు
వారి జన్మంబు గాల్పనా? సారసాక్ష.

—: కోఁతిచేష్టలు :—

సీ. చెట్లమీఁదకు నెక్కి చిటిపొటి గంతులు వైచుచు ఫలములఁ బాడుసేయు
వెక్కిరించుచు నన్న తిక్కకుఱ్ఱలఁ జూచి పండ్లిగిలించి కోపమ్ముఁ జూపు
నెవ్వఁడయినఁ దన్ను నొవ్వఁగాఁ గొట్టినఁ జివ్వున గోరులచేత బరుకు
నిండ్లమీఁదకు నెక్కి యెగిరి గంతులువైచి పెంకులెల్లను బోగుపెట్టు నొకఁట
తే. గీ. కోఁతిచేష్టలు మఱియును గొన్ని యిఁకను
గలవు వానిని జెప్పంగ గ్రంథమొకటి
గావలయుఁ గాన విరమింతుఁ గాంక్షతోఁ జ
వీనిని గ్రహించి సంతోషవిధిని మనుము.

—: పొడుముకన్న చుట్టకొంచెము మంచిది :—

సీ. ఏద్దానిసేవచే నింపు గుల్కెడు తెల్లబట్టలకెల్లను రట్టు గలుగు
నెద్దానిసేవచే నింపగు తనముక్కు డొక్కబుఱ్ఱను బోలి యుక్కుమిగులు
నెద్దానిసేవచే నింపుగుల్కెడు తనయింతి ముద్దులనాడనీయకుండు
నెద్దానిసేవచే నద్దమ్మతో నెదుర్కొనఁజాలు పెదడెల్లఁ గుళ్లిపోవు.

తే. గీ. నట్టి పాడుమును బీల్చుట యనభిమతము
చుట్ట గాల్చుట యనఁ గొంత సొగసు కాని
పాడువాసన గల్గెడు వస్త్రిమందుఁ
గాన నివి రెండుఁ గూడ యుక్తములు గావు.

—: రాణీగారు :—

చ. తనయునితోడ నొక్క తఱి తామరసాలయ పల్కె "నేమిరా,
వనజభవా ! జగమ్మునకు వారిజనాభునిఁ బెక్కుసార్లు నా
ధుని నొనరించి తెప్పుడు సుదూషధరన్ననుఁ జేయవైతి వే"
మని నగు తల్లిఁ జూచి కమలాసనుఁ డప్పుడు చేసె రాణిగన్.

5. విజయ సం॥ మార్గశీర్షములో చెన్నపట్టణములో నడియారులో నానేబిసంటు దొరసానియొద్ద జరిగిన యష్టావధానములోని యొక పద్యము.

సీ. శేషునిఁబోలి 'లెక్చరు' చెప్పఁగాఁ జాలు 'నానేబిసం' టొక్కయండఁదనర
నాపె 'లెక్చరు' విని యలరు నానాదేశసజ్జనావళి యొక్కచక్కఁదనర
'తెలియ దేమందురా దేవుఁడా యింగ్లీ' షటను మాదృశులు నొక్కటను జెలంగ
"నింగ్లీషు చదివెద నిది మొదలే"నని పల్కువారలు నొక్కప్రక్కఁదనర

తే. గీ. నొప్పు నీసభలోఁ గడు మెప్పు దనరఁ
జలుపఁబూనితి నవధానసరణి నేను
నీదుదయ కొంత నామీఁద నెగడవలయు
లేక యుండిన నెగ్గుట లేదు నేఁడు.

ఆపట్టణమునందే రెంటాల సుబ్బారావుగారి మేడలోని యవధానములోని కొన్నిపద్యములు.

సీ. ఏపట్టణము వింధ్య కీభాగమున నుండు రాణిరాజ్యమునకు రాజధాని
యేపట్టణపుమేడ లెలమిఁ జూచినవారి తలగుడ్డబుస్సు తత్క్షణమ తీఱు
నేపట్టణమ్ము వాణీశోపమానవిద్వద్వ్రాతమునకు నావాసభూమి
యేపట్టణమ్ము తా నింగ్లీషుభాషకుఁ బెంపుడుతల్లియై యింపుగుల్కు

తే. గీ. నట్టి యీచెన్నపట్టణాఖ్యపురమందుఁ
జేవ మీఱంగ నిప్పుడష్టావధాన
శ. సా.

కష్టకృతిఁ జేయఁబూనితిఁ గాన దేవి!
నీసహాయం బొకించుక నెగడవలయు.

సీ. ఎవని కుశాగ్రబుద్ధివిశేషములు చూడ శతఘంటకవికి నాశ్చర్యమొదవు
నెవని యుక్తిప్రయుక్తి విచిత్రములు గన్నఁ దార్కికుఁడైనఁ దత్తరము చెందు
నెవని నిర్మలవాక్యనివహంబు విన్నచో నైయాకరణులు వహ్వా యటందు
రెవని యౌదార్యరీతి విని బంగరుకొండ 'యొప్పుడేమొ'యని భీతిల్లుచుండు

తే. గీ. నట్టి రెంటాల సుబ్బరాయాభిధాను
సౌధమునఁ బండితావృతసభను జేయ
బూనితిని దేవి! యష్టావధానకృతిని
నీదు సాహాయ్యమున భవానీ, మహంబ!

6. విజయసంవత్సర పుష్యమాసములో నెల్లూరులో జరిగిన యష్టావధానములలోని కొన్నిపద్యములు.

—: ప్రకృతసభ :—

సీ. చెప్పినతోడనే తప్పులేక లిఖించు పండితు లొకవంకఁ బరిఢవిల్ల
విధివిరామము లేక వేవేగ గంటఁ గొట్టువా రొక్కఁడఁ గుల్కుచుండఁ
బాణినీయమునందు బహుగమ్యముగ మాటలాడువా రొక్కెడ నలరుచుండ
సరసమౌరీతినిఁ జదరంగ మాడెడి బుద్ధిమంతులు నొక్కప్రాంతఁ దనర

తే. గీ. నంబరపురాణకథయు వ్యస్తాక్షరియును
లౌకికోక్తులు నొక్కతలమునఁ జెలఁగఁ,
దిరుపతియు వేంకటేశుండు సరసరీతిఁ
జేసి రష్టావధానంబు, 'జెడ్జి' చూడ.

ఈపట్టణమందే జిల్లా రిజిష్ట్రార్ గుండు వాసుదేవశాస్త్రులు గారు చేయించిన సభలోని కొన్నిపద్యములు.

—: అర్జునుఁడు సుభద్రికరమ్ము పట్టుకొనుట :—

సీ. కాషాయవస్త్రమ్ము గని పాటిపోకుము, నీకైనవేష మోనీరజాక్షి!
పెద్దగడ్డము చూచి బెదరిపోయెదవేల? నీకైనవేష మోనీరజాక్షి!
రుద్రాక్షపూసలు జొమ్మోత్తు నని పోకు, నీకైనవేష మోనీరజాక్షి!
వెలిబూదె యంటునని చలికిపడెదవేల.? నీకైనవేష మోనీరజాక్షి!

తే. గీ. యనుచుఁ దనకర మర్జునుఁ డదిమి పట్టఁ
బెద్ద లేమందురో, యనుభీతిఁజేసి
వదలి పోలేక పోలేక వదలిపోవు
చున్నయటు లీ సుభద్రి తా నున్న దహహ !

—· వెంకటగిరినుండి రిజష్ట్రారుకు వ్రాసినది :—

ఉ. నల్లని వ్రేల నుండఁ దగు నా యనియో, వెలిబూచెరవ్వకుం
దల్లడమందియో, మతి యెదన్ భయ మే మిఁక దాపరించెనో,
వెళ్లెడినాఁటి ప్రొద్దుటను వీధినిఁ గాలువ కేగువేళఁ దా
మెల్లఁగ జాఱె నుంగరము; మీ కిది చెప్పఁగలేక వ్రాసితిన్.

—: జెడ్జీగారి విందునుగూర్చి :—

సీ. ఏనాఁడు జెడ్జీలతో నేకపంక్తిగా భోజనమ్ములుసేయ బుధుల కబ్బె
నేనాఁడు జెడ్జీలతో నున్నతస్థలిఁ గూర్చుండఁ బండిత కోటి కబ్బె
నేనాఁడు జెడ్జీలతో నేకతంబున మాటలాడఁగఁ గవిమణుల కబ్బె
నేనాఁడు జెడ్జీలచే నీయఁబడు పుష్పమాలికల్ కవిశిఖామణుల కబ్బె

తే. గీ. సింహపురమున సివిలుజెడ్జీ పదమ్ము
నను జెలంగెడి రామచంద్రయ్య నాఁడు
గాక, తిరుపతి వేంకటకవుల నాఁడు
గాక, కలిగెనె? యితరుల కాలమందు.

(సమస్య) సంధ్యావందన మాచరింపవలదా? చౌశీతిబంధమ్ములన్

శా. వింధ్యాద్రి ప్రభనొప్పు బల్కుచములన్ వే పట్టి పెంపొందు కా
మాంధ్యంబార్పఁగ లేక వెఱ్ఱివలె నేలా మంచి యీరాతిరిన్
వంధ్యంజేసెదు? కామ కేళి యనఁగాఁ బాండిత్యమా? లేక నీ
సంధ్యావందనమా? చరింపవలదా? చౌశీతిబంధమ్ములన్

7. విజయ సం॥ మాఘమాసములో చెలికాని గోపాలరావు గారు వేంకటగిరిలోఁ జేయించిన ద్విగుణితాష్టావధానములో రచించిన 23 పద్యములలోఁ గొన్నిపద్యములు.

శ్లో. సుబ్రహ్మణ్యసుధీశ్వరప్రభృతిభి ర్విద్వన్మణీభి ర్యుతే
గీర్వాణాంధ్రకవిత్వతత్త్వనిపుణై రన్యైః కవీంద్రై ర్యుతే
శ్రీగోపాలనృపాలకస్య నికటే దివ్యే సభామంటపే
కర్తుం కాళియతే భవద్బలవశా దష్టావధానం మహత్ !

సీ. బాల్యవయస్సులోపలఁ గాకినాడలోఁ గింకవిగజసింహకీర్తి నొసఁగి
యటుమీఁదికాలమం దమలాపురమునందు విద్వత్కవీంద్రసద్బిరుదు నొసఁగి
తదనంతరంబు బందరుపట్టణమునందు బాలకలానిధిప్రతిభ నొసఁగి
నిన్నఁగాకను మొన్న నెల్లూరిపురమున బాలసరస్వతీభావ మొసఁగి

తే. గీ. కంటికిని ఱెప్పవలె మమ్ముఁ గాచినట్టి
కాళి, మాయమ్మ ! ప్రత్యుపకార మేమి
చేయఁగల మమ్మ నీకు, మాచేత నైన
దొక్క మ్రొక్కు చ్చెదము, దీన నుబ్బు గనుము.

క. కొందఱు విద్వాంసులు మఱి
కొందఱు వేఱొకరుఁ గలిగి కొన్నిసభలు చె
ల్వొందెడి నీనృపుసభలో
నందఱు విద్వాంసులే మహాభాగ్య మహో !

—: కాళికాచరణము. :—

చ. సరసిజసంభవాదిదివిజప్రకరార్చితముల్ భవౌషధం
బరుణసహస్రకాంతియుత మార్యజనావనసక్తదీక్షముల్
దిరుపతివేంకటేశ్వరసుధీమణిసేవ్యము లైన కాళికా
చరణము సర్వలోకులకు సౌఖ్యము లిచ్చుచుఁ బ్రోచుఁ గావుతన్.

—: శ్రీరామపట్టాభిషేకము, (నిషిద్ధాక్షరి) :—

శ్లో. శ్రీజ్యా జాంకభువి ప్రభావరుచిరాః కైకేయికాగర్భజ
ప్రష్ఠాః పార్శ్వభువి ప్రకృష్టజవకాః కీశాగ్రగణ్యాః పురః
అన్యే చాపి విభీషణప్రభృతయ స్తత్రాపి తత్ర స్థితాః
శ్రీరామస్య తదా ముదా విజయతే పట్టాభిషేకోత్సవః

(దీనిలో మొదటి సగము మాత్రమే నిషేధించినారు)

—: అవధానాంతమందుఁ జెప్పిన శ్లోకములు :—

శ్లో. రాజా స్తే యది భోజరాజసదృశః కుత్రాపివా భూతలే
కాళీదాససమః కవి ర్విజయతే యత్ర క్వవా కోఽపివా
ఇత్థం యద్యపి వృద్ధవాక్య మమలం తథ్యం త్వయా రచ్యతే
యః కోవాపిచ విద్యతే యది కవిస్తాదృ క్సనై దుర్లభః॥

శ్లో. జ్యేష్ఠే స్వాగత మాగతం, కిమహోహో లోపో గృహం నైవ మే,
విద్వాంసః క్వ మృతా, వసంతి నికటే గోపాలభూమీపతేః,
భ్రష్టా నైవ శివాలయాఅపి, విధే తేనైవ తేఽప్యుద్ధృతా,
భ్రష్టా కూపతతి స్తథైవ, కిమహం కుర్యా మదృష్టస్య తే.

శ్రీ ముద్దుకృష్ణ యాచేంద్రులవారు చేయించిన చతుర్గుణి తాష్టావధానములో 43 కిఁ గొన్ని

ఉ. వెనుకను నెన్నిసారులొ వివేక మెలర్పఁగ నాశుధారచే
తను నవధానముల్ బుధులతండము మెచ్చఁగఁ జేసి యుంటి మం
చును మదిలోన గర్వమున సోలుట మంచిది గా; ద దేమనన్,
గనుఁగొనుఁడీ ప్రతిపరిసవకష్టము గాదె! మృగాక్షి కెన్నఁగన్.

—: పరమాత్మ (మంగళమహాశ్రీవృత్తము.) :—

ఎవ్వనిమహత్త్వము మునీంద్రులు సురేంద్రులు బుధేంద్రులు గనుంగొనఁగ లేరిం
కెవ్వనిపదంబు గనెనేని సుఖదుఃఖముల నెప్పుడును జెందఁడు మనుష్యుం
డెవ్వనిచరిత్ర మొకయింత యని చెప్పుటకు నెల్లరు నశక్తులు మహాత్ముం
డెవ్వల నెసంగు పురుషాధ్యుఁ డిడు సత్కృపను నందఱకు మంగళమహా శ్రీ.

(సమస్య) నిద్రానైతి నిశా నయాతి తరుణీ నాయాతి కా యాతనా

శ్లో. ఆయాతీతి దురాశయా బత నమే నేత్రే నిమేషాకులే
మందోఽయం కిల చంద్రమా విరహిణా మత్యంతశత్రు స్స్వయం
దూతీ కిం నగతా గతాపిచ పతి ర్వేతాళభూతో విధే నిద్రా ......

బందరు మొదలగు పట్టణములలోని యవధానములలో నాకాశపురాణములు చెప్పఁబడినవి. కాని గ్రంథవిస్తర భీతిచే నవియన్నియును వదలి యీ యవధానమునఁ జెప్పిన యాకాశపురాణగాథ యించుక రమ్యమని యిందుదాహరించుచున్నాము. ఇయ్యది శ్రీ వేంకటగిరిరాజావారి రామేశ్వరప్రయాణమును దెల్పెడి. ఇందలి పుణ్యస్థలముల పేళ్లకు మే ముత్తరవాదులము గాము.

—: ఆకాశపురాణము, రామేశ్వర యాత్ర :—

శ్లో. కించి దాశాస్మహే తేజ స్సర్వలోక శుభప్రదం
యత్కృపావశతో లోకే సర్వకార్యజయో భవేత్.

వ. అభ్యుదయపరంపరాభివృద్ధిగా మా రచింపఁ బూను రామేశ్వరయాత్రకుఁ గథాక్రమం బెట్టిదనిన.—

క. సురపురము మించి ధనదుని, పురముఁ జెలిఁ బెట్టి సర్వపురరాజంబై
ధరణిఁ జెలువారు వేంకట, గిరి యను నొకపురవరంబు కీర్తికిఁ దావై.

వ. అప్పురమ్మున కధీశ్వరుండగు శ్రీరాజా వెలుగోటి సర్వజ్ఞకుమార యాచేంద్రభూపాలుండు,

క. నలవత్సర కార్తికిక బ, హులపంచమి సోమవార మొప్పఁగ యాత్రా
కలనాదర మతిమురిగ బ, యలువెడలెను భటపురోహితామాత్యులతోన్.

వ. ఇట్లు శుభోదర్కమ్ముగ బయలువెడలి యాదినమం దత్తిపరమ్మును మరునాఁడు నాయఁడుపేటయును జని యం దొక్కనాఁడు వసించి పిమ్మటఁ బోలూరికరిగి రెండుదినమ్ము లచ్చట నుండి పదంపడి హరివాసరంబునకు నారఁబాక సత్రమ్మునకు వేంచేసి యం దుపవసించి మరునాఁ డుదయమ్మునకు గుమ్మడిపూడి సత్రమ్మున కరిగి యందు ద్వాదశీవ్రతాచరణం బాచరించి యనంతరంబు

క. వెంగళపునామకమగు నూ, రం గల నేరేళ్ళ రాజరత్నవిభునిచే
తం గడుఁ బూజింపంబడి, మంగలఁ దిరుపళ్యూరికి మునుకొనిచనియెన్

వ. అచ్చట.

సీ. తత్పురవాసుఁడై తనరారు వీరరాఘవదేవునకును దత్కాంతయైన
చుళుకకృత్తనాంచారి కలఘుభక్తిని మ్రొక్కి భోగాదికంబులఁ బొలుపుమీఱఁ
జేయించి యట సుఖశ్రీయుక్తి నారోజుఁ గడపియు ధూమశకటము నెక్కి
మరునాఁడు ప్రొద్దుట నరిగి కంపెనిపేట యటనుండి నాగిడాఖ్యపుర మేగి

గీ. పైనిఁ దిరుమాళ్ళపూ రేగి పరమభక్తి, దేవదేవుని మణికంఠదేవు మ్రొక్కి
పేర్మి నా దేవు మెప్పించి వితతపుణ్య, రాసులకుసంచి శివకంచిరాజు గాంచె

వ. అయ్యెడ.

సీ. లోకలోకారాధ్యు నేకామ్రనాథుని సేవించి కామాక్షిఁ జిత్తగించి
యష్టోత్తరశతాలయమ్ముల నీక్షించి యట దేవతలకెల్ల నంజలి యిడి
సర్వతీర్థములందు స్నానమ్ము గావించి కడువేగమున విష్ణుకంచి కరిగి
వరదరాజస్వామి చరణమ్ములకు మ్రొక్కి యల్ల పేరిందేవి కంజలిగొని

గీ. బ్రహ్మతీర్థమునందునఁ బరమభక్తిఁ, దానమాడి నృసింహతీర్థమ్మునందు
నట్లనయొనర్చి త్రోవలో నధికభక్తి, క్షీరనది వేగవతి బాహుసింధువు నోగిఁ
గలయునెడఁ దానమాడె నా క్ష్మావరుండు.

క. తరువాత నాలజాబా, క్పురమున డిగి పక్షితీర్థమున కేగెను బా
లురిత్రోవను గడు రయమున, బురోహితామాత్యబంధుముఖ్యులతోడన్.

వ. అయ్యెడ వేదగిరీశ్వరుని సేవించి నాగమాంబను గొనియాడి త్రిపుర
సుందరీభక్తవత్సలేశ్వర చరణారవిందములకుఁ బ్రణమిల్లి, బలివిధ్యనంతరమ్మున
వర్చకుని కరమ్మునఁ జెలువారు ప్రసాదమ్మును నిర్భయమ్ముగ భక్షించి పోవు
పక్షియుగ్మమ్ము నీక్షించి, యటనుండి చెంగల్పట్టుపురి కరిగి మధురాంతకముం
గడచి తిండివనం బతిక్రమించి విళుపురంబు దాఁటి పండ్రెండుగ్రామం బధిగ
మించి కొత్తపాళెముఁ జేరం జని,

క. గరుడనదిలోనఁ గ్రుంకిడి, తిరుపాప్పూరికినిఁ జనియు స్థిరతరభక్తిన్
గురుపాటలేశ్వరునిఁ గని, తిరువిందపురమ్ము భూమితిలకుఁడు చనియెన్.

సీ. దేవనాథస్వామి పావనాంఘ్రులు మ్రొక్కి యలశంగమలతాయి కంజలియిడి
సంజీవిపర్వతసందర్శనము చేసి శ్రోత్తసత్రములోనఁ గొలువుదీర్చి
తరువాతను మణిముక్తానదిలోఁ గ్రుంకి పదఁపడి యల చిదంబరముఁ జేరి
యటఁ జిదంబరదేవు నాసక్తిఁ గొనియాడి కామసుందరి కృపాకలన వడసి

గీ. చిత్కనకదేవసభలను జిత్తగించి, రాజనాట్యసదస్సుల గంగుఁ జూచి
తత్సభానాయకస్వామిఁదనియఁజేసి, యాశుగతిమీఱ రాజుచిద్యాళిఁజేరె.

వ. అచ్చట మంగళాంబాచరణమ్ములకు మ్రొక్కి, విష్ణుపుత్ర విక్రమనాథ
స్వామి పాదమ్ముల కెఱఁగి, కొండమీఁద నుండు చట్టినాథస్వామికిని సుమా
మహేశ్వరస్వామికినిఁ బార్వతికిని నమస్కరించి, దిగువనుండు బ్రహ్మపురీశ్వర
త్రిపురసుందరీ పదారవిందమ్ములు డెందమ్మునఁ బొందుపఱచి యా రాజపుంగ
వరుండు,

గీ. వైద్యనాథమ్మునకుఁజని వైద్యనాథు, భక్తితో మ్రొక్కి బాలాంబపాదములకు
సారెకును మ్రొక్కి ముద్దుకుమారుఁ బొగడి గాఢమాయూరమున కేగెఁ గౌతుకమున

గీ. నతులచేతను మాయూరనాథుఁ దనిపి, భక్తి నభయాంబఁ గొనియాడి పార్థివుండు
సమ్మదమ్మున మధ్యార్జునమ్ము చేరి, యట మహాలింగదేవున కంజలియిడి
చేసె బృహచుందరికుచాంబ సేవనంబు.

వ. తదనంతరమ్మునఁ ద్రిభువనక్షేత్రమునకుం జని యట శరభావతారా
శక్తిన కంపహరేశ్వరధర్మసుందరులకు నమస్కరించి,

సీ. కుంభకోణముచేరి కుంభేశ్వరుని మ్రొక్కి మంగళనాయికా మహిమఁ బొగడి
నాగేశ్వరుని బృహన్నాయకు నర్చించి కాళహస్తీశ్వరజ్ఞానజనను
లకు మ్రొక్కి విశ్వేశు లక్షించి యావిశాలాక్షి పాదమ్ముల కంజలియిడి
సోమేశ్వరుని నెన్ని సోమనాయకుఁ గొల్చి యభిముక్తదేవున కమృతవల్లి
గీ. కిచ్చి యంజలి బాణపురేశ్వరునకు, భక్తిమ్రొక్కిడి యాచక్రపాణివిజయ
వల్లులనుజూచి కోమలవల్లిశార్ఙ్గపాణులకు భక్తిఁబూజించెఁ బార్థివుండు.

వ. ఇదియునుం గాక.

సీ. జానకీరాముల చరణమ్ములకుమ్రొక్కి యావరాహస్వామి నాశ్రయించి
మామకతీర్థమ్ము మఱిబ్రహ్మతీర్థమ్ము పాపవిమోచనవరసుతీర్థ
కన్యకాతీర్థముల్ కనకపుష్కరిణియుఁ గాశ్యపతీర్థమ్ము కనకనిలయ
తీర్థ నృసింహాఖ్యతీర్థబిల్వాభిఖ్యతీర్థ కదంబాఖ్యతీర్థ చక్ర
గీ. తీర్థములు మఱియీశానతీర్థవరము, లనఁగఁ జెలువారుతీర్థములందుఁ గ్రుంకెఁ
బరమభక్తిని వేంకటగిరిపురాధ, నాయకుండగు యాచమనాయఁ డెలమి.

వ. తదనంతరంబు తిరువైయారునకుఁ జని,

సీ. పంచనాథేశ్వరుఁ బ్రణమిల్లి ధర్మసంవర్ధనిదేవికి భక్తిమ్రొక్కి
యాకుమారస్వామి నర్చించి యటుమీఁదఁ గోయలేడను నూరు కోర్కి చేసి
యప్పాలరంగన్న కప్పనంబులు చేసి కమలవల్లికి మంచి కానుకలిచ్చి
వేణుగోపాలుని వేడ్కతోఁ బూజించి తరువాత జంబుకేశ్వరము చేరి
గీ. జంబుకేశ్వరదేవునిచరణములకు, మ్రొక్కి యఖిలాండదేవికి మ్రొక్కి యగస్త్య
రవికళానాథ ఘటజన్మ రామతీర్థ, ములను గ్రుంకెడు భక్తితో భూవిభుండు.

వ. పదంపడి శ్రీరంగమ్మున కేగి,

సీ. సప్తసాలాంతరస్థాయియై తనరారు రంగనాథునకు సాష్టాంగ మెరఁగి
రంగనాయకి నాదరంబుతోఁ గొనియాడి శ్రీదేవి భూదేవిఁ జిత్తగించి
జానకీరాముల సద్భక్తిఁ గొనియాడి వాసుదేవస్వామి వాసిదలఁచి
పాలాశతీర్థమ్ము వకుళతీర్థమ్మును నశ్వతీర్థం బగస్త్యాఖ్యబిల్వ

గీ. తీర్థముల హేమపున్నాగతీర్థములను, జంపకాభిఖ్యతీర్థమ్ము జంబుతీర్థ
మనఁగఁ జెలువారుతీర్థమ్ములందుభక్తి,మీఱఁ గ్రుంకిడె యాచభూమీవరుండు

వ. అనంతరమ్మునఁ దిరుచినాపల్లికిం జని మాతృభూతేశ్వరసుగంధికుంతలాంబలకు నమస్కరించి యచ్చోటు విడిచి మనిగండమ్మున కరిగి కోవెలపట్టు దాఁటి కొట్టాంగుట్టు నతిక్రమించి మేలూరు దరియంజని మధుక్షేత్రమ్మునకరిగి,

సీ. సుందరేశ్వరదేవు సొంపుమీఱఁగ మ్రొక్కి మీనాక్షికంజలిఁ బూని పిదప
వైహాయసాపగాస్వర్ణతీర్థములందుఁ దనివిదీఱని భక్తిఁ దానమాడి
తరువాత ముత్తురెందలసత్రమును దాఁటి పరమగుడినిమీఱి పరమునందు
బోహలూర్ సత్రమ్ము నీహతోఁ బొడఁగాంచి యుత్తరకోశమ్ము బత్తిజొచ్చి

గీ. మంగళేశ్వరుఁ బొడఁగాంచి మంగళాంబ, కలఘుభక్తిని నతిచేసి యమితపుణ్య
దంబగుచు పన్నె కెక్కిన దర్భశయన, దర్శనము చేసె నాతం డదభ్రభక్తి.

వ. మఱియు, నచ్చట.

సీ. శ్రీజగన్నాథాంఘ్రిరాజీవములు మ్రొక్కి కమలాసనికి మంచి కానుకలిచ్చి
చివురుకృత్తాభిఖ్య శ్రీదేవి సేవించి కోదండరాముని గోర్కి మ్రొక్కి
దర్భపాన్పుననున్న దశరథాత్మజుఁ జూచి సంతానవృక్షము సన్నుతించి
రంగత్తరంగాళిరంగాయితం బగుదక్షిణపాథోధిఁ దరియఁజేరి

గీ. పిదపఁ బుదుమంటపమునకు వేగ నేగి, తమలపాకులసత్రంబు దాఁటి నౌక
నెక్కియాదాక్షిపాబలు చక్కని డిగి, చనియె రామేశ్వరంబు రాజన్యవాళి

వ. అచ్చట.

సీ. రామలింగేశ్వరస్వామినిఁ గొనియాడి పర్వతవర్ధని భక్తిఁ దలఁచి
విశ్వేశ్వరస్వామి వేడ్కతో భజియించి యావిశాలాక్షియన్ దేవిఁ గొలిచి
కాలభైరవదేవు కాళ్లకు మ్రొక్కిడి సేతుమాధవుపాదసేవ చేసి
శ్రీరామచంద్రుపాదారవిందమ్ములు డెందమ్ములోఁ దగఁ బొందుపఱచి

గీ. యాంజనేయునిఁ గొనియాడి యమితభక్తి, నితరదేవతలకుఁ జాలనతులొనర్చి
సాగరమ్మున కొంతయుఁ జాగి మ్రొక్కి, మహితుఁ డైనట్టి రాజన్యమౌళి మఱియు

—: ఆంజనేయస్తవము :—

సీ. కావ్యనాటకముఖోద్గ్రంథముల్ చదువనివాని కబ్బిన మంచి ప్రతిభ యేల?
చతురభామామణీసాంగత్య మబ్బనివానిదౌ నవ్యయౌవనమదేల?

అష్టశతావధానాదిసత్క్రియ చేయఁదగని యా కవి కవిత్వం బదేల?
త్యాగభోగాదిభాగ్యము నందఁగాలేని ధనికునిదైన యాధన మదేల?

గీ. నీపదధ్యానసంసక్తి నెగడ నట్టి । వానిజన్మంబదేల? సౌభాగ్యమేల?
యహహ! సీతాతదీయపత్యంఘ్రియుగళ, కంజసంసక్తహృదయ, యోఁయాంజనేయ!

సీ. ఒకరోజుగడ్పు టెంతోకష్టమా, బ్రహ్మచర్య మిన్నాళ్లెట్లు సల్పినావో!
యొకకాల్వ దాఁటు టెంతోకష్టమా, సముద్రము నెట్టు లవలీల దాఁటినావొ!
యొకరాయి మోయు టెంతోకష్టమాఁ, బర్వతమ్ముల నేరీతిఁ దాల్చినావొ!
యొకచెట్టుఁగూల్చు టెంతోకష్టమాఁ, జెట్లగుంపు లేరీతిఁగాఁ గూల్చినావొ!

గీ. నీమహత్త్వంబు నెన్నంగ నేమహాక, వీశ్వరులు చాల రనిన నేనెంతవాఁడ
నహహ! సీతాతదీయపత్యంఘ్రియుగళ, కంజసంసక్తహృదయ, యోఁయాంజనేయ!

సీ. ఒకచోటనిలువని యుష్ణాంశుసన్నిధిఁ జదువు నేరీతిగాఁ జదివినావొ!
జపతపమ్ముల నేని సాధింపఁగా లేని రామసత్కృప నెట్టులోమినావొ!
మాయకాండ్రకు నెల్ల మగఁడైన కాలనేమినిఁ జంపి యేగీతి మించినావొ!
నవరత్నకలితసౌధవరప్రదీప్తలంకాపట్టణం బెట్లు కాల్చినావొ!

గీ. అన్నియును జూడమాకసాధ్యములుగాని, నీకునివియన్నియునుమంచినీళ్లుగాఁద
యహహ! సీతాతదీయపత్యంఘ్రియుగళ, కంజసంసక్తహృదయ, యోఁయాంజనేయ!

వ. దేవళమ్మునం జెలువారు సావిత్రీతీర్థమ్మును గాయత్రీతీర్థమ్మును సరస్వతీతీర్థమ్మును శంఖతీర్థమ్మును శివతీర్థమ్మును సర్వతీర్థమును సాధ్యామృతతీర్థమ్మును మాధవపుష్కరిణియు బ్రహ్మహత్యావిమోచనతీర్థమ్మును సూర్యపుష్కరిణియు గంగాతీర్థమ్మును యమునాతీర్థమ్మును గయాతీర్థమ్మును గపిలతీర్థమ్మును నాఁజను తీర్థమ్ములఁ దానమాడి,

గీ. గంధమాదనపర్వతక్రమము గాంచి, యచటఁ జెలువారుజాంబవదంగదాఖ్య
పంచపాండవహనుమద్విరించితీర్థ, ములనుస్నానమ్ము గావించిభూమిఁబుడంత

గీ. ఉభయసాగరసంగమంబభినుతించి, సేతుసందర్శనంబును జేసి పిదపఁ
గాంచె రాజు జటాయురగస్త్యతీర్థ, ఋణవిమోచనతీర్థముల్ ప్రీతిమీఱ

వ. పిమ్మట నేకాంతరామేశ్వరుం జూచి తదీయాలయమ్మునఁ జెలంగు మంగళతీర్థమ్మును, నమృతవాపీతీర్థమ్మును సీతాకుండమ్మును సముద్రమ్మున నుండు భైరవతీర్థమ్మును బోడఁగాంచి,

క. తరువాత యాచరాజో౽క, తరినెక్కి సమస్తవిభవతతితో రాజ
త్తరనవపాషాణంబుల, దరికేగెఁ బురోహితాదితతితోఁ గూడన్.

సీ. అయ్యెడ నుండుజనార్దనుఁ గొనియాడి శ్రీదేవి భూదేవిఁ జిత్తగించి
నవశిలామధ్యమ్మునను దానమాడియు దేవిపట్నమ్మునఁ దేజరిల్లు
మహిషాఖ్యరాక్షసమర్దని భజియించి చక్రతీర్థమ్మున జలకమాడి
యుప్పూరిసత్రమ్ము నొప్పుగాఁ గన్గొని సుందపాండ్యముదారిఁ జొచ్చిపిదప
గీ. కోటపట్టణమును బట్టుకోటదాఁటి, వందిమాగధులెల్లఁ గైవారమొసంగ
భూమిసురులెల్లదీవనల్ పొందుపఱప, రాజమన్నారుకోనెల రాజుగాంచె

సీ. అట రాజమన్నారు నభినతుఁ గావించి సత్యభామాదేవి సరవి మ్రొక్కి
రుక్మిణీదేవికి రుక్మమ్ము నొసఁగియు హేమాబ్జనాయకి హెచ్చరించి
తనివి దీఱఁగ హరిద్రాతీర్థమునఁ దానమాడియుఁ గమలాలయంబు చేరి
నల్లవేశ్వరుపాద పల్లవమ్ములు మ్రొక్కి నీలోత్పలాంబను జాలఁ గొలిచి
గీ. యభినుతించియుఁగమలాలయంబుపిదపఁ, ద్యాగరాట్కమలాంబలవేగ మెరఁగి
భోగ మర్పించియంతటఁబోలుపుదనర, నరపతియుఁజేరెఁగుంభకోణంబుమగల

వ. అట నుండి తిరుపణందారు వేంచేసి యచ్చట

సీ. అరుణజటేశ్వరు నారాధనము చేసి యాబృహన్నాయకి కంజలి యిడి
చూచి గూజయగండచోళవరం బంత నటుమీఁద శ్రీవృష్ణమమరఁ జేరి
భూవరాహస్వామి సేవయొనర్చియు నంబుజపల్లికి నాస మ్రొక్కి
శ్రీరామనిత్యోత్సవారాధనము చేసి చయ్యన నాప్రృధాచలము చేరి
గీ. యచటవృద్ధగిరీశ్వరు నభినుతించి, వృద్ధబాలాంబలకు దోసి లిచ్చి పిదపఁ
గారుమణిముక్త యనునది జలకమాడి, రమ్యవిభవమ్ముతో శిసరాత్రినాఁడు
చేరఁ జేర్మిఁ దిరుకోవలూరు రాజు.

వ. అయ్యెడఁ ద్రివిక్రమస్వామికినిఁ బుంగోమలనాయికకును వందన
మ్ములు పచరించి పిదప నరుణాచలముం జేరి యరుణాచలస్వామి సోమస్కంద
మూర్తుల సేవించి తిరువణ్ణూరు గారవించి యారంబాకసత్రం బధిష్ఠించి ఫాల్గున
శుద్ధపంచమీదినమ్మునఁ దనరాజధాని యగు వేంకటగిరిం బ్రవేశించి,

క. నురనాయకుండు నిర్జర, పురముకరణి నక్కుమారభూమీపతి యు
ద్ధురమహిమ నలరి వేంకట, గిరిపురిఁ దానేలుచుండెఁ గీర్తికిఁ దావై

రామేశ్వరయాత్రి సంపూర్ణము.

పెద్దపిభువగు శ్రీరాజగోపాలకృష్ణ యాచేంద్రులవారి యష్టావధానములోని కొన్ని పద్యములు.

శ్లో. వందే నందయశోదికాచిరతపఃకందం, సురేంద్రాదిభి
ర్వంద్యం నింద్యసురారిదుర్మదహరం, వందారుబృందావనం
చందచ్చందనశీతలం, నిరుపమానందప్రదం దేహినా
మిందిరాప్రస్తరసుందరం దరధరం సందారి తాంచాస్తుతిం.

సీ. చదువఁజేసితికదా! శబ్దశాస్త్ర రహస్యసమితి నాలుగువత్సరములలోనఁ
ద్రోవచూపితికదా! దుర్గ్రహమ్మగు ధాతురత్నాకరాఖ్య సద్గ్రంథమునకుఁ
జెప్పఁ జేసితికదా! శ్రీకాళికాసహస్రాదికావ్యములు బాల్యమ్ములోనఁ
జేయఁజేసితికదా! చెలఁగి మూలస్థానపతిమీఁద గంటలోఁ బద్యశతము

గీ. మఱియు నెన్నెని సభలలో మనిచియుంటి
విపుడు శ్రీరాజగోపాలకృష్ణయాచ
భూపబహదర్మహారాజు భూరిసభను
నెట్లు మెప్పించెదో! భవానీ! మదంబ!

—: హనుమంతుఁడు సీతఁగాంచి వచ్చుట :—

మ. వనధిం దాఁటి యనేకరాక్షసవధూవర్గమ్ములో నమిశ్రితా
ననయై 'రామ!' యటంచుఁ గన్నులఁ గదుష్ణంబైన కన్నీరు నిం
చిన నారాక్షసులెల్ల భీతిగొలుపన్ జింతిల్లుచుండంగ నేఁ
గనుఁగొంటిన్ రఘురామ! భూతనయ, నక్రూరాక్షిఁ దేనెంచుమీ.

—: పరికృతప్రభువు, శ్లేష :—

తే. గీ. వేంకటగిరీశ్వరునిఁజూచి వేడ్క 'లక్ష్మి
వేంకటగిరీశ్వరుండను ప్రీతిఁజేసి
యెపుడు నారాజగృహమునందే వసించు;
నాతనికి నాతనికి భేద మరయఁగలదె?

జయసం॥ ఆషాఢమాసములో విశాఖపట్టణములో జరగిన యష్టావధానములలోని పద్యములలోఁ గొన్ని,

—: రామాయణము :—

చ. ఇనకులమందుఁబుట్టి జనకేచ్ఛ వనమ్మున కేగి యచ్చటన్
దనసతి దొంగిలించిన కుదానవు నంహృతుఁగా నొనర్చి సీ

తను గొని సర్వవానరులు తన్ గొలువంగ నయోధ్య కేగి పా
లన మొనరించు రాముని విలాసములన్ వినుతింతు నిచ్చలున్.

—: (సమస్య) జ్యేష్ఠలక్ష్మీం నమామి :—

శ్లో. యత్కారుణ్యా జ్జగదధిపతి ర్జాయతే గర్భరిక్తో
యస్యాః కోపా న్నిధనమనుజో జాయతే రాజతుల్యః
యస్యాః పుత్రైస్సకలజగతీ భ్రామ్యతే దేవతాం తాం
త్యక్త్వా త్రాతుం నిరతమపి మాం జ్యేష్ఠలక్ష్మీం నమామి.

—: దీనికి తెలుఁగు :—

చ. కరుణ దలిర్పఁ జూచిన నఖండనృపోత్తముఁడైన రిక్తుఁడౌ
నురుతరకోపదృష్టిఁ గన నొక్కక్షణమ్మున రిక్తుఁడైన భూ
వరుఁడగు నేమహాజననిపట్టి జగమ్ము పరిభ్రమించు నా
సరిదధిరాజుపెద్దసుత చయ్యన నన్విడనాడి ప్రోవుతన్.

—: మీసములవలని నష్టము :—

సీ. మెసవుచో నన్నంపుమెతుకు లోఁజిక్కినఁ బైవారినెల్ల నసహ్యంగఁజేయుఁ
దనముద్దియును ముద్దుగొనినచో నత్తులోఁ దవిలి యత్యంతబాధను ఘటించు
పొడుముపీల్చిన రెల్లుకడ లంకవృద్ధిచేసినయట్లు మాలిన్యమును ఘటించు
తేనెపానము సేయుచో నెఱుంగక కొంచెముగఁదగిల్చినఁ దెలుపును ఘటించు

తే. గీ. పొట్టిబొచ్చుట్టఁ గాల్చినప్పు డొకకొంత
కాఁకదగిలిన సురసుర కాలి పాడు
వాసన ఘటింపఁజేయు; నహో! యదైన
వాసి మీసాలు లౌకికాగ్రేసరులకు.

(సమస్య) మీసము చుట్టుకొన్నదిసుమీ! యిటుమోమటు త్రిప్పఁబోకుమీ!

ఉ. హాసము మోమునన్ జెలఁగ నంగజుప్రేరణచేఁ బ్రియుండు దన్
మోసము చేసి మోవిగొన, ముద్దియ పెన్గఁగసాగె; నప్డు వాఁ
డాసఖితోడఁ బల్కె నిటు, "లక్కట! యల్లరిమాను, నత్తులో మీసము..."

(సమస్య) ఈకలసారస్యము నీకకాని తెలియంగారాదు బింబాధరీ!

మ. "కలగంటిన్ వివరింపు మీకలచమత్కారంబు నీ" వంచు న
వ్వొలయన్ బల్కిన వారకాంతఁగని "యోహో! యీకలా! యీకలా
లలనా! నాకిది చెప్ప శక్యమగునా? లక్షించిచూడంగ నీకల....."

(సమస్య) పంగుస్సుదూరం వ్రజతి క్షణేన.

శ్లో. శ్రీరామచంద్రస్య దయామవాప్య
కష్టం కరిష్యా మ్యవధాన మద్య
లోకే యథాఽరుహ్య హి ధూమయానం, పంగు......

—: (సమస్య) యువతివసనమధ్యే దంతిన స్సంచరంతి :—

శ్లో. కరికర ఇవ కించి ద్దృశ్యతే పశ్యతాం న
స్స భవతి కిము నో వేత్త్యాకులం చాపి చిత్తం
వద విగళితలజ్జం లజ్జయాఽలంహి కింతే, యువతి......

—: (సమస్య) తొడియందము చెప్పఁదగమె తోయజనేత్రా :—

క. వడివడి పనియున్నప్పుడు
పోడు మెక్కక మిగుల విసువుపుట్టించును నీ
గోడవొకటి లేకయుండినఁ, దొడియందము......

జయ సం॥ కార్తికములో ధవళేశ్వరములో జరగిన యష్టావధాన పద్యములలోఁ గొన్ని.

—: అగస్త్యేశ్వరుఁడు :—

ఉ. శ్రీరుచిరప్రభావమునఁ జెన్నలరారెడి గౌతమీనదీ
తీరమునందు నివ్వటిలి దీనుల నందఱ వేడ్కఁ బ్రోచుచున్
గారణదేహుఁడై తగి యగస్త్యమహామునిరాట్ప్రతిష్ఠితుం
డై రహిమీఱు దేవు ధవళాచలవాసు నుతింతు నిచ్చలున్.

(సమస్య) కలహపుదుంప భూమిపయిఁ గామినిగాదె తలంచి చూచినన్.

చ. కలకలనవ్వు నెమ్మొగము గన్పడఁజేయుచు గబ్బిగుబ్బలన్
గులుకఁగఁజేసినంతన టగుల్పడి యెంతటి నీతిశాలియున్
వలచును దాని, నద్ది పెఱవానినిఁ గూడిన వానిఁ జంపు నోఁ, గలహపు...

జయ సం॥ మాఘమాసములో బెజవాడలో జరగిన యవధానములోఁ జెప్పిన పద్యములు 50 కిఁ గొన్ని.

—: నవనాగరికులు —

సీ. వైదికరీతిచే పజలు వారలఁ జూచి కోర్కెమైఁ జప్పట్లు కొట్టునొకఁడు
సంధ్యావనమస్కారచర్య మానినవారిఁ గాంచి యానందమ్ముగాంచు నొకఁడు

వచనకవిత్వమ్ము రచియించి వారలే మేలు మేలని చెప్పి సోలునొకఁడు
ముండనం బొనరించి ముండలవలె నుండు వారలే మేలని పల్కునొకఁడు

తే. గీ. మడినిఁగట్టకయే భుక్తి గడపువారు
యోగ్యతము లంచు మదిలోన నుబ్బు నొకఁడు
డిట్టి నవనాగరకులతీ రెన్నఁదరమె
యహాహా, యిది యెల్లఁ గలికాలమహిమగాదె!

—: జగ్గెడ (అనుష్టుప్) :—

తుషారనయనే దక్షా । సహస్రనయనోపమా
వేణుత్వఙ్నిర్మితా సేయం । చలనీ భాతి సుందరా.

—: రామాయణము. :—

శా. నీరేజాస్త్రకులమ్ము నం బొడమి యెంతే యోగ్యయౌ జానకిన్
దారంగాఁ గొని తండ్రియానతి నరణ్యానం బ్రవేశించి భూ
భారంబెల్లను మాన్ప రక్కసులదర్పం బూడ్చి సాకేతమం
దేరాముండు సుఖమ్ములం గొనియె నే నీక్షింతు నద్దేవునిన్.

—: కృష్ణ (మాలిని) :—

సకలకలుషహంత్రీ సర్వసౌఖ్యప్రదాత్రీ
విమలసలిలశోభా కృష్ణవేణీ నదీయం
నిఖిలమనుజనిత్యస్నానపానాదియోగ్యా
జయతి విజయనాటిప్రాంతదేశే నితాంతం.

బందరులో మరల నవధానము చేయఁబడియెను రికార్డు లేదు.

[illegible] మన్మథసంవత్సర, భాద్రపదాశ్వయుజ మాసములలో విజయ
నగరములో జరిగిన యవధానములోని పద్యములు.

—: ప్రకృతకవుల మనస్సు :—

సీ. ఒకఁడుగోరినవృత్త మొకఁడుగోరినవర్ణ్య మన్యోన్యసాంకర్య మందకుండ
నొకనిస్థానమున వేఱొకఁడు గూర్చున్నచో దానిచే మార్గమ్ము దప్పకుండఁ
దలక్రిందుగాఁ జెప్పవలె మాకనుచుఁగోర నందులో స్ఖాలిత్య మందకుండ
మధ్యమధ్యను జెప్ప మాకిష్టమని చెప్ప నందులో విభ్రాంతి చెందకుండ,

తే. గీ. సంస్కృతాంధ్రమ్ములందున శబ్దశాస్త్ర
సరణిచెడకుండఁ దప్పులు దొరలకుండఁ
జెప్పు శతఘంటకవివరు చిత్త మొప్పు
వాతచాలితమగు నీరజాతము పలె.

—: ముద్రాయంత్రోపయోగము :—

చ. లలి నిల నచ్చుయంత్రములు లావగుటన్ మనపూర్వులౌ కవీ
శులు రచియించినట్టి గడుసుందరపుం బలుకబ్బముల్ వెసన్
సులభములయ్యె నెల్లరకు, సూరివరేణ్యులకెల్లఁ దాటియా
కులపని దప్పెఁ గంటములకుం గతిదప్పెఁ గ్రమక్రమమ్ముగన్.

—: లేట్ ప్రిన్సిపాల్ చంద్రశేఖరశాస్త్రిగారు :—

తే. గీ. శ్రీమదానందగజపతిక్షితిలేంద్ర
రచితమౌ పాఠశాలలో బ్రనిసిపల్గ
నుండి యాచంద్రతారార్కమండలంబు
చేవగల కీర్తిగనెఁ జంద్రశేఖరుండు.

—: ప్రకృతపు ప్రిన్సిపాల్ రామావతారంగారు :—

సీ. ఇంగ్లీషుభాషలో యెమ్ యే బి యల్ దాఁకఁ బ్యాసుచేసిన మహాపండితుండు
సంస్కృతాంధ్రమ్ముల శతఘంటకవనమ్ము పచరించినట్టి విద్వత్ప్రభుండు
విజయపురీహూణ విద్యామహాశాలఁ బ్రినిసిపల్ పదవి గాంచిన ఘనుండు
ఆనందదంతీశ్వరాఖ్యరాజాఖండలున కెంతయును మైత్రిగనినమేటి,

తే. గీ. ధరఁ గెళంబ్యన్వయాబ్ధిసుధామరీచి
యనఁగ నొప్పారునట్టి రామానుజార్యుఁ
డౌననఁగఁ జేసి రవధాన మద్భుతముగ
సరస తిరుపతి వేంకటేశ్వరు లిరవుగ.

దివాన్ కోదండరావు పంతులుగారి కల్పన ననుసరించి యాశుగాఁ జెప్పినది.

శ్లో॥ త్యక్త్వాఽసౌ మదనో బుధం నపరసేవ్యాత్త పరిచారంగను
స్సంజగ్రాహ నవేత్తు మేకరస మత్రాఽస్తే పరంకారణం
సాంగత్వం విబుధే ప్రసిద్ధమిహతు న్యూతాసదాఽనంగతా
చిత్రం నైవ నసాంగసంగతి మసౌజానాత్యనంగోధ్రువం.

—: పైకల్పననే తెలుఁగునఁ జెప్పుట. :—

చ. రసజనియించి యేకరసరాజితమయ్యెను నిక్షుఖండ, మీ
రసఁ జరియించి సర్వరసరాజితులైరి బుధేంద్రు, లట్టి సాం
గసుకవులన్ ద్యజించి విలుగాఁగొనె నిక్షువు నయ్యనంగుఁడా,
వసదగు సాంగసంగతు లనంగుని కెట్టు లెఱుంగ నయ్యెడున్.

(సమస్య) కింవక్ష్యామి కురంగశాబనయనే వ్యర్థా శరచ్చంద్రికా.

శ్లో. ప్రాలేయప్రచురా నిశాః పరిమళోత్కుందా లతామంటపా
శ్చ్యోతాః కోకిలసంకులా జలగృహా మాద్యన్మయూరస్వనాః
వ్యర్థాస్యుర్న తదర్థ మీషదపి మే చింతా పరంజాయతే, కింవక్ష్యామి...

—: అవధానాంతమునఁ బ్రసంగవశమునఁ జెప్పినది :—

మ. ఒకనూఱే యన నేమిలెక్క ? వినుఁడో హో ! పండితశ్రేష్ఠులా
ర ! కడున్ వేగమె వేయిమందికయినన్ రమ్యస్థితుల్ మీఱ నా
శుకవిత్వం బొనరింప నేరుతుము శ్రీ శూలిప్రియామానినీ
యకటాక్షమ్మునఁ, దగ్గకాలమును మాకర్పించి కూర్చున్నచోన్.

9\. మన్మథ సం॥ పుష్యమాసములో కొత్తపల్లెలో శ్రీ రావు జగ్గారాయనింగారి సభలోచెప్పిన 105 కిఁ గొన్నిపద్యములు.

—: శ్రీరామపట్టాభిషేకము :—

తే. గీ. తమ్మి లోకవంక మానిజాతమ్ము లొక్క
వంక మర్కటకుల మొక్కవంక దనుజ
వర్గ మొకవంకఁ దగ రఘువరుఁడు సీత
తోడఁ బట్టాభిషిక్తుఁడై నాఁడు నాఁడు.

—: రుక్మాంగదుని వేఁట. గ్రామ్యపదములతోఁ జెప్పుట :—

సీ. "బాబిటుసూడండి బాసిగాఁ జెటువంటియెను మోతునైనను సి[illegible]దును
నీపాదమాన బాబీపాపిగాఁ జెంతలేసిపందులఁ బందెమేసి సంపు
తాఁడిపంకను జూడుఁడీ యెంతపొగరుమోతులసైన నెల్గుల నెలికి మొదుసు
ఆఁడెమ్మ సీగొయ్య ఆఁడిబాబీఁడుసుండీఁడికిమించు మొగోఁడులేఁడు"
తే. గీ. అనుచు బోయలు ప్రోత్సాహమును నొసర్ప
వారిమాటలకును ముఖవారిజమున

హాస మిగురొత్త నపుడు రుక్మాంగదుండు
బలముతోఁ గూడి వేఁటకు బయలువెడలె.

—: అవధానదర్శనకుతూహలమునఁ బ్రజలు పల్కెడి పల్కులు :—

చ. కలుగరె రాజు లెల్లరును, గల్గినమాత్రన యేమిలాభమౌఁ?
గలిగెను జగ్గభూవరువికస్వరసత్కరుణాకటాక్షస
ద్బలమున నేఁటికిన్ శతవధానముచూడఁగ నెల్లవారి, కీ
యిల నిటువంటిరాజు గలఁడే! పరిశీలన చేసి చూచినన్.

—: ప్రకృతకవులగురువు (శార్దూలవిక్రీడితం) :—

యేన శ్రీధవళాచలే విరచితం సత్రం పవిత్రం చిరా
ద్యస్యానంతవిదేశచారణచణా స్సర్వేఽపి విద్యార్థినః
యత్కీర్తి ర్వియదాపగాపరఘుకీబింబోపమా రాజతే
చర్ల బ్రహ్మసుధీశ్వరో విజయతే సోఽయం మదీయో గురుః.

—: శిశిరర్తుః (మందాక్రాంతావృత్తమ్) :—

మల్లీవల్లీ కుసుమసహితా మారుతా మందమందా
శ్శీతో నీతః పరిభవ మితీవోహ్యతే దంపతిభ్యాం
కించిత్కించి త్ప్రవహతి జలం తత్తదుచ్చైర్నదీనాం
మాఘే ప్రాప్తే గమయతి రథం చోత్తరాశా మనూరుః.

—: శ్రీరంగనాయకుఁడు :—

సీ. కోరిన భక్తులకోరిక లీయంగఁ గట్టె నేదేవుండు కంకణంబు
సర్వరక్షఃపరిష్కారమ్మునకుఁ జేతఁ బట్టె నేదేవుండు బాణవితతి
దాక్షిణాత్యులయందు దయఁజూపుకొఱకునై చొచ్చె నేదేవుండుచోళభూమి
సరమామనోహరాదరము చూపుటకునై సాచె నేదే[illegible]ము

తే. గీ. వినతసు[illegible] భువనప్రవితతకాముఁ
[illegible]చరవిధాము సుజనాళికుముదసోము
రమ్యగుణధాము ననఘు నారంగధాము
మహితతరమైన భక్తి నెమ్మదిఁ దలంతు.

—: శ్రీరాముఁడు :—

తే. గీ. రవికులనృపేంద్రకృతపుణ్యరాశి సర్వ
సురరిపువధూకులగళస్థసూత్రహర్త

సకలపాపౌఘపరిహర్త జనకభర్త
సుతకు భర్త జగములకు శుభము లొసఁగు.

—: అవధానము జరగినరోజు. :—

చ. పరువడి మన్మథాబ్దమునఁ బౌషమునందున దర్శయందు నం
దఱికిని నొక్కపాదము ముదమ్మునఁ జెప్పి,యనంతరంబు నం
దఱికిఁ గ్రమమ్ముగా మిగులుదానినిఁ జెప్పి, శతావధానముల్
దిరుపతివేంకటేశులు విధించిరి జగ్గనృపాలుసన్నిధిన్.

—: దశావతారములు. :—

సీ. మత్స్యమైయెవ్వాఁడుమడియించెసోమకుఁ,గూర్మమైధరియించెఁగుధర మెవఁడు
పందియై యెవ్వాఁడు బరిమార్చెఁ గనకాక్షు సింగమై కసిపునిఁ జీరె నెవఁడు
పడుగయి యెవ్వాఁడుబలిసంపదహరించె, ద్విజుఁడయినృపులమర్దించె నెవఁడు
రాముఁడై యెవ్వాఁడురావణుఁగడతేర్చె,బలభద్రుఁడయిపూనెహలము నెవఁడు

తే. గీ. బుద్ధుఁడయి బౌద్ధమత మెవ్వఁ డుద్ధరించెఁ
గల్కియై యెవ్వఁడు కలిశిక్షణ మొనర్చె
నట్టి విష్ణుని వితతదశావతారుఁ
జేరి రక్షింపు మనుచు జోహా రొనర్తు.

—: రాణీగారు. :—

సీ. కొఱ్ఱలుఁ జామలు కొసరికొసరి భక్షణముసేయు నరుల కన్నంబు గల్గె
నుప్పిల్లదినముల నులుకుచునుండెడి చోటపట్టులఁ బంట చాలఁగల్గెఁ
దిరిపమెత్తఁగ నూళ్లు దిరిగెడి ద్విజాలకు హెచ్చైనపల్లకీ లెక్కఁగల్గె
నుప్పునూతులనీటఁ దప్పితీర్చికొనెడి వారి కెల్లను మంచినీరుగల్గె

తే. గీ. గడియ కామడలామడల్ గడువఁ గల్గె
దీవులన్నియు జనులకుఁ దేట లయ్యె
లీల నేరాణి జగతిఁ బాలించుచుండ
నట్టి విక్టోరియా రాణి నభినుతింతు.

—: పొడుము :—

సీ. పడిసెమ్ము పట్టినప్పటివేళ నీటిని హరియింప నెద్ది దివ్యౌషధంబు
హరికథల్ వినువేళ నరుదెంచు నిద్రయన్ వ్యాధికై. యెద్ది తుపాకిదెబ్బ

మఱచిపోయినయట్టిమాట తెల్పుటకునై యెయ్యది దేవినిర్భృతవరంబు
రాజరాజులనైన రమణ యాచనసేయఁజేయఁగా నెద్ది జేజేలచెట్టు

తే. గీ. గట్టిలంకాకు కమ్మగాఁ గాచి నూతి
నుఁనయు హైయంగవీనంబుఁ జొనిపి పొగపు
నెట్టి బొబ్బిలికాయలో వేసినట్టి
పొడుము బీల్చనివార లీపుడమిఁ గలరె!

—: రైలుబండి స్టేషనునుండి వెడలుట. :—

తే. గీ. చూచువారలు మదిలోనఁ జోద్యమంద
మంచితాబేళ్ల పంక్తినా మహిమ నెగడి
సరసమైనట్టి యపతారశాలనుండి
పరుగుపరుగున రైలు దా బయలువెడలు.

—: వేంకటేశ్వరుఁడు :—

సీ. శ్రీరమాభామినీశ్రితదివ్యవక్షస్థ్సలమ్ముతో మణికిరీటమ్ముతోడ
నమ్లానకుసుమమాల్యశ్రీవిరాజితకంఠమ్ముతో నవకౌస్తుభమ్ముతోడ
పటుతరోత్తమవజ్రబాభాసమానశంఖమ్ముతో మేటిచక్రమ్ముతోడ
మేల్కడానిహారంగు మించు దుప్పటి పల్లెవాటితో సిరిమించు నీటుతోడ

తే. గీ. శేషభూమీధరమున నశేషసుకృతి
వందితోజ్జ్వలపాదారవిందుఁ డగుచు
నిండు వేడుకఁ గాఁపురమ్ముండు వేంక
టేశ్వరుఁడు మాకు సౌఖ్యమ్ము లిచ్చుఁగాక.

—: మల్లెపువ్వు. :—

క. అలరులకునెల్లఁ దొడనై
వెలఁదుల కొప్పులకుఁ దావి వెదఁజల్లు పసీ
మళము గలిగి చెలువారెడి
యల మల్లీసుమముఁ బోలు నలరులు గలవే!

—: ప్రకృతప్రభుకీర్తి :—

క. శారదనారదపారద
నారదశారదలకాంతి నగఁజాలెడి జ

గ్గారాయని కీర్తిసతికి
నీరేడు జగమ్ములందు నీడుం గలదే!

—: శరత్కాలము. :—

మ. సరసీజమ్ములపాలిపంట కడువిస్తారంపు శాల్యోఘముల్
పరిణామమ్మును గాంచు పండుగ చలిన్ బ్రాకించుచేయూఁత ను
స్థిరకాశప్రసవప్రకాశలహరీదేదీప్యమానంబునై
శరదుద్యత్సమయంబు భాసిలె విరాజచ్ఛీతరుక్శోభియై.

10. మన్మథ సం॥ ఫాల్గునములో గద్వాలసంస్థానములో రచించిన 57 టికి రికార్డు దొరకనందున ఒకటిమాత్రము.

—: రాజుగారి కుమారుని హస్తము. :—

సీ. ఇప్పించు నీఁకమీఁద నేచిన్నిహస్తంబు కవులకెల్లను మంచి గ్రామములను
చేయించు మీఁద నేచిన్నిహస్తంబు బుధతతికెల్లను మహాదానములను
వహియించు మీఁద సంపదమీఱ నేహస్త మగ్రభాగమున రాజ్యాతిశయము
ఖండించు మీఁద నుత్కటరీతి నేహస్త మరిరాజభీకరకరశిగముల
తే. గీ. శిష్టులకు నభయదమయి చెలఁగు నెద్ది
కంకణాలంకృతం బయి కాంతిచెందు
నెద్ది, శ్రీరామభూపాలుముద్దుతనయు
కరము నద్దాని వర్ణింపఁ గలమె మేము!

11. దుర్ముఖి సం॥ జ్యేష్ఠములో నర్సాపురములో జరగినశతావధానములోఁ జెప్పిన 60 పద్యములలోఁ గొన్ని.

—: శంకరాచార్యులు :—

సీ. అడఁగించె నెవ్వాఁడు కడలేనిమోహాంధకారమ్ము దివ్యవిజ్ఞానకలన
స్థాపించె నెవ్వాఁడు షణ్మతమ్ములను బౌద్ధాదిదుర్మతముల హతముచేసి
రచియించె నెవ్వాఁడు బ్రహ్మాదులకశక్యమైన శ్రీసూత్రభాష్యాదికంబు
నిర్జించె నెవ్వాఁడు నిర్జరజ్యేష్ఠావతారుఁడైనట్టి విద్వాంసు నొకని
తే. గీ. నట్టి యస్మన్మతోత్తారణార్యబిరుదు
నపరసాంబశివావతారాఢ్యు బ్రహ్మ
బోధపారీణు నానందపూర్ణు ననఘు
శంకరాచార్యవర్యుని సంస్మరింతు.

—: పరమేశ్వరుఁడు :—

ఉ. ఏమహనీయుప్రాభవము నెట్టిమహాత్ములునైనఁ జెప్పలే
రేమహనీయు తేజమున కెంతటివారును నిల్వనోప, రిం
కేమహనీయువర్ణనము నెంతటివారును జేయఁజాల, రే
నామహనీయు నెంతుఁ బరమాత్ముని విఘ్నవినాశశీలునిన్.

—: హూణులీ దేశమునకు వచ్చినరీతి :—

సీ. భిక్షుపాదాంబుజప్రక్షేపణన్యాయమున మొద లీదేశమునకు వచ్చి
క్రమముగాఁ గొంతదేశము వర్తకమునకై మైత్రికల్మిని నాక్రమణ మొనర్చి
యటుమీఁద మతికొంత యార్జించి యద్దాన స్వల్పమ్ముగా సేన సంగ్రహించి
పిమ్మటఁ గొందఱఁ బృథ్వీశుల నడంచి యచ్చటచ్చటఁ గోఁట లాక్రమించి

తే. గీ. క్రమముగా నెల్లభూమి వశముగఁ జేసి
సర్వరాజన్యులును బన్నసంగ నిప్పు
డేలుచున్నారు మనదేశ మెల్లయెడల
హూణు లెంతటికార్యప్రవీణులో కద !

—: వార్తాపత్రికలవలని యుపయోగము. (శిఖరిణీ) :—

స్వదేశేవా నోచే దపరవిషయేవా ప్రతిదినం
భవే ద్య ద్యచ్చిత్రం కిమపి రమణీయం ప్రతిగృహం
తదేత త్సర్వేషా మపి సులభ మాసీత్కిల యతో
విరాజంతే వార్తాహరణచణపత్రాణి బహుశః.

—: కణ్వునకు శకుంతల దొరకుట, (మందాక్రాంతావృత్తమ్) :—

విశ్వామిత్రాభిధమునివరా న్మేనకాయా మగస్త్య
జాతాం త్యక్తా మపిచ జనకేనాఽపి మాత్రా తయాచ
దృష్ట్వా కణ్వ స్స్వతనయతయా మానసే తాం విభావ్య
ప్రోద్యత్ప్రీత్యా స్వగృహ మనయ త్తత్ర సా వృద్ధిమాప.

—: గాలివాన :—

మ. పడియెన్ వృక్షము, లెల్లలోకములు కంపం బందె, నౌకల్ జలం
బులలో మున్గెను, నావికుల్ చదిసి, రేవుం బాసి, తాటాకుఁ గొం
పలు చెల్లాచెదరై నశించె నహహా! ప్రారబ్ధకర్మమ్మునన్
గలిగెం బో యొకగాలివాన భువనోత్కంపమ్ము సంధిల్లఁగన్.

—: పరస్త్రీగమనమువలని నష్టము, మాలినీవృత్తమ్: —

పరసరసిజనేత్రా సంగమార్థం యియాసో
ర్భవతి చరణరక్షా తాడనం తత్ర తత్ర
అపితు చికురహానిః పాణిహాని స్తథైవ
ప్రభవతి బుత మేత న్మానహానిః కదాపి.

—: యౌవనావస్థ :—

చ. సుకృతపు బుద్ధి మూలఁబడు సుందరియే గురువంచుఁ దోఁచు దు
ష్కృతులె యాగమమ్ములగు జారపుఁలే నయబోధకమ్ములౌ
నకటకటా! యొకానొకని కగ్గలమై తగు జవ్వనంబునం;
దొకనికి బుద్ధిమార్పడకయుండుఁ బురాకృతపుణ్యసంపదన్.

—: జరావస్థ :—

ఉ. చూచినయంతమాత్రమున సుందరులెల్ల హసింతురి, పిల్లలున్
గోఁచినిఁ బట్టి లాగుదురు, కొందఱు "తాత" యటంచుఁ గేరి దో
బూచులఁ నాడఁ బూనుదురు పో! జర మూఁడినమీఁద నక్కటా!
యేచవి గానుపింపదు మఱెయ్యదియున్ సుఖ మీయ దేరికిన్.

—: అకాలవర్షమ్మునందు రాత్రి వీధిపంచను పరున్న మార్గస్థుఁడు :—

సీ. తనయింట నున్న వెచ్చనిశయ్య పలుమాఱు మానసమ్మునను సంస్మరణచేసి
తనయింట నున్న గుత్తపుగుబ్బలాఁడి మేల్గిలిగింతలను మాటికిని స్మరించి
తనయింట నున్న చక్కనిపచ్చడమ్ములఁ బలుమాఱు మనమునఁ బలవరించి
తనయింట నున్న మెత్తనికోట్లతండమ్ము లేల తేలేదని యెంచి యెంచి,

తే. గీ. కడుపులోఁ గాళ్లు నిఱికించి గడగడగడ
వణఁకుచును నిద్రపోసాగెఁ బాంథుఁ డొకఁడు
వానతుంపురు లొకకొన్ని మేనఁ బడఁగ
గాలిదగిలెడి యొక పంచపాళిలోన.

—: జగన్మోహిన్యవతారము :—

సీ. అమృతంబుపేరు దైవ మెఱుంగుఁగాని యీయనుపమాకృతిచూతమనెడివారు
చూచుటకేమి యీసుందరీరత్నమ్ము నటు చననీకుఁడీ యనెడివారు
అట్లేల పోవు నాయందుఁ దాత్పర్య మీయంగన సూచించెననెడివారు
నీయందు సూచించెనే? కాదుకాదు నాయందున సూచించెననెడివారు

తే. గీ. వైరి రక్కసులెల్ల మోహాబ్ధిమగ్ను
లగుచు శ్రీమజ్జగన్మోహనావతారుఁ
జూచి యంతియ కాని శ్రీశుండు మోస
గాఁ డటంచును మది నెఱుంగ రకటకట !

—: ప్రబోధ చంద్రోదయములోని "లభ్యం లబ్ధ" మను శ్లోకమునకు
తి॥ శా॥ చెప్పిన తెలుఁగు :—

చ. "ఇది లభియించె నింక లభియించు లభించిన దాని వృద్ధిచే
నదనము సేతు" నంచు మదియందు సదా ధనముం జపించు నీ
కిది తెలియంగ లే దకట! హెచ్చిన యాశ పిశాచిరీతి నీ
కుదురు నశింపఁజేయుఁజూమి కూఁకటిదుంపలతోడ మూర్ఖుఁడా!

ఉ. చేకుఱెఁ జేకుఱం గలదు చేకుఱినట్టి ధనంబు పెంచినన్
జేకుఱు నింతకన్న విశేషముగా ధనమంచు లోభమున్
జేకొని యున్న నిన్ను నతిశీఘ్రముగా నొక పెట్టు మ్రింగఁగా
నాఁకొనియున్న దయ్య మని యాశ నెఱుంగ వదేమిటి మూర్ఖుఁడా!

వెం॥ శా॥ చెప్పినది.

దుర్ముఖి సం॥ ఆషాఢమాసములో మొగల్తుర్తికోఁటలో జరిగిన శతావధానములోఁ జెప్పిన 50 పద్యములలోఁగొన్ని

—: ప్రకృతప్రభువు :—

క. శీలమ్మున వంశమ్మున
నాలాపమ్మునను మేల్ నయమ్మునను మఱే
రీ? లోకమ్మున నృపతులు
శ్రీలక్ష్మీనారసింహనృపవరుఁ బోలన్.

—: ఆంజనేయులు :—

సీ. దాఁటె నెవ్వాఁడు ప్రోద్దామవేగాటోపమున గోష్పదమ్ముగా మున్ను వార్ధి
వీఁటె నెవ్వాఁడు గంభీరరాక్షసరాజకులమెల్లఁ బనకొనగోటిచేత
దూఁటె నెవ్వాఁడు బంధురతరాగ్నిజ్వాల గల తోఁకతో లంకఁగల గృహముల
నాఁటె నెవ్వాఁడు విన్నాణంపు జయపుఁగంబంబు లంకాపట్టణంబులోన

తే. గీ. నతఁడు గుణవంతుఁ డతిశాంతుఁ డరికృతాంతుఁ
డమలసుస్వాంతుఁ డనుపమానంతకాంతి

మంతుఁ డతిమంతు భక్తదుర్మంతుహారణ
వంతుఁ డలరారు శ్రీహనుమంతుఁ డెలమి.

—: "కోకద్వంద్వ మియం దధాతి" యను శ్లోకమునకుఁ దెలుఁగు :—

ఉ. "నళిని ధరించె నంచ మకు నాటిన మొగ్గలు రెండు, చూడు చూ
తలత ధరించెఁ బుంస్కికవిదారితమా నవపల్లవంబు నె
చ్చెలి! గనుఁగొంటివే?" యని వచించు చెలిం గని దీర్ఘికాతటిన్
గలికి కుచాధరోష్ఠములు గప్పికొనెన్ బయఁటన్ గరమ్మునన్.

—: వీరేశలింగముగారు చేయు విధవా వివాహములను గుఱించి :—

సీ. "మాడబ్బు చెడద్రొబ్బెమాప్పబుద్ధుఁ" డటంచు మంగలివాండ్లు తన్నుంగుణించ
పెండ్లములకు వండిపెట్టఁగా సుఖియించు వారలెల్లరు తన్ను దూఱుచుండ
విద్యార్థులును మెట్టవేదాంతులును గూడి తన్ను నేవేళ నిందను నొనర్ప
"మును చచ్చినట్టి మగనితద్దినం బెట్టు?" లని బుధవరులు వా దొనరఁజేయ

తే. గీ. నన్నిఁటికి నోర్చి విధవలౌ వంగనలకు
"భ్రూణహత్యలు జరగక పోవుఁగాక"
యంచుఁ బెండిండ్లు సేయ యత్నించుచుండెఁ
గందుకూరి వీరేశలింగప్రధాని.

—: ప్రకృతప్రభువు, (మందాక్రాంతావృత్తమ్.) :—

స్మేరం వక్త్రం హృదయ మమలం శీతలా చ ప్రవృత్తి
రూపం తాపాపహ మనృతవ్యాగ్వారణీ ధోరణీచ
తుష్టి స్తుష్టా బహు వితరణం పుష్టి రత్యంతపుష్టా
జాగర్తి శ్రీకలితనిలయే నారసింహక్షితీంద్రే.

—: రాజుతమ్ముఁడు :—

శా. సారాసారవివేకయుక్తుఁడు యశస్సంపాదనాత్యంతశో
భారోచిష్ణుఁడు, రూపవంతుఁడు కళాభ్రాజిష్ణుఁ డత్యున్నతా
గారారామవిశేషభాసురుఁడు శృంగారప్రధానుండు ను
శ్రీరమ్యుండు కరమ్ముఁ జెన్నలరు లక్ష్మీకాంతరా జెల్లెడన్.

—: మన్మథుఁడు :—

క. కలుకుల కన్గొన లను న
మ్ములఁగొని విటరాజహృదయముల్ పగులఁగ గా

సిలఁజేయుచు మారుఁడు తో
య్యాలులకు దాసానుదాసుఁడై చరియించుఁన్.

—: రామాయణము :—

తే. గీ. శివునివిల్ ద్రుంచి జనకుని చెల్మిగాంచి
సీతఁ బెండ్లాడి వనికి వేంచేసి సిదప
రావణునిఁ దున్మి శ్రీరఘురాముఁ డతివ
తోడఁ బట్టాభిషిక్తుఁడైనాఁడు నాఁడు.

—: నలచరిత్ర :—

చ. నలుఁ డల యంచకారణమునన్ దమయంతినిఁ బెండ్లియాడి, పె
న్గలుముల నంది, జూదమునఁ గాఁగలకార్యము లొంది, మీఁదఁ గా
నలఁ బలుకష్టముల్ వడి, యనంతర మాఋతుపర్ణుఁ జేరి, వే
డ్కలు చెలువార నాపయి సుఖమ్మననుండెను దానుఁ బత్నియున్.

—: సోమరితనము :—

ఆ. వె. చదువు మట్టుపడును సంస్కృతి చెడిపోవు
సంపదలు తొలంగు సౌఖ్య ముడుగు
గౌరవంబు వోవుఁ, గావున సోమరి
తనముకన్న హీనదశయుఁ గలదె!

—: వైష్ణవులు స్మార్తులు :—

సీ. శివునియాఖ్యానమ్ము చెవిసోకినంతన నిప్పుత్రొక్కిన కోఁతినియతిఁ గాంత్రు
శివు నాలయంబు కన్గవఁదాకినంతన గాలిసోకినరీతిగాఁ జరింతురు
శివదేవుఁ డూరేగునవసరమ్మునఁ దల్పు మూసిపెట్టుక యొక్కమూలనుంద్రు
వెలిబూది నొసఁటను బెట్టువారలఁ జూచి పకపకనగుచుఁ జప్పట్లుచరతు

తే. గీ. రహహా, యేమందు వైష్ణవులైనవారి
చర్యలను! శివకేశవ స్వాములందు
స్మార్తులగువారు సమభక్తి సలుపుచుందు,
రదియ న్యాయ్యం బటంచు మా కభిమతంబు.

దుర్ముఖి సం॥ ఆశ్వయుజకార్తీకములలో రెండవసారి కాకినాడలో జరగిన యనేకావధానములలోఁ గొన్ని పద్యములు

(సమస్య) మాకులదాస! యెంత యభిమానము లేదుర చంద్రశేఖరా!

ఉ. "నాకు విభూతిరాయఁ డొకనాయకుఁడా" యని నీదుభార్య ర
త్నాకరుచెట్టవట్టు టది యారసి యుండియు, సిగ్గు లేక ర
త్నాకరుఁ జంకఁ బెట్టికొని యక్కులటన్ దలఁ దాల్చితౌర! భా
మాకులదాస! యెంత యభిమానము లేదుర చంద్రశేఖరా!

—: "యః కౌమారహరః" అనుశ్లోకమునకు తెలుఁగు :—

సీ. చిన్నారిపొన్నారిచిఱుతప్రాయము చూఱఁగొన్న వాఁడె ప్రియుండు కోమలాక్షి
తఱపివెన్నెలలతో నొఱపు గల్గిననాఁటి చైత్రరాత్రులె కదా ! సరసిజాక్షి
మాలతీపరిమళవ్యాలోలములు నాఁటి నీపవాయువులెకా ! నీరజాస్య
తలఁపులొక్కటిగాఁగఁగలసికుల్కిననాఁటిదాననేకద ! యేనుఁ దలిరుఁబోఁడి

తే. గీ. నాఁటిసురతప్రసంగమే బోటిమిన్న
యైన నామన మదియేమొ కాని పేటి
నాఁటి రేవానదీతీరవాటి నొప్పు
వేతసీతరుమూలమ్ము వెదకఁబోవు.

ఈపద్యములో రెండుచరణములన్నరవఱకును సమస్యగా నీఁబడ్డది.

సీ. (నిలువుటద్దమెదుట నిలిపిచూపితిఁగాని పలుకెంపు లేమని పలికినాన!
పసమీఱుదుప్పటి పైనిఁ గప్పితిఁ గాని పసపురం గేమని పలికినాన!
విరులసురటిదెచ్చి విసరుచుంటినిగాని) చెమటదేమనిపృచ్ఛచేసినాన!
పసలింప విరిపాన్పుసవరించితిని గాని యాయాసమేమని యడిగినాన!

తే. గీ. మొగము వెలవెలఁ బోయిన మూలమేమి?
మెఱుపు గనులందుఁ గల్గినహేతువేమి?
నాథ! నాయందు లోపమున్నను క్షమింపఁ
బాడి యగుఁగాక తప్పులు పట్టఁ దగునె?

—: (సమస్య) రండల దర్శింపఁగోరు రాజులమనముల్ :—

క. పండితవాక్యశ్రవణము
దండుగఁగాఁ నెంచి దానఁ దగులుకొనవువో
కుండలు గడిగెడి దాస్యపు; రండలదర్శింపఁగోరురాజులమనముల్

—:(సమస్య) ఒడ్డాణమలంకరించె నువిదకుచంబుల్ :—

క. అడ్డమయినట్టి విటులకు
బిడ్డలఁగని బిరుసుదక్కి బింకము చెడి యా
బిడ్డలుపాలకునీడ్వఁగ, నొడ్డాణమలంకరించె నువిదకుచంబుల్.

—: వాడకట్టు బుల్లిరాజు జాతకమునుగూర్చి :—

మ. శనిమూటన్ శశిరెంట భార్గవబుధుల్ షష్ఠంబునన్ సప్తమం
బున రాహుల్నాష్టకరుల్ పదింట గురుఁడున్ భూపుత్రుఁడున్ ద్వాదశ
మ్మున నొప్పారఁగ వృశ్చికంబునను దాఁ బుట్టెన్ వగన్ వాడక
ట్టునువంశమ్మున బుల్లిరాజు తనయుండైదె కామమాంబాఖ్యకున్.

దుర్ముఖి సం॥ మార్గశీర్షములో పిఠాపురములో నా(డేవు
వారింట జరగిన యవధానములోఁ జెప్పిన 70 కిఁగొన్ని పద్యములు.

—: పార్థసారథి, (పృథ్వీవృత్తమ్) :—

కశాం కరతలే వహన్నపిచ చోదయన్ సత్వరం
తురంగమచయం జయం సహకిరీటినా ప్రస్తుతన్
రణేఽతనుత సారథిత్వాకృతి మాదరాద్యః పుమాన్
స మా మవతు దేవకీరచితపూర్వపుణ్యోదయః

—: చర్లబ్రహ్మయశాస్త్రులుగారు :—

సీ. బాల్యమ్ములోనన పండితుల్ మెచ్చంగ నఖిలవిద్యలు కాశి నభ్యసించెఁ
దరువాత దేశాన కరుదెంచి ధవళేశ్వరమ్మున నన్నసత్రమ్ము పెట్టె
నిదిగాక విద్యార్థు లెందఱినో పండితులఁ జేసి దాన సంస్తుతులు గనిరొ
నది యట్టులుండ దర్బివ్యములేని తనశిష్యు లెందఱికేనిఁ బెండ్లిండ్లుచేసె

తే. గీ. "పొట్ట పోషించికొనియెడి బుధులు పెక్కు
కలరు, గాని జగమ్మునఁ గలరె యిట్టి
పండితు" లటంచు నుతియింపఁ బ్రబలె నౌర!
చర్లవంశ్యుండు బ్రహ్మయశాస్త్రి ఘనుఁడు.

—: రామపట్టాభిషేకము, (ప్రహర్షిణీవృత్తమ్) :—

సోదర్యైర్మునిభిరపిప్రహృష్టచిత్తై । స్సుగ్రీవప్రభృతిభి రుత్తమైః కపీశైః
యుక్త శ్శ్రీరఘుకులనాయక స్సభార్యో । రాజ్యశ్రీవిలసితపీఠ మారురోహ

—: తిరుపతి వేంకటేశ్వరుఁడు :—

సీ. కాచినాఁడవుకదా కరిరాజుప్రాణమ్ము కరినక్రమును జక్రమునఁద్రుంచి
పోచినాఁడవుకదా పూర్వదైతేయడింభకుని వేవేగఁగంబమునఁబొడమి
దాచినాఁడవుకదా ద్రౌపదీమానమ్ము సభలోనఁ బెక్కువస్త్రమ్ము లొసఁగి
చూచినాఁడవుకదా సోదరుఁ విడనాడి శరణుచొచ్చిన విభీషణునిఁ బ్రీతి

తే. గీ. ననుచు నినుఁ జేరినార మత్యాశచేత
మమ్ము రక్షించు టెంత యమ్మక్క! నీకు
సరసతిరుపతివేంకటేశ్వరకవీంద్ర
శరణ తిరుపతివేంకటేశ్వర ! నమోస్తు.

—: కుంతీమాధవుఁడు :—

మ. స్థిరభక్తిన్నుతియింతు నెమ్మదినిఁ గుంతీమాధవుఁ శ్రీధవుఁ
జరణద్వంద్వమునఁ శిరం బునిచి వేసారుల్ నతుల్ సల్పుచుఁ
గరుణాసాగర, కావవే ! నను జగత్కళ్యాణ! రక్షింపవే
పరమోదార యనుగ్రహింపు మనుచుఁ బల్మారువాక్రుచ్చుచుఁ.

—: అమర, భ్రమర, సమర, కొమర అనుపదములతో మధుకైటభయుద్ధము :—

చ. కొమరలరంగ నెంతయును గోర్కె దలిర్ప మనోజసంగర
భ్రమ రహిమీఱ రక్కసులు పద్మదళాక్షునితోడఁ జేయు నా
సమరము మాని దేవిని వెసఁ గొన నెంచి పరాంబమోముపై
నమర నిగుడ్చ సాగిరి కటాక్షములఁ జెలరేగి మాటికిఁ.

—: యౌవనప్రాదుర్భావము (శార్దూలవిక్రీడితమ్) :—

వక్షోజౌ లికుచోపమౌ ప్రతిపదం వృద్ధ్యున్ముఖౌ దృష్టయ
స్సారంసార మధీయతే ప్రతికలం చారుత్వవక్రత్వయోః
మధ్యం కార్శ్య ముపైతి గచ్ఛతి గతి ర్మాంద్యం విలాసోదయా
నావిందంతి వచాంసి నీగజదృశ స్తారుణ్యబాల్యాంతరే.

—: విప్రలంభము (మందాక్రాంతావృత్తమ్) :—

తౌ వక్షోజౌ తదపి వదనం తాదృశౌ దృష్టిపాతౌ
స్తద్వై యానం సచ కచభర స్తాదృశ శ్రోణిభారః

ఇత్యంగానా మనుకల మపి మ్ఫూర్తి మాలోకమానః
కాలం నిన్యే ప్రియసహచరీవిప్రయోగేణ కశ్చిత్.

—: రంభారావణసంవాదము :—

చ. పలికితి వీవు 'కోడలను బట్టకు న'న్నని, వారకాంతకుఙ్
గలుగునె యిట్టిభేదములు? గన్గొను, తండ్రియుఁ బుత్త్రుఁడుఙ్ గ్రమ
మ్మలరఁగఁ గూడి యొక్కనదియందునఁ గ్రుంకుట లేదె! యేల యీ
చల, మధరామృతం బిపుడొసంగి ననుఙ్ దయఁ జూడు కోమలీ!

—: కుమారలింగేశ్వరుఁడు (ప్రహర్షిణీవృత్తమ్) :—

భక్తానా మభిమతదాయినం మహాంతం
ధ్యాయామో మనసి సదా కుమారలింగం
నీరేజాసనముఖదేవతావతంసా
యన్నామ ప్రీతికల మాదరా జ్జపంతి.

—: పరకీయావిషయికయోజన :—

మ. మితికాలం బరుదెంచునే! చెలియు నా మేలెంచి కీలెంచునే!
ధృతి పూనన్ సమకట్టునే! యితరసందేహంబు పోకార్చునే!
పతి గ్రామాంతర మేగునే! యితరనిర్బంధమ్ము లేకుండునే!
కుతుకమ్ముల్ నెఱవేఱునే! ప్రియసఖా! కోర్కుల్ తుదల్ ముట్టునే!

—: ప్రసంగవశమునఁ జెప్పినది :—

చ. ఇతరకవుల్ ప్రయాసపడి యెంచి రచించిననూటి కెన్ని పె
ద్దతనముగాంచి చిత్తమును దన్పునొ, మే మవధానసంగత
స్థితిగని యాశుగా రచనచేసినపద్యములందుఁ జూచినఙ్
శతమున కన్నిపద్యములు చక్కఁగనుండు నసంశయమ్ముగఙ్.

హేవిలంబి సం॥ చైత్రమాసములో గుంటూరులో జరిగిన అవధానములోని 30 పద్యములలోఁ గొన్నిపద్యములు.

—: ఆంజనేయునిచర్య, వీరరసము :—

శా. అక్షుం జంపి తదీయవక్షమునఁ బ్రోద్యత్క్రోధవిస్తారసం
రూక్షాక్షిప్రభ నొప్పి యెంతయును ఘోరుం గోరి పైవచ్చు నా

శత్రుసైన్యము నెల్ల మాపి తను వీరవ్రాతముల్ మెచ్చ బల్
దక్షుండై దశకంధరాత్మజు నిన్ బోల న్నిల్చెఁ గీశేశుఁడున్.

—: శరత్కాలచంద్రికలో నౌకావిహారము (వసంతతిలకావృత్తం) :—

నౌకాం గతస్య మనుజస్య శరత్ప్రపాయాం
గాఢాంధకారయుజి వేగవతీప్రవాహే
బింబీభవద్విమలసద్గణపంక్తిరాశీ
ర్దృష్టేస్తు వజ్రిశకలస్య సమానకాంతిః.

గద్య

ఇది శ్రీ కింకవీంద్ర ......తిరుపతి వేంకటేశ్వర కృతంబగు
శతావధానసారమ్మునఁ బూర్వార్ధము.

ఓం

శ్రీమత్పరదేవతాయైనమః

శతావధాన సారము

ఉత్తరార్థము

విలంబి సం॥ ఆశ్వయుజములో కిర్లంపూడి జమీందారు శ్రీ ముసునూరి చిన్నారావుగారుచేయించిన యష్టావధానములోఁగొన్ని

—: రత్యంతమునందు స్త్రీలమార్పు :—

ఆ. వె. కనులు వింతలైనకళలను వర్షించు
మేన మిగులఁ గ్రొత్త మేల్మి దోఁచు
మార్పు లిసుమడించు నుష్ణత గన్పట్టు
నంగనలకు నిధువనాంతమందు.

—:(సమస్య) గణచతుర్థి నాఁడు ఫణిచతుర్థి:—

ఆ. వె. "ఎన్ని దినములాయె నిట నన్ను డించి నీ
వరిగి" యనినఁ బల్కె నరియె భర్త
"నేఁటి కెన్నఁగఁ బదినెల లాయెఁగా! నేఁడు
గణచతుర్థి; నాఁడు ఫణిచతుర్థి."

—: పరికృత ప్రభువు :—

సీ. ఏవేళఁజూచినఁ బ్రాజ్ఞీణ్యమలరారు కవులతోఁ గాలమ్ము గడపువాఁడు
ఎపుడు చూచినను నింపెసలారుమందస్మితంబు వక్త్రంబునఁ దనరు వాఁడు
దారిద్ర్యబాధ నెంతయును జిక్కుడివారిపైఁ గరుణాదృష్టిపఱుపు వాఁడు
ఎన్నిసార్లడిగిన నిచ్చుటయేకాని లేదు పొమ్మనుమాట లేనివాఁడు

తే. గీ. మేలుమేలనఁ బ్రజలను నేలువాఁడు
చిన్నభూపాలరాయండు శ్రీవిశాలుఁ
డనుచు జనులెల్ల నుతియింతు రనుదినంబు
నమ్మహారాజు రక్షింపు మఖిలజనని!

—: ఉపరతి :—

మ. చెమటల్ చిమ్మఁగ, నూరుపుల్ నిగుడఁగన్, జిన్నారిపొన్నారిమేన్
గమరన్, జక్కనిగుబ్బదోయిపయి మేల్కాంతుల్ పిసాళింప, నా
రమణీరత్నము దాఁ బెనంగి సుఖవార్ధింగమ్మ గన్పట్టి సి
గ్గమెయి. న్నాథునియక్కుఁజేరె, మదిఁగొంకున్ లౌల్యమున్ గ్రమ్మఁగన్

—: మంచిగంధపుఁజెట్టు :—

చ. మలయనగమ్మునందుఁ దగు మన్కిని జన్మము నంది, చుట్టునుం
జెలఁగెడిచెట్లకున్ మిగులఁ జేవ ఘటించుచు నొప్పు నీకు నే
సదువున సంభవించె ఫణివర్గముతోడను జెల్మి, మేటి దా
తల కతిలుబ్ధసంగతి విధమ్మునఁ జందనవృక్షరాజమా!

—: సభజరగిన తారీఖు :—

సీ. లలితమై యొప్పు విలంబివత్సరమున నాశ్వయుజమ్మున నల చతుర్ద
శీశుక్రవారాన శ్రీకరంబగునట్టి యింద్రమహాలునందు నింద్రుఁ బోలు
నినుగంటివంశపావనుఁడు శ్రీచిన్నావనీశుండు మిత్రి గణేశరావుఁ
గలసి వెన్నెలలోనఁ గడుమోదమునఁ గూరుచుండి యాదరరీతి మెండుకొనఁగ

తే. గీ. సరసతిరుపతివేంకటేశ్వరులచేత
మిగుల శృంగారరసమున మేల్మి గాంచి
యనుపమానమ్ము లనఁదగునట్టి మంచి
పద్యములు చెప్పఁజేసె సంపత్కరముగ.

వికారి సం॥ చైత్రమాసములో పెద్దాపురము తాలూకా వీర
వర గ్రామములోని యష్టావధానములోని కొన్నిపద్యములు.

—: రాయబారము (శార్దూలవిక్రీడితమ్) :—

త్వ య్యేవం విముఖే నితాంతమదనావేశేన సా సాంప్రతం
త్వా మే వాలపతి, త్వదీయసుగుణాన్ గాతే హి వీణాదినా,
మూతీః ప్రేషయతే పునఃపునరహో! అస్మాదృశ స్త్వం, తతో
ధీరోదాత్తగుణో త్తరో భవ, న తే కోపోఽస్తు తస్యాం వృథా.

—: చంద్రాస్తమయము (మాలినీవృత్తం) :—

కువలయసముదాయే కాంతిభాగ్యేన శూన్యే
విరహిజనసమూహే శాంతకామాగ్నితాపే

ధనరయోపతికదంబే ముక్తనైపథ్యవేషే
చరమదిశి పయోధౌ చంద్రబింబం పపాత.

—: (సమస్య) సరసునివైపు వీపు నల చానమొగం బటుగోడవైపు :—

చ. సరసునివైపు వీపు నలచానమొగం బటుగోడవైపు, నా
సరసుఁడు కేలుచాపు నలచానయుఁ జన్నులఁజేయి మోపు, నా
సరసుఁడు కోర్కెఁజూపు నలచాన నొడంబడలేనఁనోపు, నీ
వరుసనె తెల్లవారె నొకవైఖరి నొక్కని నొక్కవేశ్యలోన్.

—: సభకు వేశ్యలను పిలువకూడదనుట. (వసంతతిలకా) :—

వర్ణేనవా నచగురు ర్నచ వృత్తిరీత్యా
నోవా గుణై ర్నచ ప్రశస్తనతోపి నూనం
ఆహూయతే తదపి గానవినోదనార్థం
వారాంగనాజనవిశేష ఇదంతు దుష్టం.

వికారి సం॥ ఆషాఢమాసములో కోట రామచంద్రపురం రాజుగారి సభలో రచియించిన పద్యములలోఁ గొన్ని.

—: తెల్లవారుసమయమందలి నక్షత్రములు :—

మ. పరమంబైన తిరస్కృతిం గని సభన్ భావింపఁగారాని దుః
ఖరసావేశత నొప్పు పండితునివక్త్రమ్ముల్ విడంబించుచున్
జరమప్రస్థితపాండురోగినఖరచ్ఛాయానుకారిస్థితిన్
ధరణిన్ దారక లొప్పు నస్తమితుఁడౌ తారేశుకాలమ్మునన్.

—: సమీపమందున్న యురిశిక్ష కలవాఁడు :—

ఉ. లోకము కుప్పింగినట్లు వనిలోపల వ్యాఘ్రముచుఖుమ్మనందుఁ గా
నూకొని పడ్డభంగిని ననూనరుజావృతుపోల్కె నెంతయున్
"హా! కడుదుష్టమైన పని యేల యొనర్చితి" నంచుఁ జింతనై
నాకులుఁ డయ్యె నొక్కఁడు సమాగతమృత్యుముఖాంతరాళుఁడై.

—: ఇంద్రచాపము :—

మ. పరిణాహోజ్జ్వల పంచవర్ణయుతమై భవ్యోదయంబై మహా
పరితోషాస్పదమై మయూరవిఃసద్బర్హోపమానమ్మునై
సరవిన్ హాలికజాతి కెంతయును నుత్సాహంబు సంధించుచున్
వఱలెన్ మేఘగతంబునై మఘవుచాపం బెంతయున్ వింతగాన్.

వికారి సం॥ శ్రావణమాసములో ఆలమూరులో జరగిన యవధానములో రచించిన 50 పద్యములలోఁ గొన్ని.

—: శ్యామలాంబ (మత్తకోకిల) :—

కోమలాంఘ్రిసరోరుహన్ మదకోకిలాప్రతిభస్వనన్
శ్యామలాంబ నుతింతునెంతయు సంతసం బిగురొత్తఁగన్
భూమి నేజగదంబఁ గొల్చిన పూరుషుండు సదా సుఖ
శ్రీమహత్త్వవిభుత్వకీర్తులఁ జెంది చెన్నలరారెడిన్.

—: ప్రకృతావధాన విషయమై సభ్యులయోజన :—

సీ. "శతఘంటకవనమ్ము సల్పుటిట్టిదియొక్కొ! తెలిసె నేఁ"డనిలోననులుకువారు
"మొదటఁజెప్పిన పాదమున విస్మృతియులేక చెప్పిరే" యని ప్రీతిఁజెందువారు
"ఇదియభ్యసము లేకయే దేవుకరుణయో గురుకృపయో" యంచుగొణుగువారు
"కాదిది యుచ్ఛిష్టగణపత్యుపాసనాఫల" మంచు లోలోనఁ దలఁచువారు
తే. గీ. "బైరిసుశక్తియ యిది" యంచుఁ బల్కువారు
"పూర్వజన్మ సుకృత" మని పొగడువారు
నైరి సభనున్నవారు శతావధాన
మరసి తిరుపతివేంకటేశ్వరు లొనర్ప.

—: మన్మథోపాలంభము (తోటకము) :—

అనయమ్మును బాంధులయంగనలన్
ఘనబాణపరంపర గాటముగాఁ
జెనకందగునయ్య? యిసీ! మదనా
పనిఁబూనకు మియ్యది పౌరుషమా?

—: నీరీయని డెల్టానూపరెండెంటు :—

మ. పొలముల్ కాంతికిఁ దక్కె, నాకుమడులున్ బొల్పేదెఁ, ద్రావంగఁ జె
ల్వల నీరైనను లేకపోయె, మఱి నీర్గొక్కమ్ముఁ జెల్లించినన్
జల మీవైతివి, నీకొకింతయును విశ్వాసమ్ము లేదాయె; మా
టలచే నేమగు? నంద్రు రైతు లొగి డెల్టానూపరెండెంటులన్.

—: అర్ధనారీశ్వరుఁడు :—

ఉ. ఏశతపత్రనేత్రికును నెట్టిమగండు నొసంగనట్టి బల్
పేశలమైన దేహమును బ్రియసి కిచ్చిన దేవదేవు వా

గీశరమేశసన్నుతు నహీనవిభూషితకాయు నర్థనా
రీశు నుతింతు మ్రొక్కెదు నతీంద్రియసౌఖ్యము గోరి నిచ్చలున్.

—: తాపేశ్వరమ్మున నుండు నగస్త్యేశ్వరుఁడు :—

శా. వాతాపిన్ వెసమై వధించిన జగద్వంద్యుం డగస్త్యుండు తు
ల్యాతీరమ్మున నాగమోక్తమగు లీలన్ దాఁ బ్రతిష్ఠించె ఖ
ద్యోతుండున్ శశి యుండునంతకును నెందుం గీర్తి వాటిల్ల శో
భేతంబై తగు లింగ మెక్కెఁడు నగస్త్యేశాఖ్య చెన్నారఁగన్.

వికారి సం॥ శ్రావణమాసములో నమలాపురం తాలూకా కొత్తపేటలో జరగిన యష్టావధానములోఁ గొన్నిపద్యములు.

—: తుపాను (స్రగ్ధరావృత్తమ్) :—

అత్యాభీలానిలేన ప్రచలదురుమహాభంగసంగే సముద్రే
గ్రామాస్తత్రీరసంస్థా విలయ ముపగతాః కించ స్పృష్టాశ్చ భగ్నాః
పశ్చాన్నౌకాస్సమస్తా అపి జలమధితా మగ్నతా మాపు రుష్ణ్న
స్సర్వేషాం కష్టమాసీ, త్సుఖమితితు పరం ద్యోసుమప్రాయ మాసీత్

శార్వరి సం॥ వైశాఖమాసములో పాలతేరు గ్రామమున జరగిన యవధానములో జెప్పిన 40 కిఁ గొన్నిపద్యములు.

—: పాలతేరు (లయగ్రాహి) :—

ఇమ్మగుకవిత్వము రసమ్మయినగాన మధికమ్మయినశాస్త్రమును సొమ్ముగ సదా యుక్తమ్ముగఁజరించుసుకృతమ్మునఁజెలంగుపుడమి మ్మనెడివేల్పులుఁగరమ్ముఁ జెలువమ్మున్। సొమ్మును భరమ్మగుయశమ్మునెపుడుంగలిగి తమ్మఖిలసత్కవులు సమ్మతిసుతింపం। గమ్మెఱయు వెల్మదొరలు మ్మహితరీతిఁ దగ నిమ్మహిఁ బయోరథపురమ్ము తనరారున్.

—: వసంతర్తుః (వసంతతిలకా) :—

సన్యాసినో౽పి హృదయం భవసక్తమాసీ
ద్వర్ణీ వివాహవిషయే యతమాన ఆసీత్
వేశ్యా నిరంతరరతాభిరతా బభూవుః
ప్రాప్తే వసంతతిలకే సుమనోభిరామే.

—: బొబ్బిలిరాజుగారు :—

సీ. పోషించుచున్నాఁడు బుధవర్గములఁ జాలినంతద్రవ్యమునిచ్చి యనుదినంబు
ఆర్జించినాఁడు ద్రవ్యంబు లక్షలకు లక్షలు స్వీయమైన రాజ్యమ్ము పెంచి
కట్టించినాఁడు చక్కనిరీతి గోపాలదేవుని కొప్పగు దేవళంబు
కావించినాఁడు నౌకామార్గమున లండనునకేగి రాణిదర్శనసుకృతము

తే. గీ. ఏలుచున్నాఁడు బొబ్బిలి నేలఁగలఁడు
పోషించుచున్నాఁడు ప్రజలను బ్రోవఁగలఁడు
ఇచ్చుచున్నాఁడు కవులకు నీయఁగలఁడు
రమ్యగుణపాళి శ్రీరంగరాయమౌళి.

—: సభ్యులలో నొకరిచ్చిన కల్పన :—

చ. మొగమను పద్మమందుఁ గరముం జెలువారెడి మోవితేనెఁ గ్రో
లఁగ భ్రమరద్వయంబు మిగులన్ దమి నయ్యెడ కేగుదెంచి "నా
స గనకపుష్ప" మంచు మది సందియ మంది గతాగతమ్ములన్
దగులక నిల్చెనో యను విధమ్మునఁ బొల్చెను గన్ను లింతికిన్.

—: బాలవితంతువులు :—

ఉ. శీల మదెంత గల్గినను జిన్నతనమ్మున భర్తపోవు న
బ్బాలిక లందఱున్ గడు నపారవిషాదముపాలుగా మదిన్
సోలుచు సొక్కుచున్ దమకు సూనశరుం డతివైరి యంచు న
మ్మాలవిధాతఁ దిట్టుదురు మాటికి మాటికిఁ దాప మూపమిన్.

—: పూలతోఁట :—

ఉ. సారసశోభితమ్ములగు చక్కనిమేటిసరస్సులున్ మహో
దారములైన తీవలు నుదాత్తములైన ధరాజముల్ ముదం
బారఁగఁజేయ నెంతయును నొప్పెసలారెడిఁ బూలతోఁట కే
కారవకోకిలారవవికస్వరమై సుమనోభిరామమై.

—: వేశ్యలు :—

చ. కులమును వృత్తమున్ వయసుఁ గోవిదభావము రూపవత్తయున్
దలఁపక ద్రవ్యమే తమమనమ్ములఁ గోరెడి వేశ్య లెల్లరున్

దలఁపగరానివార లని తారు మదిం దెలియంగలేక చం
చలమతులైన దుర్విటులు సారెకు వారి రమింతు రెప్పుడున్.

—: సూర్యుఁడు :—

క. జగమునకు లోచనంబై
ఖగరాజత్వమ్ముఁ గాంచి కడు నెగ్గెడు సూ
ర్యుఁ గడున్ భక్తిం గొల్తు న
పగమితసకలామయున్ బ్రభాసంపూర్ణున్.

—: ప్రకృతావధానులను దీసికొనివచ్చిన శ్రీ చిన్నారావుగారు :—

క. "తిరుపతివేంకటకవులన్
సరసముగాఁ దోడి తెచ్చి సభ నవధానం
బు రహింజూపించెను జి
న్నరాయనరపాలుఁ" డని జనము లని రిచటన్.

12. శార్వరి సం॥ వైశాఖ మాసములోనే గజపతినగరములో చేసిన యష్టావధానములోని కొన్ని పద్యములు.

—: ఇష్టదేవతాప్రార్థన :—

చ. "తరతమభావ మెన్న కిటు తల్పమునందుఁ బరుండె దెవ్వఁడో"
"తరుణి ! కపర్ది, నాదయినతల్పమునందుఁ బరుండియుంటి" "నా
వరుఁడు తదేకభూతి గలవాఁడు దరిద్రుఁడు గాఁ" డటంచు శం
కరుని హసించుగౌరి యొసకంబిడు మాకును మాకు నిచ్చలున్.

—: విజయనగరం మహారాజావారిమరణమునుగూర్చి జనులు చింతించుట :—

సీ. వర్షాశనార్థంబు వచ్చు పండితకోటి పొలుపుమీఱఁగ రాకపోక లుడిగె
నెలజీతముల గృహమ్ముల నుండి జీవించుగాయకుల్ పరదేశగతినిఁజెంది
రతులితైశ్వర్యమ్ము లలరారునుద్యోగితతులకుద్యోగముల్ తప్పిపోయె
నతిదూరమున నుండి యరుదెంచుపాంథుల కన్నదానంబు లేదనుట గల్గె

తే. గీ. కవులు వచ్చుటమానిరి గాయకులు వి
చారవారిధి మునిఁగి యిచ్చటికి దూర
దేశములనుండి రారని తెలివి గల్గు
వారలానందనృపునెంచి వంతగాంత్రు.

13. ఈ శార్వరివత్సర వైశాఖమాసములోనే మరల విశాఖపట్ట ణములో జరిగిన యష్టావధానములోఁ గొన్ని.

—: ఇ ష్ట దే వ త :—

ఉ. విక్రమదేవవర్మ పృథివీపతిరత్నము కోర్కెమీఁద స
మ్యక్కృతికర్తలౌ ననఁగ నష్టసధానము చేయువార మీ
ప్రక్రియయందు లోపములు పొల్పడకుండఁగఁ జేసి ప్రోవుమీ
వక్రవచఃప్రసంగిమదవారిణి, యోజగదంబ ! సత్కృపన్.

—: రామాయణము (మత్తకోకిల) :—

సారసాప్తకులమ్మునందు వెసన్ జనించి యరణ్యమున్
జేరి మీఱి విరాధముఖ్యులఁ జీరి వాలిని మారి వి
స్ఫారశక్తి యెలర్ప గాలను వార్ధిఁ గట్టి చలంబుమై
గూర్చు రావణుఁ జంపి సీతను గొన్న రాముఁ దలంచెదన్.

—: (సమస్య) పాదమ్ములు లేని తరులు పరుగిడఁజొచ్చెన్ :—

క. ఏదెస వానలు గురియన్
గోదావరి పొంగివచ్చె గుములుగ నందున్
వే దొరలి నీట దృఢతర
పాదమ్ములు లేని తరులు పరుగిడఁజొచ్చెన్.

—: (సమస్య) సతి సతిఁ గవియంగఁ బుత్రసంతతి కలిగెన్ :—

క. అతికుతుకం బలరారఁగఁ
జతురత మెఱయంగ మదనశాస్త్రవిధమునన్
వితతంబగు తనసౌధవసతి సతిఁ గవియంగఁ బుత్రసంతతి కలిగెన్.

—: (సమస్య) బిగిచను లేతమాడఁగను బియ్యము దంచె లతాంగి వేడుకన్ :—

చ. అగణితమైన వేగమున నట్టిటు వంగుచు లేచుచున్ ఘనం
బుగఁ దగురీతిఁ బాటలను బొల్పుగఁ బాడుచు "సువ్విసువ్వి" యం
చొగి ముసలమ్ము కేలఁగొని యూఁగుచు జోగుచు, రోమ్ము గొట్టుచున్
బిగిచను లేతమాడఁగను బియ్యము దంచె లతాంగి వేడుకన్.

ఈ శార్వరి సం॥ జ్యేష్ఠమాసములో ఈ విశాఖ పట్టణములో రచియించిన మఱియొక యష్టావధానములోఁ గొన్ని పద్యములు.

—: (సమస్య) గుమ్మములో నున్న ముద్దుగుమ్మను గాంచెన్ :—

క. కమ్మవిలుకాని చిల్కన
సమ్మద మొనరించుచున్ బ్రశస్తంబగు రీ
తి మ్మనమును గరఁపఁగఁ దా, గుమ్మములోనున్న ....

—: (సమస్య) చంద్రం గిక్కడి కెంతదవ్వో చెపుమా, పంకేజపత్రేక్షణా! :—

శా. చంద్రా కావలె నంచు నే నడుగ నాకుం బల్లివా రందఱున్
బంద్రంగిం గల దంచుఁ జెప్పి రది నాభావమ్ములో నెంచి యు
ప్వాంద్రన్ మెచ్చుచు దానిఁగొంటకయి యీప్రాంతస్థలిన్ జేరితిన్
బంద్రం గిక్కడి కెంతదవ్వో చెపుమా, పంకేజపత్రేక్షణా!

—: (సమస్య) శృంగాగ్రాదపత న్మృగస్య రుదతో బాష్పాంబు భూమండలే :—

శ్లో. గత్వాకశ్చన భూపతి ర్మృదుగతి ర్వ్యాధార్తికులం కాననం
ధృత్వైకం ధనుషా శరం ప్రహితవాన్ మార్గం శిశుం కోపతః
పుత్రం బాణహతం విలోక్య నగతో భీత్యా తదా భూమిభృ
చ్ఛృంగాగ్రా దపత న్మృగస్య రుదతో బాష్పాంబు భూమండలే.

—: (సమస్య) రంగులు ఘోషించె మేఘరావము పోల్కన్ :—

క. రంగు మెయి హయాణులందఱుఁ
బొంగుచు వందలకొలంది'బోయదన్న'పయిన్
సంగతముగఁ గాల్పించు ఫి, రంగులు ఘోషించె మేఘరావము...

—: (సమస్య) సింగములన్ మట్టె గంధసింధుర మయయో :—

క. పొంగుచుఁ గొందఱు రాజులు
సింగారములొలుక వేఁటసేయంజని వే
డ్కం గెలనఁ దిరుగ నారాసింగములన్ మట్టె ....

శార్వరి సం॥ ఆశ్వయుజములో నర్సారావు పేట యవధానములో

—: కొండవీటిసీమనుగూర్చి :—

సీ. నదిలోన స్నాన మేనాఁ డెఱుంగవుగదా! పాతాళగంగాజపమ్మె కాని
కాల్యన్నమునకున్న సౌ రెఱుంగవుగదా! గోఁగాకులును జొన్నకూడె గాని

శాకపాకాదుల చవిరోయుండగవుకదా! దోసకాయల యడియాసె కాని
సౌధమ్ముల వసించు జాడెయుండగవుకదా! మట్టిమిద్దెల యున్కిపట్టెకాని

తే. గీ. "ఒక్కకోటీశ్వరుండు నాయొద్ద నుండె"
నసుచుఁ గడు విఱ్ఱవీఁగెద వతఁడుఁ గూడ
నాదిభిక్షుకుఁ డంచు నీ వరయవొక్క
విగతసుఖభూమ, యోకొండవీటిసీమ!

శార్వరి సం॥ మార్గశీర్షమాసంలో కేశనకుర్తి యష్టావధానములో

—: రామాయణము :—

సీ. దశరథేశ్వరు నపత్యంబయి జనియించి, యవనిపుత్రికను బెండ్లాడి మించి,
పరశురామునివిల్లు భగ్నమ్ముగావించి, యటుపిమ్మట నయోధ్య కరుగుదెంచి
తండ్రియానతిని గాంతారమ్మునకు నేగి, ఖరదూషణాది రాక్షసులఁ జంపి,
యయ్యెడ భార్యాపహర్తయౌ రావణుఁ జెనక సుగ్రీవుతోఁ జెలిమి సేసి

తే. గీ. కొని, వనధిఁ గట్టి యవ్వానిఁ దునిమి, పిదప
సీతతోఁ దనపురికి విచ్చేసి, పట్ట
భద్రుఁడై యొప్పు శ్రీరామభద్రు చరిత
మెచ్చనికి నేని శుభముల నీయకున్నె!

—: చంద్రోదయము :—

క. కుముదమ్ములు వికసించెఁ
గమలమ్ములయందుఁ దగు వికాసము లడఁగెన్
దమి హెచ్చెఁ జాంధ్యసతులకుఁ
గ్రమమునఁ జందురుఁడు వెలుఁగఁగా నంతంతన్.

—: ప్రతిభనుగూర్చి (ద్రుతవిలంబితము) :—

అనుపమానతయా ప్రతిభాతినై, సులలితా ప్రతిభా గతిభాసురా
ఇయ మతీవ లసేదితి నిశ్చయం, రచయితుం భువి కోను భవేత్పుమాన్.

ప్లవ సం॥ నిజశ్రావణములో రెడ్డిపోలవరములో నవధానము.

—: పట్టసపు వీరభద్రుఁడు :—

ఉ. కాశశరత్సుధాకరవికాసశరీరుని భూషణీకృతా
శీవిషు మహేశు సర్వజగదీశు సతీశు నతేశు దోస్స్థలీ

కేశుఁ గృపానివేశు నలకేశహితున్ మనపట్టసంపు వీ
రేశు నుతింతు నాకు శుభమెప్పుడు గల్గుటకున్ మనమ్మునన్.

—: శ్రీ పోలవరపుజమీందారుగారు (లయగ్రాహి) :—

కమ్మవిలుకానిసొగసు మ్మెఱుఁగువెట్టఁదగు నిమ్మయినమేనిసొబగు మ్మతివివేకి
త్వమ్ముదగుపోలవరపుమ్మహిపుఁ డెల్లప్రజలమ్మనుచుమాతృకవిధమ్ముగను పట్టన్
ఎమ్మెయినినవ్విభుమనమ్మధికశాంతగతివమ్మి చెలఁగున్ జగతినమ్మహిపుఁబోలం
గమ్మహితుఁడొక్కఁడు నిజమ్ముగను లేఁడతిఘనమ్మతనిచిత్రచరితమ్మనికబ్బున్

—: సైరంధ్రి సింహబలులనుగూర్చి, (మందాక్రాంతావృత్తమ్) :—

సైరంధ్రీం తా మధికసుషమాం కీచకో వీక్ష్య గంతుం
దోష్ణా చేలాంచల మధికసంరంభత స్స్వీకరోతి
సా ప్యేతస్మా త్కథమపి పునర్గంతు మిచ్ఛం త్యతీవ
ప్రభ్రష్టాత్మా ప్రకలితభయా వేపతే తాపతప్తా.

ప్లవ సం॥ ఆశ్వయుజమాసమున అనకాపల్లెలోని యవధానములో

—: స్కూలు :—

క. పలుమందికి నుపయోగం
బొలయ ననకపల్లెలోన నొప్పారు మ్యుని
స్పలువారి స్కూలు దానం
గల గురువులుబాలకులును గడు సాధుమతుల్.

—: జగత్తు మిథ్య యనుట. (వసంతతిలకము) :—

వీత జ్జగ న్నహి మృషేతి సదాపి మూఢో
మత్వా పునశ్చ గమతే పరమార్థహీనః
జ్ఞానీ త్వసత్య మితి చేతసి నిశ్చినోతి
ప్రీతిం పరం త్యజతి తత్ర తతశ్చ హేతోః.

—: పోలీసుజవానులు :—

క. యమదూత లెట్టిరో యెఱుఁ
గ మనెడి లోపమ్ము దీర్పఁగా పోలీస్వా

రి మహిఁ బ్రభువు లేర్పఱచిరి,
కుమతులకే వారు వీరుఁ గూర్తురు బాధల్.

—: "యాంచింతయామి" అను శ్లోకమునకుఁ దెలుఁగు :—

తే. గీ. ఏను గోరెడియింతి దా నితరుఁ గోరు,
వాఁడు మఱియొక్కరితఁ గోరు, వనితఁ వేఱొ
కర్తు ననుఁ గోరు, నేమనఁ గలదు మదను
వర్తనమునకు మా మనోవైఖరులకు.

ప్లవ సం॥ కార్తికమార్గశిరమాసములలో శ్రీకాకుళములో జరగిన శతావధానాష్టావధానములలోఁ గొన్ని పద్యములు.

చ. తిరుపతివేంకటేశకవిధీరులలో నొకరుండ, వేంకటే
శ్వరుఁ డనువాఁడ, ని న్నొకటి ప్రార్థనఁజేయఁగఁ బూనినాఁడ నీ
కరుణ శతావధానకృతికారణ మాటను నేఁడు నాకు మా
తిరుపతిశాస్త్రి రానివెలితిన్ సవరింపుము దేవి మ్రొక్కెదన్.

—: పరమాత్మునిం గూర్చి :—

చ. సిరు లిడు నేమహామహుని సేవన, మెవ్వరికేని సౌఖ్యముల్
పరఁగఁగఁజేయు నేమహితుపాదనమస్కృతి, జ్ఞాన మిచ్చు నే
పరముని నామసంస్మరణ, భద్రద మెవ్వని నృత్తి, తాదృశున్
జిగతరు నాదిపూరుషు భజింతు యజింతు నృజింతు సత్కృతుల్.

—: భక్తినిగూర్చి, (వసంతతిలకావృత్తమ్) :—

దారా స్సుతాశ్చ ద్రవిణం గృహ మంబరాణి
కాయం చ నిత్య మితి మా భ్రమ మూఢచేతః
భక్తిం కురుష్వ పరమాత్మని నిర్గుణేవా
నోచే న్మహాగుణయుతే తరణాయ నిత్యం.

—: సప్త సంతానములలోఁ గృతి యధికమనుట :—

తే. గీ. తనుజుఁడు తటాకమును గృతి ధరణిదివిజ
వరుని నిల్పుట నిధియును వనము శివుని

కాలయుసు గట్టుటయు నివి యగును సప్త
సంతతులు వీనిలోపల సతము కృతియ.

—: తలిదండ్రులలో తల్లి హెచ్చని సాధించుట :—

తే. గీ. కనుట యెంతేని నుత్కృష్టకష్టమునను
సేవమున కియ్యకొని పెంచు టింమకంత
సేగి గల్గిన నెమ్మదిఁ జింత గొనుట
తల్లి కగుటను నాపె యిద్దఱను హెచ్చు.

—: తలిదండ్రులలో తండ్రి హెచ్చని సాధించుట :—

క. తలిదండ్రు లిరువురందుఁ
సులలితమతిశాలి నాత్మజునిఁ జేసెడివాఁ
డిలఁ దండ్రిగాన నతనిఁ
బలుకందగుఁ దల్లికన్నఁ బ్రబలుఁ డటంచుఁ.

—: అద్వైతసిద్ధిని గూర్చి :—

క. క్రమమున నజ్ఞానము నా
శమగుడు నశ్యాసుగు సెల్లజగ మాపైఁ 'త
త్త్వమసి' యనెడి వాక్యము ని
క్కమగుట నద్వైతసిద్ధిగలుగుఁ దానఁ.

—: సభలో నొక రిచ్చిన కల్పన :—

ఉ. సారయశస్కులౌ ఘనుల సచ్చరితమ్ములు గాంచి యన్యులుఁ
ధీరతఁ గాంతురి, వారిఁగని తెల్వినిఁ గొందురు పారిసంస్యలుఁ,
భూరిరజోవలిప్త మయి పొల్చెడి తోవను బట్టి యేగు న
వ్వారిపదమ్ములఁ దెలియవచ్చెడిఁగా పథ మెట్టిదేనియుఁ.

—: అన్నదానప్రశంస :—

శా. దానమ్ముల్ వివిధమ్ము లుండినను నద్దానమ్ములందెల్ల నా
త్మానందం బొనఁగూర్పఁ జాలు నది యన్నాఖ్యంబ, ద్రవ్యంబు నెం
తేనిఁ దెచ్చి యొసంగినఁ మనము తృప్తిం జెందఁగాఁబోవ, దే
లేనిఁ దృప్తిని గాంతు రన్నమున, నేరిద్దాని శ్లాఘింపరో!

—: అగ్గిపెట్టె :—

క. ప్రతిదినము నగ్గి కంచున్
సతి ప్రతిగేహంబుఁదిరుగఁ జను పని తప్పెన్
మతిమంతు లగ్గిపెట్టెను
గతిగాఁ గల్పించుటన్ సుఖం బలరారెన్.

—: బాలవిధవలకుఁ దల గొఱుగఁదగ దనుట :—

సీ. అతిబాల్యమున భర్త గతియించినట్టి యక్కన్నెకు విజ్ఞాన మన్న సున్న,
యట్టి చిన్నతనాన నప్పసిగోలకుఁ దల గొఱిగింప యత్నంబొనర్చు
కన్నను నజ్ఞానమున్నె ? యేమన్న సన్న్యాసికే యది గొను టతిధరమ్ము
గాఁ దోఁచు, నెట్లేనిఁ గానిమ్ము ప్రకృతమ్ము పచియింతు సర్వానుభవమగుగతి.

తే. గీ. నేరికేనియు వైరాగ్య మారయఁగ స్వ
బుద్ధిసమ్మతమైనచోఁ బొలుచు సుఖద
మై, బలాత్ప్రాప్తమైన నయ్యది యసహ్య
మగుటవారికిఁ గామంబు లడఁగు టెట్లు?

—: సభలో నొకరు చదివిన శ్లోకమునకుఁ దెలుఁగు :—

చ. నలుదెసలన్ భ్రమించు మదనాగ మనంజను నిమ్మనమ్ము వే
గ లలి రమేశుపాదమను కఱ్ఱను గట్టఁగ సారమైన జ్ఞా
నలవము తాను సంకెల యనన్ దనరారు మఱెట్టివారికిన్
సులభము గాని దయ్యదియెనూ ధరణీసురవంశరత్నమా!

—: పునర్జన్మము మాన్పుకొనుట కుపాయము :—

సీ. యోగ్యతగాఁ గాల మొక్కరీతినిఁ బుచ్చి సంసార మొకభంగి సాగఁజేసి
యనివార్యగతిఁ గర్మ జనితమ్ములై వచ్చు కష్టసుఖమ్ములకలిమి గనియుఁ
బద్మపత్రము నీటఁ బరిఢవిల్లెడిరీతి సకలకార్యమ్ములఁ జక్కఁజేసి
తనమన మెవ్వేళఁ "దత్త్వమసీ" తి వాక్యార్థమ్మునందుఁ దా నతుకఁజేసి

తే. గీ. యెవఁడు చరియించు నాతఁ డహీనుఁ డతఁడె
యోగి యవ్వాని కిహమున నొక్కఁడేని
లేదు కష్టమ్ము సంతతానందుఁ డతఁడె
వానికిఁ బునర్జనియు లేదు వాస్తవమిది.

—: మహిషాసురమర్దని :—

చ. చిరమున నుండి మత్తతను జెంది త్రిలోకవిభూతి దానయై
వరమున మేను గానక ప్రపంచము నష్టమొనర్పఁబూను దు
ర్భరు నల కాసరాసురునిఁ బట్టి వధించి ముదమ్ముఁ గాంచి శాం
కరి మధుపానమత్త యయి గ్రాలె నురల్ తనచుట్టు వాఁగఁగన్.

—: మిత్రుఁడు :—

క. ప్రతిఫల మపేక్ష సేయక
ప్రతికార్యమ్మునకుఁ దోడుపడుఁ, గష్టసుఖా
న్వితుఁ గాంచి తాదృశుండగు;
హితునకుఁ దుల్యుండు గలఁడె యెందు వెతకినన్.

—: సత్యము :—

చ. తప మొకఁ డేల, పెక్కులగు దానము లేల, యనేకతీర్థముల్
జపమునఁ బోయి గ్రుంకిడఁగ నేల, యనేకపురాణజాలముల్
చపలతఁ జూడ నేల, బహుశాస్త్రములన్ బఠియింప నేల, స
త్యపువెలుగుత్తరించిన మహాత్ముల కూరక యేల జన్మముల్?

—: సర్వసములు :—

చ. అరియును మిత్రుఁ డొక్కటియె, యాత్మజుఁడుం బెఱవాఁడు నొక్కటే
కరియును దోమ యొక్కటియె, కానుకయున్ మఱియుండు నొక్కటే
పురి వని యొక్కటే, మఱియు భూషయు నెమ్మను నొక్కటే, సమ
స్తరతులు వీడి వర్తిలు బుధప్రవరేణ్యుల కన్ని యొక్కటే.

—: విఘ్నేశ్వరుఁడు :—

చ. కరములుమోడ్చి మ్రొక్కెడుదుఁ గంజభవాదినుతున్ మహోన్నతున్
బరుపగు బొజ్జవాని సులభమ్మగు చిత్తమువాని నారికే
ళరసరసాదనాడరు నలంఘ్యపరాక్రము నాగరాజభూ
షురు గణనాథు భక్తజనకంజదివాకరు సద్గుణాకరున్.

—: లక్ష్మి :—

క. సరసిజగేహనివాసిని
గురుదారిద్ర్యమ్ము పగులఁగొట్టెడిదానిన్

హరియురము శయ్యగాఁ గాఁ
పుర మొనరుచు సిరిని మ్రొక్కఁ బోలదె యేరున్.

—: రామాయణము :—

క. ఇనకులమునఁ బొడమియు సీ
తనుఁ గొని వన మేగి వార్ధి దాఁటి తనసతిన్
గొనిన దనుజుఁ గడతేర్చి సు
ఖనిధి యయి యయోధ్య కేగు ఘను మది నెంతున్.

14 ప్లవ సం॥ మార్గశీర్ష మాసమున నుర్లాము సంస్థానములో జరగిన శతావధానాష్టావధానములలోని కొన్నిపద్యములు.

—: అరఁటిచెట్టునుగూర్చి :—

సీ. కాయలు కూరకేకాక పండ్లకు నుపయోగించు, నాకులు నొక్క భోజ
నమునకె యౌ, దొప్పలు మఱి యయ్యవి లేనియప్పుడు విస్తరులయ్యు నుపచ
రించు, దూటయు నావనించి పచ్చడిచేసికొననౌను, దుంపయుఁ గొన్నియౌష
ధములకు ననుపానక్రమమున నుపయోగదశ చెందుఁ, గానఁ గదళి కెన యగు

తే. గీ. తరువు గేస్తున కిఁక లేదు; ధరణి నిదియుఁ
దియ్యనీటికూపమ్ము గేదెయును గాదె
గలుగు గేస్తులయింటి కెక్కాలమందు
బందుగులు వచ్చినను గౌరవమ్ము జరగు.

—: వేశ్యావమానితుఁడగు పేదబ్రాహ్మణుని విచారము :—

ఉ. ఏను జిరమ్మునుండియును నేటిసమీపములందు మేటిక
ష్టాన గడించు కాసు నకటా! వృథ చేసితి, 'నేలపచ్చి'తం
చా నళినాయతాక్షి నను హాస్యము చేసె, నిఁకేటి జన్మ! మీ
మానస మెంతచేసె! నవమాన మి దెవ్వరితోడఁ జెప్పినన్.

—: జప్తుబంట్రోతు :—

మ. "అరె సర్కార్ హుకుమండి జల్ది" యని యత్యాలాపముల్ సేయుచున్
ద్వరతో పంటయిలున్ జొరంబడి పోయిం దార్కొన్నపాత్రమ్ము ని
ష్కారుణుండై వెలికీడ్వ, గేస్తపు "డహో! సాహే బిటుల్ చూడుమా!
కరుణం జెందుము రూక కైకొనుము నన్ గాపాడు మీమా"రనున్.

—: దరిద్రురాలైన తల్లి పిల్లవాని నూరార్చుట :—

ఉ. "కోరెద వెన్నియేనియును గోరిక, లేమియొనర్తుఁ దండ్రి! నీ
వారయఁజాల వింటిఁ గలయట్టి దరిద్రత, పూర్వజన్మసం
స్కార మదీదృశం బయినఁ గల్గునె సంపద లేరికేని" యం
చూరడఁ బల్కు తల్లులకు నొయ్యన దేవుఁడు కల్మి నిచ్చుతన్.

—: (సమస్య) మహోదరీ మారవధూ ర్విభాతి :—

శ్లో. శిరీషపుష్పాదపి కోమలాంగీ విశేషకాంత్యా పరిభాసమానా
ప్రపూర్ణగర్భేణ విరాజమానా మహోదరీ మారవధూ ర్విభాతి.

—: ఈ ప్రయాణమునందలి విశేషములను తిరుపతిశాస్త్రితో చెప్పినట్లు :—

సీ. శ్రీకాకుళమునుండి చెచ్చెర లుకులాముతో నిప సుగ్రామము సంతోషమొసఁగ
నేగితి, నయ్యెడ నెల్లయుద్యోగులు గోరిన మెంతేనిఁ గడుఁ గోరిప
మొదల శతవధానము నొనర్పఁగాఁ జేసి యష్టావధానమ్ము నంతమీఁదఁ
జేయించి యధికసుశ్రీ నొప్పు పూర్వరాజులు కవులకు నిడు నూటికిగ బహు

తే. గీ. మతి యొసంగించుటయ కాక మానపూర్వ
కముగ "శ్రావణపూర్ణిమ కరుగుదెందు
వార్షికము మీ కిదియ" యంచు వారు ప్రతిన
చేసియున్నారు; వినుమోయి, శ్రీపతికవి!

ప్లవ సం॥ పుష్యములో మంజసా సంస్థానములో నవధానము

—: శ్రీరాజ కుమారుఁడు పట్టదేవుగారినిగూర్చి, (భుజంగప్రయాతము) :—

శ్రియో వాసవీషప్రసిద్ధప్రతాపో గుణైరుత్తమై స్సంతతం భాసమానః
ఉదారప్రచారో రతీవావతారో జయేత్పట్టదేవో మహారాజపుత్రః.

—: ప్రభాతకాలము :—

శా. నీరేజమ్ములు కాంతిఁ జెన్నలరె పన్నెన్ గోకముల్ గాంచె ను
శ్రీరంజిల్లె దెసల్ నభమ్ము వెలిఁగెన్ జెన్నారి రెల్లన్ జనుల్
సూరుల్ నూరున కర్ఘ్యముల్ విడువఁగా శుంభద్గతిన్ స్నానముల్
ప్రారంభించిరి తారకల్ జుణిఁగె నప్పట్లన్ ప్రభాతమ్మునన్.

—: (సమస్య) ప్రాతః పశ్చిమపర్వతే దినమణిః పూర్వాచలే చంద్రమాః :—

శ్లో. ధాత ర్మేరుమహీధ్రలంఘనధియా వింధ్యాద్రిణా పర్వతో
వ్యాప్తం వ్యోమతలం, దివేతిచ నిశే త్యస్తం ప్రతీతి ర్గతా
దూతే నైన మభాషి సత్య మత నోసత్యం "గతే వాసరే
ప్రాతః పశ్చిమపర్వతే దినమణిః పూర్వాచలే చంద్రమాః"

ప్లవ సం॥ మాఘమాసమున కిర్లంపూడివద్ద తిరుమాలిలో కరణంగారి కోరికపై నాశుగా రచించినవి.

—: ఆయూరి కరణము లోఁగిటిని గూర్చి :—

మ. కలుముల్ గల్గఁగఁ జేయు నింటి కిరవై కళ్యాణభూయిష్ఠమై
పలుచిత్రమ్ముల కాకరంబయి సుసంపన్నమ్ములై దోసతోఁ
టలలిన్ బుత్రులుఁ బుత్రికల్ దగ నిరూఢంబైన యోలేటి కొం
డలరాయండు వసించు గేహము ప్రథన్ దా రాజిలున్ హృద్యమై.

—: పరకీయాసక్తుఁడు :—

సీ. రాత్రి యెప్పుడు వచ్చురా దైవమాయంచుఁ బలుమాఱు మదిని జపమ్మొనర్చు
నది వచ్చుపైఁ జనదైన సంకేతమ్ము చేరు టెప్పు డటంచుఁ జింతగాంచుఁ
జింతించి యచ్చోటు చేరినపిమ్మటఁ "గలికి రాదే" యని కళవళించుఁ
గళవళించుచు దేనిగాంచిన "నదియే" యఁటంచు విభ్రాంతిచే నాత్మనెంచు

తే. గీ. నెంచి కాకున్నఁ దత్పతినెంచి తిట్టుఁ
దిట్టి యేమేమొ మదిఁ గోర్కె డీటుకొలుపుఁ
గఱచు పాము నెఱుంగఁడు పఱచుభూత
మెఱుఁగఁ డన్యాంగనాసక్తుఁడేని జనుఁడు.

—: ఉపరిసురతము :—

సీ. అతిరహస్యపుఁజోటు లరయఁగానుంకించు ధవునికన్నవమాయఁదలఁచి మఱచు
నేమాటయో చెప్ప నెదలోనఁదలపోసి పలుకు వేఱొకమాట; పలికి కొంత
సిగ్గెడఁ బోవునో, చే శేడకేగునో! నిశ్శంక రతికృతి నేర్పు చూపు
నెదురొత్తుల నొసంగు నెడ మోదమందు నా యెసకమ్ము లేనిచో నేవగించు

తే. గీ. ఇట్లు పలుభంగుల నటించి యిక్షుధన్వు
శివ మెలికించుక డిగనేనిఁ జెలువ గాంచు

సిగ్గుఁ జేటును, వచియింపఁ జెల్ల దేరి;
కది తమఃకారి యగు కంతు సానఁగాదె.

15. శుభకృత్సం॥ మాఘమాసమున నూజివీడు సంస్థానములోని సంపూర్ణశతావధానములోని కొన్ని పద్యములు.

—: లక్ష్మి :—

చ. సిరి నరవిందవాసిని విశేషతనూరుచిభాసమాన సుం
దరి హరిరాణి రిక్తజనతాపరితాపనివారిణిన్ బురం
దరముఖదేవతాబ్జవదనానతపాదసరోరుహన్ గృపా
కర నరవిందలోచనఁ దగ న్నుతియించెద సంపదర్థినై.

—: నిర్గుణబ్రహ్మము :—

శా. నీరూపు న్నిగమాంతపండితగతి న్నిష్కామసేవ్యున్ మహో
ధీరు న్నిర్గుణు నిర్మలు న్నిరుపముం దేజోమయున్ భాస్వరున్
వైరాదిప్రతిబద్ధచిత్తులకు నెన్నం డేనియుం బొందఁగాఁ
జేరంగా నతిదుర్లభుం బరు మదిం జింతింతు నశ్రాంతమున్.

—: ఐశ్వర్యచక్రవర్తి :—

మ. ఘనుఁ డత్యంతకలావిదుండు రుచిరాకారుండు శాంతాత్మకుం
డనఘుం డెంతయు దానశీలుఁడు సితాస్యస్వచ్ఛవంశ్యుండు స
జ్జనమాన్యుండు సమస్తరాజమకుటీసంలగ్నరత్నప్రభా
కనదంఘ్రిప్రతిభాసమానుఁడయి వేడ్కం జెందు నైశ్వర్యలన్.

—: దారిద్ర్యము :—

సీ. ఎద్దానిఁ గనినవాఁ డెంత యుత్కృష్టుఁడైనను గవ్వకైనను బనికిరాఁడు
ఎద్దానిబాధచే నిల్లాండ్రకును భర్తలకును వివాదంబు లనుఘటించుఁ
గామరోగాదిదుర్గ్రంధిచ్ఛిదంబయి యెయ్యది విజ్ఞాన మెసఁగఁజేయు
రైలు పుట్టకమున్నె రహిఁ బరదేశముల్ త్రిప్పె నెయ్యది తన దీమసమున

తే. గీ. అద్ది దారిద్ర్య మనఁగ; నయ్యదియ మా శ
తావధానమ్మునకు ముఖ్యమైన హేతు,
విదియు నిఁక మాకు దూరమై యొసఁగుఁగాక
రసికుఁడగు రామచంద్రాప్పరావు కృపను.

—: యౌవనము :—

ఉ. హీనతగాంచె నెన్నడుము, హెచ్చుగఁ దోఁచెఁ గటీతటంబు స
న్మానము నేర్చె నుంబలుకు, మన్నన చూపులయందుఁ దోఁచె న
న్యూనరసాతిరేకముగ, నుగ్మలికిన్ వయసంకురించు నా
లోనన చిత్త మెంతయును లోలత కాస్పదమయ్యె భూవరా!

—: వార్ధక్యము (మత్తకోకిల):—

చూపుతగ్గుట దేహదార్ఢ్యము సున్న యౌట మనమ్మునన్
గోపమబ్బుట చిన్నికుఱ్ఱలకున్ హితంబులు దెల్పుటల్
"శ్రీపతీ! కరుణాకరా! ననుఁ జేరిప్రోవర" యంచు న
య్యాపదుద్ధరువేఁడుకొంటయు నబ్బు వృద్ధత గూరినన్.

—: మఱ్ఱిచెట్టు :—

చ. సలలితమైన కొమ్మలను జల్లనినీడను గల్గఁజేయుఁ బే
శలతరమైన యాకుల ద్విజన్ములకున్ బొనరించు సత్కృతిన్
పలనగునట్టి పాల బలవద్రుజలన్ బెడఁబాపనోపు నీ
యిలఁగల చెట్లు మఱ్ఱి కెనయే? పరికించిన నప్పరాడ్విభూ!

—: నూజివీడుపురం (స్రగ్ధరా) :—

విద్వద్రాజై ర్మహద్భి ర్ధరణిసురగణై స్తాదృశై ర్భూమిపాలై
ర్వైశ్యైర్ధన్యైశ్చ వైశ్యై స్తదితగమనుజై శ్శీతలాక్రీడజాలైః
దివ్యై ర్దీవ్యత్సగోభి ర్విలసతి నితరాం నూజివీడాఖ్యరాజధానీ
యామాహు ర్థ్సానమాఢ్యం చిరతరయశసా మప్పరాయాన్వయానాం.

—: చీపురుపుల్ల :—

తే. గీ. తిరుమణియుఁ దిరుచూర్ణంబు తివిరి దాల్చు
వైష్ణవమతస్థులకు నెక్కువ యుపయోగ
మెద్దియగు దానియోగ్యత నెన్నఁదరమె
పుల్లమాత్రించె! పూచికపుల్ల, భూప!

—: ఎడ్వర్డుచక్రవర్తి (శార్దూలవిక్రీడితమ్):—

శ్వేతాస్యాన్వయదీపకం నృపవరై రారాధ్యమానం ముహు
ర్విక్టోర్యాకృతపూర్వపుణ్యనిచయం విజ్ఞానచింతామణిం

సచ్ఛీలాన్వయసద్గుణోజ్వలదలజ్ఞాంధ్రదానసాఘం జనా
వందంతే సమవాప్తశాసన మహో ఎడ్వర్డుభూపాలకం.

—: పెన్సిల్ :—

ఆ. వె. కవితఁజెప్పికొనెడి ఘనులకు మఱియును
గవిలిఁవ్రాయు వర్తక గణమునకుఁ
"పెనిసి" లుపకరించు పెంసిలీఖినులకన్న
దీని సెన్నవలదె మానవేంద్రి!

—: శ్రీ రామచంద్రాప్పరావు (శాస్త్రాలవినీరిక్షితం) :—

శ్రీరామంహృదయేన సంతతమహో యస్సేవతే భక్తితో
యస్యాఽభాతి మతి స్సదా సుకవిరాట్సమ్మాననే భూభృతః
యచ్చిత్తం సహజప్రచారసచతశ్శాంతం స జీయాతాం
సీతాకాంతకృపావశా చ్చిరతరం శ్రీరామచంద్రాప్పరాట్.

—: దారము :—

క. హారములు గ్రుచ్చికొనుటకు
దారములగు వస్త్రములను దగఁ గుట్టుట కా
ధారమగు దారమును నే
వారేనియు మేటియనుచుఁ బలుకఁగవచ్చున్.

—: భారతయుద్ధం (జలధరమాలా) :—

భీష్మద్రోణౌ ప్రభురపి కౌరవ్యాణా
మశ్వత్థామా కదనకలాఢ్యః కర్ణః
పాండోఃపుత్రై ర్భుజతరచారత్రైస్తై
ర్యుద్ధావాప్తాః పరిభవ మస్మైస్సాకం.

—: పకోడి (ఉత్సాహ) :—

సెనగపిండి యుల్లిపాయ చిన్నిమిర్పకాయలుం
జొనిపి యుందు నల్లమింత చొనిపి ముద్దచేసియుం
అనలతప్తమైన నేతియందు వైచి వేచినం
జనుఁ బకోడి యనెడుపేరఁ జక్కనైన ఖాద్యమై.

—: వేంకటేశ్వరః. (ప్రహర్షిణీ) :—

సేవేఽహం తిరుపతివేంకటేశ్వరం తం
శ్రీవాణీధవముఖనిర్జరాభివంద్యం
శ్రీనీలావిలసితపార్శ్వభాగ ముద్య
త్తేజస్కం కలియుగ దైవతం జనానాం.

—: చంపకపుష్పము (సుగంధి) :—

చంపకమ్ము భాసిలుం బ్రశస్తమైన శోభచే
నింపు పుట్టఁజేయుచున్ మహీశుపూలతోఁటలో
లంపటంబుగాదు భృంగరాజి దీనియందు, నీ
కంపు దాని కింపుగామిఁ గంపమానచిత్తమై.

—: కాముకః (వాతోర్మి) :—

ద్రవ్యే నష్టే స్వసతీమానసేఽలం
రుష్టేఽకీర్త్యాం ప్రసరంత్యా మతీవ
శంకాం వాప్త్వా త్యథ యద్వద్భవేద్వా
కామీ స్వర్గం సురతం వీక్షమాణః.

—: సూది :—

ఉ. కాలను గుచ్చుకొన్న ములు గ్రక్కునఁదీసికొనంగ, బట్టలన్
మేలిమిఁగుట్టుకోఁగ, నెలమింగరణంబయి యొప్పు సూదితోఁ
బోలఁగ నేర్చువస్తువును భూమి నిఁకొక్కఁడు చూడనేర మి
క్కాలమునందు జీవనముగా నిది యెందఱిఁ బెంచుచున్నదో!

—: నస్యము :—

శా. శ్రీరంజిల్లెడి లంకయాకుఁగొని వాసింబొల్చు హైయంగవీ
నారూఢమ్ముగ సున్నముం జొనిపి యందత్తర్వు నొక్కింత యెం
తే రంజించియు బిల్వసత్ఫలమునం దెక్కించి యాచూర్ణమిం
పారం బీల్చుటకన్న వేఱుగలదే యానంద ముర్వీధవా!

—: పఠాణకాంత :—

సీ. ఎంచుడాలునుజూచి యించుమించుగనవ్వు మేనిమేల్జిగి మిఱుమిట్లుగొలుప
వాపాదమస్తకంబై యొప్పుగాగరా నడుమునం దొకవింత బెడఁగుదెల్ప

తిలకశూన్యంబయి దీపించు నెమ్మోము నిమ్ముశంకాబ్జుని నేరమెంచ
అత్యంతమృదులమ్ములై యొప్పు పల్కులు వినువారివీనుల విందుగాఁగ

ఆ. వె. భర్తృసంగృహీత బాహువై చల్లని
గాలికై షికారుగా సుమాళి
మైన రీతి రాఁగ నరసితి నొక హూణ
కాంత, దాని చెలువు కనుల విందు.

—: నూ జి వీ డు :—

సీ. ఎచ్చోటఁజూచిన నింపుమీఱెడి రాజసౌధమ్ము లేస్సలు సంచునించు
నెయ్యెడఁగనుఁగొన్న నెలమినించెడి మంచియశ్వములే కనులకు హాళినొసఁగు
నేచక్కి నీక్షింప రాచబిడ్డల షికార్స్వారటులే గనువారి నూగఁజేయు
నేవంకఁగనినఁ బారావారపర్యాయములు తటాకములు పెన్మొనము నించు

తే. గీ. నెచటఁ జూచినఁ జెంగటిం డ్లెచటఁ గన్నఁ
బూలతోఁటలు మదికి మేల్ హాళిఁ బెంచు
నూజివీడుపురంబది రాజధాని
యప్పరాయాన్వయజులైన యధిపతులకు.

—: క వి త్వ ము :—

చ. సరసత చక్కఁగా నెఱుఁగు సజ్జనులన్ ముదమందఁజేయుచున్
విరసులవంకఁబోక పృథివీతలమెల్లెడ స్వానువర్తులన్
దిరుగఁగఁజేయుచున్ నృపుల తేజము శాశ్వతమైన శక్తిమై
నలరఁగఁ జేయు సత్కవితవంటి కలల్ మఱి యెందుఁ గల్గునే!

—: ప ట్టు ద ల (శార్దూలవిక్రీడితం) :—

ఎంతేద్రవ్యము వమ్మొనర్చుటకు లో నింతేని శంకింప రా
వంతన్ ధర్మ మధర్మ మంచు మదిలో నాలోచనంజేయ గ
త్యంతం బాత్మజుఁ డంచు దమ్ముఁ డనుచుం దారించు నోడ్లించునున్
బంతంబున్ గనువారు చూడ రిలఁ గోపంబొండు దక్కన్ నృపా.

—: జూ ద ము :—

క. వ్యసనము లన్నిఁటికన్నను
బసగలయది జూదమగును బాండవు లిద్దా

న ససిచెడి యడవిపాలై
పసమరి రని వినమె దీని వలవదు తవులన్.

—: తేలు :—

క. తన సహజగుణము కతనన్
బనిగొని యెద్దానినేని పడఁగుట్టెడి తే
లునకున్ ఖలునకు భేదము
గనుఁగొనిన నొకింతయేనిఁ గనుపడదు నృపా!

—: బైసికిల్ (శార్దూలవిక్రీడితం) :—

నీరుంగోరదు గడ్డినడ్గ దొకణొన్నె నుల్వలన్ వేఁడ దే
వారే నెక్కినఁ గ్రిందఁ ద్రోయ దొకఁడున్ బజ్జన్ భటుండుంట చే
కూరంగావలదెందు బైసికిలునకుం గోపం బొకింతేని లే
దౌరా! వాజికి సాటియైన యిది విశ్వామిత్రసృష్టంబొకో!

—: గుఱ్ఱపు సవారు (మౌక్తికమాలా) :—

వేగవశేన ప్రిచలతి వాహో, చిత్రవిచిత్రై ర్మృదుగతిభేదైః
తద్గతపుంసో భవతిహి సామ్యం, వ్యస్తవిలాసానుగతతరుణ్యా.

—: తమలపాకు :—

క. కడు తెలుపు గలిగి యెంతయు
నిడుపును వెడలుపునుగలిగి నిగనిగమైఁ జొ
ప్పడు తమలపాకు భోజన
మడరినపై లేకయున్న నది భోజనమే?

—: ఎడ్వర్డు పట్టాభిషేకం (శార్దూలవిక్రీడితం) :—

ట్రావన్కూరున్నృపాలకో౽పిచ మహీశూరాధిపో హైదరా
బాదాపట్టణసార్వభౌమ యవన శ్చాన్యేపి భూపాలకాః
యస్యాసన్ కరదా స్సభాతి నితరా మెడ్వర్డుభూపాలకో
క్టోర్వ్యాకృత పూర్వపుణ్యవిభవః పట్టాభిషేకోత్సవే.

—: ఆంజనేయులు :—

ఉ. వారిధి దాఁటినావు బలవంతుల రక్కసులన్ జయించి శ్రీ
భూరమణీసుతన్ గని విభుండగు రాముని క్షేమవార్త నిం

పారఁగఁ దెల్పినావు జగదాదృతమౌఁగద నీచరిత్ర మో
ధీరనుతా! కవీంద్రనత! దివ్యమతా! లసదంజనాసుతా!

—: ప్లీడరులు :—

సీ. ఆబాల్యముననుండి యర్థవ్యయముచేసి తల్లిదండ్రుల పీడి తనదుగ్రామ
మనక పొన్నూరన కనయమ్ము విద్యకై పలుపాట్లుపడి మీఁదఁ బ్యాసుచేసి
యాపయిఁ గోర్టునకరుదెంచి పట్టాను గైకొని చక్కఁగాఁ గ్రాసుచేయు
నేర్పు సంపాదించి నీతిబాహ్యుఁడుగాక న్యాయరీతి నెసంగు న్యాయవాది

తే. గీ. పేర ఘృతకోశసామ్యమ్ము గూర దింక
నూరక జమీనుదారుల కుబ్బనర్చ
'వ్యాజ్యములు వేయు'మనెడి కపటమతులకు
న్యాయవాదిత్వ మేరీతి సార్థకమగు?

—: శ్రీరంగాయప్పారావుగారు :—

శా. చంగత్కీర్తివిరాజమానుఁడు కలాసామ్రాజ్యధౌరంధరీ
భంగీసంగి మహానుభావుఁడు కృపాపాంగతుం డన్నదా
నాంగంబుల్ పలుసత్రముల్ నిలిపె నే యూహ్యంబు డుతం డొప్ప శ్రీ
రంగాప్రాపభిధానుఁ డుత్తమకవిప్రస్తాభిధేయాఖ్యుఁడై.

—: స్నానపు రేవు :—

సీ. పొడిబట్టలను విప్పి తడిబట్టలను గట్టు నేగటాం డొకపంక సౌరునింపు
నీరాఁకవిదోపతుల్ నేర్పుమైనుదికెడి పక్షిసంఘము చుక్కఁ సంకఁజెలఁగ
"నాకిమ్మురిక్తుఁడనాకి" మ్మనుచు నీరుకానుబాపలుననొక్కఁటఁజెలంగ
నాభరణాదుల నపహరింపఁగఁజూచు పశ్యతోహరు లొక్కపక్కఁడనగఁ

తే. గీ. దీర్థములయందు రేవులెంతే నెసంగుఁ
గనెడివారల కెంతయుఁ గనులపండు
వగుచు శ్రీయప్పరాయ వంశాబ్ధిచంద్ర
యఖిలకవిగేయ! రామచంద్రాప్పరాయ!.

—: ఆశీర్వచనం (శార్దూలవిక్రీడితం) :—

శ్రీరాజత్సుతరాజితో విజయతాం శ్రీరామచంద్రాప్పరా
ట్తద్దత్తైరపివార్షికైః కవివరా గచ్ఛంతు మోదం భృశం

తద్దివ్యత్సదసి ప్రవృత్త మిదమప్యాస్తాం వధానం చిరం
యేనాత్యంతముదం సుధీసముదయో యాతుంచబోభూయతే.

శోభకృత్సం॥ వైశాఖమాసము తోట్లవల్లూరు సంస్థానములో.

—: అవధానస్థలము :—

క. బంగాళాతోఁటను ముద
ముంగోలుప శతావధానముం జేయించెన్
సంగతమగుగతిఁ గవు లు
ప్పొంగఁగ శ్రీ భాష్యకారభూపతి బళిరే!

—: వల్లూరి గోపాలుఁడు :—

మ. పరముల్ భక్తులకెల్లవేళనిడు శ్రీవల్లూరి గోపాలకుం
డు రహిన్ బ్రోవుత బమ్మదేవరకులాధ్యున్ భాష్యకారాధిపున్
గరుణాసాగరు సర్వలోకహితుఁ జంగత్రాణవోపేతు భా
స్వరవల్లూరిపురార్థపాలకు యశస్సత్యప్రభాభాసురున్.

—: పట్టాభిషేకమునుగూర్చి :—

సీ. అన్నతోఁబోఁగాడి యన్నికోరుటులును దిరిగి తుదకు జయంపురహిఁ గాంచి
బహుసంపదలతోడ భద్రపీఠమ్మునఁ దగుగతి శోభకృద్వత్సరమున
మాఘసమాసాన మంత్రిపురోహితాదులు గొల్వ మిగుల సంతోష మెసఁగఁ
బత్నియుఁ దానును బ్రజతోడఁ బట్టాభిషిక్తుఁడై యొసఁగె సుశ్రీదలిర్ప

తే. గీ. ప్రజలకెల్లను గన్నులపండు వయ్యెఁ
జూపరులకెల్ల మిక్కిలి చోద్యమయ్యెఁ
బండితులకెల్ల మనమునఁ బ్రమదమయ్యె
భాసురంబయ్యె వల్లూరిపట్టణంబు.

—: పట్టసవీరభద్రః (స్రగ్ధరా) :—

యోవా దక్షాధ్వరేఽభూ దతికుపితశివస్వేదధారాపరిభూతో
యో వైతూర్ణం చకార ప్రకుపితమనసా భాస్కరం భగ్నదంతం
యో వా దేవా నశేషా నకురుత వికలాన్ కాందిశీ కాంత్స పాయా
దత్యుగ్రో వీరభద్రో హుతవహతులితః పట్టసక్షేత్రపాలః.

శోభకృత్సం॥ జ్యేష్ఠమున నేలూరునం దష్టావధానములో

—: హయగ్రీవః, (స్రగ్ధరా) :—

శ్రీమంతం సర్వవిద్యావిహరణవసతిం వాజివక్త్రం మహాంతం
విద్వద్భి ర్నమ్యమానందురితవనహరం దుష్టరక్షోఽపహారం
త్వంగత్కారుణ్యపూర్ణం సకలభువనసంరక్షణే బద్ధదీక్షం
భక్త్యాబద్ధాంజలిస్సన్ శుభవిభవకృతే నౌమి లోకైకనాథం.

—: "ఆయాహి యాహి" యను శ్లోకమునకు తెలుఁగు :—

చ. జనకజ ! రమ్మటుల్ చనుము సాధ్వి నగస్త్యనిభామఁ జూచి, పై
వినుచుము రావణాదులను వేచినపంగతి నిర్భయమ్ముగా,
వననిధి గట్టు ముచ్చట రసంతయుఁ దెల్పుము, మాపె దాని గ్రిం
గిన మునినాథుభార్యసుమి, ముగ్ధరో ! నీకెఱుఁగంగఁ జెప్పితిన్.

—: నారికేళః, (రథోద్ధతగతిః) :—

క. కుజే ష్వతి ... ఫలాని దధతే
ఫలేతు జలమ ప్యలం ప్రసరతి
అనేకవిధయా కరో త్యుపకృతిం
తతోలసతు నారికేళపదపః.

—: పద్మినీలక్షణము :—

క. తెలుపగు చీరలు గట్టుచు
నలుపున్ బతిభక్తి మిగుల సద్గుణగరిమన్
బొలుచున్ స్త్రీజనమునకున్
దిలకంబై యొందుఁ బద్మినీభామ భువిన్.

16 క్రోధి సం॥ పుష్యములో నూజివీడులో అష్టావధానములో.

—: జపాన్ రష్యాయుద్ధము, (రథోద్ధతావృత్తము) :—

వర్తతేఖలు జపానుభూపతే
రష్యకావనిపతేరపి శ్రియై
సంయుగోఽయ మసమాన కక్షయా
వృద్ధి రద్యతు జపానుభూపతేః.

(సమస్య) —: అల్పాచమాన మరవిందముఖీ చకార :—

భర్తర్యతీవ విటశేఖరతాం ప్రియాతే
తత్రైవ చిత్తమనఘం సతతంచకృత్వా
తస్మిన్ కదాచి దభిగచ్ఛతికోపభంగ్యా
ఽనల్పాచమాన మరవిందముఖీచకార.

—: లోలస్త్రీ :—

చ. తన వయసెల్లఁ బోవుటయుఁ దద్దయు డస్సిన మేనిచాయయున్
గొనము ఘటింపనెంచి తనకుం గలసొమ్ములు లేనిసొమ్ములున్
బనిగొనిదాల్చి ప్రాయమున భాసిలువారల మోహపెట్టఁగాఁ
గను, మదిఁ దృప్తిగాంచదు సుఖమ్మున లోలఁ ద్యజించు టొప్పగున్.

—: ప్రకృతసభ :—

శా. సారాచారులు పండితోత్తములు విశ్వస్తవ్యులౌ భూపులున్
ధీరుల్ హూణకలాప్రవీణులును వర్ధిష్ణుల్ సదుద్యోగులున్
శ్రీరంజిల్లఁగ నెల్లచోట్లఁ దగఁబొల్చెన్ నేఁడిటకచ్చేరి య
ప్పారావారగభీరుఁడైన మనయప్పారావు గారామునన్.

—: (సమస్య) వటబీజములంతలేసి వనిత కుచమ్ముల్ :—

క. చటులాక్షి వయసు ముదురని
మటమట నీ కేల ? మధ్యమవయస్సఁట, యో
విట ! కొబ్బరిబోండాల్ గా, వఁట! బీజము...............

—: (సమస్య) సుధేఽసుధేఽవాఽరివధాత్సురాణాం :—

శ్లో. అయంహరిశ్చంద్రసుతః కలావాన్, మృతోఽభవత్సర్పవిషాభిఘాతాత్
ఘనస్సజీవం విరచయ్యశీఘ్రం, సుధేఽసుధేఽవాఽరివధాత్సురాణామ్.

17 పరాభవ సం॥ మాఘబహుళములో నూజివీడులోనే శ్రీవానమామల జియ్యంగారిసన్నిధిని జరిగిన సంపూర్ణశతావధానమునఁగొన్ని.

—: ఆస్వామింగూర్చిన మంగళము :—

శా. "ఏమెయినొప్పు దేవుఁ, డెవ, రెచ్చటనుండు?" నటంచు వేదవి
ద్గ్రామణు లెవ్వనిం దెలియఁగా గమకింతురొ యట్టిదేవుఁడే
యీమెయి నుద్భవిల్లెనని యెల్లరు నొప్పెడి వానమామల
స్వామియె తోడు మాకు వెఱవన్ బనిలే దవధానపూర్తికిన్.

—: శ్రీ రామచంద్రప్పారావుగారు, (స్రగ్ధరా) :—

శ్రీమాన్ ధీమాన్ కలావాన్ గుణనికరనిధి స్స్వానుసంతానశాలీ
దాతా నేతా వినీతో విబుధపదరజో భూషితాగారపూతః
రాజా ఽనాదిప్రసిద్ధో వ్యపరిగతమహైశ్వర్యగర్వో ఽనపాయో
దీర్ఘాయుః పుత్రపౌత్రై శ్చిర మవతు మహీం రామచంద్రాప్పరాయః.

—: స్వార్థపరత :—

చ. సుకృతము దుష్కృత మ్మనుచుఁ జూడఁగనీ దిసుమంతయేని, యొ
ట్టికృతులు సేయుటందును గడింది మగంటిమిఁ జూపుచుండు, నిం
దకు జడియంగనీయదు సదా ధనతత్పరతా పిశాచి; నీ
వికిఁగల దుర్గుణంబులు గణింపఁగరావు బహూక్తు లేటికిన్.

—: వరవరముని, (వసంతతిలకమ్) :—

శ్రీవైష్ణవప్రవరసన్నుతతత్త్వవేదీ
తోతాద్రినాథపదసారసచంచరీకః
జ్ఞానీ మహాత్మనిజనైరపిపూజ్యమాన
స్సోయం ముని ర్వరవరశ్శరణం మమాస్తు.

—: ఆలంకారికః, (మత్తమయూరమ్) :—

తత్తద్వస్తూ న్యాత్మని బుధ్వా నిజబుద్ధ్యా
చిత్రంమార్గం స్వాద్యరసానాం ప్రతిపన్నః
రమ్యం వ్యంగ్యం కల్పయమానః కవికృత్యే
కర్తుః ప్రజ్ఞాం భౌషణిక స్సంవితనోతి.

—: విదేశవస్తుత్యాగము :—

చ. ఇతరులదేశమందలి మహీయములై తగు వస్తువుల్ త్యజిం
చి తనదు దేశమందుఁ దగు చిత్రపువస్తువులే కొనందగున్
గతి యగు దానిచేఁ గడుపుకాలెడి దేశపు బీదవారి కీ
గతి నొనరించినన్ మనకుఁ గైవసమౌఁగద లాఁతి ద్రవ్యముల్.

—: హంసపరమహంసశ్లేషః, (మౌక్తికమాలా) :—

శుద్ధతయా మానసపరిరోధా, ద్ధంస సమానో భవతిహి హంసః
యద్వచనాని శ్రవసి నిధాయ, ప్రీతిమనంతాం సుదృగపి ధత్తే.

—: స్త్రీవిద్యా, (శార్దూలవిక్రీడితమ్) :—

విద్యాభ్యాసవశేన నీతిసదయా త్స్వాచార ఉజ్జృంభతే
సాధ్వీనాం చరితై ర్మతిః ప్రయతతే తన్మార్గ మాలంబితుం
ఆదాయవ్యయయోః క్రమం విలిఖితుం శక్తాచ కాంతా భవే
త్తస్మాత్ స్త్రీషు కలా కదాపి నకరో త్యేవాపకారం బుధాః!

—: వ్యాసః, (వాతోర్మీ) :—

వ్యాసో మానీ నిగమానాం విభేత్తా, దాసీకాంతః కురువంశప్రతిష్ఠా
సూతోఘానాంకవిరాసీన్మహాత్మా వృత్తంచిత్రం భజమానాహి సంతః.

—: వేదః, (శార్దూలవిక్రీడితమ్) :—

పూర్వార్థం పఠతాంతు కర్మనిచయే స్వాసక్తి రుజ్జృంభతే
వాక్ఛుద్ధిం భజతే నివాసమయతే తేజోముఖే బ్రాహ్మణం
అర్థజ్ఞానవివేకశూన్యహృదయో ప్యాలంబతే యోగ్యతా
మన్యార్థం పఠతాంతు ముక్తిననితా వామాంకమారోహతి.

—: జ్యోతిషం, (ఆర్యా) :—

ఆకాశవర్తమానా, గ్రహాః ప్రమాణంహి యస్య శాస్త్రస్య
తచ్ఛాస్త్రరత్నమేత, న్నేత్రం లోకస్య కేవలాంధస్య.

—: తిరుపతివేంకటేశ్వరస్య ప్రకృతకవిభ్యాంశ్లేషః, (ప్రహర్షిణీ) :—

సేవే౽హం తిరుపతివేంకటేశ్వరం తం బ్రహ్మోయద్గురుభవన్మహానుభావః
లక్ష్మీర్యత్ప్రియతరుణీప్రసిద్ధశీలా, నిత్యంయ స్తిరుపతినాకృతానుషంగః

—: సేవకవృత్తి :—

చ. మృతిగన నెంచినన్ సమయమీయదు, సౌఖ్యము మాటటుండఁగాఁ
జతురిమ గల్గువాఁడయినఁ జాతురి లే దనిపింపఁజేయు స
మ్మతమగు వర్తనంబుగల మానిసిఁ జేనియు లోటు తెచ్చు మం
చితన మడంగఁజేయుఁగద! సేవకవృత్తి మరెట్టివారికిన్.

—: నూపురః, (స్రగ్ధరా) :—

రత్నైః ప్రత్నై ర్విచిత్రై రనుపమఘృణిభి ర్మండితైః ఖండితాన్యై
స్సంయుక్తః కాంతిశాలీ ఘలఘలితరవః కామినీపాదలంబీ

శాట్యాదౌ కింకిణీభి స్సమ మనుకరణం తద్ధ్వనే రాదధానో
వ్యస్తానాం కామినీనాం ముద మపి వితర న్నూపురో భాతు లోకే.

—: స్వామికిరీటః, (శార్దూలవిక్రీడితమ్) :—

రత్నై ర్నూత్నతరై ర్విచిత్రఘృణిభి ర్నానావిధై రంచితో
మౌళిస్థో జయతి స్వయం మణిమయ శ్శ్రీశేషశాయిప్రభోః
యత్కాంత్యా విజితో రవిః ఖపదవీ మాలంబతే లజ్జయా
యద్దీప్త్యాతు పలాయతేఽంధతమసం భక్తాంతరస్థాయినా.

—: మోటారుకారు :—

మ. లలిఁ బాశ్చాత్యుల బుద్ధికల్మిఁ గడుహేలాగాములో వారు మి
క్కిలిగాఁ దా ముపయోగముం బఱపఁగాఁ గీర్తింపఁగా నేది తై
ల్కిలుకన్నన్ జన మెక్కుడెక్కఁడగుఫక్కిన్ రైలువేగంబు జా
డలతోఁ బోయెడి యంత్రరాజ మది మోటారుకారు సామాన్యమే.

—: రంగనాథః (భుజంగప్రయాతమ్) :—

కవేరాత్మజా తీరవాసం మహాంతం
సదాపూజితం రావణ స్యానుజేన
నిరాధారభూతాన్ జనాన్ పాలయంతం
ముదా రంగనాథం భజాపోఽర్థసిద్ధ్యై.

—: రంగనాథః (మత్తకోకిలా) :—

రంగనాయక మాశ్రయే గుణరంగ మంగజసుందరం
మంగళాస్పద మంఘ్రిసంభవగంగ మద్భుతసంగరం
సంగహీనజనానుషంగధురంగతం చతురంగితం
సంగతం సతతం శ్రియా రుచిభృంగ మింగితవేదినం.

—: కీచకశ్లేష :—

ఉ. పాచకుఁడైన భీముఁడు సెబాసని సజ్జను లెల్ల మెచ్చఁగాఁ
గీచకమట్లుగాఁ బ్రబలు కీచకుని న్వధిచెన్ దటాలునన్;
"నీచకృతుల్ పొనర్చు నవినీతుల కెల్లర కిట్టి శాస్తి సం
కోచము లేదు కల్గు నిదిగోఁ గనుఁగొం" డని తెల్పుకై వడిన్.

—: చెన్నపురీ, (స్రగ్ధరా) ప్రతీపాలంకారః :—

చెన్నాఖ్యారాజధానీ విలసతినితరాం సాగరస్యానుతీరం
రాకాచంద్రోపమాస్యై ర్గజగతిభి రలం కామినీనాం సమూహైః
ఆకాశాగ్రప్రచుంబిప్రవిమలవిలసత్సౌధరాజై ర్ధరాజైః
కాంతాదేహానుకారిప్రతతివితతిభి ర్భాసురోద్యానభాగైః.

—: గుఱ్ఱపుసవారు, (మత్తకోకిల) :—

కాలిడెక్కులతాఁకుచే పడిగాఁ బరాగము రేఁగఁగా
హేలగాఁ జను వారువమ్ములనెక్కి యింపుఘటింపఁగా
గాలితో సమమైన వైళము గాఁగ వేఁడుకతోడ వా
హ్యాళికేగెడివారిఁజూడఁగ హాళిపుట్టక మానునే.

—: నూజివీడు చెఱువు, (రథోద్ధతా) :—

శోణితస్యసదృశేన వారిణా, పర్వతోపమవిశాలసేతునా
నూజివీడునగరాంతికే సరో, రాజతే సకలజీవజీవనమ్.

—: కాంచీవరదరాజః (శార్దూలవిక్రీడితమ్) :—

కాంచీపట్టణవాసినం గుణఖనిం కందర్పరమ్యాకృతిమ్
నాభిస్థోరుమణిప్రభాకవచితస్వావాసదేవాలయమ్
వేధోయాగసమిద్ధసంస్కృతవపాగంధోజ్జ్వలోష్ఠం పరం
దేవీనాథ ముమాసతీపతినుతం దేవం శ్రియై సంశ్రయే.

—: హంససూర్యయోశ్శ్లేషః, (శిఖరిణీ) :—

సరోజైస్సంబంధం వ్రజతి భజతే సత్పథగతిం
సదాప్రీత్యాధత్తే కుసుమశరసూనుం తమనఘం
పదం రక్తం ధత్తే సుదృగుపకృతిం చాపి తనుతే
తతో హంసో నూనం భవతి ఖలు హంసో యతివిభో!

—: గ్రామోఫోను, (మందాక్రాంతా) :—

యేయే గానప్రకలితధియో యత్రకుత్రాపి గాతే
యాయా గానప్రకలితధియో యత్రకుత్రాపి గాతే
తేషాం తాసాం ధ్వనిముపగతో భేదలేశేన శూన్యం
గ్రామోఫోనూ రచయతి తమానందమే వాద్వితీయం.

—: రథః, (ఉపేంద్రవజ్రా, ఉల్లేఖాలంకారః) :—

పికా రసాలాగ ఇతి భ్రమంతి, సురా విమానభ్రమ మావహంతి
జనాస్స్వర్ణాద్రి రితిభ్రమంతి, రథోత్సవే దేవరథం విలోక్య.

—: రాజుల యవ్యవస్థ :—

సీ. ఆయ మ్మదెంతయో వ్యయమెంతయో ఋణమెంతయోనుం తేని యెఱుఁగలేరు
పాత్రు లెవ్వారో యపాత్రు లెవ్వరో వితీర్ణికిఁగా నొకింత గుర్తింపలేరు
యోగ్యు లెవ్వారో యయోగ్యు లెవ్వారో రవంతేని యూనవాల్పట్టలేరు
కష్ట మెట్టిదియో సుఖమ్మన నెట్టిదో యాత్మ నొక్కింత తా మరయలేరు

తే. గీ. ఒరులఁ బోషించుకొఱకుఁ గా కుండవలెనె
భాగ్య మిది యంతయును స్వానుభవముకొఱక
యనుచుఁ దెలియంగ నేర రయ్యయ్యొ! కొంత
మందిరాజులు వారి నేమనఁగవచ్చు?

—: సులోచనము, (ఉత్సాహ) :—

ముసలితనముచేత నేత్రములకుఁ దెగలుగప్పినన్
ససిగఁ గన్పడంగఁ గాచసంస్కృతమగు యంత్రమున్
బొసఁగఁదాల్చి దానికల్మిఁ బొత్తముల్ పఠింతు రిం
పెసఁగ నవసరంబు గల్గ వృద్ధపండితోఘముల్.

—: విశిష్టాద్వైతసిద్ధాంతః, (మందాక్రాంతా) :—

భక్తిర్ముఖ్యా నిగమవిహితే కర్మజాలే నిరాస్థా
సర్వత్ర శ్రీహరిపదసరోజాతబద్ధా ప్రపత్తిః
స్వాప్నస్సత్యో స్వగుణవిషయా బుద్ధి రర్చా సమగ్రా
లోకే రామానుజమత మిదం సర్వత స్సుప్రసిద్ధం.

—: అద్వైతం, (ఉపజాతిః) :—

మృషాప్రపంచ స్స్వయమేవ చాత్మా, సమస్తవస్తుష్వపిచాత్మనైక్యం
వదంతి యచ్ఛంకరపాదగప్తా, స్సమగ్రమద్వైత మిదం యతీంద్రాః.

—: మంత్రుల యవ్యక్తత :—

సీ. యశమెట్టిదో యపయశమన నెట్టిదో, యించుకేనియులోన నెఱుఁగలేరు
కార్య మెట్టిదియో యకార్యం బదెట్టిదో, యర్థప్రసక్తిచే నరయలేరు

ద్రోహ మెట్టిదియొ యద్రోహం బదెట్టిదో, కార్యప్రసక్తి చేఁగాంచలేరు
ఉచిత మెట్టిదియో యనుచితంబదెట్టిదో, యైశ్వర్యమదము చే నరయలేరు

తే. గీ. కల్లకృత్యమ్ములను బన్ని కాసుకొఱకు
గుల్ల సేతురు రాజుల కోఁటలెల్ల ;
వారి నననేల, యట్టి దివానులకును
జన వొసఁగుచున్న రాజుల ననఁగవలయు.

—: ఆర్బతునాటుక్షౌరము :—

సీ. ఉద్యోగములు చేసి యూళ్ల నెల్లనుదోచి, యార్జించినట్టి ద్రవ్యంబుకొంత
భూములన్నిఁటి నమ్మి పొలఁతుల నగలమ్మి, సమకూర్చినట్టి విత్తమదికొంత
వ్యవసాయములు చేసి వర్తకమ్ములొనర్చి, కైకొన్నయట్టి రొక్కమ్ముకొంత
పిల్లికైనను భిక్షపెట్టకార్జించిన వసుమతీశ్వరుల ద్రవ్యంబుకొంత

తే. గీ. దేశదేశమ్ములకుఁ బోయి తిరిపమెత్తి
యార్జనము చేసికొన్న ద్రవ్యమ్ముకొంత
'ఆరుబతునాటు' హరియించెనౌర ! వీరి
క్షౌరమున కీడువచ్చెడి క్షౌరమున్నె !

—: గర్వముగలవాఁడు గాడిద, (మత్తకోకిల) :—

మానవుం డెవఁడేనియుం దనమానసమ్మున గర్వముణ్
బూనినం దన కెంత తెల్వియుఁ బొల్పు గెల్పును గల్గినం
గాని వానిని గాడ్దెయం చనఁగావలె న్మదిఁగొంక కే
వానికైనను గర్వమన్నది వంచనణ్ ఘటియింపదే.

—: ద్రౌపదీకృష్ణానద్యోశ్శ్లేషః, (మణిమాలా) :—

సద్వర్తనశీలాం సాధ్వీ మమలాంగీం
నీరేరుహవక్త్రాం హంసేంద్రగతిం తాం
కోకస్తనభారాం కూర్మప్రపదాం శ్రీ
కృష్ణాం కమలాభాం మనుతే కిల కృష్ణా.

—: ద్వైతమతము. (మత్తకోకిల) :—

జీవుఁడుణ్ మఱియాత్మయుణ్ వెసఁజేరుటన్న హుళిక్కి యా
దేవుఁ డుండెడిచోటికిణ్ దమదేహమే చను దివ్యమై

యీవసుంధర యెల్ల నిత్య మనేకు లుందురు జీవు లీ
త్రోవ ద్వైతమతమ్మునం గలత్రోవ పండితమాన్యముల్.

—: విదూషకః, (స్రగ్ధరా) :—

స్రగ్ధారీ దండధారీ వివిధవసనయుక్చోళధారీ వికారీ
సంచారీ హాస్యకారీ కుటిలతరవచో భాష్యకారానుకారీ
దూరీభూతోచితోక్తి ర్వినయవిరహితో నామధారి ద్విజాతీ
రాజ్ఞా మత్యంతమిత్రం రహసి విజయతే దూషకోయం విపూర్వః.

—: రాజద్రోహము :—

చ. క్రమముగ నాఁడునాఁటికిని గవ్వకునేనియుఁ జేయి సాచు, రా
జ్యమునకు హానిఁజేయుఁ, గడునద్భుతగోప్యకృతుల్ ఘొనర్చు, ను
త్తములకు భారమౌఁ, దుదకుఁ దాఁ జెడిపోవును, దిన్నయింటివా
సములను లెక్కపెట్టు నృపసత్తమవంచకుఁ డెందు మన్ననే!

—: రాజభక్తిః, (పంచచామరః) :—

నృపస్యసత్కృపావశా దభూ న్మమాస్యజీవనం
తతోఽస్యసేవనం సదాకరోమి జీవనావధి
ఇతిస్మ యస్తనోతి చింతనం సదాసదాత్మకం
సఏవ రాజభక్తిమా న్పరం నతస్య నశ్యతి.

—: స్వదేశాభిమానము :—

శా. సొమ్మున్ పమ్మొనరింపఁబోకుఁ డిట గచ్చున్ విచ్చుఁగా నేయుఁ.వ
స్త్రమ్ముల్ గట్టుఁ డిఁకన్యవస్త్రములఁ గోరంబోకుఁ డో యార్య! లీ.
సమ్మానంబును జూపిరేని మనదేశస్థుల్ సుఖంబొందువా
రిమ్మార్గమ్ము పరిత్యజింప కెటులే నీదేశముం బ్రోవరే.

—: వర్షాకాలః, (మందాక్రాంతా) :—

మేఘా విద్యుత్కనకరుచిభి ర్భాసమానా అభూవన్
వర్షాకాలో విలసతి తరాం నీరగర్జన్నదీకః
సర్వేపూర్ణా గిరిఝురవశా దాతటాంతం తటాకా
జాయాపత్యో స్సమజని సుఖం సంతతాశ్లేషజన్మ.

—: దారిద్ర్యమే మంచిది యనుట :—

మ. పరమేదో యిహమేదొ మాన్యులెవరో ప్రఖ్యాతి నా నెట్టిదో
యెఱుఁగన్వచ్చును, భక్తి హెచ్చు హరిపై, నింతింతనన్ రానిదై
కరమబ్బుం దయ, హింసయన్న వెఱవం గాఁజేయు దారిద్ర్యమే
వర మారార! సమస్తసద్గుణములం బ్రాపింపఁగాఁ జేయుటన్.

--: జడ వెనుక నుండుటకుఁ గారణము, (మాలిని) :--

పలువురు గనరంచున్ భామకున్ వెన్కఁగూడన్
గలుగును సిరి యంచున్ గంటక మ్ముండదంచున్
గలికి చెయిదులందున్ నాట్యముం జేతునంచున్
దలఁచి నిలిచె నౌరా! తన్వికిన్ వేణి వెన్కన్.

--: సభా, (ఇంద్రవజ్రా) :—

విద్వత్ప్రకాండై ర్విపులాధినాథై । ర్జియ్యర్ యతీంద్రై ర్విశ్రుతకీర్తికామైః
సభావిభాతి శ్రియమాదధానా । పరా చతుర్వర్ణవిరాజమానా.

--: కామినీగర్హణం, (మందాక్రాంతా) :—

సంసారస్య ప్రబలకలుషాపారకూపస్య హేతు
ర్మోహాంధస్య ప్రచలితధియః కామిలోకస్య మృత్యుః
జన్మాగారం ప్రతిపద మసత్యోక్తివాచాలతాయాః
కంఠేపాశః పురుషవితతేః కామినీ కేన సృష్టా.

—: చెదపురుఁగు —

శా. శ్రీమంతం బగునట్టి గేహమునకున్ జేట్పాటు వాటించు నెం
తే మేలై తగునట్టి పుస్తకముల న్నిర్భిన్నముల్ సేయు న
త్యామోదం బొడఁగూర్చు వస్తువుల నత్యల్పంపుఁ గాలంబులో
నే మాపున్ గద! వమ్రి యన్ పురువుఁ జేలాగు సృష్టించెనో!

—: వేణుగోపాలుఁడు (అచ్చతెలుఁగు) :—

ఆ. వె. వ్రేవెలందు లెపుడు వేవేలుగొలువంగఁ
బిల్లగ్రోవి నల్లనల్లనూఁదు
కొనుచు వేడ్కమీఱఁగను నాటలాడెడి
గొల్లపిల్లవానిఁ గొల్తుమేము.

--: సంస్కృతభాషోపయోగః, (పృథ్వీ) :--

చతుర్నిగమసంగతా న్యఖిలధర్మ మర్మాణిచ
ప్రకర్త మనఘాం ధియం దిశతి తత్త దర్థోదయాత్
సుపర్వజనభారతీ సకలధర్మ సంబోధినీ
న కస్య ముదమాతనో త్యఖిల వేదవేదాంగభూః.

—: రాజనీతి, (వసంతతిలక) :—

దీనాంధపంగుషు దయాం కలయేత రాజ్యే
వృద్ధిర్నయేత కరమార్యనుతం నిరాశః
విద్వత్కవీంద్రకృత సత్కృతిరత్నజాల
మంగీకరోతు నృపతి ర్యదికీర్తి మిచ్ఛేత్.

—: సేతుబంధనం, (శాలినీ) :—

తంపౌలస్త్యం! హంతుకామస్సరామ, స్సేతుంచక్రే సాగరస్యాంతరాళే
తద్ద్వారాదారాపహర్తార మేనం హత్వాఽయోధ్యాం ప్రాపభూయోపికీర్త్యైః

—: ద్రౌపదీ వస్త్రాపహరణమ్, (స్రగ్ధరా) :—

పాంచాలీ మేకవేణీం సదసి నరపశు ర్వస్త్ర ఆకృష్య మూర్ఖో
దౌష్ట్యం! చక్రే తతస్సా "హర మురహర మే వ్యాపదం దీనబంధో"
ఏవం చక్రే నుతిం శ్రీ హరి రపి కరుణాసాగర స్తత్క్షణేన
క్షౌమా న్యన్యాని దత్వా పునరపి చ పునారక్షితాంతామకార్షీత్.

—: శ్రీ వానమామలస్వామీ, (విద్యున్మాలా) :—

స్వామీశ్రీమాన్ జియ్యర్నాథో, జీయాత్పాయాత్సౌఖ్యం దేయాత్
వానాద్రీట్పాదాబ్జాసక్తో, గేయశ్శిష్యై రన్యై ర్మాన్యైః.

—: శ్రీ వానమామలాష్టావధానము :—

ఇంద్రేణసహ ప్రకృత యతీంద్రస్య సామ్యమ్ (శార్దూలవృత్తమ్)

సర్వై స్సేవ్యతమో బుధై స్సమధిక శ్రీదృక్సహస్రాంచితో
రాజా దివ్యనదీ సరోభవశతై స్సంపూజిత శ్శ్రీపతిః
దీవ్యద్దివ్యసుదృగ్గణై స్సతత మప్యామోది తాభ్యంతర
స్సోయం గోపురనాయకో విజయతాం రామానుజార్యోయతిః.

—: చంద్రుని మణితోఁ బోల్చుట, (మందాక్రాంతా) :—

మందాక్రాంత స్స్వరపతి దిశా పర్వతస్యాగ్రభాగం
దేశందేశం సరసకిరణచ్ఛాయ శుభ్రం వితన్వన్
నీ చేజాక్షీ ప్రియజనసమాయోగ సంధాన చేట
శ్చంద్రోభాతి క్లమహరకరో వ్యోమ పేటీమణిస్సన్.

—:హరిశ్చంద్రేణసహ శ్రీ రామచంద్రాప్పరాయస్య సామ్యమ్, (స్రగ్ధరా):—

విశ్వామిత్రాయ దత్వా సకలమపిధనం సత్యవాక్యప్రతిజ్ఞాం
నానాకష్టానుభూతిం దధదపి భువి యః పాలయామాస రాజా
సోయంరాజా గుణాఢ్యో భవతు బత హరిశ్చంద్రభూపాలవర్యో
యత్కించి త్కష్టశూన్యం పరిచరతిబుధం రామచంద్రాప్పరాయః.

ప్లవంగ సం॥ మార్గశిరములో బెజవాడలో శతావధానములలో

—: ప్రాకృతపండితుల స్థితి, (మాలిని) :—

నృపతిజనసమూహే రాజ్యహీనే కవీంద్రా
విమలతర యశస్కాః పండితా శ్శాస్త్రవిత్తాః
భృతకధనవశేన ప్రాప్తకుక్షిప్రచారాః
కథమపి నగరేషు ప్రాయశః పర్యటంతి.

—: వసంతఋతువు :—

శా. కూయన్ జొచ్చెను గోకిలప్రతతి కూకూరావమొప్పన్ జగ
ద్గేయంబై తగు పల్లవప్రతతిచే దీప్తమ్ములయ్యెం దరుల్ ·
మేయన్ జొచ్చెఁ జకోరదంపతులు మేల్మిన్ వెన్నెలల్, మారుఁడున్
డాయన్ జొచ్చెను బాంథభామినుల నాడంబంబుతో నామనిన్.

—: కోవెలమూడి రామయ్యగారప్పు డున్నరీతి :—

సీ. చలువఁ జేసినయట్టి వలువ మూపుననుండి వక్షమ్ముపై జీరువాఱుచుండ
నాజానులంబంబులైన కరమ్ములు కోటుజేబులలోనఁ గొమరుమిగుల
నాకాశమునకునై యభిముఖంబగు నాననంబు దా నాలోచనంబు దెలుప
వంతగా నాభరణాడంబరము లేమి నెగడు నిగర్వంబు నీటు దెలుపఁ

తే. గీ. కవులు నుతియింపఁదగిన లక్షణములొప్ప
నేఁటిసభ నెంతయేనియు నీటు మెఱసె

నలరు కోవెలమూడి వంశాబ్ధమునకుఁ
గోవెలయొనాఁగ రామయ కుతుకమలర.

—: ప్రకృతహిందూదేశస్థితి :—

ఉ. భూపతులందు రాజ్యమున బొత్తిగ భక్తి నశింపఁజొచ్చె లో
లోపల రాజులెల్లరకు లోచన యెక్కువ కాఁదొడంగె "లో
కాపకృతుల్ పొనర్పఁదగునట్టిరు హూణు" లటంచు నెల్లచో
వ్యాపకమయ్యె నీపయిని వచ్చెడి చిత్రము నెట్టిదో గదా.

—: కనకదుర్గ :—

మ. ఘనమైయొప్పెడి యింద్రకీలమున వేడ్కల్ మీఱఁగాఁ గాఁపురం
బును జేయన్ దొరఁకొన్న దేవి చరణాంభోజాతమత్తద్విరే
ఫనికాయాయిత సర్వదేవనిచయప్రస్తుత్యచారిత్ర చ
క్కని మాయమ్మ కృపాబ్ధి యో కనకదుర్గా! మమ్ము రక్షింపుమా

—: సువర్ణముఖి, కాళహస్తీశ్వరుఁడు :—

సీ. ఏనదీజలము నొక్కింతేని గ్రోలినఁ బతితులెల్లరును బావనతఁగాంత్రు
ఏదేవుపాదంబు లెంతేని సేవించి తిన్నండు భక్తిసందీప్తుఁడయ్యె
నేనదీ స్నానంబు నెనసి బోగపుఁగన్నె లిరువురు ముక్తికిఁ దెలిసలైరి
ఏదేవుమహిమంబు నెఱిఁగి తా వ్యాళంబు మునులు గాంచఁగలేని మోదమందె

తే. గీ. అట్టి నది, యట్టి దేవుఁడు, నట్టి దేవి,
యట్టి పట్టణమును భువియందె కాదు
స్వర్గపాతాళముల నేని దుర్గమంబు
కావున నె దాని "దక్షిణకాశి" యందుర్.

—: సూర్యోదయము :—

సీ. వృక్షపంక్తులమీఁద పిరవిగాఁదగు నవశ్యాయ మెల్లను రూపుమాయుచుండఁ
జెట్లమీఁదను గూళ్ళజేబులోనుండు కాకములు కాకారపక్రమము దెలుప
సచ్ఛాతుర్లగుచు ద్విజపరికాండమ్ములు స్నానార్థమై సరస్తటులు చేర
నభిసారికాంగన లటునిటు పంచబంగాళమై తమ యిండ్లకడకుఁ జేరఁ

తే. గీ. గలఁగి తేరెడు నీరంబువలెనె కటికి
చీఁకటులు విచ్చిపోవఁగఁ జేరుచుండెఁ

బ్రాగ్దిశాభామినీఫాలభాగమందు
వలరు బొట్టన రవి యుదయాద్రికడకు.

—: నల్లి :—

క. ఉల్లాస మెంత కల్గిన
నల్లీ! నీ వున్నయెడల నరునకు నిద్రా
భ్యుల్లసనం బది సున్నయె
తల్లిగలుగు వేశ్యఁడగులు తరుణు సుఖగతిన్.

—: గులాబి :—

చ. పలుచనిరేకులున్ సొబగు పొల్పడు నాకృతియున్ బరీమళం
బొలసెడి రీతియున్ సకలమున్నది నీకొక లోపమున్నదే!
లలితగులాబిపుష్పమ! విలాసమునెల్లను డిందఁజేయు ముం
డులు భవదీయమూలతఁ గడున్ వికృతిన్ గలిగింపకుండినన్.

—: (సమస్య) కవిగాంచునె పగఁటియందుఁ గవికులతిలకా :—

క. అవిశేషంబగుగతి జం
తువులు దివారాత్రములు గనుంగొన నేర్చున్
రవియనిన నడలు నల ఘూకవి గాంచునె.........

—: (సమస్య) అంగములేనివాఁడు తనయాలినిగూడి సుఖించె నెట్లనో :—

ఉ. "భంగమువచ్చె నో హర! కృపాకర! మత్పతి దోషికాఁడు పే
ర్మిం గరుణింపవే నుపశమించెడు నా పరితాప" మన్మనో
జాంగనకై హరుండు కరుణాకరుఁడై వరమిచ్చె మీద న
య్యంగములేనివాఁడు తనయాలిని గూడి సుఖించె నెట్లనో.

18. ప్లవంగ సం॥ పుష్యములో చెన్నపట్ణమున పోఫెసరు రంగాచార్యులు, ఆర్. కృష్ణమాచార్యులవారింగుఱించి ఆశుగాఁ జెప్పినవి.

శ్లో. విద్వత్తైవ సుదుర్లభా యది భవేత్తే నిస్స్వతాదూషితా
స్తాదృశా అపి గర్వపర్వత శిరస్సంచార పంచాననాః
కిం తేషాం ధనసంచయేన భవతాం సర్వంచ సంపన్న మ
ప్యేకోవాపి నదోష ఇత్యహమహో రంగార్యరంఘేముదం.

శ్లో. వైర్వాణ్యాఅపి గౌరవం కవివరై రేవంపురా సంచితం
భోహూణా అపితత్కలాకలనత స్సంప్రాప్తగర్వా బుధాః

హారాణ్యావీప విశేషగౌరవమితి వ్యగ్రామతి స్త్వజ్యతా
మిత్యేనం ప్రథయత్యయం ద్వితయవి చ్ఛ్రీకృష్ణమూర్త్యాగ్రణీః.

శ్లో. అభ్యస్తా భవతా సితానసకలా గీర్వాణభాషా తత శ్చా
బ్దంశాస్త్రమథాన్య దేత దితరై రాలంబితుంశక్యతే
శాంతి ర్ధ్యానకలార్జనంకిల పరశ్రేయస్సహత్వం కథం
లబ్ధంకృష్ణసుధీమణే నఖిలు తస్యామ్నః ఫలం శ్రీహరేః.

ప్లవంగ సం॥ పుష్య బ ౧౨ శుక్రవారం రాజమంద్రి కాలేజిలో జరగిన యష్టావధానములోఁ గొన్ని,

—: సభ :—

చ. పలువురు పండితోత్తములు పావనకీర్తులు సుప్రసిద్ధులు
జ్జ్వల మతులైన టీచరులు సజ్జనులైన తదన్యులున్ దగన్
నలుగడలన్ జెలంగఁగ ఘనంబగు రాజమహేంద్రపట్టణ
స్థలవిలసత్కలాలయము తద్దయునొప్పె సభావిభాసియై.

—: వందేమాతరమునకు సంబంధించిన ప్రసిద్ధులు :—

శా. శ్రీమంతుండగు పాలునన్ దిలకు వాసిన్ బొల్చురాయండు ను
ద్దామంబౌ తమదేశ దుస్థితికిఁ జింతంబొంది దేశంబు తా
నేమాడ్కిన్ దెలివొంది కష్టముల కోర్కింతేని సందీక ను
క్షేమంబందునొ యట్టిసద్విధుల లోఁ జింతింతు రశ్రాంతమున్.

—: (సమస్య) మందారముఁ జూడసెంతురె ఘనంబగునట్టి గులాబియుందరన్ :—

మ. ధీరతగల్గి చక్కనగు తెల్వియుఁ దేటయుఁబొల్చి మేల్మి బం
గారము రీతిగాఁ గవిత కల్పనచేసెడివార లుండ శు
ష్కారుతరోక్తులన్ గొనఁగ నొప్పదురే సుకవీంద్రులెందు మం
దారముఁ జూడసెంతురె ఘనంబగునట్టి గులాబియుందరన్.

1910 సం॥ బందరు హిందూస్కూలులో సంపూర్ణ శతావధానం.

సభారంభమందు జెప్పినవి.

ఉ. ధారణ నిల్చునా! నిలువదా! యనుసందియ మొందు దక్కగా
ధారచనావిశేషమున ధార కొకింతయు లోటు లేదు భూ

ధారిణి స్త్రీవిదూషకవిదారిణి యస్మదుపాస్య యమ్మ హా
దారచరిత్రి యియ్యెడలఁ దా రచియింపకపోదు సాయముజ్. వెం॥ శా॥

ఉ. ప్రాయంబెంతయొ కొంతయేగె నిఁకఁ జత్వారింశదబ్దంబు రా
నాయెన్ విస్మృతి యెందుగాఁ బొడఁగె విద్యాపక్షపాతంబునన్
బాయన్ లేక శతావధాన మొనరింపం బూనినా మమ్మరో !
హేయం బైన సభాపరాభవము రానీకమ్మ, కాత్యాయనీ ! తి॥ శా॥

—: శంభునటనం-గంగాలహరీబాలాతపసంగమవర్ణనమ్ :—

హిమాగనికటా దతిరయా దనుగతః కిల సురాంబువిసరో భువి తదా
మహేంద్రదిశి భాస్కరరుచిర్నవనవా ప్యనుగతారుణతమా ఖలు ముదా
తతః ప్రతిఫలత్సరసిజాప్తరు గపారపరమాం రుచి మగా దపిపురః
కవీశ్వరచయేన నుతి మీడితతరా మగమ దేవహి తదంబువిసరః.

—: సముద్రము :—

సీ. ప్రళయకాలానల జ్వాలచేఁ గ్రాగినయంబుజాలంబు ఫేనంబుడంబు
తటమందుఁ దటతటాత్కారంబుగా రొద గావించు పెనుతరంగములగములు
ఒకటిపైకొకటి కొంకక మీఁదఁబడి పైకి గవయు నీరస్థజంతువులతతులు
కమనీయవిద్రుమకాంతిచే దెసలెల్ల భ్రాజింపఁగాఁజాలు భవ్యరుచులు

గీ. గలిగి చెలువారు సంద్రంబు గాంచియొక్క
యాటవికరాజు "చెఱువు మేలైన దైన
నీర మిందునఁ బెట్టిరి క్షారమెందు
కతననో" యంచు వగఁజెందఁ గాఁబొడంగె.

—: సమస్యాపూర్తి :—

క. "కింయాతి చోర్ధ్వలోకమ
యం యోగీ యేన కాన్వితోఽభూ" త్తని వా
చంయములు గుంద గాధిజ
(సంయమివరుఁ దూఁగుచుండె సంసారమునన్)

—: దండకపరిభేదః—రామస్తోత్రమ్ :—

సులలితజలదం పునర్భాస్వరాభీ రుచిర్బిభ్రదా ప్రేమపయ న్నిర్వికారం కవన్నృపః
కనకరుచి విభాసురాం మైథిలీం రంజయన్భూషయన్మానిలోకం సదా రాఘవః.

రజితగిరి మపార బాహా బలప్రాభవే నోత్పాటాఽగజానాయకంభావయ
న్నకృతనుతపఈద్భశంతదిప్రిపోః పౌరుషంసంస్తువన్ యోరుగోహాసనంతంభజే.

—: ముసలియెద్దును గటికివాని కమ్ముట :—

సీ. అవసరంబగునప్డు వ్యవసాయ మొనరింప నతిరితి కాయలుగాయునట్లు దున్ని
వీఁపుపై నింతింత పెద్దకాయలు గాయ మోపైన గోనెలు మోసి మోసి
బాడి గెక్కు నటంచుఁ బదిమంది నెక్కించి పరువులెత్తింపఁగా బండి లాగి
తోఁటలోపలఁ జెట్లతోపులఁ బాదుల ముంచు నట్లుగ నీళ్లమోట లాగి

గీ. కాలవశమునఁ బనిసేయఁజాలకున్న
ముసలియెద్దును గటగటా! మోటువైతు
కటికివానికి నొకని కక్కటిక లేక
విక్రయించెను దుష్టనీతిక్రముండు.

—: లక్ష్మీపార్వతులయన్యోన్యపరిహాసవచనములు :—

సీ. గంగాధరుఁడు నీమగం డని నవ్వంగ శేషశయుండు నీ పెన్మి టనియె
నెద్దునెక్కును నీదు నెమ్మికాఁ డనినవ్వ గ్రద్ద నెక్కును నీమగం డటనియె
వల్లకాడిల్లు నీవల్లభున కనంగ నడిసంద్ర మిల్లు నీ నాథున కని
నాట్యంబుసేయు నీనాయకుం డన నంగుఁ గానించు వెన్క నీ కాంతుఁడనియె

గీ. ముష్టి కెక్కడికేగె నీ యిష్టుఁడనిన
బలిమఖంబున కేగె నో లలన! యనియె
నిట్లు లన్యోన్యమర్మంబు లెంచుకొనెడు
పర్వతాంభోధికన్యలఁ బ్రస్తుతింతు.

—: తిరుపతివేంకటేశ్వరుల సఖ్యంబు —:

శా. నీరక్షీరములట్లు లెల్లపుడు నీ నేస్తంబు గైకొంటి మ
క్రూరంబైన మనంబుతో నిదియ మాకుం దెచ్చెఁగీర్త్యాదికం
బేరే మైత్రిని గూర్చి చెప్పుకొనుచో దృష్టాంతమౌఁగాక పెం
పారం దిర్పతివేంకటేశ్వరులసఖ్యం బెల్లకాలంబునన్.

—: శివకేశవస్తవము, (అచ్చతెలుఁగు) :—

సీ. తాల్చె నెవ్వాఁడు కెందమ్మిదండంబోలె నెదుటొమ్మపై సిరు లిచ్చుచాన
మ్రింగె నెవ్వాఁడు నేరేడిపండు చందానఁ గడలిలోఁ బుట్టిన కాలువిసము

పూనె నెవ్వఁడు వెన్న ముద్ద కుద్దిగఁ గేలఁ దెల్లసంచులనించు నల్లసంకు
ఆనె నెవ్వఁడు మల్లెయలరుగుత్తులపేరు పొల్కఁగా మెడనిండఁ బున్కఁ దండ

గీ. వేవెలుంగుల దొరయును రేవెలుంగు
నెవనికన్నులు నివ్వగ న్నెవనికెక్క
డట్టిమున్నీటియల్లుఁడు, నట్టిమంచు
కొండయల్లుండు మీకుఁ గోర్కులనొసంగు.

—: సూర్యోదయకాలమున నెమలి నాట్యము :—

చ. గగనమునందుఁ గార్మొగులు కప్పిన చందముఁజూచి సమ్మదం
బగుగతిఁ బించియంబు విడున ట్లమరించి నటించు బర్హి పిం
ఛగతదివాకరప్రభల చందము కన్గవకింపుఁ జేసె సూ
రిగణములెన్న నభ్రకపురేకులలోపల దీపమట్లు గన్.

—: శార్దూలవృత్తమ్—ప్రహ్లాదస్య ప్రవర్తనమ్ :—

ప్రహ్లాదః కమనీయవైష్ణవకథాకల్లోలలీలానదీ
నాథోత్తుంగతరంగరింగణనిమగ్నాత్మా మహాత్మాదరః
మానామస్మర దైత్యవైరిణ ఇతి ప్రోక్తోఽపి రక్షఃపతే
ర్బాధా మాప పితు ర్నతు ప్రతిపదం తత్యాజ నారాయణం.

—: స్రగ్ధరావృత్తం—భారవికవిత్వశైలీ :—

అర్థప్రాధాన్యరీతి స్సకలకవినుతా భావసందర్భశైలీ
ప్రోద్యచ్ఛ్రీ నారికేళప్రతిభటకలనాకల్పనాసక్తవృత్తిః
శ్లేషప్రాగల్భ్య లీలా యమకపరిచితి ర్బంధసంబంధభావ
స్సర్వాలంకారధారా విలసతి కవనే భారవే స్సర్వపూజ్యే.

—: శార్దూలవృత్తమ్—బందరురైలులాభః :—

నాకామత్కుణబాధయా హృది సదా జాజ్వల్య మానక్షుధా
నిద్రాం లబ్ధు మశక్నువ న్ననుదకాం కుల్యాం సదా నిందయన్
రాత్రీ ద్వేఅపి పర్యుపోష్యచ యయౌ వృద్ధై స్సమం బాలకై
స్సోయపై సోద్యఽసుఖేన ధూమశకటే నాయాతి బందర్పురం.

—: మత్తేభవృత్తమ్—బ్రహ్మచర్యమ్ :—

వేదాదిభి స్సకలవిద్యాభి రాత్తగురుబోధో జితేంద్రియచయ
శ్శ్రద్ధాయుతో గురుషు బద్ధాదరోఽపిచ నిషిద్ధక్రియానభిరతిః

రాజాధిరాజనుత తేజా విభూతియుత షాలోఽపి పుస్తకగణ
వ్యాలోల ఏష గురుశీలశ్చ వర్ణి జనమాలి శృభాయ భవతాత్.

—: సత్రాధికారిపాట్లు :—

శా. "మున్నెవ్వారలొ సత్రముల్ నిలుపఁగా భూదేవతాకోటికిం
బున్నెం బబ్బ నటంచుఁ; జీటి నిడఁగాఁ బోవేమి నీయబ్బ సొ
మ్మెన్నండేని నొకింతయే నిడితివా ! యిం" దంచు సత్రాధికా
రి న్నిందింతురు సత్రభుక్కులు క్షుధార్తిన్ ఘూర్ణమర్త్యాదులై.

—: సమస్యాపూర్తిః, (వసంతతిలకా) :—

ఘోరేవనే నిరతదుష్టమృగాళికీర్ణే, పాంథం సరంత మతిభీతిసమాకులం తం
దృష్ట్వా పిశాచవనితా ప్రజఘానకాఽపి, (నాసాపుటీహసతికోఽపిపిశాచవీరః)

—: (సమస్య) "సూర్యుఁడుదయ శిఖరి నెక్కెఁ జుక్కలు వొడిచెన్" :—

(కందములోఁ దప్ప నేపద్యములోనైనఁ బూర్తి చేయవలెను.)

తే. గీ. గ్రహణదినమైనకతమునఁ గబళనంబు
సలిపె రాహువొ కేతువో గిలితుఁ డయ్యుఁ
గార్యభరమున నట్టులే "సూర్యుఁడుదయ
శిఖరి నెక్కెఁ జుక్కలు వొడిచెన్" వశముగ.

—: సమస్యా పూర్తి :—

క. కమలాక్షుఁ డొక్కగోపిక
"యమవస" యని జంక, నద్దమం దచ్చెలిఫా
లముఁజూపి యనియెఁ" గను మెటు
(లమవస నిందుండు తోఁచె నద్దమరేయిన్")

—: శరదాత్రౌ సరసి ప్రతిబింబితశ్చంద్రః, (పృథ్వీ) :—

సరోవరజలేఽమలే ప్రతిఫలీభవచ్చంద్రమః
కలారుణతరే ఽంతరే వరుణదేవతాను స్తరయే
జపాకుసుమ గుంఫితాం మృదులకుందమాలామయీం
చకార శయనస్థలీ మితి మతిస్తు సంజాయతే.

—: అన్యతరస్యక వేర్విచారః, (మేఘవిస్ఫూర్జితమ్) :—

కవీ ద్వౌ విద్యేతే మృతి మనుగత స్తత్ర చైకస్తు దైవా
త్తతోఽన్యః శ్లోకార్తః ప్రకృతి వికృతీ రిద్ధముత్ప్రేక్షతే హి

లతా నృత్యన్తాయామ్ కథమివ హిమం ముంచ భాజస్రమస్రం
కథం శ్వేతా మేఘా భవథ రజని త్వం కథం శీతలాఽసి.

—: ఇంగ్లీషులోని కల్పన, (శిఖరిణీ) :—

స్వకీయై ర్ముక్తాద్యై ర్విరచయతి వేలానవసథూ
శుభాలంకారం త త్కిము సమనుకూలం న కి ముత
ఇతి ద్రష్టుం గత్వా పరిచరతి వీచీమయకరైః
పునర్యాతాయాతై శ్చలతి జలధిః కాముక ఇవ.

—: సమస్యా పూర్తిః, (శార్దూలవృత్తమ్) :—

పద్మవ్యూహ ముపాగతే గురువరే తస్మి న్ప్రవిష్టం రయా
చ్చ్ఛూరం పార్థసుతం జఘాన గదయా దౌశ్శాసనిః క్రూరయా
దృష్ట్వా తద్వదనం గదావికలితం ప్రోచుర్మిథో నిర్జరా
(మధ్యాహ్నే శశిమండలం కబళితం క్రూరాత్మనా రాహుణా.)

19 1911 సం॥ నరసారావుపేటలో నవధానములు.

—: సభారంభమందు జెప్పినవి :—

చ. "భయపడినారు రా" రనుచుఁ బల్కినవాఁ డట యొవ్వఁడో మహా
శయుఁడు భవత్సమీపమున; జం కనునట్టిది మాకుఁ జెప్పు దు
ర్ణయుని క్షమించు తావకఘనత్వము శ్లాఘ్యము సత్యవాది దు
ర్ణయము, యథార్థవాది యపరాధము, నింతకుమున్న పత్రికన్
స్వయముగ వెల్లడింపఁగని వారలచారణ మెట్లిటంచు నూ
హ యెదియుఁ దోఁపకే నగచు నస్మదఖండరుషాగ్ని కీలకీ
వ్యయితదురూహ దుర్ణయము లాజ్యము గావుట కించుకేని సం
దియమునుగల్గునే! యకట! తిర్పతి వేంకటశాస్త్రులెందుకో
భయపడుటల్; రిపుల్ మును పెపాటిరి దూటిరి తోఁచినంతయున్
నయమొక యింత సేరని యనాథలు వాగుటతప్ప నన్యమే
ద్దియు భయకారణం బరుగుదేరదు, వాగల నోరుమూయ మీ
కె యనఁగనేల! రుద్రునకు నేని యశక్యమె; దేవుఁ డెందు ని
శ్చయముగ లేఁ డటంచనెడి సాహసులన్ భగవంతుఁ డేని యే
మియుఁ నొనరింప నేర్చునె! యమేయునకేని యసత్యవాది దు
ర్జయుఁడె స్వయంకృతమ్ము లపరాధములే తుది రూపుమాపుచో

గయ కరఁగన్ వలెన్ దుగతకారకులౌ పొలికుల్ ; తదీయ ని
ర్దయతరవర్తనం బడఁపరా దది వృద్ధికివచ్చుటేసుఁడీ
యయ పొనఁగూర్చు సజ్జనుల కద్దిర ! పైకి నమస్కృతుల్ మృ
షాప్రియములుపల్కుచున్ సలుపుఁ బేరును మాటిచి దూఱనేర్చు సం
ఘయశముకోసమై మిగులఁ గష్టమొనర్చెదనంచు వాగు, ని
ర్ణయము సమస్తముం దెలిసి నాస్తికుఁడై యనృతమ్ములాడు గో
మయజలసేచనార్హుఁడగు మానవుఁ; డా యవివేకతోడ నా
భయరహితాత్ముతోడ నల పాతకపుంజముతోడ నట్టి సం
శయలవశూన్యుతోడ నలసాహసికాగ్రణితోడ నట్టి మృ
ణ్మయయశుతోడ నట్టి పితృమాతృవిరుద్ధునితోడ నట్టి యా
మయయముఖుతోడ నట్టి ఖలమాన్యునితో నటువంటి జెష్టతో
నియతదురాశుతో జితమనీషివరేణ్యునితో నపాత్రుతో
నియమితలజ్జుతో నెవఁడు నేర్చుఁబెనంగఁగ; మిమ్మువంటివా
రి యశమునందె యెట్టులో పరిశ్రమచేసి కళంకునింప ని
ర్దయుఁడు యతించెఁగా ! అవుర దంభ ! మహో యవివేక ! మాఱ దు
ర్ణయ! మవురా కుతంత్ర ! మవురా కలికాలము ! పత్రికామహా
శయులనుబోలె మిమ్ముఁ దనసంచిని నించఁదలంచెఁగా దురా
మయుడు! మయుండు పన్ను నల మాయలు పన్నెడి వీని సాహసో
దయమిటులే ప్రవృద్ధిఁ గని తద్దయు వానికిఁ జేటు దెచ్చుఁగా
క! యతనితోడనేమి ? కలకంఠుఁ డెదుర్పగ నచ్చునేనియున్
భయమనుమాట మాగృహము పజ్జనసించెడి కుక్కకేని లే
దయ యొనగూర్చుకాళిక జయంబెపుడున్ సమకూర్చుతీరు దు
ర్ణయులు హతాశులై చెడి యనాథవివాహపుమంగళధ్వని
ప్రియఃసుఖులై యడంగుదు, రుపేక్షయొనర్చుటె మేలు వీరి జై
సి యిఁక మఱెంతకాలము నశింపక నిల్చునో చూత, మోమహో
దయ ! నరసింగరాయ ! మమతన్ మముఁ బిల్చినమిత్రుఁ నిన్ను నె
మ్మెయిఁ గికురింతు ! మెవ్వఁడో యమేధకుఁ డేమననేమియౌ ? దురా
శయులు నశింత్రుగాక ! విలసద్యశమబ్బెడుఁగాక నీకు! మా
కయి శ్రమజేసినందులకు నంబిక మీకు శుభమ్ముగూర్చి మా
జయమునకొక్క కంబముగఁ జక్కఁగ నిల్పెడుఁగాక యిప్పరిన్.

సీ. స్నేహితుల్ పిలిపించి చేయించుసభకంటె శాత్రవసభయె యశఃప్రదంబు
జయముగోరెడి సభాసదులకంటెను బరాజయముగోరెడి సభాసదులె హితులు
నీరసప్రశ్నముల్ గోరువారలకన్నఁ గఠినసంప్రశ్నకుల్ కరము హితులు
సమ్మానమొనరించు సజ్జనావళికంటెఁ బడఁదిట్టువారె యాప్తవ్రజంబు

తే. గీ. మాకనుచు నెంచు లోకసమ్మతులె కాని
శత్రుసభయంచు మదిలోన జంకి పాఱు
పంచకశతావధానుల పంచలోని
వారు తిరుపతివేంకటేశ్వరులు కారు.

అష్టావధానము

—: నిషిద్ధాక్షరి :—

శ్లో. యాత్రిశ్రిషో మతోన్నో షా కాషెబ్య రామో గురుస్సదా
తన్నశ్శంమండతాం నూత్నం కాజంభాగం పగంత్రగం.

—: బందరు హైస్కూలులోని ప్రకృతవిద్యార్థుల విచారము :—

శ్లో. నాయాత్యేవగురుః కథంభవతినో విద్యోదయః కింనువా
కర్తవ్యంహిన కోఽపిచాత్రికులితో విద్యాన్ ప్రపద్యేతనై
తత్రస్థాన్ గసికాన్ విహాయయదివాఽఽ గచ్ఛేద్గురుర్విద్యయా
యుక్తాస్స్యామ నచే న్నచేతి నితరాంశోచంతి విద్యార్థినః.

—: సూర్యకాంతి, ప్రాతఃకాలము, సరస్సు :—

శ్లో. రవేః కాంత్యాం ప్రాత స్సరసి ప్రసరంత్యా మతితరా
మభూ త్తత్రాంతస్థం జల మఖిల మత్యంతమరుణం
కుసుంభా క్తం చేలం హస దసమ తేజః పరిగతం
పునర్మందేహానామపి గురుతరాస్రం పరిహసత్.

శతావధానము

—: తిక్కన సోమయాజికవిత్వము :—

క. చక్కని పదములపొందిక
చుక్కలనొరనుండి జాఱు సుధయనఁగాఁ జెం
పెక్కిన రసప్రసారము
తిక్కనకేకాని లేదు దేవునకేనిన్.

—: తొలకరియైనపిదప పచ్చిక మొల్చుట :—

చ. పచ్చనిపచ్చికల్ వొలయ భద్రతరంబగుకాంతినొప్పు ని
ష్పచ్చరమైన నేలయును వానలచే జగమెల్ల నిండుచోఁ
బచ్చనివింటిజోదున కుపాయనముల్ ఘటియింపనెంచి భూ
భృచ్చయరాజు కంబళము వేసినటుల్ గనుపట్టుచుండెడిన్.

—: సమస్యాపూర్తి :—

శ్లో॥ వీరాయితాయాఃకమలాయతాక్ష్యా
గతప్రభాయాం ముఖచంద్రికాయాం
కచైః పతద్భిః పరితస్సరద్భి
(రాసీదమాయాం గ్రహణంసుధాంశోః.)

—: సభారంభమందుఁజెప్పినవి :—

ఉ. మాకొఅకొక్క బ్రహ్మను సమస్తకళాకరు సృష్టిచేసి యా
వ్యాకరణామృతాంబుధికి వారిదముల్ సొనరించి మమ్ము మా
న్వీకృతశిష్యులన్ నదులఁజేసి యశం బనిశంబునించి లీ
లాకలనంబునన్ సరసులన్ దనియించు పరాంబ నెంచెదన్.

ఉ. రెండవసారి యర్జునుఁ డరింపమయాత్రికు నేగుపట్టునన్
భండనమందు గాండివము పార్థుని హస్తమునుండి జారిన
ట్లొండొకచో స్ఖలద్గతియునుండిన గేలియొనర్పకుండు మా వెం. శా.
చండిక వచ్చి వెంబడినె సర్వము నిర్వహణంబొనర్చెడున్.

ఉ. ఎందులకై జనించితిరొ యేపనికై మతి పూనియుంటిరో
యందులకై శ్రమంపడక యందునునిందుఁ జరించువేళ యం
చుం దరిలేని నీదయను జూపఁగ నెంచితి వోముదంబ! యీ
చందముగా వధానములు సాఁగఁగనిమ్మటులేని యీశ్వరీ. తి. శా.

—: సరస్వతి :—

ఉ. శ్రీరుచిరాంగి సర్వకవిశేఖరవంద్యపదాంబుజాత వం
దారుమనోరవిందములఁ దా వికసింపఁగఁజేయ సూర్యరు
గ్భారముపూనుతల్లి! బుధవర్గముపాలిటి కల్పవల్లి! ర
మ్మమ్మ! రసనాగ్రసీమ నిలుమా! నలుమోములవాని మానినీ.

—: నానాశాఖలవలని నష్టము :—

శా. నానాశాఖలుగల్గుదేశమునకున్ నానావిధంబైన య
న్యానాపారవిరోధముల్ పెరుఁగవౌ కో! యట్లుకానన్ దయా
స్థానుల్ బ్రాహ్మణులేని నేకగతులై తారున్నచో నెంతయో
పూనున్ సౌఖ్యము హిందుదేశ, మదియే పొల్పారదిత్తావునన్.

—: దోమకాలు, (మహాస్రగ్ధర) :—

ఎలమిన్ నా రీతి గానం బెవరు సలుపలే రేనెగానాంబురాశిన్
జెలువున్ గావించుచుందున్ జెలువల లలితశ్రీల సొంపారు సజ్జన్
లలి నిట్లానందలీలాలసతరగతినై లాస్యమున్ జేసెదోనీ !
ఖల ! నీకాలెంత ! నీకుంగల గరుపపు బింకంబుఁదానెంత ! దోమా!

—: చిల్లపెంకు :—

సీ. ఎద్దిదా నీటిలో నెగురవైచినయంతఁ గప్పగంతులు వైచి గుప్పచుండు
నెద్దిదా వీథిలో నేగుచోఁ గాలిలోపలఁ గ్రుచ్చుకొని బాధపడఁగఁజేయు
నెద్దానిఁ ద్రొక్కుచో నెగిరి తిట్టుచు ముసలమ్మలు మడినీళ్ళు గ్రుమ్మరింతు
రెద్దాని బాలు రెంతేఁ ద్రొక్కుడుంబిళ్లయాటలో నుపయోగమనుచుఁగొంద్రు

తే. గీ. అట్టి చిల్లపెంకు దరినిబుట్టి బీఱ
పాదు చేదుబీఱను పేరఁ బరఁగుచుండు
దాని వర్ణించుచును గవితను రచించు
వారికవనంబు చేదుగా పఱలునేమొ.

—: రెల్లుపూఁత, (అచ్చతెలుఁగు, మందాక్రాంత) :—

చాలన్ దెల్పెల్ బొదలఁగఁదగున్ జక్కనౌ తేజాదోఁపన్
బోలన్ జొచ్చెన్ గలికినగవున్ బోల్పగా రెల్లుపూఁతల్
సోలన్ దానిన్ బొలుపునఁగనన్ బువ్వులన్ మేలటం చం
దా లెంచంగాఁ దగునె యకటా ! తావులా ! వల్లకాడా !

—: వానలేనిపంటకారున రైతుల జాతీయోక్తులు :—

సీ. ఏవోయిరాయిఁడా ! యీయేట సద్దలు బొంతుతోనే సరిపోవునేమొ
"వుత్తర వచ్చింది యెత్తరా గం"పంద్రు బంగపెట్టిందిరా వాన మన్ని
వుండయా ! పాతేళ్ళ కొకనాఁటి కూలికైనన జొన్నలు సద్దలైనఁగాని
యింటి యాడోం డ్లేంది యీ యగసాయమం చగచాట్లునసుఁబెట్టుటాలకింతె.

—: అలక, పలక, కలక, గిలక, ద్రౌపదీపరమందు. :—

చ. అలకలు తుమ్మెదల్ మఱియు నయ్యబలామణి చెక్కు పజ్రిపుం
బలక పసందుగాఁదనరు, వాతెఱ మంకెనపూవు సొంపులుం
గల కరియాన ద్రౌపదికిఁ గల్గునె యచ్చట నల్వచెల్గుచే
గిలకలనీరు తోడుపని కేవలమయ్యాది రాజ్ఞికృత్యమే!

—: రాసక్రీడ :—

లయవిభాతి—

ఒకవనిత కృష్ణుఁడు, మఱొకవనిత కృష్ణుఁడు,
మఱొకవనిత కృష్ణుఁడును, ప్రకటగతి నొప్పన్
సకలసురలుం జదల రకములు నుతింపఁగను
మెకములను హాసముల చకచకలునొప్పన్
సుకరముగఁ జూడఁగను నొకపరి ఘటిల్లె మును
పాకవిపులకేళియుఁ గుతుకము దయివాగన్
సకలశుభసంతతులు సుకవులకొసంగునది
యొకద వినుతింపఁగను నిఁకఁ బలుకు లేలా.

—: గోదావరియందు కామునీనైజారోపణము. :—

శ్లో. నీరేజాతముఖీ సుమీననయనా కూర్మాపతారాంఘ్రికా
కోకాకారకుచా మనోహరకచాకాగోరు శైవాలికా
ఉద్వేగాకలసారసోరురశనా గోదావరీకామునీ
లోలత్తుంగతరంగబాహులతికా రత్నాకరం గాహతే.

:— నెలబాలుఁడు :—

సీ. కొండవీటనునుండు కొమరాలు మోముపైఁ బొలుపారు పాపటబొట్టనంగఁ
బడమటిదెసబోటి పలువుపైఁ బెనిమిటిఁ దనుపఁదాల్చిన పూవుదండయనఁగఁ
దమ్మితీవ నెలంత యమ్మెయినుండి జొత్తిలిన గందంపు బెత్తికయనంగఁ
బెరిమ నాకసమను పీర్లపంజాను నిల్పిన లాలసాహెబు పీరనంగ

గీ. సంజయొలనాఁగ తన చేతి సందు నందుఁ
జెలఁగు గాజులయొఱపిడిచేతఁ దగిన
తోరమనఁగను లేత చందురుని రేక
వెలయుచుండెను నమపస విదియనాఁడు.

—: సమస్య :—

గీ. ఎలమి సాంబుని కర్థమై యొసఁగుకతన
హరతృతీయాంబకాగ్నిధూమాతిరేక
మల్లనల్లనసోఁకిన నద్రిచూలి
(కలువకంటికిఁ గుంకుమ గరళమయ్యె.)

—: చంద్రికళంకము :—

శా. నాకాశో యమపారవారిధి రిమాస్తేనో తారకాబుద్బుదాః
చంద్రోనాయ మనంతశేషఫణిరాట్ దేహ స్తదంతర్గతః
యశ్చైతేకిల తత్రనీలజలదాకార స్తదంకోహరిః
సాయంసాంద్రతరేందుకాంతివిసరః పాథోధివీచీచయః.

—: బాపట్లనుంచి వెళ్ళునప్పుడు చెప్పినవి :—

మ. సరసీజాలయ నీయెడ న్నిలువ నిచ్చల్ భావనారాయణ
స్థిరకారుణ్యరసాతిరేకమున వృద్ధిం జెందుచున్ మమ్ములన్
స్మరియింపంగదవమ్మ, చూపఁగదవమ్మా! నీదయాపూరసం
భరితాంతఃకరణప్రచార మెపుడున్ మాపట్ల బాపట్లలో!

మ. చిరసౌభాగ్యము కల్గి ప్రాగుదధివీచీమాలికాడోలికా
చరవాతార్భకసేవ్యమాననిజవత్సంబైన బాపట్లపూ
రరుణాంభోజదళాక్షి! మాకు సెలవిమ్మా, ప్రోవుమా! యెల్లవ
త్సరముల్ తిర్పతివేంకటేశ్వరనిఖాతంబున్ జయస్తంభమున్. తి॥ శా॥

20. శ్రీవేమవరాగ్రహార శతావధానము.

అవధానారంభమందుఁ జెప్పినవి.

శ్లో. కళ్యాణం రసనే నమ స్సుకవితే భద్రంపదేభ్యో నమ
స్కారః కాల్పనికోత్తమాయ మనసే వృత్తానివో వందనం
అస్తు స్వస్తి శతావధానవిధయే విద్వజ్జనాయాంజలి
ర్వ్యక్తాయుక్తవివేకినే సుకవితాసారస్యసంగ్రాహిణే. తి॥ శా॥

శా. అంబా! మ్రొక్కెద నీ పదద్వయికి దివ్యద్దివ్యగంగాప్రవా
హంబో! బంధురనాదమో! పరభృతవ్యాహారమో! సింహనా
దంబో! స్ఫూర్జథుఘోషమో! యని నితాంతమ్మున్ భ్రమంగొల్పుధా
టిం బల్కించి యనుగ్రహింపుము సుగోష్ఠీనైష్ఠికుల్ మెచ్చఁగన్.

తే. గీ. అనుచు రైతులు వానలేనట్టి వాన
కాలమందున నొండొరుల్ గలిసికొనిన
జాతిసముచితమైన భాషణము లలరఁ
జేసికొందురు వానిని జెప్పఁగఁ మె.

—: కంటిలోనిపాప, (విచకలిత) :—

మన కఖిలజగము గనుఁగొన మహితమగు కరణమునై
నను వమెయి నలుసులు పడఁగ నలుప మిగుల శ్రమమునొ
కనుల కమితమయిన రుచిని గలుగఁ దనరు నలుపు పా
పను భ్రమరమునకు సమముగఁ బలుకుదురు కవులు ధరన్.

—: క్రొత్తగా ముండమోసిన జవ్వని యేడుపు :—

సీ. “సిగ్గుచే మ్రిగ్గుచుఁ జేటుఁ జెందితిగాని బిగువుకౌఁగిళ్లలోఁ బెనఁగనైతి
‘ప్రౌఢవైతివె యింత పాటసం బేమ’నునను భీతిచే మాటలాడనైతి
నెన్నియో సొబగుల నెంచుకొంటినిగాని గంగపాలౌనంచుఁ గాంచనైతి
నల రజస్వలయప్పు డత్తవారిచ్చిన చీరముచ్చటయైనఁ దీఱదయ్యె
నిరువదేండ్లైన నిండవు మృత్యువెట్లు
దాపరించెనొ నాదు భర్తకు” నటంచుఁ
బొగులు కాంతల నొగులును దగవుమాలి
మాలదైవంబు వినఁ డేమి మాయయొక్కొ.

—: ఇప్పటి కొండవీటిసీమవైఖరి :—

శా. జొన్నన్నంబులు పోయె నెల్లరకు మెచ్చుల్ గొల్పు మేల్ రాజనా
లన్నంబు ల్లభియించె మిన్నయగు గోగాకన్నఁ గర్వయ్యె సం
పన్నంబై తగు హూణపాలనము సంప్రాప్తించు నీకాలమం
దన్నా! జార్జినృపాల! నీదుకృప నెంతైశ్వర్య మిం కబ్బునో.

—: అవధానంతమునఁ జెప్పినవి. :—

మ. వితతాత్మీయ శతావధాన కవితావిద్యాపయోరాశి సం
భృతశిష్యాంబుదవాఙ్మయామృతరసప్రీతాఖిలాంధ్రక్షమా
ధృతరజ్యద్రసికావతంసకృతవందిస్తోత్రమాలావిభూ
షితు మా. వేంకటశాస్త్రి నేఁ బొగడెదన్ శిష్యస్వరూపమ్మునన్. తి॥ వేం

చ. కలదొ వధానపుంగరిమ గాకది చెట్టునెయెక్కనో యటం
చలఁదురు నాకు మీకతన నష్టవధానములోని ధారణా

బలమది మున్నవోలెఁ దగుపాటిగ నున్నదటంచుఁదేలె నో
యలఘులు వర్సరాట్పురవరాంకులు మిమ్మనుతింపఁ జెల్లదే.

చ. అలరు శతావధానమున నత్యధికంబగు కష్టమంచుఁ బ్రా
జ్ఞులె వచియింత్రుగాని యది నూన్నతమంచనుకోను నేను సాం
పలరఁగ నెవ్వరేనియును నష్టవధానమొనర్ప మెత్తు నో
యలఘులు! సభ్యులయ్యదియు నాత్మకు మీకును వచ్చియుండెనే. వెం॥శా

21. 1911 సం॥ బాపట్లలో నవధానము.

సభారంభమందుఁ జెప్పినది.

తే. గీ. అందఱునువచ్చుకతన నానందగరిమ
గలుగుట యటుండ శ్రీనోరికులుఁడు నాకు
గురులలోనొక్కరుండు వ్యాకరణవార్ధి
గూడవచ్చె సుబ్రహ్మణ్యకోవిదుండు. వెం॥ శా॥

—: గోలకొండ, పూలదండ, మాలముండ, క్రొత్తకుండ :—

రామాయణార్థము.

గీ. ఏటికీగోల కొండపై నేలడాఁగ
నొక్కమొగిగాఁగ సతి మాలముండఁ బోదు
దనుజనాయక! నీపూలదండ వాడు
కొడుకుచేతికి వచ్చులే క్రొత్తకుండ.

—: గులాబీక్రిందస్ఫటికము, దోషవ్యాప్తి :—

చ. అలరెడు స్వచ్ఛకాంతిగలయట్టి భవత్ప్రకృతిన్ గులాబి.పు
వ్వులుహరియించి యత్యరుణపుం బ్రకృతిన్ ఘటియించుచున్కి నీ
కలపడె రత్నరూప మవురా! స్ఫటికోపలరాజమా! మదిన్
దలఁపకు చింత నీదు నిజధామ మెఱుంగకపోరు ధీవరుల్.

—: భోజరాజు బోగముదానింటికేగుటను కాళిదాసు నివారించుట :—

చ. తగునొకొ మాంసభక్షణము? తద్దయునొప్పు సురాయుతంబుగాఁ,
దగునొకొ కల్లుద్రావ? విదితంబుగ బోగమువాండ్రతోడఁ గూ
డఁగ, నదిచేయు పాంపె నకటా! ధనమెక్కడిదన్న, జూద మా
డఁగదొరకున్ ఘటిల్లు నది డంబుగ దొంగతికంబుఁ జేయఁగన్.

—: అలక, పలక, కలక, గిలక, ద్రౌపదీపరమందు. :—

చ. అలకలు తుమ్మెదల్ మఱియు నయ్యబలామణి చెక్కు వజ్రిపుం
బలక పసందుగాఁదనరు, వాతెఱ మంకెనపూవు సొంపులుం
గల కరియాన ద్రౌపదికిఁ గల్గునె యచ్చట నల్వ చెద్దియుచే
గిలకలనీరు తోడుపని కేవలమయ్యది రాజ్ఞికృత్యమే!

—: రాసక్రీడ :—

లయవిభాతి—

ఒకవనిత కృష్ణుఁడు, మఱొకవనిత కృష్ణుఁడు,
మఱొకవనిత కృష్ణుఁడును, బ్రకటగతి నొప్పన్
సకలసురలుం జదల రకములు నుతింపఁగను
మొకములను హాసముల చకచకలునొప్పన్
సుకరముగఁజూడఁగను నొకపరి ఘటిల్లెమును
పాకవిపులకేళియుఁ గుతుకము దయివారన్
సకలశుభసంతతులు సుకవులకొసంగునది
యొకద వినుతింపఁగను నిఁకఁబలుకులేలా.

—: గోదావరియందు కాముకీత్వైజారోపణము. :—

శ్లో. నీరేజాతముఖీ సుమీననయనా కూర్మాన్నతాఙ్ఘ్రిభికా
కోకాకారకుచా మనోహరకచాకారోరుశైవాలికా
ఉద్వేగాకలసారసోరురశనా గోదావరీకాముకీ
లోలత్తుంగతరంగబాహులతికా రత్నాకరం గాహతే.

:— నెలబాలుఁడు :—

సీ. కొండవీటనునుండు కొమరాలు మోముపైఁ బొలుపారు పాపటబొట్టనంగఁ
బడమటిదెసబోటి పలుపుపైఁ బెనిమిటిఁ దనుపఁదాల్చిన పూవుదండయనఁగఁ
దమ్మితీపనెలంత యమ్మెయినుండి జొత్తిలిన గందంపు బొత్తికయనంగఁ
బెరిమ నాకసమను పీర్లపంజాను నిల్పిన లాలసాహెబు పీరనంగ

గీ. సంజయొలవాఁగ తన చేతి సందు నందుఁ
జెలఁగు గాజులయొఱపిడిచేతఁ దెగిన
తోరమనఁగను లేత చందురుని రేక
వెలయుచుండెను నమవస విదియనాఁడు.

—: సమస్య :—

గీ. ఎలమి సాంబుని కర్థమై యొసఁగుకతన
హరతృతీయాంబకాగ్నిధూమాతిరేక
మల్లనల్లనసోఁకిన నద్రిమూలి
(కలువకంటికిఁ గుంకుమ గరళమయ్యె.)

—: చంద్రికళంకము :—

శా. నాకాశో యమపారవారిధి రిమాన్ద్వీనో తారకాబుద్బుదాః
చంద్రోనాయ మనంతశేషఫణిరాట్ దేహ స్తదంతర్గతః
యశ్చైతేకిల తత్రనీలజలదాకార స్తదంకోహరిః
సాయంసాంద్రతరేందుకాంతివిసరః పాథోధివీచీచయః.

—: బాపట్లనుంచి వెళ్ళునప్పుడు చెప్పినవి :—

మ. సరసీజాలయ నీయెడ న్నిలువ నిచ్చల్ భావనారాయణ
స్థిరకారుణ్యరసాతిరేకమున వృద్ధిం జెందుచుణ్ మమ్ములణ్
స్మరియింపంగదవమ్మ, చూపఁగదవమ్మా! నీదయాపూరసం
భరితాంతఃకరణప్రచారమెపుడుణ్ మాపట్ల బాపట్లనో!

మ. చిరసౌభాగ్యము కల్గి ప్రాగుదధివీచీమాలికాడోలికా
చరవాతార్భకసేవ్యమాననిజపత్సంబైన బాపట్లపూ
రరుణాంభోజదళాక్షి! మాకు సెలవిమ్మా, బ్రోవుమా! యొల్లవ
త్సరముల్ తిర్పతివేంకటేశ్వరనిఖాతంబుణ్ జయ స్తంభముణ్. తి॥ శా॥

20. శ్రీవేమవరాగ్రహార శతావధానము.

అవధానారంభమందుఁ జెప్పినవి.

శ్లో. కళ్యాణం రసనే నమ స్సుకవితే భద్రంపదేభ్యో నమ
స్కారః కాల్పనికోత్తమాయ మనసే వృత్తానివో వందనం
అస్తు స్వస్తి శతావధానవిధయే విద్వజ్జనాయాంజలి
ర్వ్యక్తాయుక్తవివేకినే సుకవితాసారస్యసంగ్రాహిణే. తి॥ శా॥

శా. అంబా! మ్రొక్కెద నీ పదద్వయికి దివ్యద్దివ్యగంగాప్రవా
హంబో! బంధురనాదమో! పరభృతవ్యాహారమో! సింహనా
దంబో! స్ఫూర్జథుఘోషమో! యని నితాంతమ్మున్ భ్రమంగొల్పుధా
టిం బల్కించి యనుగ్రహింపుము నుగోష్ఠీనైష్ఠికుల్ మెచ్చఁగణ్.

మ. వయసా హెచ్చెడి, బట్టకట్టి తలద్రిప్పన్ జొచ్చె నానాఁట, నీ
దయయుం బ్రాజ్ఞులప్రేరకత్వమును విద్యావత్సపాతంబు ని
న్నియు నేకీకరణంబుగా గృహమున న్నేఁ దీరికూర్చుండలే
క యెదో నేయఁగ వచ్చినాఁడను జుమీ కాత్యాయనీ కావుమీ.

చ. గిరగిరగిఱ్ఱగిఱ్ఱగిర గిర్రిర గిర్రిర గిఱ్ఱుగిఱ్ఱు గాఁ
దిరిగెడి శీర్షమేగతిని దేవి! వధానమొనర్ప నేర్తు నం
చరయక నీకటాక్షమది యాదరు వుండుటఁజేసి సాహస
స్ఫురణమఁబూనినాఁడఁ గృపచూంపిరివో భరియింపుమింపుగన్. వెం॥ శా॥

చ. సుజనులు మెచ్చఁగాఁదగు యశోధనముల్ గల చెన్నయాదిక
ద్విజవరులగ్రహారమగు వేమవరంబున నన్నదాతలై
ద్విజుల ననేకులన్ దనిపి తెచ్చిన పుణ్యము నేఁటికొల్వులో
విజయపుటాటపట్టు లనిపించుతఁ దిర్పతివేంకటేశులన్. తి॥ శా॥

అవధానప్రారంభము.

—: చంద్రోదయః (శిఖరిణీ) :—

అభూ ద్రక్తా ప్రాచీ పరమపితు తారావిరళతాం
గతాః కాంతా జాతా గళితతను ఖేదా స్స్వపతిభిః
అభూ చ్చంద్రః పాథోనిధితటగతో రత్నకలశో
బభూవు ర్దిగ్యోషాః ప్రచితశశిసాంద్రామలరుచః.

—: బిడాలవర్ణనం, (మందాక్రాంతా) :—

మార్జాలోఽయం చకితచకితం పశ్యతి ప్రేక్షమాణాన్,
క్షీరాగారే విచలతి సదా బంభ్రమీతి త్రియామాం,
అగ్రే దృష్ట్వాయమపి విధవాం తుల్యతా మామనంతీ
ప్రాజ్ఞా బుద్ధిశ్శకునవిషయే నిందతిస్మ ప్రయాణే.

—: చీకుముల్లు :—

సీ. నిప్పఁగాల్చినఁగాని నీబుద్ధి మానవే చీ! యేమనందునే, చీకుముల్ల!
దొంగరీతిని దూటి దొరకకుందువుగదే చీ! యేమనందునే, చీకుముల్ల!
పొరలోపలం జేరి పోటుగూర్చెదుగదే చీ! యేమనందునే, చీకుముల్ల!
పదమాశ్రయించియు బాధపెట్టెదుగదే చీ! యేమనందునే, చీకుముల్ల!

తే. గీ. నిన్ను మర్యాదగాఁ జూచు నేని రొట్టి
దట్టుఁ డేనియు నీదు కోఁతలకు లోఁగు
చెప్పుదెబ్బకుఁదప్ప నీ చెడ్డగుణము
చీకదుసుమీ, యిసీ, యిసీ! చీకుముల్ల!

—: మల్లె మొగ్గ :—

మ. పొలఁతుల్ దాల్చు బులాకితో మతియు నప్పూఁబోండ్ల లేనవ్వుతోఁ
బోలయల్కల్విడి భర్తలంగలియు పూవుంబోండ్ల నెమ్మేవ న
త్రిలు ఘర్మాంబుకణాళితో దొరయుచున్ దేవీశిరోజావళీ
కలితాలంకృతి నైన నిన్ గొలుతు వేడ్కన్ మల్లికాసూనమా.

—: దేవాలయమునకుఁబోవు స్త్రీలు :—

సీ. ఫలపుష్పములతోడ విలసిల్లు పళ్లెరం బంజలియందు నృత్యంబు సలుప
చరణాబ్జములయం దెసంగు నూపురములు లయతప్పకుండఁ దాళములు వైవఁ
బైటకొంగులగాలి పలుమాఱు నెమ్మేని చెమటబిందువుల మొత్తము లడంపఁ
గడకంటిచూపులు కల్వదండలఁబోలె నలుప్రక్కలను దోరణములు గట్ట
తే. గీ. భక్తియాకారమును దాల్చి పరఁగురీతి,
పావనతరూపుదాల్చిన పగిదిఁ దోఁప,
దేవి యాలయమునకుఁ దో తెంచునట్టి
సాధ్వులఁ గృతార్థలను మొక్కు సలుపుటొప్పు.

—: తాత్కాలికసంధ్యాకాలః (శిఖరిణీ) :—

ఇదానీం సంధ్యాయాం నజపతి ధరాదేవనికరో।రవిఃకుతగ్రతోన్వా
కిముభవతి సాంధ్యారుణరుచిః। కదా ప్రాదుర్భూతా తిమిరమభవ
త్క్వాపిచకదా। నజానీతేవిద్వత్కలితమతితా కారణవశాత్.

—: అగ్రాసనాధిపః (నామప్రయుక్తశ్లేషః) :—

శ్లో. సత్యాసక్తం సదాపాణి న్యస్తచారుసుదర్శనం
యశోదయాలాల్యమానం కృష్ణం కృష్ణం నమామ్యహం.

—: (సమస్యా,) :—

శ్లో. స్వామిన్ శ్రీమన్ మహాభాగ వవయం తత్రసంగతాః
తత్ర వృత్తస్తు తానేన (నోవినామంతురింగతి)

—: సమస్యాః :—

శ్లో. పాణిన్యుపచితే నూత్నే సభాయాం కుకవి ర్వృథా
శాకం సుకవిభిస్తద్వత్ (శ్వా మఘోనాసమంస్థితః)

—: అవధాన సమాప్తియందుఁ జెప్పినవి :—

ఉ. చెన్నపురంబుచేసె నొక చెన్నఁడు వేమవరంబు నేఁడహో
చెన్నపురంబుగాఁ దొడఁగెఁ జెన్నయగారి యుదారతాప్తిచే
నెన్ని వధానముల్ సలిపి యేమిఫల మ్మిటువంటి యున్నదా
నోన్నతి యిట్టితృప్తియును నొండొకటన్ గనమో మహేశ్వరీ.

ఉ. ఎందఱు పెద్దల న్నిలిపి తెందఱ పాదరజంబుచేత ని
మ్మందిరమున్ బవిత్రిగరిమమ్మున నించితి వెంతమంది నా
నందమునందు ముంచితివి నవ్యులు గొంద ఱదేమొకాని నిన్
జెందఁగనాడువారఁట ! యిసీ ! యిసి ! యోసి శతావధానమా !

ఉ. అన్నముకోస మామడలకామడ లేగడి కాలమన్ననో
సున్నయు హాళ్లియయ్యె, నినుఁ జూచుతలంపునఁజేసి గాక యీ
యున్నతు లిందఱిట్టి క్రియ నొక్కటఁ గ్రిక్కిఱియంగనేల ! మా
యన్న ! శతావధానమ ! కృతార్థమవైతివి వేయునేటికిన్.

తే. గీ. "భాగి" పదమిప్పటికిఁ బుణ్యభాగియయ్యెఁ
"జెన్న" పదమిప్పటికి నుతిం జెన్నుమీఱె
వేమవర మగ్రహారంబు హేమవరపు
నగ్రహారంబుగా మాఱె నంబ ! యిపుడు.

అవ్వారి సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రి చూపిన యత్యాశుకవనానంతరము చెప్పినది.

శా. అన్నం బెక్కడనో భుజించితివి విద్య న్నాకడ న్నేర్చితెం
దు న్నీయందు లవంబు గానను జుమీ దోషంబు; దుశ్ఛాత్రవుల్
నన్నున్ మార్కొన వారియాశువుల చందంబెల్ల నవ్వారి సు
బ్బన్నా! చూపి ఋణమ్ముఁ దీర్చితివి సుమ్మా, శిష్యచూడామణీ! వెం॥శా

—: సభముగించునప్పుడు చెప్పినది :—

చ. జననపులగ్నమం దలరు శక్రగురుండును శుక్రుఁడున్ గుజుం
డును నలరాహువున్ నను ఘనుంబొనరించెడి నంతెకాని యే
మను నొకసత్కవీశ్వరుఁడనో "తిరపయ్య"యు నొక్కమేటియో
యనఘకవిగ్రహంబులు, గ్రహంబులు గవ్వనుజేయు వజ్రమున్.

—: ఊరేగింపున కించుక పూర్వము :—

సీ. మరల నెప్పుడు మీరు మాకు లభింతురో, వందనంబయ్య ! విద్వాంసులార!
మంచిపద్యములు క్రమ్మఱ విను టెన్నఁడో, జోహారులయ్య ! యోసుకవులార!
కన్నులు చల్లఁగాఁ గాంచుటే నాఁటికో, మీకుఁ బ్రణామముల్ మిత్రులార!
మఱల నెన్నఁడు కనంబడునో మీ కన్నీరు, మీకు మంగళమో యమితుగ్గిలార!

తే. గీ. మరలమాచేత శారద మాన్యచరిత
ఊరకయెన్నఁడు చేయించునో ? శతావ
ధానమా ! దివ్యకీర్తిప్రథావిధాప్ర
ధానమా ! నీకుఁగూడ వందనములమ్మ !

సీ. విశ్వజనీనుండు వితతభాగ్యుండు భాగ్యన్నవాయుండు చెన్నయ్యగారు
పరమసాధువు మేళ్ళచెఱువు వంశాంభోధిచంద్రముఁడైన శేషయ్యగారు
యజ్ఞోపవీతాన్వయాంభోధి కబ్జుండు వేంకటాచలపతి వితతయశుఁడు
భాగి వంశ్యుండు వెంపటివారికిం దత్తుఁడైన వెంకటసుబ్బయార్యవరుఁడు

తే. గీ. అశ్వమేధంబో ? రాజసూయంబో ? సత్ర
యాగమోనాఁగ నవధాన మలవఱిచిరి
సాటి వెల్నాఁటివారును సాటిలేని
వారు వారికిఁగూడ నా వందనములు. తి॥ శా॥

—: శిష్యులు చేసిన ప్రసంగానంతరము వెం॥ శా॥ చెప్పినది :—

చ. తిరుపతి యేన్గుగాఁగ గడిదేఱిన శిష్యులసేన లొప్పమైఁ
బోరిఁబోరి గోజుచుణ్ దనకుపొంతను బెబ్బులిపిల్లలట్టు చూ
పఱులకుఁ దోఁపఁ గేల నొకపాటిది ఛత్రముఁ బూని వేంకటే
శ్వరుఁడు శతావధానమను "సర్కసు"ఁ జూపెడిఁ జూడుఁడో బుధుల్.

చ. తిరుపతి వ్యాఘ్రమై బయలుదేఱిన శిష్యులు గున్నయేన్గులై
పఱలఁగఁ దేటఁగాఁదగినవారలు బెబ్బులిపిల్లలెల్లమా
ర్తురు కటకుర్కురమ్ములయి తోఁపఁగ వేంకటశాస్త్రి వీరకే
సరిగ శతావధానమను "సర్కసు" చూపితివమ్మ, శాంకరీ ! తి॥ శా॥

—: బ్రహ్మరథోత్సవానంతరము చెప్పినపద్యములు :—

సీ. "కాసుచొప్పున నింతగా నార్జనముచేసి తెంతఁదెచ్చినను మాకింతలేదు
గడగడలాడి సిఱ్ఱు గానఁగా నేతెంత్రు గానఁబోయిన మమ్ముఁ గాంచుటరిది.

ప్రీతితో నీకు నర్పింతురెంతైన మా కింత యిచ్చియు నెంతు రెంతొ యనుచు
సేవించి నీకు వాంఛితము లిత్తురు సేవ గావించినను మాకుఁగాను నీరు"

తే. గీ. అనుచు మును పెన్నఁడో యాడినట్టిమాట
కన్యథాత్వంబుగూర్చి సిగ్గందఁజేసి
తైన నేమయ్యె నీయుత్సవాదికమ్ము
లీవకైకొమ్ము ! యో వేంకటేశ దేవ !

—: వేమవరమునుండి బయలుదేఱునప్పుడు చెప్పినవి :—

ఉ. కాశికనుండి యొండెడకుఁ గాల్గదలింపనివానిఁ గాశివి
శ్వేశుని దెచ్చి యొక్కయెడ నింటికిదాపున నిల్పె సద్యశో
రాశి భవత్పితామహుఁడు ప్రాజ్ఞుఁడు; తిర్పతివేంకటేశ సూ
రీశుల నీవు మెచ్చుటచియేమి విశేషము చెన్నయాగ్రణీ ! వెం॥ శా॥

ఉ. ఎవ్వరు నిట్ల గ్రహించిరో బుధేంద్రులు రాజులయొద్ద వారిచే
రివ్వసుధన్ జెలంగునటు లెంతయు నోమిన చెన్నయాదులం
దివ్విధి నేనిఁ బేర్మి భరియించుచు మేల్ సిరినింపుమమ్మ, మా
యవ్వరొ ! యింకమాకు సెలవా ! యల వేమవరాగ్రహారమా ! తి॥ శా॥

—: తోఁటవలో ననుభవపూర్వకముగాఁ దోఁచిన కల్పనలు :—

సీ. ఎక్కించితివిగదా! యేగుచో మేనాల సర్వత స్సమవృష్టి సంకులముగఁ
బట్టించితివిగదా! బ్రహ్మరథముఁగూడ స్వస్తివాచనపురస్సరముగాఁగఁ
గల్పించితివిగదా గాఢోత్సవమ్ముల వారాంగనా కదంబములతోడఁ
దాల్పించితివికదా తలలపైఁ బాదరజంబు నాబాలవృద్ధంబుగాఁగ

తే. గీ. దురభిమానగ్రహావేశధూమధూపి
తాప్రయోజకగర్తపురాంతరస్థి
తాత్మపద్ధతిపక్షానుయాయిసుజన
సంకలితనిత్యమూర్చ! ఆసనపుఁజర్చ.

సీ. పాదరజం బాసపడక యూరక వంక వంక దండము పెట్టువారు లేరు
బ్రాహ్మణత్వం బూడిపడ్డదే యాకసంబందుండి యను కూళ లెందులేరు
భక్తిసారస్యప్రపత్తి సత్త్వావిత్త్వ మలవడకున్న బ్రాహ్మణులు లేరు
పరమపాతివ్రత్య పరిపాకగరిమఁ జెన్నెసలారకున్న గేహినులు లేరు

తే. గీ. ఒక్క పద్ధతి దౌర్భాగ్యముండుఁగాక
అని యుపానదుపాయ సంపదకు నోదుఁగు
దూరగు లెఱుంగ రకట! నీసౌరు, సుకవి
వినుతసుఖభూమ! యోకొండవీటిసీమ! వెం॥ శా॥

సీ. ఏయింటఁజూచినఁ బ్రాయికంబుగఁ జేతి జిడ్డు వాయని మంచి గడ్డపెరుఁగు
ఏపొలంబరసినఁ గాఁపుటాంధ్రుడు చరించు పలుకఁబాతినచాలు పంటచేలు
ఏబావిగనుఁగొన్న నేబానసఁగఁ జాలు నమృతంబుతోఁ బోరునట్టి నీరు
ఏగ్రామ మేగిన నింతలంతలుఁగూడఁ బదధూళిఁ దలఁగోరు భక్తివారు

తే. గీ. బ్రహ్మశబ్దంబుదాల్చిన పాదుదండి
కుజనులను దాల్చు పద్ధతికొలకుఁ గాదె
పాదరక్షలు దాల్పంగవలయు నీదు
విధమెఱింగినామ! యో కొండవీటిసీమ! తి॥ శా॥

—: సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రి చెప్పిన యత్యాశుకవిత్వానంతరము :—

చ. ప్రకటతరాశుధారను సభాసదులందఱు మెచ్చుచుండ నా
యకమణి సంతసింపఁగ నయారె! రచించినవాఁడవీవు వా
రక యరవిందసుందరమరందఝరంబుస్రవించుచుండు నీ
సుకవిత గాచుకోఁగదవె సుబ్బనశాస్త్రి జగద్ధితంబుగన్. తి॥ శా॥

(21) 22—9—11 తేదీ పినపాటి శతావధానము 66 పద్యములలో.

—: అవధానారంభమందుఁ జెప్పినవి :—

ఉ. ఒక్కొకచోట నొక్కగతి నోజగదంబ! భవద్విలాస మ
మ్మక్క ఘటించు వస్తుచయమంతయు శక్తిమయంబు దానికిం
దక్కినవార లెందులకుఁ దా మసమర్థులటం చెఱింగి నే
నిక్కృతికిన్ గడంగెద నిహీ యనిపింపకుమమ్మ, శాంకరీ.

ఉ. మానియుఁ జేయఁబూనిరని మాపయిఁ గోపమదేల నీకు, మా
పై నెనరూను పేరికుల పై ననురాగమదేల? యెట్టులో
పూనితిమిప్పు డొమ్మనినఁబోదువె? యోటశిరమ్ముఁగ్రుక్కి జం
కూనఁ బనేమి రోకలి, కెటో నటియింపు శతావధానమా. వెం. శా.

మ. స్మయమేపార శతావధానకవితా సామ్రాజ్యమేలించి త
చ్ఛయశోమూలముగాఁగ, నీపగటివేషాలెన్ని నాళ్ళింక, మా

పయి కేశే నరుదేర వారల వదల్పంజాలు శ్రీశక్తి యి
చ్చి యెటోమన్నుట నీక భారమగు నీచిత్తంబు కామేశ్వరీ. తి॥ శా॥

—: తాళవృక్షసంగతయమునా-మాలినీ :—

శ్లో. నిరుపమదళశోభై స్తాళవృక్షై రుపేతా
వ్రజశిశుచరితానాం సాక్షిణీ యత్తటోర్వ్యాం
కపికులలులితేలా భాతి యస్యాస్తు వేలా
మఘవమణివినీలా వాతి సా సూర్యబాలా.

—: బోసుగారిచట్టము :—

మ. కలికిన్ గంటికిఁ బ్రీతిగొల్పునెడ వేడ్కన్ దేనినేనిన్ నరుం
డెలమిన్ గైకొనవచ్చు; దానిపయి నెందేఁ బేర్కొనన్ నవ్వు డ
క్కలికిన్ వీడఁగవచ్చు; నొండొకట భాగ్యంబున్న విశ్వస్థలిన్
గలియన్ వచ్చును 'బోసు' చట్ట ముగరీకారంబు గావింపుచో.

—: వైదికనియోగులకు సఖ్యమునుగూర్చి :—

ఉ. ఎవ్వరువైదికుల్, మఱియు వేరు నియోగులు? నొక్కవిప్రులే!
చివ్వకు డీకొనన్ గలుగఁజేటిఁకఁ దక్కినజాతివారికిన్
నవ్వఁగ సందుగాదె! యటునవ్వఁగఁజేయుట ప్రాజ్ఞధర్మమే
యెవ్వగనైన వీరిరువురేకముగాఁ జరియించు టొప్పదే.

—: తెల్లవారుఝామున దీపములు :—

చ. కలుకులు భర్తలం గలిసి కంతునిమంత్రనముల్ యథేచ్ఛగా
సలుపుచుఁ గ్రిందమీఁదఁబడుచందము దాఁ గనులారఁగాంచి స
ల్వెలఁగనె సిగ్గుచే ననఁగ వేకువదీపపుఁగాంతు లెంతయున్
దెలతెలనాయెఁ దూర్పుదెస తెల్లఁబడెన్ శశి తెల్లవాఱెనన్.

—: సమస్యాపూర్తిః :—

శ్లో. పురందదాహసకలం । వరాండాసన్నిధాపితః ।
వాయునా పటలంనీతో । (దీపోఽయంహనుమానివ)

—: "చత్వారఃప్రథయంతు" అను శ్లోకమునకుఁ దెలుఁగు :—

సీ. ఏపాణి లక్షింబు సృష్టిఁజేసెడి బ్రహ్మ ఫాలంబులన్ వ్రాయు వర్ణసమితి
ఏపాణి లోనఁగు నెంతేఁ జందనంబు శ్రీనళినాక్షిగండస్తనములయందు

నేపాణు లేపారు నేవేళ విద్రుమాంకురముల నెనయు నంగుళులతోఁడ
నేపాణు లలరు నెంతేఁబొటలంబులై కోకనదచ్ఛాయ గొమరుమిగులు

తే. గీ. నట్టిపాణులు నాల్గు లోకైకరక్ష
ణాదరుండగు నాదినారాయణుండు
శ్రేయములు మీకుఁ గూర్చి రక్షించుఁగాక
సభ్యజనులార! సుకవితాసక్తులార!

—: "చరమగిరితురంగీ" అను శ్లోకమునకుఁ దెలుఁగు :—

చ. అల చరమాగమందలి యొయ్యారపుఁ ద్రేయసి ముట్టిచేత నిం
పలరఁగ గోకఁ జంగురుని యందలిలేఁడి సుషుప్తిఁ జెందెడున్
నెలలవి నిండి లోన ధరణిన్ ధరియించిన ప్రాచి ప్రావురా
పలుకుల పేరి హుంకృతు లపారముగా నొనరించు నద్దిరే.

—: సమస్యాపూర్తిః :—

శా. "కుంచాలన్ గొలిపించియిచ్చితిని గా గుగ్గిళ్ళకై యుల్వలన్
గంచాలం దిడఁబోకు మన్న మిపు డెక్కన్ బోదు సంసారి పా
పంచాలం డిగి దప్పిగొన్నవిర, సుబ్బా! నీళ్లు వేవేగఁ దె
(మ్మం"చాలన్ బిగియించె గుంజలకు నమ్మాల్మి బిందియన్ దేఁగదే.)

—: సమస్యాపూర్తిః :—

శ్లో. నహిసంతతి స్తునరకార్ణవాపహే
త్యతిదుఃఖమాత్మపితరం నిరీక్ష్య సా
తనయా దదౌ స్వతనయాంతత స్త్వహో
(అనుజో బభూవ తనుజోఽపి దౌహితః.)

(22) 1911 సం॥ గుంటూరు శతావధానము 45 పద్యములతో

—: అవధానారంభమునఁ జెప్పినవి :—

చ. కలరుగదా! రసగ్రహణకాముకులీసభ నెందరెందరో
కలరుగదా! మహాకవులకారణకారుణికుల్ మంరెందరో
కలరుగదా! యథార్థగుణకౌతుకులంచును బూనుకొంటి మిం
దులకు వయఃప్రియుక్తమగు దోసము చేసెడిచేష్ట సైఁపుఁడీ.

ఉ. చేసితిమో! యొకం దెలుఁగుఁ, జేయనెలేదొ? శతావధానమం
బా! సకలేశ్వరీ! గతము లందఱు నమ్మరు, నేఁడెటో రసా

భాసము గాకయుండఁగఁ గృపన్ గను "మెప్పటికప్పుడేయిటుల్
దోసిలినొగ్గునీతఁ"డని తోఁచి త్యజించెదవే మొ శాంకరీ.

ఉ. ధారణసేయుపట్టునను తానకమాదయగాని కావ్యపుం
ధోరణియందు లేశమును దోడితరంబన పేక్ష్య; మొక్క చూ
పూరకమాపయిన్ గొలుపు మోజగడంబ ! యిదెంత? సర్వమున్
ధారుణిదాల్చు నీదు బిరుదంబు నెఱింగియె దేవిరించితిన్. వం॥ శా॥

చ. తల నరయందొడంగెఁ గవితాపనితామణియున్ బతివ్రతా
తిలకము నీదుజోడయినదేయగుటన్ భయభక్తియుక్త కాఁ
గలదిఁక ధారణాతరుణి కారుణికత్వపుఁ బ్రేమఁజూపఁగాఁ
దలఁచునొ, లేదొ ! యంచు మదిఁదత్తఱ మిత్తఱిఁ గొత్త గొల్పెడిన్.

ఉ. త్రిప్పితివెల్ల దేశములు త్రిప్పినచోటులనెల్ల భంగపా
టెప్పుడురాకయుండ జయమే సమకూర్చితివన్న యూహతో
నిప్పుడు చేయఁబూనిన యొకించుక గర్తపురావధానమం
దెప్పటియట్ల నీదుదయయే మదిఁగోరితినమ్మ, యీశ్వరీ ! తి॥ శా॥

—: పెండ్లి, గుడ్డివాండ్రు కుంటివాండ్రు :—

సీ. "భోగాలమేళంబు పుట్టెఁడుద్రవ్యంబు వెచ్చించి వీరు తెప్పించినారు
సంగీతములు పాడు సానులఁ బిలిపించి భూరిధనంబు గొల్పిచ్చినారు
బాంధవౌఘమునెల్లఁ బరువుమైరావించి వింతగా విందు గావించినారు
ఊరివారికిఁ బొరుగూరివారికిఁ గూడ సంభావనలఁ దుష్టి సల్పినారు

తే. గీ. గుడ్డి కుంటులకొకయింత కూడొసంగ
వెనుకఁదీయుచు నున్నారు వీరలకట"
యనుచుఁ బెండ్లింటి యెదుట నాహారవంబు
లాచరించెడి దీనుల నరయఁడెసఁడు.

—: పిడుగులు, వాన—మణిగణనికరము :—

డడడడఁబిడుగులుదగఁ బడునపుడున్
బెడిదపుఁజినుకులు విడివడిశిలలున్
బడ నెడనెడఁ దగుపథమున నడువన్
జడిసిరి మనుజులు జడి యురవడికిన్)

—: సమస్యాపూర్తిః :—

తే. గీ. సరగ నా సేన యీ సేన యురవడింపఁ
దాఱుమాఱయ్యె మాఱు తా నై రహించె
నాఱుపదియును బదియు నా నైవె చెలంగె
(నుఱుకఁదఱుమంగఁ దఱుమంగ నుఱుకుటయ్యె.)

—: ఎండుచెట్లు — విధవలు :—

శా. ఎండై బెండు వడంగ నొప్పునల నీవృక్షాలముల్ వొల్చు వీ
డుండుంబో! కడుమండ మోపులకు నాయుర్దాయియౌ తావునన్
రెండున్ వంటయొనర్పసాధనమగున్ వేయేల తజ్జాలముల్
నిండారన్ జరిగించు బే విధవ పెండ్లిండ్లారఁగాఁ జేయుటల్.

—: సమస్యాపూర్తి :—

యాదూతీతు గతాపి ప్రియానయనతస్వాద్యాపి నాయాతి నై
శీతాంశుఃకిరణోత్కరైర్నభ ఇతస్సర్వత్ర బాభాసతే
ఆగచ్ఛత్యతివేలమిత్యతి తరాం నేత్రే నిమేషాతిథీ
(నిద్రానైతి నిశా నయాతి తరుణీ నాయాతి కా యాతనా.)

—: సమస్యాపూర్తిః :—

శ్లో. సఖేమయి ప్రీతిభరాలసాఽపి
రుదంతమాలోక్య శిశుం మృగాక్షీ
తదామనోయచ్ఛతి భాగశస్తత్
(ప్రియాసుతం నోర్ఝతి కామతంత్రే.)

—: పైదానికే పూర్త్యంతరం :—

శ్లో. షండఃపుమాన్ కశ్చనభాగ్యశాలీ
వృణాతు కాంతాశ్యతశోఽభిలాషాత్
గృహస్థమేనం రచయంతు వా కా
(ప్రియాసుతం నోర్ఝతి కామతంత్రే.)

(24) 10—9—11 బ్రాహ్మణకోడూరు శతావధానము.

—: అవధాన ప్రారంభపద్యములు :—

చ. "వయను గతించు చున్నదిఁక వల్లవధానము" లంచు మేను త
ద్దయు బతిమాలి యేటి కవధానములన్ సమకూర్చెదన్న "నా

దయ కొకఁడున్నె వార్ధకము తాత!" యటంచు వచించెదేమొ య
ట్లయిన "తథాస్తు" నీయభిమతార్థమె తీర్చెదమమ్మ, శాంకరీ. తి॥ శా॥

శా. ఊరేగించుటెకాక మాయెడల మీయూళ్లఁ జూపించు వి
స్తారోదారపు గౌరవమ్మునకు నేచాయన్ బ్రతీకారమె
ట్లారన్ జేయఁగ నేర్తు మేము! గపవద్వ్యాపారముల్ గొన్ని శ్రీ
వారింగొల్చి గడించుకొన్న వెటులో వాక్రుత్తు మాలింపుఁడీ. వెం॥ శా॥

—: బ్రాహ్మణకోడూరు :—

మ. గణనీయుల్ ద్విజు లల్లరాజులు యశస్కాముల్ కిరాటుల్ లస
ద్గుణగంభీరులు కమ్మవారు తనరన్ దోరమ్ముగా ధాన్యపుం
గణముల్ గోట్లుగఁ బుట్లు పండఁగల భాగ్యంబెందుఁ గంపారు బ్రా
హ్మణకోడూరుపురంబు చెన్నలరు లక్ష్మీవాసమై వాసిమై.

—: ఆంగ్లేయుల ప్రభుత్వము :—

శా. పాఱంజొచ్చె నృశంసవర్గములు, దైవారంగ నీరల్లచోఁ
బాఱంజొచ్చె సమస్తమానవులకున్ బల్ సౌఖ్యసంపత్తి పెం
పారన్ జొచ్చె సితాస్యరాజ్యమున నాహా! యిట్టిరాజుల్ ముదం
బారన్ వర్ధిలఁగావలెన్ మనకు విద్యాసంపదల్ గావలెన్.

(23) 1914 సం॥ లక్ష్మీనరసాపుర శతావధానము 50 పద్యములలో*

అవధానారంభమున జెప్పినవి.

క. ఏ మొక్కపాటిసంగతి
కేమెయి లోఁగ మని లోకమెల్ల నెఱుఁగు నీ
దే మాభారము తల్లీ!
కామేశ్వరి! నీవు గల్గఁగా వెలితేలా.

చ. దినదినమున్ జ్వరార్తిమెయి దేహబల మ్మడిపోయి యున్నప
ట్టున ననుఁ జెల్లయాంటిక కడున్ బ్రియమారఁగఁ బిల్వనంపుటల్
మనమున ఖేదమోదము లమర్చుకతమ్మున "లంఘనమ్ములన్
మనుగడ" యన్న సామెతకు మించియుదాహృతి చిక్కెనేఁటికిన్.

ఉ. కాయబలంబు శాశ్వతము గాదు శరీరబలావలేపమే
ధీయువతీమణీహృదయ దీప్తికిఁ జాలిన పట్టుగొమ్మ స్వ
శ్రేయస మిచ్చగించు కవిశేఖరు లీ ద్వితయానుకూల్యమున్
బాయకయే వధానపరిపాటిని గోటను మీటు టొప్పగున్.

చ. జ్వరపడియున్న హేతువున సాయము నీ కొనరింపఁజాల నో
తిరుపతిశాస్త్రి! నీకు నల దేవి పరాంబిక యుండ వేంకటే
శ్వరుఁ డొనరించు సాయ మొక బ్రాఁతియె? నీవు దలంచినన్ ధరా
ధరములు పిండిపిండి యగు ధారుణి క్రుంగు నభం బభంబగున్.

ఉ. పూనుము కార్యభారమును "బూన సుదర్శన" మన్న దేవకీ
సూను కథావిధానమును జూపఱు లాత్మల సంస్మరింప నే
మానముఁ బూని నీశుభసమగ్రతకై జపియింపుచుందు నీ
పై నొకచూపుఁ దక్కసభపై నొకచూపును గా మెలంగుచున్.

చ. గురుపదపద్మభక్తి సమకూఱనివాఁడవు గావు దైవతా
దరము సహింప మానవు కృతజ్ఞత కాకరమై కృతఘ్నతా
ఘరతిమిరోపమర్దన దివాకరమూర్తివియై మెలంగునీ
యురవడి కెవ్వరడ్డు కవితోరుధునీపతివోయి, శ్రీపతీ!

మ. జననీ! రమ్మ, శతావధానమ! భవత్సామ్రాజ్యసంపత్తి మా
దనియున్ మే మలదాని వీడుటకునై యత్నించినన్ దగ్గ నా
ఘనిలేమిన్ మముఁ దాను వీడదనియున్ దొల్దొల్త "బెల్లంబువం
డిన దీషా య్యా"నియున్ దలంచుజనులన్ దేలింపుమీసూక్తులన్. వెం॥ శా॥

శా. ప్రాయంబెల్ల గతించుచుండె మతియుం బ్రాల్మాలుచుండెన్ ధుతా
పాయంబైన భవద్దయారసము మాపై హెచ్చుచుండెన్ మహీం
ద్రాయత్తంబగు గౌరవంబునన పాయంజాల ముద్యాపిత
ప్రాయంబౌ నవధానముం బ్రసవవైరాగ్యంబుచందంబునన్.

ఉ. ఏయమయన్నముం దినుచునే చదువెల్లను నేర్చి సర్వభూ
నాయకులం గరంచితివొ నవ్యవచోవిభవంబు మీఱఁగా
నాయమ చెల్లయాంబ నిను నారయలేని యభాగ్యరేఖయుం
బోయెను నేఁటితో ముదముఁబొందుము యింక శతావధానమా! తి॥ శా॥

—: కుక్కుటేశ్వర స్తవము :—

శా. శ్రీరాజేశ్వరితోడఁ బీఠనగరీసింహాసనాధ్యాసియై
శ్రీరాజిల్లఁగఁ గుక్కుటేశ్వరుఁడు మించెన్ దివ్యదేలానదీ
తీరస్థాయి పితౄణమోచనపటుస్థేమాభిరామప్రథా
ధారాపూరితవారటత్పదగయాధాత్రీ ప్రదేశంబునన్.

—: లక్ష్మీస్తవః, (పృథ్వీ) :—

సరోజనిలయాం సరోజనికరాం వరాం భాస్వరాం
మురాహితకుటుంబినీం సకలలోకసంచారిణీం
తుసారకరసోదరీ మమృతవారిధేః పుత్రికాం
భజామిచ నిజే మనస్సరసిజే సదా భార్గవీమ్.

—: సమస్య :—

చ. జంభరిపుండు తుల్యముని సల్పు తపంబు నడంచుపొంకెౕ సం
రంభముతోడ నచ్చటికి రంభను బంపఁగ నామెయుం జెలుల్
దంభపుదృష్టిఁ జూడగను దన్ముని కోపఫలత్వ్వలాయనా
(రంభలతోడ రంభ ఘనరాగమునన్ భయ మాపుడీ యనెన్)

—: అలనాటులేక నస్యము సేల్చుట :—

ఉ. పట్టునుబట్టు నేరుపది పొల్పడమిన్ గళమందుఁ దూఁటు సం
ఘట్టనచేత నెంతయు వికారముచే సమసంబు వుట్టుఁ జే
పట్టు నకాలజత్తుతవిపత్తులచేఁ దలదిమ్ము లూఁగతే
పెట్టెడువారితోఁ బోడుముఁ బీల్చుట క్రొత్తగ నభ్యసించినన్.

—: ప్రథమవర్షపాతానంతరాటవీస్థితి :—

సీ. నలుగడ ధూమముల్ చెలరేఁగఁ గాల్చు దావానలం బెల్లఁ జల్లాఱుచుండఁ
బచ్చని కెంపులు పఱచినరీతిగా మురువైనతృణములు మొలకలెత్త
సెలయేళ్ళదాపునఁ జెరలాడు భీకరవ్యాఘ్రాదిమృగములు బయలుదేఱఁ
గ్రొందీవగమియందుఁ గొ్రిత్తకెంజిగిరింపు కన్నులపండువై గానుపింప
తే. గీ. సంభవించిన తొల్కారిసమయమందు
నడవి నూతనమైనదో యనఁగఁ దనరు
దానిఁ జూచినఁ గాని యెవ్వారికైన
వర్ణనము సేయరా దిది వాస్తవంబు.

—: సమస్య :—

మ. కలికిన్ రంభను రావణాసురుఁడు దుష్కామంబుమైఁ బట్టి వ
న్నెలుమీఱం దమకించి యా పిదప వానిం గోరులం గుచ్చఁగన్
బొలుపుం బాయుచు నామె యాధనదసూనుం గాంచి యచ్చోటిక్రొ
(న్నెలఁ జూపించి లతాంగి యేడ్చెనఁట ! కన్నీరొత్తుచుం బయ్యెదన్.)

—: శరచ్చంద్రిక :—

ఉ. ఆగయఁ బిండి భూమిపయి నాఱఁగఁబోసినయట్టులున్ దధిన్
బోరగిలంగఁ బోసినటు పుష్పచయంబుల నొక్కకుప్పగాఁ
జేరిచినట్లు సున్నమును జిల్కినయట్లుగఁ గానిపించె నా
శారదరాత్రులందు వికసన్నవసౌరభచంద్రచంద్రికల్.

—: ప్రకృతావధానుల ప్రస్తుతావస్థ :—

చ. పరువము తప్పుచుండినను బాయక నన్నిది వేచుచున్న దీ
వరుసగ నెన్నియేండ్లు గడపన్వలెనో యిఁక సన్యసింత మం
చరువడి బుద్ధిపుట్టు నటు లుండియు రాజులు పిల్చినప్పుడో
మదల జనించు దానిపయి మాననితీపి శతావధానికిన్.

—: అవధానాంతమునఁ జెప్పిన పద్యములు :—

ఉ. కొప్పరపుం గవీశ్వరులకోసము, వెంకటరామకృష్ణులన్
జెప్పుడుత్రోవనుండి సుపథమ్మునకున్ మరలించుకోసముం
జప్ప మఱొండుకోసరము తావకభారము పూనలేదు నీ
కొప్పని తీర్చుకోర్కె యిఁక నక్కఱలేదు శతావధానమా!

సీ. సూర్యపల్లివిగాన సూర్యకించనతాతపచ్ఛాయ యని పేరువడసినావు
రావుసంశ్యవుగాన "రావుకష్టములాశ్రితులక"న్న పరిఖ్యాతి నలరినావు
వెల్లంకివంశ మావిర్భూతికృతిగాన దుష్టపిశాచికాదూరవైతి
చెల్లయాంబవుగాన చెల్లవారును గల్పవల్లి చెల్లెలునాఁగఁ బరిబలినావు

తే. గీ. నీకుసాటి జమీందారు నెలఁతలెవరు
నిరుపమానగుణాలంబ నరకడంబ
నుత్యమానయశఃపూర సత్యవీర
శ్రితబహుకుటుంబ శ్రీరావు చెల్లయాంబ.

సీ. పూటపూటకు నొక్క పుట్టెడుబియ్యమ్ము పాచకప్రకరమ్ము వంటవండె
సారికిధ్వానుకవిగాయకసమూహములకుఁ బర్జన్యుఁ డెఱుఁగని పంటపండె
సహనంబులేక దుస్తంత్రములన్ను దుర్మార్గుల కడుపులో మంటమండె
నతిభక్తియుక్తులై యాశ్రయించినవారి కెల్లయభీష్టమ్ము లింటనుండె

తే. గీ. నేఁటి కఱువదియేండ్లును నీకు నిండె
నెల్ల యుత్సవములును జేయించుచుండె

సీవధూమణి రామమాంబావధూటి
శ్రితబహుకుటుంబ! శ్రీ రావు చెల్లయాంబ! ది. తి.

—: సెలవుసమయమునఁ జెప్పినవి :

శా. మీ రిప్పించు బహూకృతిన్ గొని మదిన్ మీ మేల్గడుం గోరి మీ
సారజ్ఞత్వము నాత్మ మెచ్చికొని యిచ్చన్ సారెకున్ మీమహో
దారత్వమ్ము గణించి బందరుకు ఛాత్రశ్రేణితోఁ జూడ నే
నీరాత్రిం జనుచుంటి స్త్రీజనమతల్లీ! తల్లి! చెల్లాంబికా. చె. వేం.

శా. సంతోషమ్మునఁ దా మొసంగిన లసత్సమ్మానముం గొంచు మీ
కెంతే దీవనలిచ్చుచున్ వదలలే కెట్టెట్టులో మీ పుర
ప్రాంతంబున్ బెడఁబాసి కాకపురికిం బైనంబు గావించు నా
యంతేవాసుల నన్నుఁ బేర్మిఁ గనుమమ్మా, రామమాంబామణీ. ది. తి.

అనుబంధము.

1. శతఘంటకవిత్వము చెప్పుట మిగుల నరుదైనకార్యము. ఈ యాంధ్రదేశమ్మున నిట్టిపనులు చేసెడివారిలోఁ బ్రసిద్ధులు. శ్రీగారు మాడభూషి వేంకటాచార్యులవారును బ్ర॥ శ్రీ దేవులపల్లి సుబ్బారాయశాస్త్రి, తమ్మన్నశాస్త్రిగార్లును నైయుండిరి. పైవారు బాల్యవయస్సులోఁ బ్రస్తుతపుఁ బండితులవలె నీతంత్రమును సమర్థించినట్లుగావినము. ఇది బహుకష్టతరమగుపనియును బూర్వకవులలోఁ గూడ నొకరిద్దరిచే మాత్రమే చేయఁబడినట్లును గానుపించును...ప్రస్తుతపుఁబండితులు తర్క వ్యాకరణములలో మంచి సమర్థులగుటచేతవీరు కేవలకవులుకాక విద్వత్కవులనియుఁ జెప్పఁదగియున్నారు. వీరిఁబట్టియే వీరిగురువులగు బ్ర॥ శ్రీ॥ చర్లబ్రహ్మయ్య శాస్త్రులవారి పాండిత్యాదిక మూహింపవచ్చును.........ఈయిరువురు పండితులును..........శ్రీ బాదము వెంకటరత్నముగారియింట నొకపరియును అష్టావధానముచేసియున్నారు. అందలి విశేషములు మఱియొకసారి ముచ్చటింపఁదలఁచి యిప్పటికీ యుదంతము సాంతంబు చేసెదము...........

(రాజయోగిపత్రిక)

2. చ. సురుచిరమాధురీమహిమశోభిలుచుండెడి యాశుధారచే
సరసులమానసమ్ములనుసస్యములెల్ల నిగుర్పఁజేసి పెం
పలరఁగఁ గోనసీమను మహాప్రతిభం గని తేజరిల్లు నీ
తిరుపతివేంకటేశకవిధీరుల నెంచ విరించి శక్యమే. ... ...

క. ధారుణి నీసద్యశమే, పారెడు వరతారహీర హారాబ్జలస
చ్ఛారద శారదనారద, పారదముల గెల్చుచుఁ సభాస్థలినెంచుఁ.

విధేయుఁడు,

భాగవతుల కృష్ణశాస్త్రి. (అనియున్నది.)

3. శతావధానాటవిం జెండాడఁదగు వీరి కవితాధార కిదియొక యడ్డని కాదు. వీరలు పదిశ్లోకమ్ము లెంతలోఁ జెప్పుదురో యను కుతూహలమ్ముచేత నే కోరితిని. అది వా రిరువది నిమిషములలో నెరవేర్చినసంగతి యిత్తఱి యెల్లరి హృదయమ్ములకుఁ దేటతెల్లమకదా! (దేశోపకారి పత్రిక)

4. బ్రహ్మశ్రీ చెళ్ళపిళ్ళ వేంకటశాస్త్రిగారును దివాకర్ల తిరుపతిశాస్త్రి గారును విజయ సం॥ ఆషాఢ బ॥ ఆదివారమురోజున నీ బందరుపురమ్మున జరిగించిన శతావధానంబునను అష్టావధానంబునను గొంద ఱనేకభంగుల భంగములు కల్పించినను భంగములేమింజేసి వారిపైఁ దాత్పర్యపద్యముల నీక్రింద నుదాహరించుచున్నాఁడను.

ఉ. మాయలుగావు చూడఁగను మర్మ మొకించుక గానరా దిదే
చాయఁ బరీక్షచేసినను సభ్యులు కొందఱు సంశయాత్ములై
కాయము వాక్కుఁ జిత్తమును గట్టినిరోధము చేసి సద్గురుం
బాయక చెందు విద్యయని పల్కరు నామదిలోఁ దలంచెదన్.

చ. పురుషుఁడుగానిచో యశముఁ బొందఁడు సత్పథనంచు నెంచి తా
సరసిజపాణి శారద విశాలమనమ్మున నిర్ధరిత్రి నీ
తిరుపతి వేంకటేశు లను ధీరకవీంద్రుల రూపమొంది స
త్పురుషసభాస్థలిన్ యశముఁ బొందుచు నున్నదటంచు నెంచెదన్.

విధేయుఁడు, చల్లపల్లి రామచంద్రయ్య. (అనియున్నది)

శ్లో. యదపిహి గురువాక్యసక్తచిత్తౌ, తిరుపతి వేంకటశాస్త్రిణౌ వ్యధత్తామ్
తదధిగత కలాకలాపకానాం, హృది విదధీత మహోద్యుతిం బుధానామ్.

శ్లో॥ ఆశ్చర్యమేత దనయోర్హి మహో యదేతా, వష్టావధాన సగణీం సముపక్రమేతే
యచ్ఛబ్దశాస్త్ర బలస్తే రవధర్జగాహే, స్థిత్వాపి హాంతవయసి ప్రథమప్రధానే.

శ్లో. సాహిత్యనీతి రసయో రభివర్ణనీయా, హంతా నయో స్త్రిశతపద్యవిధానకాలే
సాధ్వ స్త్రిరచ్యుతతరాత్మగురావుతస్యా, తో స్వపాస్యపతిపతసర్గజనిసంస్తృతిరాప.

శ్లో. శాబ్దంశాస్త్రం సకల మధికృత్వాత్మమేధామహిమ్నా । విద్వద్గోష్ఠీం దిశి దిశి
సమాసాద్య దీప్రం యశశ్చ । ఆచార్యాణామపి సుచరితం వ్యాపయద్భ్యా
మమూభ్యాం మాతాపితోర్హి స్సుకృత మధికం ఖ్యాపితం భాగ్యవద్భ్యామ్॥

శ్లో. జనిత్వా కిం నుస్యాత్కిమపియది శాస్త్రం నవిదితం । న శాస్త్రేణా స్త్యర్థో
నతు యది సదాచారనిరతిః । తయా నాప్యస్త్యర్థో నయది వినయో నో చతు
రతా పరం తత్సా సేయం దధతి పద మస్మిన్ కవియుగే॥

శ్లో. ఏకస్మిన్ క్షణమపి బుద్ధియోగభాజో । యోగీంద్రా ఇతి మహ దద్భుతం
వదంతి జ్ఞప్తిస్సా కథ ముపవర్ణనీయశక్తి । ర్యత్రాష్టౌమతి మధిరోదుహాత్యధార్ధా॥

శ్లో. ఏతాదృక్ప్రటుతరధీపథప్రచారౌ । ధీరేంద్రౌతిరుపతివెంకటాభిధానౌ। విందేతామధిక మితో యశోవిభూతిం । నందేయు ర్విబుధవరా యథావిదిత్వా॥

శ్లో. బృందావనే వాసవతా పురేఽస్మిన్ । హింయాకలాశాలికపండితేన
గంగాగ్యకే ణాఖ వినిర్మితేయం । పద్యావళి స్సూనృతవాక్యహృద్యా॥

విద్యావిచిత్రములు.

దివ్యజ్ఞాన సమాజముయొక్క హిందూదేశశాఖకు సహాయకార్యదర్శియగు సి. ఉన్ని. వీ. ఎడ్జి. దొరగారు ఈనెలలో నిచ్చటికి వచ్చినపుడీకవీశ్వరులయద్భుతశక్తి కానందమునొంది యీసంవత్సరము డిశంబరునెలలోజరుగఁబోవు దివ్యజ్ఞాన సామాజిక సాంవత్సరికోత్సవమునకుఁ బ్రీతిపూర్వకముగా నాహ్వానముచేసిరని విని యెంతయు సంతసించుచున్నారము.

ఇప్పుడిరువది సంవత్సరములకంటె మిక్కిలి యధికముగాని వయస్సుగలిగి సంస్కృతవ్యాకరణమందుఁ గాకినాడ, బందరు, మొదలగు పురములలో సుప్రసిద్ధులగు పండితులచేతఁగూడ శ్లాఘనీయమైన ట్లంగీకరింపఁబడి ఆంధ్రగీర్వాణభాషలయందు మృదుమధురరీతిని మహాసభలలో శతఘంటకవిత్వము చెప్పుటయే కాక, అష్టావధానము వ్యస్తాక్షరి ఆకాశపురాణము మొదలైన నైచిత్ర్యములచేఁ గూడ విద్వద్బృందములను మెప్పించి యిదివఱకే విద్వత్కవులని బిరుదొందిన బుద్ధిమదగ్రేసరులిద్దరినిగూర్చి యెవ్వరైనను మిక్కిలి యుల్లాసముతోనే చదువుదురని నమ్ముచున్నాము. దివాకర్ల తిరుపతిశాస్త్రిలు చెళ్లపిళ్ల వేంకటశాస్త్రులు అను నీకవీశ్వరులు శతఘంటకవిత్వము చెప్పునపుడు, ఇద్దరిలో నొకరు ప్రథమచరణమును రెండవవారు ద్వితీయచరణమును తిరిగి యీవిధముననే చెప్పి పూర్తిచేయుదురు, వీరి కవిత్వము పరీక్షించినచో పైనిచెప్పినవిధముగా నిద్దఱు చెప్పినట్లుగా పట్టుపడఁదగియుండదు. శత ఘంటకవిత్వము అనఁగా నూఱుమందిజనులు వారివారి యిష్టమునుబట్టి కోరెడు నొక్కొక్క విషయమునుగూర్చి వారువారు నియమించెడి వృత్తములలో కవిత్వము చెప్పుట, ఎవరు ఏయంశమునుగూర్చి యేవిధ

హైన పద్యములను చెప్పుమనికోరినదియు జ్ఞాపకముంచుకొని యొక్కొక్కచరణము చెప్పుచువెళ్లి తిరిగియు నేమియు నడుగకుండనే మొదటినుండి చివరవఱకు నెవరుకోరినపద్యములు వారికిఁ బూర్తిగాఁ జెప్పుచుండవలయును. ఈకవులు సంస్కృతాంధ్రభాషలు రెంటియందును ధారాళముగ నాశుకవిత్వమును పైరీతిని జెప్పగా మేమీపట్టణమున నాలుగైదుచోట్ల ప్రత్యక్షముగా కని వినియున్నాము. వీరిక్కడఁ జెప్పిన శ్లోకములు కొన్ని యిందు వ్రాయుచున్నాము. వ్యస్తాక్షరి అనఁగా యేభాషలోనైనను ఒక వచనములోనివికాని పద్యములోనివికాని మాటలకు సంఖ్యలు వేసి వరుసవెంబడిని గాకుండ చెల్లాచెదురుగా ఒక్కొక్కమాటను దాని క్రమమయిన సంఖ్యసహితము కాగితపుముక్కలమీఁద వ్రాసి వీరు అష్టావధానము చేయుచున్న సమయములో నప్పుడప్పు డిచ్చుచురాఁగాఁ జివరకు నాయామాటలను తిన్నగా కూర్చి యొప్పగించుట. ఈపట్టణములో (1) యిష్, సైజ్, నిష్‌ట్, వాస్, సోల్, యెస్, బిడాయిటున్సు, డాస్, యిష్, యిష్, సో, ట్రపరిష్, బిస్, అయెన్, మెర్కెన్, హాస్, యుల్టెన్, లైబెన్, డాస్, కంపెట్, నూర్, జౌస్, డెన్ అను జర్మనీ భాషయు. (2) యూయం, తత్ర, సిడౌన్, తథాపి, పరివల్, తస్మాత్, న్యమాయా, శశీ, నోగోసార్, మదరాసు, కాయకరితం, హింగేందు, బాయేందునం, నింగత్వాగయ, నింగకూడు, విడుదల్, నీవాడ వంటిం, గదా, కిస్వాస్తేమయిబోల్తహుం, అజి, సునో, తక్సీర్, న, మేరే, ఉపర్, అని నానాభాషలలోని మాటలతోఁ గూర్పఁబడి "మిసలేని యస్ బలే శ్లోకమ్"అని నామధేయమీఁజగిన శార్దూలవిక్రీడిత రూపశ్లోకమును (3) హిందూహైస్కూలులో ప్రధాన సహోపాధ్యాయులగు బ్రహ్మశ్రీ ముత్తుఅయ్యరుగారు వీరిశక్తి నర్జునుని బాణసర్గముతోఁ బోల్చి వర్ణించుచు నూతనముగా రచించిన "అట్టావదానిగళ్ శెయ్యపల్లి మెన్ ద్రప్రపుహుందు। తట్టామలేశిలర్ తత్తళిప్పాగ విల్లితన్ శరంబోల్ । ఎట్టెప్రుహుందుని పిన్నె ట్టెట్టెట్టెట్టింగివరై యొప్ప । ముట్టదు శెయ్యస్లారిల్ల యేయిందమొయిణిలత్తే" అను ద్రావిడభాషా శ్లోకమును వ్యస్తాక్షరి కొఱకుపయోగింపఁబడఁగా నీమహాప్రవీణులు క్రమమయినరీతిని జెప్పిరని వ్రాసినచో వీరల సామర్థ్యమును మాచదువరులు గ్రహింతురుగాక. ఆకాశపురాణము అనఁగా సభికులలో నొకరు ఏకథనైనను వినిపింపఁగా దాని నాధారముచేసికొని యీ కవులలో నొకరు గ్రంథమును చదువుచున్నట్టుగా నప్పుడే కల్పనచేసి పద్యములను జెప్పుచుండఁగా రెండవవారు పురాణమును జెప్పుచున్నట్టు ఆపద్యముల కర్థముచెప్పుట, నోబిలు కాలేజీలో బైబిలులోని యొకయితిహాసమును శెర్కొంఁబడినవి.

ఉపాధ్యాయోపయోగినీపత్రిక.

I am very pleased to add my testimony to the ability of versification and extraordinary powers of memory shewn by the two pandits Challapilla Venkata sastri Garu and Divakarla Tirupati Sastri Garu. I was especially struck by their readiness to extemporary poetry on all sorts of subjects.

Noble College. } (Sd.) Willam C. Penn, M. A
4th September, 1893 } Professor, History.

I was much pleased with the skill in versification and the wonderful powers of memory displayed by the two poets Ch. Venkata Sastri Garu and Divakarla Tirupati Sastri Garu, especially on the occasion of a meeting in our College Hall, when they exhibited their powers before a large audience.

Masulipatam. } (Sd.) H. J. Tanner,
15th September, 1893 } Ag. Principal, Noble College.

I have witnessed a public exhibition by Tirupati Sastri and Venkata Sastri Garu of their wonderful power of astavadhanam or faculty of attending to Eight different things at a time.

I consider their power a very wonderful one and every one should avail himself of the opportunity of witnessing an exhibition of it.

These gentlemen while possessing the faculty of composing verses can also commit to memory words and sentences of foreign languages.

Masulipatam. } (Sd.) Sydney V. Edge.
18th September, 1893. }

I was present at an entertainment given by Ch. Venkata Sastri and D. Tirupti Sastri and derived great pleasure from their feats of memory. Professor Loisette must look to his laurels.

Masulipatam. }
18th September, 1893. }

(Sd.) J. W. Hughfs,
Assistant Collector.

---

5. I have much pleasure in stating that I was present at the remarkable exhibition given by D. Tirupati Sastri and Ch. Venkata Sastri, of the powers of memory they possess. It entirely excelled any thing I should have thought possible. Judging by ordinary standards and in addition to feats of memory the sastries showed great powers of improvising verse in difficult metres and nimble wit in repartee.

Adyar, Madras. }
28th December, 1893. }

(Sd.) Annie Besant.

ప్రకటన.

6. ఆర్యులారా! నెల్లూరు హిందూమహాజనసంఘమువారివలన శ్రీ విజయ సంవత్సర ప్రష్య శు ౧౫ ఆదిత్యవాసరమున పగలు మూడుయామములు మొదలు సాయంతనముదనుక నొక విద్వత్సభ జరిగించఁబడెను.

అందు గోదావరీమండలమునుండి విచ్చేసిన యిరువురు బాలసరస్వతులునాఁ దగిన పిన్నవయసులోనుండి శ్రీ కింకవీంద్ర ఘటాపంచానన విద్వత్కవి బాలకలానిధు లను బిరుదువడసిన బ్రహ్మశ్రీ దివాకర్ల తిరుపతిశాస్త్రులవారిచేతను చెళ్లపిళ్ళ వేంకటేశ్వరశాస్త్రులవారిచేతను అష్టావధానము అతివిచిత్రముగఁ జేయింపఁబడెను. అందుఁ జేయఁబడిన యవధానము లీక్రిందఁ బొందుపఱచఁబడుచున్నవి-

1. తొమ్మిదిమందికి వారువారు కోరుకొనిన వర్ణనలు వారువారు కోరుకొనిన శ్లోకపద్యములలో వారు ఏర్పఱచిన నియమములతోడను తెలుఁగున సంస్కృతంబున వారు నిషేధించిన యక్షరములు రాకుండ నవలీలగ నొక్కొక్క యక్షరమే చెప్పుమనినవారికి నొక్కొక్క యక్షరమువంతునను మూఁడేసియక్షరములు గోరినవారికి నట్లేయును నొక్కొక్క చరణముచొప్పునఁ గోరినవారికి నట్లేయును మొదటి చరణము చెప్పుచుండ నంతట నిలిపి రెండవ మూడవ చరణములలో నొక్కొక్కపదము నడిగిన నట్లే చెప్పుచును నందులో నడిగినవారిచ్చిన నేదియో మూడక్షరముల పదమునుగూడఁ గల్పి చెప్పుఁడనిన నట్లేయును నొనర్చుచుఁ గవిత్వము చెప్పఁబడినది.

2. సభికులలో నొకరు యేదియో యొక జర్మనీదేశ చారిత్రములోని యొక్క యితిహాసమును జదివి వినిపించిన నద్దానిని మనమం దిడికొని తిరుపతి శాస్త్రులవారు సంస్కృతమున శ్లోకరూపముగ నొక్క పురాణముగా విరచించి రాగయుక్తముగ వినిపింపుచుండ వేంకటేశ్వర శాస్త్రులవారిచే నతిశ్రావ్యమ్ముగ దానికంతయు రాగయుక్తంబుగనే యర్థమ్ము వక్కాణింపుచు నాకాశపురాణము చెప్పఁబడెను.

3. తెలుఁగు, అరవము, ఇంగ్లీషు మొదలగు నానాభాషలలోని పదములు ఇరువది క్రమముతప్పించి యొక్కొక్కపదమును దానికి వరుసలో నివ్వఁబడిన సంఖ్యాసహితముగ నొక్క కాగితపుముక్కమీఁద వ్రాసి మధ్యమధ్యనిచ్చుచుండ నవియన్నియు వరుసగా మనస్సున నమర్చికొని యవధానాంతమందుఁ దప్పకుండ ప్రతిపదమును వినిపించుట యనెడు వ్యస్తాక్షరియును జేయఁబడెను.

4. అనేకమారులుగ వేలువేలుసంఖ్యలుగ కనుజాటుగఁ గొట్టఁబడిన గంటల మొత్తము తప్పకుండ నెనుబదియొక్కటి యని చెప్పఁబడియె,

5. వ్యాకరణశాస్త్రములో నొక పండితునితో శాస్త్రసమ్మతముగఁ బండితజనానుమోదమ్ముగఁ బ్రసంగంబు చేయఁబడెను.

6. రఘువంశమ్ములో నొకవిద్యార్థికి నొక్కశ్లోకము క్రమముగాఁ బాఠము చెప్పఁబడినది.

7. లోకవిషయములు చమత్కారముగ సయుక్తికముగ మధ్య మధ్య సభానురంజకముగ నడిగినవారితోడనెల్ల ముచ్చటింపఁబడినవి.

8. చతురంగములో బాగుగ నాడఁగలరు అని పేరుపడసిన యొక యిద్దరు గొప్పవా రొక్క ప్రక్క నుండి యాడఁగ వారితో నాడి గొప్పగొప్ప మొహరా లనుగూడ నోడించి యెత్తులనడిగిన నిచ్చుచు నాడఁబడినది.

ఈ యవధానము లన్నియు నేలోపము లేక సమాప్తినొందిన పిదప సభ నాదరించి వచ్చిన విద్వజ్జనులలో బ్రహ్మశ్రీ గాడేపల్లి వెంకటరామశాస్త్రులు వారును బ్రహ్మశ్రీ పురుషోత్తమ ఆదినారాయణ శాస్త్రులవారును వేంకటగిరినుండి వచ్చిన బ్రహ్మశ్రీ వేమూరి శ్రీరామశాస్త్రులవారును సంస్కృతాంధ్రములలోఁ దమతమ సంతోషములఁ దెలుపుచు నుపన్యాసము లిచ్చిరి.

కుప్పచ్చి లక్ష్మయ్య, పెద్దగండు నోపరుసీయరు.

7. చ. అలరఁగఁజేసె నీసభ, నయారె! మహామతి వేయినోళ్ళతోఁ
జిలువలఱేఁడు వేఁడుకను శ్రీహరిసన్నిధి మాటలాడులా
గలవడ నేఁడు గోపవసుధాధపు సన్నిధియందు సజ్జనా
వళులమనంబు లద్భుతము పొల్పడ వేంకటశాస్త్రి యొంటియై.

తిమడరాజు వేంకటాద్రిరాయ.

బ్రహ్మశ్రీ వేంకటసుబ్బశాస్త్రులవారి యుపన్యాసము.

శ్రీమన్మహీమండల మండనాయమానే వేంకటగిరినగరే విజయసంవత్సర మాఘశుద్ధ చతుర్దశ్యాం మహారాజరాజశ్రీ యాచేంద్రాని వేంకటగోపాలరాయవర్మ కృతాయాం బుధజనవిరాజితాయాం మహాసభాయా మస్యాం శతసంఖ్యాకవిత్వ పారావారసంజాతకీర్తి శీతభాను ధవళీకృతదిగంతాభ్యాం పండితకులావతంసా భ్యాం తిరుపతివేంకటకవి కుల శిరోమణిభ్యాం విరచితం విఖ్యాతశా య్యావధాన మవలోకయతామస్మాకం సంజాతమానందాతిశయం స్తోతుకామం గ్వాసహస్ర రసనావిలసద్వదనారవిందో ఽ నంతో ఽ పినసమర్థ ఇతి మన్యామహే నయ మేతత్పట్టణవిరాజమానా విద్వన్మణయః.

శ్లో. గోదావరీపరిసరాదిహ చైత్రవంతౌ, పస్మాక్ స్వవాగమృత పూరగత రంగమగ్నాన్ । ఏతౌ సమాచకలతాం కిల దుష్కవీనాం । వాగాతపేన పరి తాపిత కర్ణయుగ్మాన్.

శ్లో. సంధ్యాకాలనటన్మహానటశిరోదోధూయమానామర । స్రోతస్విన్యుద యత్తరంగవితతేర్భంగ ప్రదా గుంభనాః । జాయంతే భువి కస్యవా తిరుపతి శ్రీవేంకటప్రాజ్ఞయో । ర్మృద్వీకాకదళీ సితామధురఘురీ సంవాదినీనాం గిరాం.

8. ఉ. పావని ! యొక్క స్నానమునఁ బాతకముల్ హరియింతు రంటిచేఁ
ధీవరుఁ జేతుసంచు జననీ ! నినుఁ గూర్చిన పల్కులెల్ల సం
భావనఁ జేయఁబుట్టిరి ప్రభన్ గవులిద్వరు, నీకిఁకేమి గో
దావరి ! నీమహత్త్వములఁ దల్పఁగ నేరికి శక్యమిద్ధరన్.

విజయనగరము, 20-9-95 — తురగా వేంకటాచలము, బి. యే. క్లాసు.

INTELLECTUAL GYMNASTICS.

(Reprinted from the Telugu Harp Dated 20th Sep 1895.)

The week has itself signalized by the advent here of the two famous impromptu poets Messrs, D. Tirupaty Sastry and Chellapilla Venkata Sastry of the Godavary District. On Saturday afternoon the 14th instant the upper hall of the Maharaja's College was a great centre of attraction, as our learned Visitors were to give their maiden performance in Vizianagaram. The assembly was a large and representative one and included most of the elite of the town. The poets are both very young men, evidently little above twenty. Both are simply clad and unasuming manners. As regards personal appearance, they are remarkably swarthy for Brahmans, but have pleasing intelligent faces and one of them in particular possesses prominent well developed nose that is so often the index to a clever brain The performance on saturday was a capital proof of what these gentlemen could do in poetic line. Among the audience were many both able and willing to put them through their faces and trot them up and down the slopes of Parnassus. Twenty-five gentlemen were selected to do so and right vigorously did they perform their parts as will be seen from

the miscellaneous character of the subjects they prescribed for versification. Each wrote on a sheet of paper the subject of a stanza as well as the particular metre and rhetoric required. One of the poets then began to extemporise the first line of a verse on each subject and after finishing the whole round twenty-five, was called upon to supply the next lines not in the order in which the first were given out; but in a random and haphazard way which was enough to drive a person of ordinary intelligence crazy. This crucial test was devised by Mr. K. Ramanujachariar M. A. B. L. the learned Principal of the college, who before he entered upon his distinguished career first as a student and then a teacher of English Literature had already won his laurels as a Sanskrit and Telugu Poet. The difficulty of the test was however completely surmounted and the first poet left it to his learned colleague to supply the remaining lines of the stanzas. This was done with equal success the glibness which the two hands dealt with these subjects being simply marvellous. Both in Telugu and Sanskrit their achievements caused astonishment and delight and they are justly looked upon as prodigies.

The following Sanskrit Slocas were read by Pappu Sastri.

శ్లో. ఇమాకవీశ్వరావుభౌ సమాఘటేశ సన్నిభౌ । సగౌ ప్రశస్తవాక్సుధా ఝరౌ నిరస్తకాపథౌ । సమస్తపండితస్తుతప్రకీర్తిమండితౌ సదా । సదస్యవర్గ తృప్తా స్వయం వికస్వరేసరస్వతి.

శ్లో. సహస్రశక్త్యుద్గతవాక్ప్రవాహ ధాతుర్విధాతుః కృతచిత్రసృష్టేః ।
ముఖే కవిభ్యాం బహువక్త్రతాయా । భారోజరాగ్రస్త మతేర్బభూవ.

9 శాంతి భద్రాద్రి రామశాస్త్రిగారు రచించిన శ్లోకములు.

9 శ్లో. శ్రీజగ్గరాయాధిపతే స్సభాయాం, విధిత్సతో మంజు శతావధానం
కవీంద్రయుగ్మస్య సరోజయోని, ర్కృతంశతంకిం విదధామనాంసి.

శ్లో. తిరుపతి వరవేంకటేశశాస్త్రి, ద్వయకృత సాధు శతావధానపద్యం
దశభిరిహ గుణైః కిమేకమేకం, గదితుమనాః ఫణిరాట్సహస్రవక్త్రః.

శ్లో. వేంకటేశ తిరుపత్యభిఖ్యయో, ర్జ్ఞాన మేవ విదుషోస్సరస్వతీ
సంవిభజ్య తను మాత్మనోద్విధా, వర్తతే తదవధానసంవిధౌ.

శ్లో. గజాననషడాననౌ కిము నపర్వతో నారదో
రఘూద్వహయుగం భవేత్కిమన తద్వితీయం భవేత్
సురేంద్రిభిషజావహో గురుకవీ కిమేతౌ కవీ
ఇతిస్మ హృదయే జనా భృశతరం హి సంశేరతే.

శ్లో. అష్టోత్తరశతనామభి రేతౌ వానర్చతుర్హి వాగ్దేవీం
తస్మాత్రస్థలితే భాతే శతమష్టౌ చావధానపర్యాణి.

శ్లో. శ్రీజగ్గరాయేంద్రసభాజనానాం, వితానరత్నప్రతిబింబితాని
చకాసతి శ్రీ మధురావధాన, సముత్కచిత్తా ఇవ ఖేచరేంద్రాః.

శ్లో. శ్రీజగ్గరాయాధిపతే స్సభాయాం, యౌ సంవిధత్తా మవధానయుగ్మం
తావేవ చేత్తత్ప్రతిభావిశేష, ముద్యోజయేతాం వివరీతుమర్హా.

శ్లో. అఙ్గీకరద్య స్త్వవధానయుగ్మం, యేచాస్య జామాతృ సుతాదివర్గాః
యౌసంవ్యధత్తాం స చ తే చ తౌ చ, భూయాసురారోగ్య శతాయురాఢ్యాః.

సత్యవోలు సోమసుందరకవి విరచితములు.

చ. తిరుపతి వేంకటేశ్వరుల దివ్యకలామహిమానుభావ మీ
తిరుపతివేంకటేశ్వరుల ధీవిలసత్ప్రతిభావివర్తమై
పరిణతి చెందెఁ గాన రసవత్కవితాష్ట శతావధాన వి
స్ఫురణము మీకు వీరలకు సూరిజనప్రభు! జగ్గరాడ్విభూ.

మ. వితతప్రజ్ఞ శతావధానతయు నేవేళన్ సహస్రావధా
నతయుఙ్ గల్గిన వీరి చిత్తమునకే నాళీకనామంబులా

శతపత్రంబు సహస్రపత్రి మనుటల్ సందర్భమా? గాక స
మ్మతమా! యెల్లెడ మానసాబ్జమను సామాన్యోక్తి చర్చింపఁగన్.

సీ. ఎవరేమి వృత్తంబు లెన్నెన్ని కోరిన నాశుగా శ్లోకంబు లపుడె చెప్పె
నెవరెట్టికల్పన లెన్నెన్ని యిచ్చినఁ జయ్యన పద్యముల్ చదివి చెప్పె
నెవరేమివర్ణన లెలమితోఁ గోరిన నిమిషమాత్రమున వర్ణించి పలికె
నెవరే సమస్యల నింపుగా నొసఁగిన నంతలో నవియెల్ల నలరఁ గూర్చె

తే. వీరిలో నొక్కరొక్కరె విమలధీరు, లిర్వురును గూడియున్నచో నెన్నఁదరమె
సరసతిరుపతి వేంకటేశ్వరులమహిమ, రావుకులదీప! శ్రీజగ్గరాయభూప

(Stamp of Gudwal Samastanam)

At the Sabha held at Gudwal in my presence on the 21st February 1896, two pandits named Brahmasree Chellapilla Venkateswara Sastri garu and Brahmasree Divakarla Tirupati Sastry Garu showed their skill in performing Satavadhanam. 57 persons seated in a row. They began one after another to give the poets subjects on which to compose verses. The subjects named by each member was chosen by him then and there. Some of the members asked them to compose Sanscrit verses and others Telugu. The pandits performed thier task in the following manner.

Beginning with the first member they gave him first cherna of the verse on the subject given him; then proceeding to the next they gave him the first charna of the verse composed on his subject and in the same manner, they gave the first charnas of the verses to all the other members in the order in which they had been given; after this they gave the members one after another the 2nd charnas of the verses; when this was finished they gave the members in the same order the second halves of the verses. The verses both Sanscrit and

Telugu were of different metres. I was much pleased with the skill in versification and the wonderful power of memory displayed by the two Pandits.

(Stamp of Rajah in Parshi.)

GUDWAL,
9th March, 1896. *Raja of Gudwal Samstan.*

11 చ. కరువలి పట్టియు న్నిషధకాంతుఁడు స్వర్గమునంటునట్టి పా
కరచనమించిరంచు మఱిఁ గల్గిలుకూడఁ జిగిర్చెనంచు నం
దఱును వింటె కాని చూడముకదా? మును సెప్పుడో చక్రపాణి సుం
దరియయి తీపిబువ్వనిడెఁ దా నమరాళికటంచు వారికే
సరసిజవైరియుఁ సుధనొసంగెనటంచును గాని గ్రంథముల్
తెరిచి నిజంబొ కాదొ యిఁక దాని గనుంగొనువారు లేరు గా
పురినరసాపురంబునను మొన్నను మీరు రచించినట్టి సుం
దరకవితాచమత్కృతి యొనర్చినవిందెటు సెప్పవాఁడ నె
ల్లరకును మోదమిచ్చె సకలంబగు శ్రోతలమోహపుచ్చె న
చ్చెరువును నించె మీకవితఁ జెప్పఁదరంబె సుధోపమానమో
తిరుపతివేంకటేశ్వర సుధీమణులార! కవీంద్రులార మీ
యిరువురి పద్యముల్ పుడమినెల్లెడ నిల్చెడు శాశ్వతంబుగన్.

తే.గీ. ఉభయకవిమిత్రుకవితయందొకటిగాన। మర్థహీనంపుఁబదమనియంద్రుగాదె
ఆశుకావ్యంబునందైన నట్లెచెప్పి। మించిరిపు డీయుభయకవిమిత్రులౌర.

28th July 1896: (Sd.) K. Narasimham,
Narasapur.

12. సీ. 'ఏధన్యగుణులు' దేవీభాగవతము సుధీమణులలర నాంధ్రీకరించి
రేసత్యగతులు కాశీసహస్రము సంస్కృతంబున వ్రాసి యశంబుఁ జెంది
రేకవుల్ ధాతురత్నాకరంబు నొనర్చి యందఱకుపకార మాచరించి
రేమహామహులు కవీంద్రులెల్లరు మెచ్చుకొను శ్రవణానందమును రచించి

గీ. 'రేమహాకవిసింహుల' నామువిని। యొడఁదఁ గుకవులు గడగడవడఁకుచుండు
రట్టితిరుపతివేంకటాహ్వయులనెన్న। వలవియే మర్త్యమాత్రుల కవనియందు.

పాలతేరు.
16-5-09.
శ. పా. 17

ఇట్లు సుకవిజనవిధేయుడు,
వాహినీపతి. నూరకవి.

శ్లో. తత్తాదృశౌ కవితానుత్ర విపశ్చౌ లసత్ప్రతిజ్ఞా
వ్యాకరణపారగా వాజ్ఞ్మకధునీసదృశమమలహృదయంచ.

శ్లో. శ్రీమచ్ఛతావధానాష్టవధానాది ప్రశస్తవిషయేషు
శ్రీమత్తిరుపతి వేఙ్కటరాజౌ ప్రథమగణనార్హౌ.

శ్లో. ఏతాదృక్కవిరాజౌ నపురాదృష్టౌ మయాన్యైర్వాన్యైః
జయత స్తిరుపతివేఙ్కటకవివర్యౌ సుకవిహస్తిపంచాస్యౌ.

శ్లో. కాళీసహస్రదేవీ భాగవతప్రముఖ సద్గ్రంథాన్
న్వకపోలకల్పనాభిశ్చాంధ్రీ కరణేనచస్వచ్ఛం॥

శ్లో. పండితపామరముఖ్యాన్ సంతోషయితుంనిబద్ధ సద్దీక్షౌ
ప్రభవతఆర్యౌ శ్రీమత్తిరుపతి శ్రీవేఙ్కటేశ్వరాభిఖ్యౌ.

శ్లో. ద్విజరాజౌ మద్దత్తం శ్లోకానాం పంచకంకృపయా
ద్విజరాజస్తంతుమిన స్వీకృత్యమహాముదం యాతాం.

పాలతేరు 16—5—00 } పండితకవి ప్రియశ్శ్రీగామరచిన వెంకటరాయః.

సీ. ఎఱుఁగని భాషలో నెరపెప్పస్తాక్షరి యనుచు జ్ఞాపకశక్తి యనినుతింప
మాటలనందడి మఱపించి వాయించుగంట లెన్నుట గాంచి గణుతిసేయ
నంతలోఁ జతురంగ ముండెత్తువేసెడు బుద్ధిచాతురి గాంచి పొగడుచుండ
కోరినపద్యముల్ కొనల నందీయకముందె చెప్పఁగ మోదమంది మెచ్చ

తే. గీ. నడుమను బురాణమునునర్థమడుగఁజెప్పి। యారయస్టావధానము నాచరించి
మేల్మిఁబొట్టా పెదచ్చన మెప్పుగాంచి। రరసి తిరుపతి వేంకటేశ్వర సుకవులు.

గజపతినగరం. దేవగుప్త సన్యాసిరాజు.

13. సీ. సంస్కృతాంధ్రమ్ములఁజక్కఁగమీప్రజ్ఞలనుజూపమోదంబుగను పెకాని
భాగ్యవంతులరీతి బహువిధసత్కారముల నాచరింపఁగఁ గలనెమీకు
విద్యాధికులభాతి విని మెచ్చుటయెకాని సరసతనొప్పు తప్పరయఁగలనె
... ...

తే. గీ. సుకవినికరంబుచాడ్పునఁ గూయఁగలనె। యెందునను మందుఁడను గాన
నెఱిఁగి వాదు। చిన్ని విన్నపమాలించి యన్నలార। తగువిహితులార
సుకవివతంసులార.

విశాఖపట్నము. 28-5-1900. } విధేయుఁడు. మంతెన ఆదినారాయణమూర్తి పంతులు.

మ. ఇతఁ డాసేతుహిమాచలాంతర ధరిత్రీశానసంసత్‍స్థలీ
వృతదుర్వాదిజనోత్తమాంగపటలీవిన్యస్తపాదాంబుజో
ద్ధతిసంతోషితతన్నృపాప్తధనముక్తాహార భూమ్యాది స
త్కృతులన్ జేర్చి వహించె నీసుకవి న్గీర్తింపగాశక్యమే.

కేశనకుర్తి. నిశ్శంకుల కృష్ణమూర్తి.

సీ. కడియమగ్రామంబు కాపురంబై యొప్ప ధవళేశ్వరాన విద్యాభివృద్ధి
ఆసేతుశీతాచలాయతదేశంబు వేడుకకై చూచు విపణివీథి
గద్వాల విజయనగరమాది ప్రభు సభా భవనముల్ క్రీడాభవనసమములు
నుభయభాషాకవితోక్తి స్వభావసంభాషణంబైన వాగ్భూషణంబు
తే. గీ. లే కవిగ్రామణికి నొప్పు నెల్లయెడల । నట్టి వెంకటశాస్త్రి శుభాభిధానుఁ
డతులచతురతఁ జేసె నష్టావధాన । మిప్పుడీ పోలవరమున నొప్పుమీఱ.

చ. పడిగల వాక్ప్రవాహమును వర్ణనసేయుట కష్టమేమనం
గడియకు నూఱుపద్దెములఁ గల్పనఁ జేసెడి శక్తి యుక్తికిం
గడియము వేయు రాజులకు గైవసమై దగుగేలు ముద్దుగా
విడిపడి వచ్చుబల్కులను వెంకటశాస్త్రికె చెల్లియుండుటన్.

రెడ్డిపోలవరం. వ్రాలు తెలియలేదు.

సీ. విజయనగరమున వేంకటగిరిలోనఁ బ్రభులసమ్మానమ్ముఁ బడసినావు
ఆత్మకూరు క్షితీంద్రార్పిత చంద్రహారాది సత్కారమ్ము లందినావు
గద్వాలభూపాలకప్రదత్తంబైన బంగారుపతకంబు బట్టినావు
ఆనేబిసంతిస్వహస్తాక్షరాంకిత యోగ్యతాపత్రంబు నొందినావు
తే. గీ. మఱియు నితరమహీపతిమణుల పండి । తాగ్రణులమన్ననకుఁ బాత్రమైతి
వీవు । "చంద్రునకు నూలిపో" గన్న సాటి నిద్ది । గైకొనుము చెళ్ళపిళ్ళ
వేంకటకవీంద్ర.

అనకాపల్లె. బులుసు పాపయ్యశాస్త్రి

చ. ఘటికకు నూఱుపద్యములు కల్పనసేయ సమర్థనాహ్వయా
నటుల శతావధానములనైన నొనర్పఁ బ్రవీణుసంధ్య నా
నటదగజేశమౌళి చలనభ్రమదభ్రధునీఝరీ సము

త్కటవచనప్రవాహు సముదగ్రమహోభయసాహితీవధూ
విటుని సభామనోహరనవీనకథారచనాధురీణు ది
క్తటసముదీర్ణకీర్తిలతికాతతి శాబ్దికతార్కికప్రజో
ద్భటులఁబటుగానకోవిదుని బ్రాహ్మణసత్తము చెళ్ళపిళ్ళ వేం
కటకవిసార్వభౌమునిఁ దగన్ వినుతింపగ శక్యమే ధరన్.

ముక్కవిల్లి సాంబయనామకవి రచితం.

శ్రీమద్వేంకట పరబ్రహ్మణే నమః.

తే. గీ. వంగపెరటికి మసిబొమ్మవడువు కోఁప। వెంకటార్యుని సరసకవిత్వమునకు
దృష్టిదోషంబుదగులక దీప్తిగలుగఁ। బక్కపనుగొన్ని కొక్కిరిపద్యములను.

క. తిరుపతిఁ బాసిన వెంకన। స్థిరమతి వెంకనను బాయఁ దిరుపతిశోభా
కరతంబరగు నెయను ద్వా। పరమెడయును నేఁడు మనకుఁ బరికింపంగన్.

ఉ. ఆశుకవిత్వమందు రసమబ్బుట దుర్లభమన్నయట్టి యీ
యాశ నిరర్థకంబనఁగనౌను స్వబాంధవ బుద్ధిచేత నా
నాశను లేనివాక్యముల నాడుటకాదు నిజంబుపల్కెదన్
పేశల చెళ్ళపిళ్ళకుల వేంకటశాస్త్రిని నన్నపార్యుఁగన్.

చ. యమకము నర్థగౌరవము నానవు పేశలమైనశైలి సాం
కము రసపుష్టి సౌష్ఠవము కల్పన చాతురి వ్యంగ్యవైభవం
బమలత శాస్త్రసిద్ధతయు నాదిగగల్గు కవిత్వధర్మముల్
సమతనెసంగు చెళ్ళపిళ సత్కులవెంకటశాస్త్రి భారతిన్.

చ. ఉభయకవిత్వ తత్త్వనిధియున్ ద్రిముహూర్త శతావధానియున్
సభఁగలయట్టి సత్కవుల స్వాంతములం గరఁగింపఁజాలు వా
గ్విభవము గల్గువాఁడు గురువిద్యలకెల్లను బెన్నిధానమై
శుభకర చెళ్ళపిళ్ళకులసోముఁడు వెంకటశాస్త్రి యొప్పెడున్.

చ. ధనమనఁ బుత్రమిత్రపశుదారగృహాదికమౌనె వట్టి దం
ధనమిది శాశ్వతంబె "కవితాయది రాజ్యత అస్తికిం ప్రయో
జన" మితి సూక్తిచేత బుధసమ్మతమైన పచాద్యజంతసా
ధనమున స్నేహదంబు కవితాధనమే ధనశబ్దవాచ్యమౌ.

క. మనుగుడుపుల ముచ్చట, లంఘనములఁ జెప్పికొన నేల కవితాకష్టం
బునుబడితి కొన్నిదినములు గనుక నితనికవిత కేను గౌరవమిడుదుఁన్.

ఉ. నేను శతావధానము ననేక నృపాల సభాస్థలంబులన్
మానుగఁజేసి పెక్కు బహుమానములందితి శాంతినొందితిన్
మానసవృత్తి గోధకసమాధిని గావున నిద్ది నాగురు
స్థానమటంచు నెంచెదను స్వాంతము నిశ్చలమౌట దీనిచేన్.

చ. "దినమున కొక్క కబ్బమును దేటగఁ జెప్పెడువాని కొక్క రా
త్రిని నెడమీయఁగాఁదగునె తెంపుగ నూటిటిఁ గూర్పనోపఁడే"
యనఁదగ దొక్క రే నిదురపోనిని బూనిన వానికేగతిన్
మనమున స్ఫూర్తికిన్ బెఱదినంబున వచ్చును? నూఱుపద్యముల్.

తే. గీ. హద్దులేనట్టి వెంటాగ్యమహిమంబు, నెన్న నామాటలకు శక్తియెట్లుగలుగు
నంతమింతయులేని యనంతమందు, దిరిగితుదిఁజూడఖగములకరయఁదరమె.

క. వియ్యంకుఁడు నాకగుటన్, నెయ్యమునన్ జెళ్ళపిళ్ళ నిర్మలకుల వెం
కయ్యకుఁ గట్నంబొసఁగితిఁ, జయ్యన నీపద్యమాలఁ జందృగుణముగన్.

క. త్వరితంబుగ నీఛందము । విరచించితిఁగాన నిందు విస్తృత దోషో
త్కరముండు దానిఁబెద్దలు । మఱచి దయారసము చేత మన్నింపఁదగున్

14 ఉ. శ్రీమహాలక్ష్మీపాలితము సేవ్యము పండితకోటికర్థి సం
ఘామరభూజ మార్యజనతాదరణీయము శారదాపకీ
ణ్ణామలమణ్డపంబు నగునంచుసుధీతతియిచ్చమెచ్చును
గ్లామున నెయ్యురార ! తొసరాఁదలపూవుగఁ బూనుకాశికన్
నేమముతోడఁగొల్చి మదినిల్చిన కోర్కులనెల్లనంది యెం
తే మనవీనులందనదుతేజానరాజిలు పల్కుముత్తెపుం
గోమల కర్ణపూరములకుం దగువానిఁగఁజేసె నంచనన్
బూమెలుగాను వీని సరిబుద్ధిగలాఁ డలవేల్పునోజ్జవే
మోముల వాఁడితండెయగుఁ బూని యొకేతతి నూఱుగంటముల్
నేమముదప్పకుండఁగ బలే ! యిటుకైతనుజెప్పెనౌర ? యే
నోములనోచి గాంచెనో తనూభవుగాఁ దలిదండ్రు లీమహా
ద్దాముఁడు వేంకటేశ్వరుని దార్ఢ్యుఁడు గూర్చుత గెల్చులీతనిన్

శ్రీమహాలక్ష్మి కొల్వునను జేసెగదా ? మనబోఁటివారికి
ట్లీమహానీయుఁడాదిగ ననేకులఁగాంచి వినోదమందు టిం
కేమెయిఁగల్గుఁగాన మన మేకముగా నచియింతమీ పెకున్
దామరసాప్త జన్ముఁడిడుత న్నచిరాయు వటంచు నిచ్చలున్.

ఉర్లాము. బంకుమల్లి మల్లశాస్త్రి.

శ్లో. భూమాకోపినహీ దృశస్సుకవిరాత్రే కాళిదాసాదయో
భూతా నోసమధీపరీక్షణ విధా ప్రత్యక్షతాం నోగతాః
ఊహ్యాః కిన్త్వనుమానతస్తదపి హా సత్సంశయాలంబనం
సోఽయం వెంకటసత్కవీంద్ర నిపుణః ప్రత్యక్షతామశ్నుతే. ౧

శ్లో. లోకేయద్యపిసన్తి నామకవయస్తేషాన్తునైతాదృశీ
రీతి నీరసపద్యమాత్ర రచనాచాతుర్య ఘుర్యాత్మనాం
అస్యాశుస్ఫురదచ్ఛ నూతన మహాకావ్యామృతాం భోనిధేః
కోవాపర్ణయితాస్తి వెంకటకవేశ్శేషం వినా మృగ్యతాం. ౨

శ్లో. లోకాస్సద్గుణచాతురీముపగతా సూక్తిప్రదా సుందరీ
సద్వృత్తా సరసాఽసమానమగతా సాలంక్రియా శాలినీ
లోకానన్దవిధాయినీ సుకవితా నూనం హినోత్వ్రీక్ష్యతే
పత్రే వెంకటసత్కవీశ్వరవరం నోచేదిదంకింభవేత్. ౩

శ్లో. శ్రావం శ్రావమతీవలోలుపతయా శాతావధానీం గిరం
కర్ణాకర్ణికయా విదేశ విషయాంగస్తున్న శక్తావయం
ఇత్యేతన్మనసాతురాం సుజనతాం యా తద్విధిం కారయి
త్ర్యామోదం నయతీశ్వరోఽవతుసదా తా మత్రిలక్ష్మ్యంబికాం.

వుర్లాము. చాగంటి సీతయ్యశాస్త్రి.

సంస్థానపండితులగు శ్రీమాన్ రంగాచార్యులవారిచే వ్రాయఁబడినది.

శ్రీ శోభనాద్రిస్వామిన స్సహాయోఽస్తు.

15 శ్లో॥ శోభనాచలశృంగారః శ్రీనృసింహవపుర్హరిః
సర్వదస్సర్వదాపాయాదప్పారాయమహీభృతః॥

కృష్ణామండల మండనాయమాన నూజవీణ్ణగరాధినాథే శ్రీమన్నారయ
ప్పారాయ ప్రభుతిలకపుత్రరత్నే సతతవిబుధగోష్ఠీ వినోదసహృదయ హృదయే॥

పుత్రమిత్ర బంధుబృందప్రధాన పరిజనపరివేష్టితే। కాణాదపాణినీయాది సకల
తంత్రపారీణపండితమండలీ పరిశోభితే। హూణభాషావిచక్షణైరధిగతసకలకలా
కౌశలై రుపాధ్యాయా గ్ర్యేతృబృందై రభినందితే। శ్రీరామచంద్రాప్ప రాయ
నామని నరపతిశేఖరే నిజసభాభవన మలంకుర్వాణే। నృపవరానుదేశానుసారతః,
తథాస్థానవిపశ్చిత్ప్రవరై రభిచోదితః। అధిగతపాణినీయాదితంత్రః। ఆంధ్ర
గీర్వాణ భాషాద్వయకవితాకల్పనాకుశలః। గౌతమీసరిద్వర పరిసరవర్తి శతావ
ధాని బిరుదాంచితః। బ్రహ్మశ్రీ చెళ్లపిళ్ల వేంకటశాస్త్రీ సభాజనసంతోష సంధా
యినీం। ప్రష్టృజనాభిలషిత పరిపూరణ కుశలాం। ఆంధ్రపద్యపంచాశతం,
అపిచ అతివిచిత్ర వృత్తఘటిత గైర్వాణ పద్యపంచాశతం దినత్రయపర్యాప్తేన
కాలేన అనతి పరిశ్రమ భాజా ప్రయత్నేన విరచయన్ సభాస్తారాన్ అమితా
నందసాగరసమ్మగ్నా న్కుర్వాణః। అదృష్టపూర్వాం। అతివైచిత్ర్యపాత్రీం
అవధాన వైచిత్రీం అభిదర్శయన్ స్వబిరుదమన్వర్థయాం చకార। తతశ్చావధాన
కలాసందర్శన సంజాత సంమోదసంభరితః। సరసహృదయః। శ్రీరామ చంద్ర
ప్పారాయః। ఏలా లవంగ జాజీ క్రముక శకలసంమేళిత నాగవల్లీపర్ణ పూర
ప్రదానపూర్వకం రాంకవసౌవర్ణరేఖాభిరంజిత పట్టాంబరాది సహిత షోడశాధిక
శతద్వయముద్రికాః పారితోషిక మకల్పయత్ ఇతి। తదవధానసమయ సంకలిత
హృద్యపద్యావళిః మంజువాణీ ముద్రాక్షరశాలాయాం సమ్ముద్రితా విజయ
తేతమాం॥ శ్రీ. శ్రీ. శ్రీ.

సీ. ఆశుధారనుమాట లట్టిట్టుగాకుండ నూఱుపద్యము లొక్కనాఁట జెప్పె
సభికులందఱు మహాశ్చర్యంబునందగాఁ గోరిన వృత్తముల్ కూర్పొనర్చె
నొనర నేర్చినదాని నొప్పగించినరీతి నడ్డడ్డి కల్పన లమరఁజేసె
ఔర, జ్ఞాపకశక్తి యహహా! యేమనవచ్చుననఁగ నూటిని దుదనక్టైచదివె

గీ. రహిని శ్రీరామచంద్రప్పరాయవిభుని, మందిరంబున దొరలు నానందమంద
శంక లేకను వెంకటశాస్త్రిఘనుఁడు, మేలుభగవంతుఁడైనను మెచ్చననఁగ.

సీ. ఆంధ్రగీర్వాణంబు లందెల్లవృత్తముల్ రవలు కెంపులుగాఁగ రాల్చిపోసె
వరుసగాఁదాఁ జేయు వర్ణనలందున నింపుసొంపులను వర్షింపఁజేసె
సమయ మబ్బినచోట శాస్త్రప్రమాణముల్ నూర్లకొలందిగ నూర్చిపోసె
సభికులహృదయాంబుజంబుల నానంద వార్ధిలోఁదేల్చి దెప్పలుగఁజేసె

గీ. వారు వారును వారును పర్ణవలను, కోరివేఁడినయట్టుల క్రమ్మరించె
శంకలేకను వెంకటశాస్త్రిఘనుఁడు, మేలుభగవంతుఁడైనను మెచ్చుననఁగ.

సీ. చెప్పనా ? యీతని శాస్త్రవిజ్ఞానంబు మిసిమిపన్నెలఁజిల్కు పసిఁడిగాదె
వ్రాయనా ? యీతని వాక్యమాధుర్యంబు కండచక్కెర పానకంబుగాదె
మెచ్చనా ? యీతని మేల్కవితాకన్నె మించిరాజుల వలపించుఁగాదె
పొగడనా ? యీతని పూర్ణాశుధారను రంగుమీఱిన పాలపొంగుకాదె

గీ. ఇట్టిప్రజ్ఞలచేత హా! యేమిచెప్ప, నట్టిసభికులనెల్లఁదాఁ గట్టిపైచె
శంకలేకను వేంకటశాస్త్రిఘనుఁడు, మేలుభగవంతుఁడైనను మెచ్చుననఁగ.

Raja's High School, Nuzvid, 22-2-03.

B. Bhagavanta Row, Drawing Master.

శ్రీ పెరుందేవీసమేత శ్రీదేవాధిరాజస్వామినేనమః.

శ్రీమతేరామానుజాయనమః

శ్రీవానాచలరామానుజయతీంద్రగురవేనమః.

17 శ్లో. సదా తనోతు మంగళం సవానశైలయోగిరా
ట్సమస్త లోకకాంక్షిత స్వపాదపద్మదర్శనః
వదంతి యస్యమంటిగం రమాగృహం నటద్రమం
సమస్తలోకమానితం సరోజయుక్తదీర్ఘికం.

శ్లో. మధురకవినామభాజం । వానాచలయోగిరాజ మనఘంతం।
మానవకేసరినామా నమామి । దాసోహ మన్వయం భక్త్యా.

శ్లో. వందామహేవిబుధ బృందానతాంఘ్రియుగసందారుదుష్కృతిహారం
కుందాభదంత మరవిందాననం శ్రితసుమందార భూరుహావరం
స్కందాదిసన్నుత ముకుందాంఘ్రి భక్తిరుచి సందాయిమానసతలం
భేదాభిదాదిమతవాదాపనుక్తి సరవానాద్రిలక్ష్మణమునిం.

శ్లో. శ్రుత్యన్తద్వయతత్త్వసారసరణీసంచారబద్ధాదర
శ్రీమత్సౌమ్యవరాష్టదిగ్గజవరేష్వా ద్యాసనాధిష్ఠితః
వానాద్రీశకృపాఝరీజలనిధిః కారుణ్యపూర్ణోనిశం
శ్రీవానాద్రి కలిఘ్నలక్ష్మణముని ర్జేజీయతాం సంతతం.

శ్లో. శ్రీవానాద్రికలిఘ్న లక్ష్మణమునేః ప్రఖ్యాతవిద్వజ్జుషి
శ్రీమచ్ఛ్రీపతి వేంకటేశవిబుధా విద్వచ్ఛిరోభూషణౌ

గీర్వాణాంధ్రకలాకవిత్వరచనా చాతుర్యలీలాగృహా
లోకేఽదృష్టచరం సదస్యకుదుతాం చతాఽవధానక్రమం.

శ్లో. శ్రీరామచంద్రాహ్వయభూపతీశ । సంచోదనా ద్వేంకట శ్రీపతిభ్యాం
కృతానిపద్యాని శతావధానం విలోక్యకౌతూహల మాప్నుయామ.

శ్లో. నాథశ్రీగగనాద్రిలక్ష్మణముని స్సర్వజ్ఞచింతామణి
శ్రీరామానుజయోగిపుంగవ మహాసిద్ధాన్తనిర్ధారకః
వేదాన్తాదిమసర్వతంత్ర చతురో యస్యాంరసజ్ఞాబుధా
స్తస్మాద్వేంకటశాస్త్రి వాగ్విహృతయే సైషా సభైవాహ్వాలి.

శ్లో. లోకేతావ దనేకపండితవరైః ప్రోక్తా న్యనేకాన్యహం
పద్యాని శ్రుతవాన్ కదాపి న మయాన్త్వథ్వా మాలంబితం
యోగిత్వం కవివాగ్విజృంభణఝరీ పీయూషసంసేకజ
బ్రహ్మానందజడీకృతో౽హ మధునా యోగంవినాఽఽలంబయే

శ్లో. పూర్వం భోజవిమానితౌ కవివరౌ ద్వౌసుప్రసిద్ధౌతయో
రేకోఽభూ ద్భవభూతిరన్యకవిరా ట్ఛ్రీకాళిదాసాహ్వయః
తావుల్లాసయితుం పునశ్చనృపతివ్యూహం జరీజృంభితౌ
మన్యేశ్రీపతివేంకటేశ విబుధాభిఖ్యాం వహంతావితి.

శ్లో. ఇమాకవీపూర్వకవీంద్రతుల్యా । వితీరితుం నాల మహం కదాపి
ఇమౌతు దేవాంధ్రకలాప్రవీణౌ । శ్రుతంకదా తత్క్వధితాంధ్ర పద్యం.

శ్లో. శ్రీమచ్ఛ్రీపతివేంకటేశ కవిరా ణ్ణానావధానక్రమం
శ్రోతుం వీక్షితు మేకఏవ ఫణిరాట్ ఛక్తోహి చక్షుశ్రవాః
శ్లాఘానూచి నిజోత్తమాంగచలనం కర్తుం సహస్రానన
స్సోస్త్యేవేతి విదామహే కుపలయే నాన్యోస్తి నద్వాపరః.

కింబహునా

శ్లో. శ్రీమచ్ఛ్రీపతివేంకటేశ కవితా మాధుర్యభుక్తైః పరం
ద్రాక్షాక్షారసమాభవ న్మధుసుధామాధుర్యశూన్యాత్మకం
ఆశాలేశపరాననాస్సమభవన్ మోచారసాస్వాదనే
పీయూషే జనితంచ భేషజమతి ర్దేవాసురాపేక్షితే.

శ్లో. సన్మానసాంబురుహచింతితపద్మజేశ । సూర్యాప్త విష్ణుపదసేవనలాలి
సాత్మా । భూయాదభీష్ట ఫలదస్సభికాగ్రగణ్య । విద్వద్గణస్య గగనా
చలరాజహంసః.

శ్లో. చిరంతనోక్తిమాలియుగ్మతత్త్వ చింతకోత్తమ । ప్రకృష్టవానభూధరేశ
లక్ష్మణార్యయోగినః । కృపాకటాక్షవీక్షయా చిరంవిరాజతు క్షితౌ।
సనూజవీడుభూపమాళి రామచంద్రయప్పరాట్.

శ్లో. శ్రీవానాద్రియతీశాజ్ఞాం వహతా కలితా ముదా
రమానృసింహవిదుషా శ్లాఘాపూర్వకపత్రికా.

శ్లో. పరాభవాబ్ధి కుంభాచ్ఛతృతీయాయాం భృగోర్దినే
శతావధానంకలితం సభాయాం ఖాద్రియోగినాం.

గద్యం. శ్రీనూజవీడాఖ్యపత్తనే శ్రీమత్తోతాద్రి రామానుజయతీంద్రాలం
కృతే విద్వన్మణి గుంభితే సదసి శ్రీమద్రాజాధిరాజ శ్రీరామచంద్రప్పారావు
బహదర్ జమీన్దారాఖ్య మహీపాలవర్యేణ ప్రచోదితాభ్యాం శ్రీపతివేంకటే
శాఖ్య కవిమణిభ్యాంవిరచిత శతావధానకవితా చాతుర్య సందర్శన సంతత
సంజనితసమ్మోద భరితేన శ్రీమద్వానాద్రి కలిఘ్నలక్ష్మణయతీంద్రాజ్ఞాను
సారిణా శ్రీమత్తత్సన్నిధి శ్రీకార్యదర్శి విబుధవర్యేణ శ్రీమద్వీరలతాకులపయః
పారావారరాకాశశాంకేన స్వస్తికరిహస్తిగిరిమస్తకతల స్వస్తరు శ్రీపేరుందేవీ
సమేత శ్రీదేవాధిరాజచరణ సరసీరుహలాంఛిత శ్రీమత్కాంచీ పురనివాస రసి
కేన లక్ష్మీనృసింహాచార్య కవినా ప్రకలితా లిఖితా పఠితా ప్రవత్తా చేయం
శ్లాఘాపురస్కృతిపత్రికా విలసతు తరాంసన్మదే.

18. I have some knowledge of Pandit Satavadhani Challapilla Venkata Sastri's poetic composition in Telugu, and consider them to be of high merit. They indicate an extraordinary command of both Telugu and Sanskrit; and their linguistic accuracy and easy flow are quite striking. His power of appreciating and enjoying true poetry is also noteworthy, and it is indeed this power which has made him the poet that he is. His wide and

accurate knowledge of Telugu and Sanskrit, combined with his power of producing as well as appreciating good poetry, ought to make him a very worthy and useful teacher of Telugu in Colleges where that language and its literature are taught. He is both rational and critical, and is in no way an old-fashioned Pandit.

(Sd.) M. Rangachariyar,
Proffessor of Sanskrit and comparative Philology
Presidency College,

Triplicane,
Madras, 25-1-08.

I am sincerely glad to record my impression of M. R. Ry. Venkata Sastrulu. I have read some of his published works with no less profit than pleasure. This morning he came to see me and I have spent over three hours with him, during which he recited to me a great many from his large store of verses still in M. S form. They markedly display his versatile powers. He is one of three or four of his abilities I have come across these many years. Great as are his prodigious memory and the spontaniety of his extempore versification, which many others have admiringly testified to what I specially value is his extensive, profound and accurate scholarship in Sanskrit and Telugu. Such is his vast and varied learning in both these languages, so lucid, simple and chaste is his style and so studded is his poetry with striking and sparkling gems of wit and fancy, that if his lot had fallen on olden days, and Macaenas of those days would have eagerly taken him into his patronage. What is now open to him and the like of him is only one of the higer panditships in our Colleges and they are but few. By his mastery of Sanscrit as a foundation for his

Telugu learning, he will be quite an acquisition in the best of our Colleges. He is, besides, young and vigorous enough (humanly speaking) to put in a service of over twenty years I heartily wish he would have an early chance and a successful one.

Lakeside
Kilpauk,
26th January 1908.

(Sd.) P. Ananda Charyulu,
High Court Vakil,

Office of the Telugu Translator to Government.
MADRAS.
27th January 1908.

Tirupati Venkateswara Kavulu, are twin-poets of a high order, well known in the Telugu Districts, for their ready, off-hand intelligent and superior compositions in Telugu and Sanskrit poetry. Their works are not a few and they display the rare merit of appreciation of what real poetry is. Besides they are Satavadhanies, not as generally recognised by courtesy their actually tested exhibitions of their powers.

I have asked the Junior Pandit Venkateswarulu to teach an imaginery class in Amuktamalyada and Sringara Naishadamu, two of the great classical works in Telugu. He has satisfied me by giving critical notes to the class on modern lines, bearing on all important points—Grammar, prosody, rhetoric, allusions &c., within the prescribed time. Any college may be of its aquisition of him.

S. Rungaiah Chetty.

I have much pleasure to state that the bearer Satavadhanam Venkata Sastrulu Garu of Masulipatam is a well-known Telugu scholar. His poeti-

cal productions are good and his smoothflowing verses have won my admiration. This combined with his knowledge of Sanskrit makes him perhaps the best fitted to occupy a Telugu Pandit's Post in First Grade Colleges.

Puraswakam,
28th January 1908

R. Krishnamachariar,
Sub-Asst. Inspector of Sanskrit Schools
MADRAS.

బందరు.

శ్లో. సర్వాలంకారయుక్తా రుచిరతరగుణా సర్వరీతిప్రగల్భా
వాణీ కల్యాణశీలా పదగతివిలసచ్చారుమంజీరనాదా
శ్రీరమ్యే వేంకటేశే తిరుపతిసుకవౌ సా నరీనర్తి నో చే
ద్వాచాం మాధుర్యమాసాం ప్రతికవిసులభం కిం భవే ద్ధారణా వా.

శిష్టా నరసింహశాస్త్రిగారు.

చ. తిరుపతి వెంకటేశకవిధీరులు వీర లుదార రాట్సభాం
తరపరికీర్తనీయ వితతస్ఫుటకీర్తులు వీరి నెన్నఁగాఁ
దరమె! సమేనమానకవితామహిమంబు మహాద్భుతంబగున్
సరసిజభూలసద్వదనచత్వరనృత్యవిలోలవాగ్వధూ
చరణరణత్సునూపురవిశంకటచారుఝణంఝణధ్వని
స్ఫురణమనోజ్ఞమై, తదభిశోభిపతంసకహల్లకాగ్రసం
చరదళిపక్షవిక్షతివశప్రసరన్మకరందబిందుమా
ధురిమ నెసంగి, యప్పలుకుఁబోయ్యాలి బంగరువీణెకాయలం
జెరసిన గబ్బిగుబ్బకవబిత్తరపు న్విరిమల్లెదండలం
దరికొను కమ్మతావులకుఁ దానకమై విలసిల్లుచుండు న
ద్దిర! నుడికారపుం బలుకుతేటలు రత్నపుమూటలై తగుం
దర మెటలేదు తచ్ఛతపధానముఁ జూడ మహాద్భుతం బగున్.

అడివి సాంబశివకవిగారు.

చ. పరిచితభారతీప్రముఖపద్ధతులం దగ గద్యపద్యముల్
సరసవచస్స్థితిం దవిలి సర్వజను ల్నుతియింపఁ జెప్ప నె

స్వరికగుఁ! బూర్వపుణ్యపరిపాకవశంబున, వీతకల్మషుల్
పరమతి నన్నపార్యుఁడును వాఙ్మయలోకవిధాత యజ్వయున్
సురుచిరబంధదక్షుఁడగు సూరివరేణ్యుఁడు శంభుదాసుఁడున్
వ[illegible] విశ్వపితామహుం డవంధ్యచరిత్రుఁడు పెద్దనార్యుఁడున్
వలెఁగఁజూచి సంతసిలు భాగ్యములేని కొఱంతఁ నేఁడుగా
మరలె సరస్వతీమహిత మంగళవిగ్రహులైన మీదయన్
"బరువము దప్పిపోయె"నని పల్కెడు మాటయెగాని బాగుగా
నరసినఁ జేవ దా నహరహంబును హెచ్చుటె దోఁచుచుండు మీ
యరుదగు బుద్ధిసీమల మహాప్రతిభాయతిఁజేసి యెన్నిటం
దరుగనె కాంతిదార్ఢ్యములు తథ్యపు వజ్రపుతున్కకైవడిన్!
సురుచిరవాఙ్మయాఖ్యముల సూరిమనోజ్ఞము లుల్లసిల్ల నూ
ర్వ్యరికోకతూరిఁ బద్ధములఁ బూనిరచించిన భూరితేజు ల
త్యురుతర ధీవిశాలురు సముజ్జ్వలవాగ్రచనావిశారదుల్
తిరుపతి వేంకటేశకవిధీరులు సైకొనుఁడయ్య మా నతుల్.

చెన్నాప్రగడ భానుమూర్తి బి. ఏ., యల్. టి; గారు.

19. నరసారావుపేట.

సీ. చంద్రుఁ డీశ్వరకైనఁ జల్లగానుండఁడా! పద్మాలభాగ్యమాపాటిగాక
వెలు గేరికైనను జెలువుగానుండదా! గ్రుడ్డిగూబల నోము కొఱఁతగాక
కలకండ తీయనివలపుఁ బుట్టింపదా! పైత్యరోగుల పాపఫలముగాక
కోయిలగానంబు హాయిగానుండదా! విరహుల దుర్దశావిధముగాక
తే. గీ. మీ కవిత్వంబు మీలీల మీదు ఫణితి, సరసులకుఁ గాద కర్ణరసాయనంబు
సరసతిరుపతివేంకటేశ్వరకవీంద్రు, లార శాశ్వతకీర్తివిస్తారులార.
ఉ. కూరిచినారు మంజురసఘూర్ణితదివ్యకవిత్వతత్త్వ మే
పార ననేకకావ్యముల నందఱుప్రాజ్ఞులు మోదమంద మీ
పేరులు సర్వదేశముల విశ్రుతముల్ విపరింపనేల మీ
ధారణకు న్నమస్కృతిశతంబులు తిర్పతి వెంకటేశ్వరుల్.

ఇట్లు, రాయప్రోలు సుబ్బారావు.

21. బాపట్ల.

మ. జితనానావిధబోధశోధనసమష్టీభూతపాకాద్యలం
కృతిశయ్యామధురీతిగీతిఫణితిశ్రీమాధురీసాధురీ

త్యతిభాస్వత్కవితామహాఘురళికాహంయుప్రతత్యోచితీ
యుతులౌ తిర్పతి వేంకటేశకవి సింహుల్ ! స్వాగతంబీయదే.

మ. నితరామున్నతిభృత్కకవ్యధిపనిర్నిద్రప్రతాపార్వజా
లతిరస్కార్వ దహీనవర్షఋతు వేళాలోల నీరంధ్రపూ
రితవాఃపూర భరభ్రమభ్రమిత నీవృత్సప్తలావర్తకా
యిత శ్రీతిర్పతి వేంకటేశకవి దంతీ ! స్వాగతం బీయదే.

మ. అతిమాధుర్యరసావగుంభనసముపాత్రింభరంభాఫలా
ప్లుతసుస్వాదురసాయనప్రచురవిష్లుష్టప్రణాళీవిని
ర్మితసారస్వతమంజుళామ్రవనసమ్యాల్లతాంతాంతవ
ల్గిత శ్రీతిర్పతి వేంకటేశకవికేకీ ! స్వాగతంబీయదే.

మ. కృతవిస్తారమనోహరప్రచుర నిష్కృష్టోదధారావిసా
రతశార్దాళధళీవిలాసినుషమాప్రాగ్భారగోదావరీ
కృతనవ్యామృతపారణోపమిత నిష్కృష్టాసుధారాప్రవా
హాతర తిర్పతి వెంకటేశ్వరమరాళా ! స్వాగతంబీయదే.

మ. చెఱుకుందోఁటల బాటనట్టనడుమం జెన్నారి చెల్వారు బం
గరు పూఁదేనియ యేటిక్రొత్తరగలంగ్రంపుఁ జెందిప్పలం
బఱపైయేఁపగు మావికైత నడిదీపంగూడి యుయ్యాలపై
శిరహింబొల్చెడు కోయిలల్ కవులు ! హాళిన్ స్వాగతంబీయదే.

20. వేమవరము.

సీ. వీరితో నీర్ష్యచేఁబోరాడి యోడి కాకవులు పర్విడిరి కాకవులకరణి
వీరిమిత్రత్వంబుఁ బెరసిన బహులబ్ధవర్ణులు బహులబ్ధవర్ణులైరి
వీరి చెంగటఁ జదివిన సంసదధికవిరాజు లత్యధికవిరాజులైరి
వీరికై సభలుగావించు నుదార విఖ్యాతు లుదారవిఖ్యాతులైరి
తే. గీ. ఎన్న నీతిరుపతి వేంకటేశ్వరాఖ్య, కవులయెడఁ బత్తగుద్యమక్రమము సల్పు
వారతప్రీతులెనయుచో వేఱెవీరి, ప్రౌఢియిట్టిదనియనుచుఁ జెప్పంగవలెనె.

అమరవాది రామయ్య, బాలేమర్తి.

సీ. రాచవీథిగ నజప్రముసంచరించుచే తిరుపతి వేంకటేశ్వరమతంబు
వెక్కానిని యొందేని రోక్కమార్జించుచే తిరుపతి వేంకటేశ్వరమతంబు

నాలిపై నాలుగా లీలఁ జరించు దే తిరుపతివేంకటేశ్వరమతంబు
మూలనుండియునైన ప్రౌక్కించుకొనుటయే తిరుపతివేంకటేశ్వరమతంబు

తే. గీ. ఉద్ధతులగర్వమంతయు నూడఁ జెండి, బట్టగొట్టిగించి తిరుమణిఁబూసినదుటఁ
తడికదాసళ్ళగాఁ జేసి తలుమఁటొకటె, యరయఁ దిరుపతివేంకటేశ్వరమతంబు.

వంగల చిన్నికృష్ణయ్యశాస్త్రి, చిల్కలూరిపేటపోష్టు.

ఉ. తిక్కన ముద్దుపోకడ సుధీరుఁడు వెంకటశాస్త్రిగారికే
దక్కెను నన్నపార్యమృదుధారయె తిర్పతిశాస్త్రిగారికే
దక్కెను భారతప్రతిభ ధర్మముపట్లను గీరతమ్ముకే
దక్కెను డక్కరీఁడు లెగతాళియొనర్చిన నేమిలోటగున్.

సీ. పల్కుపల్కునకుఁ దేనెజిల్కు కుఱ్ఱడు భవత్కవితాలతాంగి ముంగఱకుగాని
చుట్టుగట్టుల జుట్టుపట్టి యాడించు మీ కీర్త్యబ్జనేత్ర పంకిణికిగాని
పరిపంథివిద్వద్ద్విపములవాఁగట్టు మీ సాహిత్యమహిళ జేసరికిగాని
రాజరాజుల మందిరములఁ బేర్చడిన మీ ధారణాతరుణి యద్దమునకుఁగాని

తే. గీ. గానివారలు కొండ ఓదేని లేనిపోనికైలాటమెత్తంగఁ బూన నట్టి
సిగ్గిడులనాఁగి నార్మిరు పగ్గెదసర! సరస తిరుపతివేంకటేశకవులార.

రాళ్ళబండి వెంకటసుబ్బశాస్త్రి.

సీ. గళమెత్తి విమలగంగాతరంగంబన్న కంబుకంఠికి గంధ్రకలన నెఱపి
మొకమెత్తి వెన్నెలరకమన్న చంద్రాస్య కొప్పవాల్చకసుధాదృష్టి నెఱపి
పల్లెత్తి యిది 'చెల్లె! మల్లె'యన్న సుగంధి నెత్తిపైకెక్కఁదే కత్తెసాగ
కన్నెత్తి వెలిదమ్మికాడయన్ బద్మాక్షి లీలఁ గేల్దోయి నూర్వేలొనర్చె

తే. గీ. నరరె కోవిదసంసచ్ఛతావధాన విధులఁ బ్రథగన్న నెఱజాణ వెలఁదిమిన్న
మాయశఃకాంత యెట్టియుపాయమరసె సరస తిరుపతివేంకటేశకవులార.

చల్లా పిచ్చయ్యశాస్త్రి.

చ. తిరుపతివేంకటేశ్వర సుధీమణులన్ నుతియించుటన్న నో
పరిపరి భక్ష్యభోజ్యముల పైపయి నట్టివె పెట్టినట్లయా
నరయఁగఁ బండితోత్తమ సహస్రములొనన విప్రకోటికై
విరివిగ సత్రముంచుటను వేమవరస్థుల నే స్తుతించెదన్.

కార్యముపూడి రాజమన్నారుకవి, శతావధాని.

శ్లో. పాకోరసాతిరేకో, ధారాలంకార సద్గుణాధారా
రీతిః శ్రుతార్యగీతిః, శ్రీశ్రీపతివేంకటేశకవితాయాః.

శ్లో. పదవాక్యమణినిధానం, ప్రధానమేతత్కృతేం సమాధానం
యత్తువిపక్షాధీనం, ననుధీనంద్యంహివాగ్వధాధీనమ్.

శ్లో. స్తుత్యుక్తింపునరుక్తిం, ప్రేక్షాం ప్రాచీనసద్గుణాపేక్షాం
దర్శనముదయాదర్శం, కవయిత్రో రేతయోర్విదుఃకవయః.
తాడేపల్లి వెంకటప్పయ్యశాస్త్రి, చందోలు.

సీ. పర్వదినమ్ములఁ బాథోధి రంగదుత్తుంగభంగముల నుప్పొంగురీతి
భండనమం దర్జునుండు గాండివముక్తచండకాండము లంపుచుండుభాతి
దితిసుతనుతుఁడు స్వాతీగతుండై క్షితి యతులితాసార సంగతమగుగతి
శితికంఠజూటనిర్గతవినిర్మలసుధా రసయుతత్రిభవనిర్ఝరిణికరణి
తే. గీ. సరససారసుబంధబంధురసువృత్త కలిత మృదుమధురతరాశుకవనధార
నందఱునువిస్మయాధ్యతఁజెందఁజేయు మీకుసము లెవ్వరిఁక మీకుమీరెకాక.
జంధ్యాల చిన్నసుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రి.

(21) పినపాడు.

సీ. మహితబ్రహ్మగురూక్తమంత్రశుద్ధిని గాంచి శాస్త్రవిభూషణసమితిదాల్చి
రాజేంద్రమకుట విరాజితపాదులై సరిలేని బంగరు బిరుదులొంది
నరులెన్న గజవాహనంబుల నూరేగి కవివరస్తుతిపాత్రగరిమఁ గాంచి
అకలంకధారణామకుటంబుధరియించి దుష్టశత్రుమదంబుఁదూలఁజేసి
తే. గీ. ప్రాజ్యనిరుపమ సుకవిత్వరాజ్యమందు। భాగ్యలబ్ధశతవధాన భద్రపీఠి
వెలయుచుండెడి తిరుపతివేంకటేశ। సుకవివరచక్రవర్తులఁ జూడఁగలిగె.
ములుకుట్ల వెంకటకృష్ణశాస్త్రి, శతావధాని.

22. గుంటూరు.

శ్రీకాశీ కృష్ణాచార్యుల వారు

సీ. పదిమందిలోఁబట్టపవలైన నిలువెల్లదోచి దోచని పచ్చిదొంగవాఁడ!
ఏరికైనను దిరుక్షౌరమ్ము చేయించి పంగనామముఁ బెట్టిపంపువాఁడ!
వడ్డిలోఁగాసైన వదలకంతకునంత గుంజి గైకొను రాతిగుండెవాఁడ!
కడుఁబేదనని మొత్తులిడ నెత్తి బొచ్చెనఁబెట్టిపొమ్మని యడ్డుపెట్టువాఁడ!
తే.గీ. పేరుగొప్పయొచూడఁగనూరుదిబ్బ। యనెడు న్యాయంబునకులక్ష్యమైనవాఁడ
సరసతిరుపతివేంకటేశ్వరులతోడ। మమ్ముదయఁజూడుమలమేలుమంగతోఁడ.

చ. వరమృదుళాశుధార రసబంధుర బంధప్రబంధబంధనో
త్తరకవితన్ మతిశ్రీమనిధాన పధానవిధానచాతురిన్
దిరుపతివేంకటేశ్వరులె ధీరులు సూరులు వీరులంచు నే
విరివిగవింటి మున్నిపుడు వీరినిగంటిని గంట నీసభన్.

చ. తలిరుపసిండి ప్రాఁతనుమదళ్కులఁజిల్కెడు గుల్కులాఁడిపై
జళుకుపిసాళి గందపుఁ బసందులయందము లొంద నొక్కచోఁ
బలుజిగిగల్గు క్రొంబసిఁడి సన్నెల కన్నెల చిన్నిపొన్నిచ
న్నులఁగయిఁబట్టి నప్పటివినోదము మోదమునూదునొక్కచోఁ
వలపులనీను కప్రపుటనంటుల మింటికి నంటఁగంటులో
య్యాలినులోఁదొడన్ గదియనందిన చందమునందు నొక్కచోఁ
దొలిమగ సేఁతనాఁడొసఁగు తొయ్యాలి గాటపు నెయ్యపుంగవుం
గిళులఁగలట్టియొత్తుడుల క్రిందగునందము చిందునొక్కచోఁ
దెలుఁగునఁ గైతమల్లఁగల దిట్టలు తిర్పతి వేంకటేశ్వరా
ఖ్యులనుచు గాశికృష్ణకవి యుత్పలచంపకమాలికానలిన్
బొలుపుగఁ గూర్చి యెల్లరను మోదమునొందఁ గవిత్వయోగళం
బులఁ దవిలించెఁ బండితవిభూషితగ్త్రపురీసభాస్థలిన్.

బ్ర॥ శ్రీ॥ శిష్ట్లా సీతారామశాస్త్రులు.

శ్లో. ఏతత్సూరివరోదితేషు బహుశః పద్యేషు సర్వేష్వహో
దృశ్యం తేష్వుపమాదయోఽపి సుగుణాః ఓజఃప్రసాదాదికాః
సామర్థ్యంస్ఫుటతాగిరాంచ గురుతాభిన్నార్థతా స్వీకృతా
నూనంతిక్కనసోమపాదికవిభిస్తుల్యా ఇమేసూరయః.

శ్లో. శాంత్యాదాంతిగుణేనకీర్తినిచయైర్వ్యాప్తాస్తపోవిద్యయా
శ్రీభిర్వాక్యపదప్రమాణనికరైర్హృద్యాస్సతాంసమ్మతాః
గద్వాలేపి పిఠాపురేచనగరే చెన్నాహ్వయే సత్కృతాః
పూజ్యంతేస్మ పురేపురే బహువిధం గుంటూరు పుర్యాంయథా.

బ్ర॥ శ్రీ॥ బలిజేపల్లి లక్ష్మీకాంతంగారు.

మ. కలముంబట్టి కవిత్వమల్లు బుధలోకంబెల్ల వేనోళ్ళమీ
లలితంపుంగవితన్నుతించి రుచిరాలంకారముల్ భాషలో
పలిమేల్పల్కులఁగొల్లలాడె నిఁక నేవర్ణింతునేనిన్ దదు
క్తులనే యేకరుపెట్టఁగావలయుఁబంక్తుల్ పౌనరుక్త్యంబుగన్.

శా. పౌనఃపున్యముగాఁ బురాకృతములన్ పల్లించుకంటెన్ సదా
మానంబూని సుధారసంపుఁజవులన్ బాటించుమీ కైతలన్
వీనుందోయిటిచేతఁదాగ్రివుచును దృప్తింజెంది యద్దాన బ్ర
హ్మానందామృతవార్ధి దేలుటయె మేలంచున్ దలంతున్ మదిన్.

బ్ర॥ శ్రీ॥ ములుకుట్ల వెంకటకృష్ణశాస్త్రులు.

క. అవధానుల కవధానులు కవులకుఁగవులైన యీజగద్విదితులనే
దవిలి ప్రశంసించుటగన రవినద్దమునందు జూపఱకుఁజూపుటగున్.

మ. మునువాల్మీకి గ్రహించి రామకథ నీభూలోకమున్ నిండఁజే
సినచాయన్ మును పెవ్వరో యెఱుగ వాసింగొన్నయీ విద్యనీ
జనవర్యుల్ గ్రహియించి దేశములపైఁజల్లన్ విజృంభించె నిం
పెనయన్ దీనికిమార్గదర్శకులు వీరేగాక చర్చింపగన్.

మ. నిటలాక్షాంగతటోజ్జ్వలన్నిలయనిర్ణిద్రాగ్రిభద్రాగ్రియితో
త్కటలావణ్యతనూవిశేష విలసద్గౌరీకృపాసాగరం
ఘటితానూనశతావధానకవితా క్రాంతాత్ములౌ వీరికిన్
పటుదీర్ఘాయువు శేముషీబలము శ్రీపార్వతీశ్వరుండిచ్చుతన్.

బ్ర॥ శ్రీ॥ పిరాట్ల వెంకటప్పయ్యశాస్త్రి

సీ. జగదాల వాలంబు శాస్త్రపాండిత్యమన్ శాతమౌకత్తుచేఁజక్కపఱచి
కాకవిమద తృణకాండమెల్లను గాల్చి ముల్లోకముల గొప్ప యల్లుఁజెట్టి
కవితానదీరసకాండంబుచేఁ బద నిచ్చి యే కవివరు లెనఁగనాత్మ
కీర్తిలతను నాట బూర్తిగా నది యల్లిబిల్లిగ నల్లి రంజిల్లఁబూచెఁ

తే. గీ. శశివిబుధధునీశేషవర్ణసవముల నవి। తలసుగళమున ధరియించెఁదలఁపనీశుఁ
డట్టితిరుపతి వెంకటాఖ్యకవిమణుల। కీర్తిలతనెన్న గాఁబ్రహ్మకేనిదరమె.

మ. చతురంభోధి పరీతసర్వధరణీచక్రస్థభూపోత్తమాం
గతతానల్పకిరీటకోటిమణి సంఘాతేనమాలామహా
ద్యుతివిస్మేరపదారవిందులగు కవ్యద్యామగర్వాటవీ
హుతభుక్తుల్యుల నీ కవీశ్వరులనెట్లో చూచుటబ్బెంగదా.

బ్ర॥ శ్రీ॥ లంకా సుందరరామశాస్త్రి.

క. శ్రీమత్తిరుపతివెంకట, నామకవీశ్వరులనెన్న నలునకుఁదరమా!
పాములఱేనికిఁ దరమా! కామారికిఁదరమ! తమ్మికంటికిఁదరమా!

శా. మీ ధీరత్వము మీగుణాతిశయముం మీపాండితీప్రౌఢియుం
మీ ధార్ష్ట్యంబును మీప్రబంధరచనల్ మీవాగ్ఝరీమాధురుల్
మీ ధీచాతురి మీగభీరమహిమల్ మీధారణాశక్తి యే
రీ ధాత్రీస్థలిఁ జెందువారు గలరే యున్నొప్పుటల్ చేసినన్.

(24) బ్రాహ్మణోపహారు

ఉ. స్వాగతమయ్య! మీకు విలసత్కమనీయ యశస్సుధాగస
శ్రీగురుతావిభూషిత విశేషనభోంతరరమ్యదీధితుల్
సాగరకన్యకాఘనకుచస్థలచందనచర్చితప్రభా
భ్యాగమరమ్యదేహులగు నార్యులు తిర్పతి వేంకటేశ్వరుల్.

ఉ. స్వాగతమయ్య! సత్కవిహృదంతగదంతురితప్రభావసం
ధ్యాగమతర్పితాఖిలజనాహ్వచకోరులు దగ్ధదుర్వ్యగో
ధ్యాగతహుంకృతిస్ఫురదహంయులు నిస్తులితోరుశక్తిసం
ధాగరిమాపధానకృతిదాతలు తిర్పతి వేంకటేశ్వరుల్.

ఉ. స్వాగతమయ్య! మీకు రచనాతిశయాన్వితకావ్యసద్యశో
భాగవిశేషవేష్టితవిభాస్వరలోకులు గౌరవప్రధా
సాగరమజ్జదుత్తమవిశాలయశస్కరిపుప్రభావు లం
హోగరిమ ప్రణాశనమహోయుత తిర్పతి వేంకటేశ్వరుల్.

ఉ॥ రంగారావు, బి, ఎ. డిస్ట్రిక్టుకోర్టువకీలు,

మ, సకలాంధ్రావనిపాలకోత్తమ సభాస్థానమ్ములన్ సత్కవి
ప్రకరమ్ముల్ దలలూఁచి మెచ్చఁగఁ గవిత్వమ్మార్తిగా కావగా
నక్షోద్భూతజయేందిరా ప్రథితసన్మానమ్ములన్ గాంచుచున్
"శుకవీభేంద్రమృగేంద్రు"లన్ యశముఁ గైకొన్నారు వీరిర్వురున్.

శిష్టా హనుమచ్ఛాస్త్రి.

సీ. ప్రతివాదిజన భయప్రదమైన యస్మన్ముఖం బంతేవసత్వాళి కమృతమొసఁగు
సభ్యులకడ లిడఁజాలెడుయద్వాణి కబ్బంబులందు సౌఖ్యము ఘటించు
తథ్యాంశమన్న స్వతంత్రించు యద్ధాటి మిథ్యాంశమన్నఁ దామిన్నకుండు
త్రైలోక్యరంగనర్తకియైన యత్కీర్తి విబుధమనోగోష్ఠి నిడువకుండు
గీ. నట్టిరు కవీశితలును శతావధాన, ధారణాధోరణీ చిత్రితప్రముఖులు
నస్మదీయగురూత్తములవని నాయుఁ, వునుయశంబును గనుచుండవారుఁగాత.

సీ. ఆంధ్రదేశాపస్థితానేక స్వామిభృత్యోత్కరమణిఘృణిఁ గూర్చినారొ
కవితాకృతానేకగణనీయ పూర్వపుణ్యాతిశయంబులఁ జూపినారొ
గోదావరీతీరకూలంకషామోఘపాండితీప్రథకు జీవంబు నోసి
కమనీయరచనాప్రకారకారణయశస్స్వమంతికీలాస్య చేసి మనిసి

గీ. నవసరసపుష్టి భావశక్తిసత్ప్రబంధ, బంధబంధురతత్త్వనిత్యప్రభావ
భావగంగాప్రవాహాభివృద్ధినంగ, రంగకలనయౌపుంజచిత్రంబు నానఁగ
నగనతిరుపతి వెంకటేశకవులార.

సీ. అన్యాదృశంబైన యశము గర్వించు నోష్ఠజృంభణంబుఁ బోలనాడి
విషమపరీక్షావివేచనాప్రౌఢులౌ సంస్థానపతుల సంశయము దిద్ది
భిన్నభిన్నరుచిప్రభేదముల్ గల్గు లోకుల నెల్ల నొక్కచేతను లొంగించి
అష్టావధానశతావధానామరభాషిత పాండితీబలము నోసఁగి

గీ. అఖిలదిక్కులజయనై జయంతికా వి, జృంభణము మీకు ముందుగా నేసియుంచు
తమపురాకృతపుణ్యంబు దరము పొగడ, నగన తిరుపతి వేంకటేశ గురులార!

అవ్వారి సుబ్రహ్మణ్యం.

సీ. "పట్టుమంచొక గీతపద్యమ్ము వ్రాయరాదా! యేమి నోరు లేదాయెఁగాని
ఆశుధారయటన్న నసలె మాచేతఁగాదా! యేమి ధార లేదాయెఁగాని
అవధానతంత్రంబులందు మాబుద్ధిపోదా! యేమి మేధ లేదాయెఁగాని
వాఙ్ముఖమ్మున మాదు సత్క్రమించుక సాగదా! యేమి మాటరాదాయెఁగాని

గీ. మాకు" ననుకొనుపండితు లృహీని నెంద, శ్లోకలవుగాని యీమేలుపోక లట్టి
పడఁగ నవధానమొనరించువారు గలరె, ధరణిఁ దిరుపతి వేంకటేశ్వరులు దక్క.

కాశీ కృష్ణాచార్యులు, శతావధాని.

తప్పొప్పుల పట్టిక.

పేజి	పంక్తి	తప్పు	ఒప్పు
2	5	కోరియ	క్టోరియ
15	13	వాదుబు	వాదుల
16	18	పెటు	పెట్టు
,,	8	ముందంజె	ముందంజ
,,	26	మొదడెల్ల	మొదజెల్ల
27	7	సంగ	సఁగ
31	1	రచియించి	రచియించు
32	9	దప్పెఁ	దప్పె
38	10	గొందతి	గొందఱ
69	13	కిర్త్యాం	కీర్త్యాం
73	27	హత్తఁ	హత
108	25	మంఔందలో	మఔందలో
114	12	దూఁఱు	దూఱు
115	25	హరికథా	హరిదాస
125	21	asuming	assuming
129	27	మాతృల	మాతౄల
133	11	వెంటా	వెంకటా
148	7	సస్కా	సత్కా
,,	27	నిడుస	విడుప
,,	29	చుండ	చుంట
149	2	లఁజ్యోత	ల జ్యోత

మరియు ముద్రణల అర్ధానుస్వారశకటరేఫాది ప్రమాదములు దిద్దికొన వేడెదను.